

posset, nunc non omittenda esse videbantur; deinde lectiones merito suspectas indicavimus, temere in dubitationem vocatas defendimus, rationes emendationum aut explicationum ab aliis initas sub iudicium vocavimus, neque ubi Gothus aut minus recte in interpretatione versatus esset, aut contra sermonem suum peccavisset, aut græca falso legisset, id animadvertere omisimus; tum textus nostri et græci vulgati frequentem discrepantiam notavimus, græcus autem vulgatus textus nobis est, quem Griesbachii editio præbet, præterque varietates ibi positas

A Millium etiam et Matthæium consulimus; denique varietates vel in altero codice inventas, vel in marginibus adscriptas ibi adjunximus, ita ut quæ in textu aliarum editionum sint, omnia, de adnotationibus, observationibus, aliorum explicandi conatibus, quæ utilia viderentur, librorum gothicorum addita omnia, glossæ, variæ lectiones, gothici et græci textus diversitates indicatæ inveniantur. Ut breviores esse possemus, notis usi sumus, quas a fronte horum prolegomenorum ex consulto apposuimus.

EVANGELIA.

AIVAGGELJO þAIRH MATþAIU.

m, 11 Aþþan ik in vatin izvis daupja. ip sa afar mis gaggida svinþoza mis ist. þizei ik ni im vairþs ei
v, 8 anahneivands andbindau skaudaraip skohis is. sah. þan izvis daupeiþ in ahmin veihamma. — auda-
15 gai þai hrainjahairtans. unte þai guþ gasaiwand. — ... ak ðna lukarnastapan. jah liuteiþ allaint
16 þaim in þamma razna. sva liuhtjai liuhaþ izvar in andvairþja manne. ei gasaiwaina izvara goda
17 vaurstva jah haubjaina attan izvarana þana in himinam. ni hugjaiþ ei ik qemjau gatairan vitof aiþ-
18 þau praufetuns. ni gam gatairan ak usfulljan. amen auk qipa izvis. und þatei usle þiþ himins jah
19 airþa. jota ains aiþþau ains striks ni usleiþiþ af vitoda. unte allata vairþiþ. ip saei nu gatairiþ
aina anabusne þizo minnistono jah laisjai sva mans. sah minnista haitada in þiudangardjai
20 himine. ip saei taujiþ jah laisjai sva. sah mikils haitada in þiudangardjai himine. qipa auk izvis
þatei nibai managizo vairþiþ izvaraizos garaihteins þau þize bokarje jah fareisaie. ni þau qi-

INTERPRETATIO. — EVANGELIUM PER MATTHÆUM.

III, 11. At ego in aqua vos baptizo, verum hic post me veniens major me est, cujus ego non sum dignus, ut me-inflectens resolvam corrigiam calcei ejus; hic vero vos baptizat in spiritu sancto. — V, 8. Beati hi mundi corde, nam hi Deum vident. — 15.... sed super candelabrum, et lucet omnibus his in hac domo. 16. Sic luceat lux vestra in presentia hominum, ut videant vestra bona opera et celebrent patrem vestrum hunc in caelis. 17. Ne putetis, quod ego venerim abrogare legem aut profetas; non veni abrogare, sed perficere. 18. Amen enim dico vobis, usque dum perit caelum et terra, iota unum aut una linea non perit de lege, donec omne sit. 19. Verum qui nunc abrogat unum præceptorum horum minimorum et doceat sic homines, hic minimus nominatur in regno caelorum: verum qui facit et doceat sic, hic magus nominatur in regno caelorum. 20. Dico enim vobis, quod, nisi plus sit vestrae justitiae, quam horum scribarum et Farisæorum, non quidem ve-

ANNOTATIONES.

III, 11. Hunc versum et V, 8, qui in cod. Arg. non leguntur, ex libro, qui a Massimanno editus *Skreireins aivaggeljons þairh iohannen* inscribitur, addidimus. Hic prior versus citatus est Sk. p. 14 (42). — in — daupja] ¶ gr. omn., deinde Goth. ° εἰς μετόνοιν, quod in locis parallelis (Mc. I, 8; L. III, 16; J. I, 26) gr. etiam omittunt; eadem verba M. IX, 15; Mc. II, 17 et apud Goth. et apud quosdam gr. desiderantur. — ik] sec. ego ° gr. omn. — anahneivands] me inflectens, ° gr. omn., videtur ex Mc. I, 7 additum esse (cf. ad XXVII, 42). — andbindau — is] solvam corrigiam calcei ejus, gr. omn. τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. — þan] vero, ° gr. omn. — veihamma] Ulf. c. edd. ° καὶ πυρί.

V, 8. Hic versus primum editus in *Ulfilæ partium ineditarum specimine* ab Ang. Maio et C. O. Castillioneo edito pag. 24, nunc repetitur Sk. p. 26 (48). — audagai] leguntur deinde auk þan qap (enim autem dixit), quæ ab auctore hujus operis, ut verba Scripturæ sacræ cum suis cohærent, addita sunt.

V, 15. Principium eorum, quæ conservata sunt in cod. Arg. — lukarnastapan] J. St. + lukarnastafin,

H. ✕ div. — liuteiþ] utrum sic, an liugeiþ, quod edit. habent, in cod. Arg. scriptum sit, hodie distingui non potest; nos cum G. (Ulfil. illustr. append. p. 50) prætulimus liuteiþ, quod pro liuhteiþ (Cor. I, IV, 5) errore librarii scriptum esse, ille recte dicere videtur, vid. vs. 16 liuhtjai, adde Cor. II, IV, 4 liuhtjai, vs. 6 liuhtida. Singulæ litteræ librarii negligentia sæpius omisæ sunt, h ipsum Mc. quoque XV, 58 als pro alhs, L. VI, 12 þairvakands pro þairhvakands, VI, 17 et VIII, 4 hiuma pro hiuhna, J. VI, 12 drausnos pro drauhsnos. — þamma] H. ✕ þamma.

V, 16. liuhtjai] H. ✕ liughtjai.
V, 17. ik] ego, ° gr. omn., B. ✕ ni. — ei ik qemjau] J. St. † ei gam.

V, 18. jah] H. ✕ jau. — allata vairþiþ. J. St. B. ✕ alla gavairþiþ. H. ✕ alla tavairþiþ.

V, 19. sah] pr. Z. — sa; cæterum ° gr. omn. — þiudangardjai] H. ✕ div. — sva] sec. sic, ° gr.

V, 20. ni þau] edit. ✕ jct. — izvaraizos garaihteins, ¶ gr. Cæterum Ulf. ° πλεόν.

- 21 miþ in þiudangardjai himine. hausideduþ þatei qiþan ist þaim airizam. ni maurþrjais. ith saei maurþreiþ.
 22 skula vairþiþ stauai. aþþan ik qiþa izvis þatei wazuh modags broþr seinamma svare skula vairþiþ stauai.
 iþ saei qiþiþ broþr seinamma raka. skula vairþiþ gaqumþai. aþþan saei qiþiþ dvala. skula vairþiþ in
 23 gaiainnan funins. jabai nu bairais aibr þein du hunslastada jah jainar gamuneis þatei breþar þeins habaiþ
 24 wa bi þuk. aþlet jainar þo giba þeina in andvairþja hunslastadis jah gagg saurþis gasibjon broþr þei-
 25 namma jah biþe atgaggands atbair þo giba þeina. sijais vaifa hugjands andastauin þeinamma sprauto.
 und þatei is in viga miþ imma. ibai wan atgibai þuk sa andastaua stauin jah sa staua þuk atgibai
 26 andbahta. jah in karkara galagjaza. amen qiþa þus. ni usgaggis jainþro. unte usgibis þaua minnistan
 27, 28 kintu. hausideduþ þatei qiþan ist. ni horinos. aþþan ik qiþa izvis þatei wazuh saei saiwiþ qinon du
 29 luston izos. ju gahorinoda izai in hairtin seinamma. iþ jabai augo þein þata taihsvo marzjai þuk. us-
 stagg ita jah vairp af þus. batizo ist auk þus ei fraqistwai ains liþive þeinaize jah ni allata leuk þein
 30 gadriusai in gaiainnan. jah jabai taihsvo þeina handus marzjai þuk. aþmait þo jah vairp af þus. ba-
 31 tizo ist auk þus ei fraqistnai ains liþive þeinaize jah ni allata leuk. þein gadriusai in gaiainnan. qiþa-
 32 nuh þan ist þatei wazuh saei aþletai qen. gibai izai afstassais bokos. iþ ik qiþa izvis þatei wazuh
 saei aþletai qen seinu inuh fairina kalkinassaus. taujiþ þo horinon. jah sa ize afsatida liugaþ. horinonþ.
 33 aþtra hau ideduþ þatei qiþan ist þaim airizam. ni ufarsvarais. iþ usgibais frauin aiþans þeinans.
 34, 35 aþþan ik qiþa izvis ni svarau allis. ni bi himina. unte stols ist guþs. nih bi airþai. unte fotubaurd ist
 36 fotive is. nih bi ialrusaulimai. unte bauigs ist þis mikilins þiudanis. nih bi haubida þeinamma svarais.
 37 unte ni magt ain tagl weit aiþþau svart gataujan. sijaiþþan vaurd izvar. ja ja. ne ne. iþ þata

INTERPRETATIO.

nitis in regnum cœlorum. 21. Audistis, quod dictum est his maioribus : ne occidas; verum qui occidit, reus sit iudicio: 22. at ego dico vobis, quod quisque iratus fratri suo temere reus sit iudicio; verum qui dicit fratri suo : raka! reus sit concilio; at qui dicit : fotue! reus sit in geennam ignis. 23. Si igitur seras munus tuum ad aram et illic recorderis quod frater tuus habet aliquid contra te; 24. relinque illic hanc oblationem tuam in præsentia aræ et vade prius te-reconciliare fratri tuo, et posthac accedens offer hanc donationem tuam. 25. Sis bene volens adversario tuo propere, usque dum es in via cum eo, ne quando tradat te hic adversarius iudici et hic iudex te tradat commentariensi, et in carcerem ducaris. 26. Amen dico tibi non exis illinc, donec reddis hunc minimum obolum. 27. Audistis, quod dictum est : ne mœcheris; 28. at ego dico vobis, quod omnis qui ad-picit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus-est cum-ea in corde suo. 29. Verum si oculus tuus hic dexter sollicitet te, erue eum et projice a te; melius est enim tibi, ut perdatur unum membrorum tuorum et non totum corpus tuum cadat in geennam; 30. et si dextra tua manus sollicitet te, abscinde hanc et projice a te; melius est enim tibi, ut perdatur unum membrorum tuorum et non totum corpus tuum cadat in geennam. 31. Dictum autem est, quod omnis qui repudiet uxorem, det ei divortii liberos; 32. verum ego dico vobis, quod omnis qui repudiat uxorem suam sine crimine adulterii, facit hanc mœchari; et hic qui repudiam ducit in-matrimonium, mœchatur. 33. Iterum audistis, quod dictum est his maioribus : ne pejeres, verum reddas domino juramenta tua; 34. at ego dico vobis, non jurare omnino, non per cœlum, nam sedes est Dei; 35. neque per terram, nam scabellum est pedum ejus; nec per Jerusalem, nam civitas est hujus magni regis; 36. neque per caput tuum jures, nam non potes unum pilam album aut nigrum reddere. 37. Sit autem verbum vestrum : sane, sane; minime minime; verum hoc

ANNOTATIONES.

- v, 22. skula] pr. Schm. ✕ scula.
 v, 25. jabai] H. semper ✕ gabai. — aibr] sic cod. Arg.; neque Ithrii conjectura bair, neque Zahnii libr digna, quæ recipiatur, quia utrumque verbum auctoritate caret; nec giba habet, quæ se commendat, cum þein, non þeina, quod giba postulat, in textu scriptum sit. Verum aibr dubiæ originis et significationis Grim. quoque 1, 44, sq. retinuit; postea autem DM. p. 25 et Gr. 1, 43 (3 edit.) tibr conjecit, quod etiam Ett mul-ler HLZ. 1838 n° 224 (in censura editionis nostræ) legendum esse existimat, sed vid. ad Glossar. v. Aibr.
 v, 24. andvairþja] H. ✕ andvirþja. — gasibjon] te reconciliare, gr. omn. διαλλάτθθι. — atbair] H. ✕ div.
 v, 25. atgibai þuk] ¶ gr. omn.
 v, 26. minnistan] minimum, gr. omn. ἔσχατον, qua-propter Sch. Ulfilam in suo libro ἐλάχιστον legisse sus-picitur; fortasse Gothus falso vertit, quod quidem non semel tantum ei accidit.
 v, 29. þata] J. St. ✕ þana. — usstagg] Schm. ✕ afstagg; codicis Arg. lectionem esse falsam pro us-stigg, jam Grim. II, 190 * recte notavit. In codice ras-sum est a, qua re fortasse emendatio indicatur. — gadriusai] Z. præf. p. xiv absurde contendit Gothum legisse πείνη pro βλήθη, scilicet Ulfilam habet pro in-terprete verborum grecorum tenacissimo; at cf. vi, 2 andnemum (acceperunt) = ἀπέχουσι, et alia.
 v, 30. þeinaize] St. ✕ þeinlize. — gadriusai] H. + driusai.
 v, 31. qiþanuh þan] J. St. Hz. uti fere ubique ✕

quiþan uhþan; nam uh est particula enclitica, non proclitica, vid. Gram.; hunc errorem permultis locis Z. quoque admittit. — wazuh] cod. Arg. ✕ wa || wazuh; sic sæpius syllabæ in lineæ antecedentis lineæ scriptæ, ab initio sequentis repetitæ sunt, vid. ad L. 1, 65. J. ix, 41. — qen] Ulf. ° αὐτοῦ c. cod. 6 (uti Scholzius notat).

v, 32. sa ize] F. ÷ sa izei; Hz. ex corr. ✕ saize; Z. h. l. et vii, 15 recte div., sed Mc. ix, 1 ✕ jci.

v, 33. ni ufarsvarais] J. St. B. H. ✕ niu [arsvarais. — usgibais] St. ✕ usgibas. — frauin] in cod. Arg. exceptis iis locis, ubi non de Deo aut Jesu sermo est (M. vi, 24; xxvii, 63; L. xvi, 13; J. xv, 15) semper scribitur per notam fin (sic etiam fins, san pro frau-jins, fraujan), quam J. St. B. H. ✕ sanin sunt inter-pretati, rectam atque integram formam primus resti-tuit Gordon. p. 51.

v, 34. guþs] editt. ✕ goþs, H. ✕ jþ. Cæterum editiones semper forma goþ, goþis, etc., utuntur: Maresch. p. 408, Gord. p. 52 f. et Ih. guþ, guþs scribi-merito jusserunt, vid. Joan. x, 34, ubi sine nota quda legitur; sic semper etiam Castill. in editione episto-larum recte dedit.

v, 35. þiudanis] H. ✕ þiudanin.

v, 36. gataujan] H. ✕ gataugan (sic v, 47).

v, 37. sijaiþþan, J. ✕ sij aiþþan, B. ÷ sijai þan, Z. ✕ sijaiþ þan, H. ✕ sijai þau, Schm. ✕ sijai-þþan. Veram hujus formæ naturam nullus interpre-tum perspexit; Z. coaluisse eam putat ex sijai et uh-

38 managizo þaim us þamma ubilin ist. hausideduþ þatei qiþan ist. augo und augin jah tunþu und tunþau.
 39 iþ ik qiþa izvis ni andstandan allis þamma unseljin. ak jabai was þuk stautai bi taihsvon þeina kinnu.
 40 vandeī imma jah þo anþara. jah þamma viljandin miþ þus stana jah paida þeina niman. aslet imma
 41, 42 jah vastja. jah jabai was þuk ananaþjai rasta ana. gaggais miþ imma tvos. þamma bidjandin þuk
 43 gibais jah þamma viljandin af þus leiwan sis ni usvandjais. hausideduþ þatei qiþan ist. frijos newund-
 44 jan þeinana jah stais staud þeinana. aþþan ik qiþa izvis. frijoþ sijands izvarans. þiupjaiþ þans vrikan-
 45 dans izvis. vaila taujaiþ þaim hatjandam izvis jah bidjaiþ bi þans usþriutandans izvis. ei vairþaiþ
 sunjus attins izvaris þis in himinam. unte sunnon seina urranneiþ ana ubilans jah godans jah rigneiþ
 46 ana garaitans jah ana invindans. jabai auk frijoþ þans frijondans izvis ainans. wo mizdono habaiþ.
 47 niu jah þai þiudo þata samo taujand. jah jabai goleiþ þans frijonds izvarans þatainei. we managizo
 48 taujip. niu jah motarjos þata samo taujand. sijaiþ nu jus fullatojai svasve atta izvar sa in himinam
 vi, 1 fullatojis ist. atsaiwiþ armaion izvara ni taujan in andvairþja manne du saiwan im. aiþþau laun ni
 2 habaiþ fram attin izvaramma þamma in himinam. þan nu taujais armaion. ni haurnjais saura þus
 svasve þai liutans taujand in gaqumþim jah in garunsim. ei haubjaindau fram mannam. amen qiþa
 3 izvis. andnemun mizdon seina. iþ þuk taujandan armaion ni viti hleidomei þeina. wa taujiþ taihsvo
 4 þeina. ei sijai so armahairtiþa þeina in fulhsnja jah atta þeins. saei saiwiþ in fulhsnja. usgibiþ þus in
 5 bairhtein. jah. þan bidjaiþ. ni sijaiþ svasve þai liutans. unte frijond in gaqumþim jah vaihstam þlapjo
 6 standandans bidjan. ei gaumjaindau mannam. amen qiþa izvis þatei haband mizdon seina. iþ þu þan
 bidjais. gagg in heþjon þeina jah galukands haurdai þeinai bidei du attin þeinamma þamma in

INTERPRETATIO.

plus his ex hoc malo est. 38. Audistis, quod dictum est : oculus pro oculo et dentem pro dente; 39. verum ego dico vobis, non resistere omnino huic malo, sed si quis te percussit ad dextram tuam malam, offer ei etiam hanc alteram. 40. Et huic volenti cum te iudicium et pallium tuum tollere, permittite ei etiam tunicam. 41. Et si quis te cogat miliare unum, eas cum eo duo. 42. Huic oranti te des, et huic volenti a te mutuari sibi, ne avertaris. 43. Audistis, quod dictum est : ames propinquum tuum et oderis inimicum tuum. 44. at ego dico vobis : amatis inimicos vestros, benedicatis his persequentibus vos, bene faciatis his odientibus vos et precemini pro his calumniantibus vos, 45. ut fiat filii patris vestri hujus in caelis, nam solent suum oriri-facit super malos et bonos et pluere-facit super justos et super injustos. 46. Si enim amatis hos amantes vos solos, quam mercedem habetis? nonne etiam hi paganorum hoc ipsum faciunt? 47. Et si salutatis hos amicos vestros tantum, quo plus facitis? nonne etiam portitores hoc ipsum faciunt? 48. Sitis igitur vos perfecti, sicut pater vester hic in caelis perfectus est. vi, 1. Curate beneficium vestrum non facere in praesentia hominum, ut videamini eis, alioquin mercedem non habetis a patre vestro hoc in caelis. 2. Cum igitur facias beneficium, ne cornu-canas ante te, sicut hi simulatores faciunt in conciliis et in viis, ut celebrentur ab hominibus; amen dico vobis : acceperunt mercedem suam. 3. Verum te facientem beneficium ne sciat sinistra tua quid faciat dextra tua, 4. ut sit hoc beneficium tuum in abscondito et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi in aperto. 5. Et cum oratis, ne sitis sicut hi simulatores, nam amant in conciliis et angulis platearum stantes orare, ut observentur hominibus; amen dico vobis, quod habent mercedem suam. 6. Verum tu, cum oras, vade in cubiculum tuum et claudens januam tuam ora ad patrem tuum hunc in

ANNOTATIONES.

þan vel aþþan, quod synalœphes genus cum aþþan inauditum est; aliquid veri inest in altera illa opinione; Schm. videtur aliquid desiderare, quod puncto posito indicat. Res autem ita se habet : *uh* particula enclitica cum *vi* quadam copulativa ab initio sententiarum verbis annectitur; quod si ea vox, cui annectitur, in vocalem longam aut diphthongum desinit, ad vitandum hiatus *u* particulæ omittitur; nostro loco igitur *sijaih* pro *sijaiuh* (uti *viljauh* [Cor. I, xi, 3], *sumaih*, *þaih*, al. pro *viljau-uh*, *sumai-uh*, *þai-uh*); sin vero brevis est vocalis terminationis, ea ipsa abjicitur et integra particula *uh* additur (J. vi, 64 *vissuh*, L. vii, 6 *iddjuh* al. pro *vissa-uh*, *iddja-uh*). Deinde illud *h* sæpius subsequenti consonanti assimilatur, cf. *jan-ni* xxv, 42; *jag-gabairaidau* J. iii, 4; *jas-sa* M. xxvi, 71; *nis-sijai* L. xx, 16 et potissimum *sumaiþ-þan* M. xxvi, 67; J. xi, 46, *þaiþ-þan* Rom. xii, 4. Frequentatur ea figura in epistolis, vid. Mssin. Sk. p. 60.

v, 39. *allis*] omnino, ° gr. omn., solus Ptolem. ap. Epiphan. Hæres. 53, 6 testante Millio ὅλως habet.— *unseljin*] H. ✕ *unselgin*. — *taihsvon*] H. ✕ *taishvon*.

v, 40. *staua*] St. ✕ *stava*.

v, 42. *jah*] St. ✕ *jak*.

v, 43. *stais*] St. ✕ *stis*. — *newundjan*] H. ✕ div.

v, 44. Falluntur Griesb. et Mill. opinantes Gothum καὶ διωκόντων ὑμᾶς οὐκ εἶσθε, nam ea verbis *jah vrikandans* izvis reddidit; potius in suo codice legit et secundum eum vertit : ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντάς ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς με-

σοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων ὑμᾶς. Ita nec opus est verbo *vrikan* novam significationem tribuere, quam ejus etymon respuit, nec cum Rw. *fraqiþandans* pro *vrikandans* conjicere, cf. ad L. iii, 14.

v, 45. *ana*] tert. super, ° gr. omn.

v, 46. *ainans*] solos, ° gr. omn. — *þiudo*] paganorum, gr. τελῶναι.

v, 47. *frijonds*] amicos, gr. ἀδελφούς. — *taujiþ*] H. ✕ *taugiþ*, uti vs. 36 et sæpius. — *motarjos*] portitores, gr. ἑθνηκοί. — *þata samo*] hoc ipsum, gr. οὕτως.

v, 48. *fullatojai*] H. utrumque ✕ div. — *atta*] H. ✕ *attah*. — *izvar* Z. ✕ *zvar*.

vi, 1. *armaion*] St. ✕ *armajon*; cæterum gr. δικαιοσύνην. — *andvairþja*] St. ✕ *andvairþia*, H. ✕ *andvairþga*.

vi, 2. *ei*] H. ° ✕ — *haubjaindau fram*] H. ✕ *haubjainda ufram*. — *andnemun*] H. ✕ div. uti sæpius.

vi, 4. *sijai*] Z. † *siai*. — *þeina*] gr. ante so. — *fulhsnja*] pr. cod. Arg. ✕ *fulhsja*. — *fulhsnja*] sec. Ulf. ° αὐτός c. codd. et verss.

vi, 5. *bidjaiþ* — *sijaiþ*] oretis — sitis, gr. προσευχῆ — ἔση — *jah*] sec. Ulf. ° ἐν. — *þlapjo*] cum in nulla germanicarum linguarum hoc verbum inveniat, Ulfilas ex græca mutasse videtur πλατεῖα, eamque ob causam *þlapjo* scribendum esse putamus.

vi, 6. *galukands*] J. St. ✕ *galaukands* — *haurdai*] Zahnii conjectura *paurdai* non necessaria est, vid. Cor. II, ii, 12.

7 fulhsnja jah atta þeins. saei saiwiþ in fulhsnja. usgibiþ þus in bairhtein. bidjandansuþ-þan ni fluvaurd-
 8 jaiþ svasve þai þiudo. þugkeiþ im auk ei in fluvaurdein seinai andhausjaindau. ni galeikoþ nu maiþ.
 9 vaiþ auk atta izvar. þizei jus þaurbuþ. saurþizei jus bidjaiþ ina. sva nu bidjaiþ jus. atta unsar þu in
 10 himinam. veihnai namo þein. qimai piudinassus þeins. vairþai vilja þeins sve in himina jah ana
 11, 12 airþai. blaif unsarana þana sinteinan gif uns himma daga jah alet uns þatei skulans sijaima svasve
 13 jah veis aletam þaim skulam unsaraim. jah ni briggais uns in fraistubnjai. ak lausei uns a þam-
 14 ma ubilin. unte þeina ist þiudangardi jah mahts jah vulþus in aivins. amen. unte jabai aletip
 15 mannam missadedeins ize. aletip jah izvis atta izvar sa ufar himinam. ip jabai ni aletip mannam
 16 missadedins ize. ni þau atta izvar aletip missadedins izvaros. aþþan biþe faistaiþ. ni vairþaiþ
 svasve þai liutans gaurai. fravardjand auk andvairþja seinai. ei gasaiwaindau mannam fastan-
 17 dans. amen qiþa izvis þatei andnemun. mizdon seinai. ip þu fastands salbo haubiþ þein jah
 18 ludja þeina þvah. ei ni gasaiwaizau mannam fastands ak attin þeinamma þamma in fulhsnja. jah
 19 atta þeins. saei saiwiþ in fulhsnja. usgibiþ þus. ni huzdjaiþ izvis huzda ana airþai. þarei malo jah
 20 nidva fravardeiþ jah þarei þiubos ufgraband jah blifand. ip huzdjaiþ izvis huzda in himina. þarei
 21 nih malo nih nidva fravardeiþ jah þarei þiubos ni ufgraband nih stiland. þarei auk ist huzd izvar.
 22 þaruh ist jah hairto izvar. lukarn leikis ist augo. jabai nu augo þein ainfaþ ist. allata leik þein
 23 liuhadein vairþþ. ip jabai augo þein unsel ist. allata leik þein riqizein vairþiþ. jabai nu liuhap þata
 24 in þus riqiz ist þata riqiz wan silo. ni manna mag tvaim frauþam skalkinon. unte jabai sijaiþ ainana. jah
 anþarana frijoþ. aipþau ainamma ufhouseiþ. ip anþaramma frakann, ni maguþ guþa skalkinon jah
 25 mammonin. duþþe qiþa izvis. ni maurnaiþ saivalai izvarai. wa matjaiþ jah wa drigkaiþ. nih leika
 26 izvaramma. we vasjaiþ. niu saivala mais ist fodeinai jah leik vastjom. insaiwiþ du fuglam him nis. þei
 ni saiaud nih sneiþand n'h lisand in banstins. jah atta izvar sa ufar himinam fodeiþ ins. niu jus

INTERPRETATIO.

abscondito, et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi in aperto. 7. Orantes autem ne multiloquami sicut hi paganorum; videtur eis enim ut in multiloquio suo exaudiantur. 8. Ne similes sitis igitur his, scit enim pater vester cuius vos indigetis, antequam vos oreis eum. 9. Sic igitur oreis vos: pater noster tu in caelis, sanctificetur nomen tuum, 10. veniat regnum tuum, fiat voluntas tua, ut in caelo, etiam super terra; 11. panem nostrum hunc quotidianum da nobis hodierno die, 12. et remitte nobis, quod rei sumus, sicut etiam nos remittimus his debitoribus nostris, 13. et ne ducas nos in tentationem, sed libera nos ab hoc malo: nam tuum est regnum et potentia et gloria in saecula, amen. 14. Nam si remittitis hominibus peccata eorum, remittit etiam vobis pater vester hic super caelis; 15. verum si non remitti is hominibus peccata eorum, non quidem pater vester remittit peccata vestra. 16. At quando jejunatis, ne statis sicut hi simulatores tristes; permutant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes; amen dico vobis, quod acceperunt mercedem suam. 17. Verum tu jejunans unge caput tuum et faciem tuam lava: 18. ut non videaris hominibus jejunans, sed patri tuo huic in abscondito, et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi. 19. Ne colligatis vobis thesauros super terra, ubi tinea et aerugo perdit et ubi fures effodiunt et furantur. 20. Verum colligite vobis thesauros in caelo, ubi neque tinea, neque aerugo perdit et ubi fures non effodiunt neque furantur. 21. Ubi enim est thesaurus vester, ibi est etiam cor vestrum. 22. Lucerna corporis est oculus: si igitur oculus tuus clarus est, totum corpus tuum lucidum fit; 23. verum si oculus tuus malus est, totum corpus tuum tenebrosum fit; si igitur lumen hoc in te tenebrae sunt, haec te ebrae quam multae! 24. Non homo potest duobus dominis servire; nam si odit unum, etiam alterum amat; aut uni obedit, verum alterum contemnit: non potestis Deo servire et mammonae. 25. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animae vestrae, quid edatis et quid bibatis, neque corpori vestro, quo vestiatis; nonne anima plus est cibo et corpore vestro? 26. Videte ad aves caeli, quod non serunt neque metunt neque colligunt in horrea, et pater vester hic super caelis alit eas; nonne vos (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

vi, 7. bidjandansuþ-þan] editt. ✕ bidjandans uþ-þan.

vi, 8. jus] pr. vos, ° gr. omn., II. ✕ jus, ut saepius pro j. — saurþizei] H. ✕ div.

vi, 9—13. Oratio dominica saepius, sed male repetita in libris varii argumenti, e. g. in Anonymi libro de litteris et lingua Getarum, quem edidit Bonav. Vulcan., Græteri Bragure I, p. 110. Adelungii *Mithridate II*, p. 182. — þu] tu, gr. ó, vid. ad L. vi, 20.

vi, 11. sinteinan] ea vox, Adelungio l. I obscurae significationis esse visa, comparanda est cum *seit-ins* Cor. II, xi, 28 = ó καθ' ἡμέραν; significat igitur quotidianum. — himma daga] editt. ✕ j. t.

vi, 13. unte — amen] ° gr.

vi, 15. ni þau] editt. ✕ jct., nam þau pertinet ad verbum aletip.

vi, 16. svasve] Z. ÷ sve. — fravardjand] J. St. ✕ fravardjand., II. ✕ fravardjana. — gasaiwaindau] J. St. ✕ gasaiwandau.

vi, 17. haubiþ þein] ° gr. omn.

vi, 20. huzdjaiþ] St. ✕ huzdjaiþ.

vi, 24. unte jabai] nam si, gr. omn. ἢ γὰρ, quamobrem putandus est Ulphilas legisse *ei γὰρ*, et sensus

est: nam si odit alterum, etiam alterum diligit. In loco parallelo L. xvi, 13 etiam a græco differt Goth., vid. ad h. l. — sijaiþ ainana] ° gr. omn. — ufhouseiþ] obedit, gr. omn. ἀνθέξεται; Ulf. fortasse legit ὑποτάσσεται, ei enim verbo respondet *ufhausjan* L. ii, 51; x, 17, 20; Rom. xii, 1. — ip] verum, gr. omn. zai, pro qua græca voce gothicum ip etiam aliis locis in enuntiatis adversativis ponitur (Mc. x, 42; xv, 15; cf. xv, 31).

vi, 25. matjaiþ] Z. ✕ mahjaiþ.

vi, 26. nih] pr. Z. ÷ nih. — sneiþand] J. St. B. ✕ sneiand, Bū. II. ✕ sneidhand. — maisve aþrizans] (vide quæ de h. l. ad Gal. ii; 6 monuimus) sic in cod. Arg. legitur, quamquam litteræ pene legi non possunt; H. ✕ mais veaþrizans. Interpretes lectionem codicis Arg. merito habentes corruptam, alii aliam conjecturam proposuerunt; Gord. p. 54 *mais vairþizans*, Z. *mais sveraiþans*, probante Schm., ut videtur, et Wackernagel *Deutsch. Lesebuch* I præf. p. xxiii; Rw. *Gloss.* p. 77 vulgatam defendit, sed quid *maisve* sit, nescire se fatetur; gothicam formam esse Z. *Gloss.* p. 178 recte negat. Non dubium est, quin monstruosa illa lectio librarii negligentia orta

27 maisve aprizans sijub þaim. ip was izvara maurnands mag anaaukan ana vahstu seinana aleina
 28 aina. jah bi vastjos wa saurga þ. gakunnaiþ blomans haiþjos. waiva vabsjand. nih arbaidjand nih
 29 spinnand. qipuh þan izvis þatei nih saulaumon in allamma vulþau seinamma gayasida sik sve ains
 30 þize. jah þaude þata havi haiþjos himma daga visando jah gistradagis in auhn galagiþ guþ sva
 31 vasjiþ. waiva mais izvis leitil galaubjandans. ni maurnaiþ nu qipandans. wa matjam aiþþau wa
 32 drigkam aiþþau we vasjaima. all auk þata þiudos sokjand. vaituh þan atta izvar sa ufar himinam
 VII, 12. þatei þaurbuþ — . . . jaina izvis mans. svah jah jus taujaiþ im. þata auk ist vitop jah praufeteis.
 13 inngaggiþ þairh aggyu daur. unte braid daur jah rums vigs sa brigganda in fralustai jah managai
 14 sind þai inngaleiþandans þairh þata. wan aggyu þata daur jah þraithans vigs sa brigganda in libai-
 15 nai jah favai sind þai bigitandans þana. atsaiwiþ sveþauh faura liugnpraufetum þaim izei qimand
 16 at izvis in vastjoni lambe. ip innaþro sind vulfos vilvandans. bi akranam ize uskunnaiþ ins. ibai
 17 lisanda af þaurnum veinabasja aiþþau af vigadeinom smakkans. sva all bagme godaize akrana
 18 goda gataujiþ. ip sa ubila bagms akrana ubila gataujiþ. ni mag bagms þiuþeigs akrana ubila gatau-
 19 jan nih bagms ubils akrana þiuþeiga gataujan. all bagme ni taujandane akran god usmaitada jah
 20, 21 in fon atlagjada. þannu bi akranam ize uskunnaiþ ins. ni wazuh saei qipþ mis. frauja frauja.
 22 inngaleiþiþ in þiudangardja himine ak sa taujands viljan attins meinis þis in himinam. managai
 qipand mis in jainamma daga. frauja frauja. niu þeinamma namin þraufetidedum jah þeinamma
 23 namin unhulþons usvaurpum jah þeinamma namin inabtins mikilos gatavidedum. jah þan andhaita
 24 im þatei ni wanhun kunþa izvis. asleiþiþ fairra mis jus vaurkjandans unsibjana. wazuh nu saei
 hauseiþ vaurda meina jah taujiþ þo. galeiko ina vaira frodamma. saei gatimrida razn sein ana
 25 staina. jah afiddja dalap rign jah qemun awos jah va voun vindos jah bistugquu bi þamma

INTERPRETATIO.

magis potiores estis his? 27. Verum quis vestrum sollicitus potest addere ad staturam suam cubitum unum? 28. Et de vestibus quid solliciti-estis? considerate flores campi, quomodo crescunt, neque laborant neque nent. 29. Dico autem vobis, quod neque Solomon in tota gloria sua vestivit se ut unus horum. 30. Et si hoc fenum campi hodierno die existens et cras in fornace positum Deus sic vestit, quomodo magis vos parum credentes? 31. Ne solliciti-sitis igitur dicentes, quid edimus aut quid bibimus aut quo vestiamus; 32. omne enim hoc pagani quaerunt; scit autem pater vester hic super caelis, quod indigetis — VII, 12. — (faciant vobis homines, sic etiam vos faciat is, hoc enim est lex et profeta. 13. Intrate per angustam portam, nam lata porta et spatiosa via haec ferens in perniciem et multi sunt hi ingredienti per hanc. 14. Quam angusta haec porta et torta via haec ferens in vitam et pauci sunt hi inveniendes hanc. 15. Attendite vero a falsis-profetis his, qui veniunt ad vos in vestibus ovium, verum intrinsecus sunt lupi rapientes. 16. In fructibus eorum cognoscatis eos; num colliguntur a spinis uvae, aut a tribulis ficus? 17. Sic omne arborum bonarum fructus bonos facit, verum haec mala arbor fructus malos facit. 18. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. 19. Omne arborum non facientium fructum bonum exciditur et in igne ponitur. 20. Ergo in fructibus eorum cognoscatis eos. 21. Non omnis, qui dicit mihi: Domine! Domine! ingreditur in regnum caelorum, sed hic faciens voluntatem Patris mei hujus in caelis. 22. Multi dicunt mihi in illo die: Domine! Domine! nonne tuo nomine vaticinati sumus et tuo nomine daemonia ejecimus et tuo nomine virtutes magnas fecimus? 23. Et tunc confiteor iis, quod non unquam novi vos, abite procul me, vos operantes iniquitatem. 24. Omnis igitur qui audit verba mea et facit haec, assimilo eum viro prudenti, qui aedificavit domum suam super petra, 25. et cecidit deorsum pluvia, et venerunt aquae, et flaverunt venti, et ruerunt contra hanc

ANNOTATIONES.

sit, et cum conjectura ad medendum opus sit, nulla facilius et verior ea inveniri potest, quam Gordonus fecit; nam quod Z. addubitat, *mais* cum comparativo conjungi posse, constat non solum Graecos et Latinos μάλλον et *potius* cum comparativo ponere, sed etiam Islandos (vid. *Gloss. Edd. v. Helder*); atque adeo ipsos Gothos ejusmodi pleonasmos sibi concedere, vid. Cor. II, viii, 22 *mais usdaudozan*. Nostro autem loco accedit, quod Vulgata etiam *magis pluris* habet — *þaim*] J. St. ✕ *þaima*.

vi, 27. *vahstu*] J. St. ✕ *vahstn*. — *seinana aleina*] sic cod. Arg.; edit. ✕ *seinan alleina*.

vi, 28. *saurgaiþ*] J. St. B. H. ✕ *siurjaiþ*.

vi, 29. *vulþau*] J. St. ✕ *vulþu*.

vi, 30. *jah*] pr. J. St. ✕ *jabai*. — *gistradagis*] αἴριον; vox *gistra*, cujus radix in omnibus affinis dialectis non *cras*, sed *heri* significat, videtur errore interpretis posita esse; si quis ex bohemicâ lingua *zegtra*, *cras*, ad tuendam lectionem comparare et Ulfilam a culpa injuriæ vindicare velit, ejus in memoriam vocamus Cor. I, xv, 32, ubi αἴριον = *du maurgina*. — *waiva mais*] quanto magis; gr. ὅ πολλῶ μᾶλλον.

vi, 31. *wé*] J. St. ✕ *wa*.

vi, 32. *all auk*] H. ✕ *alla uk*.

vii, 13. *vigs*] H. ✕ *vigis*; cod. Arg. *vigss*; prius autem illud s linea perpendiculari ab recenti manu superinducta deletum est, quam viri docti litteram i esse putarunt; neque tamen negamus, illum refectorem, cujus inscitia linguæ gothicæ etiam aliis locis deprehenditur, *vigis* legendum esse existimavisse. — *inngaleiþ*.] J. St. B. ✕ *ingaleiþ*.

vii, 15. *sveþauh*] J. St. ✕ *sveþau*, sic enim nusquam, sed *þau* cum *sve* compositum semper scribitur addito *h* (i. e. *uh*); male *sveþau* olim scribebatur II, 22 et 24. — *liugnpraufetum*] St. ✕ *div*. — *þaim izei*] J. St. Hz. ✕ *jet*, vid. ad v, 32.

vii, 17. *gataujiþ*] Z. ✕ *gataujit*.

vii, 23. *unsibjana*] hanc formam corruptam esse jam G. et LM. contenderunt; pro Gordonii conjectura *unsibjata* suspicamus legendum esse *unsibja*] *sawazuh nu saei*; etc.; *sawazuh* quidem frequens usus sermonis gothici postulat, vid. x, 32; cf. Mc. ix, 37; x, 44 alia. (quamquam dicitur etiam M. vii, 26 *jah wazuh saei* — J. vi, 45 *wazuh nu sa* —). N. pro S et vice versa etiam aliis locis librarii ponunt, vid. Mc. vi, 2; cf. ad L. iii, 14.

vii, 24. *vaurda meina*] gr. omn. h. l. et vs. 26; ceterum Ul. utroque loco * τούτου; c. cod.

26 razna jainamma jah ni gadraus. unte gasulip vas ana staina. jah wazuh saei hauseip vaurda meina
 27 jah ni taujip þo. galeikoda mann dvalamma. saei gatimrida razn sein ana malmin. jah atiddja dalap
 rigu jah qemun awos jah vaivoun vindos jah bistugqon bi jainamma razna jah gadraus jah vas drus
 28, 29 is mikils. jah varþ þan ustauh iesus þo vaurda. biabridgedun manageins ana laiseinai is. vas auk
 viii, 1 laisjands ins sve valdufri habands jah ni svasve bokarjos. dalap þan atgaggandin imma af fairguoja
 2 laistidedun afar imma iumjons managos. jah sai. manna þrutsfill habands durinnands invait ina
 3 qipands. frauja. jabai vileis. magt mik gabrainjan. jah ufrakjands handu attaitok imma qipands.
 4 viljan. vairþ hrains. jah suns brain varþ þata þrutsfill is. jah qap imma iesus. saiw ei mann ni
 qipais ak gagg. þuk silban ataugei gudjin jah atbair giba. þoei anabauþ mozes du veitvodipai im.
 5, 6 afaruh þan þata innatgaggandin imma in kafarnaum duatiddja imma hundafaps bidjands ina. jah
 7 qipands. frauja. þ umagus meus ligip in garda uslipa harduba balviþs. jah qap du imma iesus. ik
 8 qimands gabailja ina. jah andhafjands sa hundafaps qap. frauja. ni im vairþs ei uf brot mein inngag-
 9 gais. ak þatainei qip vaurda jah gabailniþ sa þiumagus meus. jah auk ik manna im habands uf
 valdufoja meinamma gadrauhþins. jah qipa du þamma. gagg. jah gaggip. jah auþaramina. qim. jah
 10 qimip. jah du skalka meinamma. tavei þata. jah taujip. gahausjands þan iesus sildaleikida jah qap du
 11 þaim afarlaistjandam. amen qipa izvis. ni in israela svalauda galaubein bigat. aþþan qipa izvis þatei
 managai fram urrunsa jah saggqa qimand jah anakumbjand miþ abrahama jah isaka jah iakoba in
 12 þiudangardjai himine. ip þai sunjus þiudangardjos usvairpanda in riqis þata hindumisto. jainar
 13 vairþþ grets jah krusts tunþive. jah qap iesus þamma hundafada. gagg jah svasve galaubides vairþai
 14 þus. jah gabailnoda sa þiumagus is in jainai weilai. jah qimands iesus in garda paitraus jah gasaw
 15 svaihron is ligandein in heitom jah attaitok handau izos jah aflailot ija so heito. jah urrais jah
 16 andbathida imma. at andanahtja þan vaurþanamma atberun du imma daimonarjans managans jah
 17 usvarp þans ahmaus vaurda jah allans þans ubil habandans gabailida. ei usfullnodedi þata gamelido
 18 pairh esaian praufetu qipandan. sa unmahtins unsaros usnam jah sauhþins usbar. gasaiwands þan

INTERPRETATIO.

domum illam et non concidit, nam fundata erat super petra. 26. Et omnis qui audit verba mea et non facit hæc, assimilatur homini stulto, qui ædificavit domum suam super arena. 27. et cecidit deorsum pluvia, et venerunt aquæ, et flaverunt venti, et ruerunt contra illam domum, et concidit et erat ruina ejus magna. 28. Et factum est, cum conficeret Iesus hæc verba, tremuerunt turbæ de doctrina ejus: 29. fuit enim docens eos ut potestatem habens et non sicut scribæ. viii, 1. Deorsum autem descendente eo de monte, secutæ sunt post eum turbæ multæ. 2. Et ecce, homo lepræ-cutem habens accurrens adoravit eum dicens: Domine! si vis potes me mundare. 3. Et extendens manum attigit eum dicens: volo; si mundus! et statim munda facta est hæc lepræ cutis ejus. 4. Et dixit ei Iesus: vide, ut homini non dicas, sed vade, te ipsum ostende sacerdoti et offer oblationem quam præcepit Moyses ad testimonium eis. 5. Post autem hoc ingrediente eo in Cafarnaum, adiit eum centurio orans eum 6. et dicens: Domine, servus meus jacet in domo paralyticus, male affectus. 7. Et dixit ad eum Iesus: ego veniens sano eum. 8. Et respondens hic centurio dixit: domine, non sum dignus, ut sub tectum meum ingrediaris, sed tantum dic verbum, et sanatur hic servus meus. 9. Et enim ego homo sum habens sub potestate mea milites, et dico ad hunc, vade! et vadit; et alii: veni! et venit; et ad servum meum: fac hoc! et facit. 10. Audiens autem Iesus miratus est et dixit ad hos sequentes: amen dico vobis, non in Israele talem fidem inveni. 11. At dico vobis, quod multi ab oriente et occidenta veniunt et accumbunt cum Abrahamo et Isaco et Iacobo in regno cælorum; 12. verum hi filii regni ejiciuntur in tenebras has extremas; illic sit fletus et fremitus dentium. 13. Et dixit Iesus huic centurioni: vade et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est hic servus ejus in illa hora. 14. Et veniens Iesus in domum Petri et vidit socrum ejus jacentem in febribus 15. et attigit manum ejus et dimisit eam hæc febris; et surrexit et ministravit ei. 16. In ve-pere autem factio attulerunt ad eum dæmoniacos multos, et ejecit hos spiritus verbo et omnes hos male habentes sanavit, 17. ut impleretur hoc scriptum per Esaiam profetam dicentem: hic infirmitates nostras suscepit et morbos tulit. 18. Videns autem (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

vii, 26. vaurda meina] vid. ad vs. 24.
 vii, 27. jainamma razna] ¶ gr. omn. — drus] J. St. draus.
 vii, 28. iesus] J. B. II. ✗ iaisus, St. ✗ jaisus; cod. Arg. semper is; primus Maresh. (vid. Jun. p. 405) rectam lectionem invenit; post eum commendavit Gord. (Ulf. illustr. append.) p. 52 et Z. ad M. vii, 7. cf. Castell. ad Esdr. ii, 36. — biabridgedun] hanc formam, cujus loco Z. bibairdedun (inno bibairidedun!) reponere volebat, rectam esse comprobant abrs L. xv, 14 et abraha M. xxvii, 54.
 viii, 1. iumjons] J. St. B. II. ✗ iunjons, Z. ✗ jumjons.
 viii, 2. mik] J. St. ✗ mir.
 viii, 5. imma] Ulf. ° Ἰησοῦς. — qipands] St. ✗ qitands. — þata — is] gr. omn. αὐτοῦ ἡ λέπρα.
 viii, 4. jah] pr. St. ✗ jah, uti scripius. — mann] J.

St. B. H. ✗ man.
 viii, 5. afaruh þan þata] post vero hoc, gr. δέ.
 viii, 8. mein] gr. omn. ante uf.
 viii, 9. habands — meinamma] habens sub imperio meo, gr. ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν.
 viii, 11. aþþan] J. St. ✗ aþþau. — saggqa] J. St. ✗ sailqa. — iakoba] Schm. ✗ iacoba.
 viii, 13. jainai weilai] ¶ gr. omn.
 viii, 14. jah] sec. abundat præcedente participio, uti J. vi, 45 et sæpius.
 viii, 15. imma] ei, gr. αὐτοῖς.
 viii, 16. at andanahtja] J. St. ✗ ict., H. ✗ at andanahtja.
 viii, 17. usnam] si Ulf. ἀνέλαθε in cod. suo legisset quod Sch. contendit, scripsisset andnam (vid. L. ix, 51); subsequitur etiam u-bairan pro simplici βαστάζει — sauhþins] B. II. ✗ sauhþins

19 Iesus managans liuhmans bi sik haihait galeiþan siponjans hindar marein. jah duatgaggands ains
 20 bokareis qaþ du imma. laisari. laisija þuk piwaduh þadei gaggis. jah qaþ du imma iesus. sauhons
 21 grobos aigun jah suglos himinis sitlaus. iþ sunus mans ni babaiþ. war haubiþ sein anahnaiwjai.
 22 anþaruh þan siponje is qaþ du imma frauja. uslaubei mis frumist galeiþan jah gafilhan attan
 23 meinana. iþ iesus qaþ du imma. laistei afar mis jah let þans 'daupans filhan seinans dauþans. jah
 24 innatgaggandin imma in skip afariddjedun imma. siponjos is. jah sai. vegs mikils varþ in marein
 25 svasve þata skip gahuliþ vairþan fram vegim. iþ is saislep. jah duatgaggandans siponjos is urraisi-
 26 dedun ina qiþandans. frauja. nasei unsis. fraqistnam. jah qaþ du im iesus. wa saurhteip. leitil
 27 galaubjandans. þanuh urreisands gasok vindam jah marein. jah varþ vis mikil. iþ þai mans sildalei-
 28 kidedun qiþandans. wileiks ist sa ei jah vindos jah marei ufhausjand imma. jah qimandin imma hindar
 marein in gauja gairgaisaine gamotidedun imma tvai daimonarjos us hlaivasnom rinnandans sleidjai
 29 filu. svasve ni malta manna usleiþan þairh þana vig jainana. jah sai. hropidedun qiþandans. wa uns
 30 jah þus. iesu sunau guþs. qamt her saur mel balvjan unsis. vasuh þan fairra im hairda sveinu
 31 managaize haldana. iþ þo skohsla bedun ina qiþandans. jabai usvairpis uns. uslaubei uns galeiþan in
 32 þo hairda sveine. jah qaþ du im. gaggiþ. iþ eis usgaggandans galiþun in hairda sveine. jah sai. run
 33 gavaurhtedun sis alla so hairda and driuson in marein jah gadauþnodedun in vatnam. iþ þai hal-
 34 dandans gaplauhun jah galeiþandans gataihun in baurg all bi þans daimonarjans. jah sai. alla so
 ix, 1 baurgs usi lðja viþra iesu jah gasaiwandans ina bedun ei usliþi hindar markos ize. jah asteigans in
 2 skip ufarlaiþ jah qam in seinai baurg. þan usatherun du imma usliþan ana ligra ligandan. jah
 gasaiwands iesus galaubein ize qaþ du þamma usliþin. þrafstei þuk barnilo. afletanda þus fravaurhteis

INTERPRETATIO.

Iesus multas turbas circum se, jussit ire discipulos trans mare. 19. Et accedens unus scriba dixit ad eum : magister, sequor te quocumque quo vadis. 20. Et dixit ad eum Iesus : vulpes foveas habent et aves cœli nidus, verum Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet. 21. Alius autem discipulorum ejus dixit ad eum : Domine, permittite mihi primum ire et sepelire patrem meum. 22. Verum Iesus dixit ad eum : sequere post me et sine hos mortuos sepelire suos mortuos. 23. Et ingrediente eo in navem, secuti sunt eum discipuli ejus. 24. Et ecce, motus magnus factus est in mari, adeo ut hæc navis tecta fieret a fluctibus; verum is dormivit. 25. Et accedentes discipuli ejus suscitaverunt eum dicentes : Domine, salva nos perimus! 26. Et dixit ad eos Iesus : quid timetis, parum credentes? Tunc surgens increpavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. 27. Verum hi homines admirati sunt dicentes : qualis est hic ut etiam venti et mare obediunt ei? 28. Et veniente eo trans mare in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci e sepulcris currentes, sævi valde, adeo ut non posset homo ire per hanc viam illam. 29. Et ecce, clamaverunt dicentes : quid nobis et tibi, Iesu, fili Dei! venisti huc ante tempus torquere nos? 30. Fuit autem procul eis grex porcorum multorum pascens. 31. Verum hæc dæmonia oraverunt eum dicentes : si ejicis nos, permittite nobis ire in hunc gregem porcorum. 32. Et dixit ad eos : ite! verum ii exeuntes iverunt in gregem porcorum, et ecce, cursum fecerunt sibi totus hic grex de præcipitio in mare et perierunt in aquis. 33. Verum hi pascentes fugerunt et euntes prædicaverunt in urbe omne de his dæmoniacis. 34. Et ecce, tota hæc urbs exiit obviam Iesu et videntes eum oraverunt, ut exiret trans fines eorum. ix, 1. Et conscendens in navem transiit et venit in suam urbem. 2. Tum attulerunt ad eum paralyticum super lecto jacentem, et videns Iesus fidem eorum dixit ad hunc paralyticum : consolare te, filiole, remittuntur tibi peccata

ANNOTATIONES.

viii, 18. siponjans] discipulos, ° gr. omn.; Ulf. c. verss.

viii, 19. atgaggands] H. ✕ atgangands.

viii, 20. qaþ] dixit, gr. omn. λέγει; sic Ulf. in narratione semper fere præterito utitur tempore pro præsentem historico Græcorum. — sein anahnaiwjai] J. St. ✕ seinana hñaiwjai; ceterum sein, suum, ° gr. omn.

viii, 24. saislep] J. St. ✕ div.

viii, 25. is] ejus, ° gr.

viii, 26. iesus] ° gr. omn.; Ulf. c. verss. — wa] J. ✕ wl.

viii, 27. wileiks] H. ✕ div. — sa ei] edit. ✕ jet.

viii, 28. gairgaisaine] expectaveris gairgaisene, solet enim Ulfilas græcum η per e non per ai reddere, certe raro, uti Esdr. ii, 31 aillam (Ἠλάμ, אילם) L. x, 13; ix, 10 baiþsaiða (Βηθσαιδά) L. i, 17 hailias (Ἠλιὰς) Mc. vi, 17 herodias (Ἡρωδίας) Sk. 52, 4 neikaudaimus (Νικόδημος), pro quibus tamen aliis locis invenitur beþsaiða, helias, herodias, neikaudemus.

viii, 29. sunau] H. ✕ sundu.

viii, 30. haldana] Lye Gram. p. 50 male conjecit haldanda (immo haldandei), cui Z. h. l. et ad L. viii, 32 injuria adstipulatur; recte enim jam lh. notavit, significare haldan pascere (vid. vs. 33), non pasci, vid. etiam Mc. v, 11.

viii, 31. qiþandans] Schm., quem masculinum offendit, nescire videtur, esse constructionem per

synesin, vid. ix, 33, L. ix, 11 et sæpissime. — uslaubei uns galeiþan] permittite nobis ire, gr. ἀποστῆλον ἡμᾶς. Ceterum Z. Schm. ✕ uslaubai.

viii, 32. hairda sveine] gregem porcorum, gr. τοὺς χοίρους. — hairda] sec., Ulf. ° τῶν χοίρων, quod sine dubio in codice suo legit, vid. de ejusmodi omissionibus ad L. xv, 24 et ad Tim. i, vi, 6. — and driuson] J. St. H. ✕ jet.

viii, 33. gaitaihun in baurg] ¶ gr. omu., Sch. cum Z. convertit in vico; seil baurg etiam accusativus esse potest. — bi] de (non propter), Ulf. c. codd. κατὰ legit.

ix, 2. þan usatherun] gr. omn. καὶ ἰδοὺ προσέφερεν Sch. cum Z. vertit tunc, suspicans Ulf. τότε legisse; male, nam þan ea significatione nunquam initio sententiarum ponitur (vid. M. vii, 23; ix, 15; Mc. xiii, 21, 26, all.), sed þanuh (M. viii, 26; ix, 6; xiv, 29, all.). Quamquam Ulf. M. xxvii, 51 καὶ ἰδοὺ per jah þan reddit, tamen h. l. in suo cod. ἰδοὺ non legisse videtur, abest etiam in cod. E apud Mi. et in compluribus verss. ap. Sch. Cum vero Goth. καὶ προσέφερεν Mc. x, 13 convertat þanuh atberun et aliis locis quoque græcum προσφέρειν per atbairan reddere soleat, etiam h. l. þanuh atberun scribendum esse videtur. Accedit, quod cum Iesus in urbem intravisset (vid. vs. 1), nec ægrotum ante urbem portari oporteret, usatbairan (efferre) aptum sensum non præbet.

- 3, 4 þeinos. þaruh sumai þize bokarje qeþun in sis silbam. sa vajamereip. jah vitands Iesus þos mitonius
 5 ize qap. duwe jus mitop ubila in hairtam izvaraim. waþar ist raihtis azetizo qipan. asletanda þus
 6 fravaurbteis. þau qipan. urreis jah gagg. aþþan ei viteip þatei valdufni habaip sa sunus mans ana
 airþai asleitan fravaurhtins. þanuh qap du þamma uslipin. urreisands nim þana ligr þeinana jah gagg
 7, 8 in gard þeinana. jah urreisands galaiþ in gard seinana. gasaiwandeins þan manageins ohtedun
 9 sildaleikjandans jah mikilidedun guþ. þana gibandans valdufni svaleikat maunam. jah þairhleipands
 Iesus jainþro gasaw mannan sitandan at motai maþþaiu haitanana jah qap du imma. laistei afar nis.
 10 jah usstandands iddja afar imma. jah varþ biþe is anakumbida in garda jah sai. managai motarjos
 11 jah fravaurhtai qimandans miþanakumbidedun iesua jah siponjam is. jah gaumjandans fareisaieis
 qeþun du þaim siponjam is. duwe niþ motarjam jah fravaurhtaim matjiþ sa laisareis izvar.
 12, 13 ip Iesus gahausjands qap du im. ni þaurbun hailai lekeis ak þai unhaili habandans. aþþan gaggaiþ
 ganimiþ wa sijai. armahairtiþa viljau jah ni hunsl. niþ-þan qam laþon usvaurhtans ak fravaurhtans.
 14 þanuh atiddjedun siponjos Iohannes qibandans. duwe veis jah fareisaieis fastam filu. ip þai siponjos
 15 þeinai ni fastand. jah qap du im Iesus. ibai magun sunjus brupfadis qainon und þata weilos. þei miþ
 16 im ist brupfaps. ip atgaggand dagos þan afnimada af im sa brupfaps jah þan fastand. aþþan ni washun
 lagjiþ du plata fanan þarihis ana snagan fairnjana. unte afnimiþ fullon af þamma snagin. jah vairsiza
 17 gataura vairþiþ. niþ-þan giutand vein niujata in balgins fairnjans. aiþþau distaurnand balgeis. biþeh
 þan jah vein usgutniþ jah balgeis fraqistnand. ak giutand vein juggata in balgins niujans. jah bajopum
 18 gabaigada. miþþanei is rodida þata du im. þaruh reiks ains qimands invait ina qibands þatei dauhtar

INTERPRETATIO.

tua! 3. Tunc quidam horum scribarum dixerunt in se ipsis : hic blasphematur. 4. Et sciens Iesus has cogitationes eorum dixit : cur vos cogitatis mala in cordibus vestris? 5. Utrum est enim facilius dicere : remittuntur tibi peccata, an dicere : surge et vade? 6. At ut sciat, quod potestatem habet hic filius hominis in terra remittere peccata, tunc dixit ad hunc paralyticum : surgens tolle hunc lectum tuum et vade in domum tuam. 7. Et surgens ivit in domum suam. 8. Videntes autem turbæ timuerunt admirantes et laudarunt Deum hunc dantem potestatem talem hominibus. 9. Et transiens Iesus illinc vidit hominem sedentem ad telonium, Maththæum vocatum, et dixit ad eum : sequere post me; et surgens ivit post eum. 10. Et factum est, quando is accubuit in domo, et ecce multi portitores et peccatores venientes accubuerunt cum Iesu et discipulis ejus. 11. Et observantes Farisæi dixerunt ad hos discipulos ejus : cur cum portitoribus et peccatoribus cœnatur hic magister vester? 12. Verum Iesus audiens dixit ad eos : non indigent sani medici, sed hi insanitatem habentes. 13. At ite, discite, quid sit; misericordiam volo et non sacrificium; neque enim veni vocare justos, sed peccatores. 14. Tunc accesserunt discipuli Iohannis dicentes : cur nos et Farisæi jejunamus multum, verum hi discipuli tui non jejulant? 15. Et dixit ad eos Iesus : num possunt filii sponsi flere per hoc temporis, quod cum eis est sponsus? verum accedunt dies, cum auferitur ab iis hic sponsus, et tunc jejulant. 16. At non ullus ponit pro assumpto pannum villosum super vestimento vetere; nam tollit plenitudinem ab hoc vestimento et pejor fissura fit. 17. Neque autem fundunt vinum novum in utres veteres; alioquin rumpuntur utres, deinde tunc et vinum effluit et utres perduntur; sed fundunt vinum novum in utres novos, et ambobus consulitur. 18. Dum is locutus est hoc ad eos, tunc princeps unus veniens adoravit eum dicens, quod filia

ANNOTATIONES.

ix, 4. vitands] sciens, gr. ἰδών. — hairtam.] St. ✕ hzr am.

ix, 5. waþar] Z. ✕ wa'ar. — ist raihtis] gr. ὁμν.; male notat Griesb. abesse γάρ in Goth. — þus] tibi, gr. σοῦ.

ix, 6. asleitan] sic leitan pro frequentiore le'an Mc. xv, 9; L. ii, 29; xvi, 18. — þeinana] gr. ὀμν. ante þana.

ix, 7. seinana] St. ✕ seinada.

ix, 8. ohtedun sildaleikjandans] ex Maresb. sententia Ulf. utramque lectionem græc. ἐθαύμασαν et ἐφοβήθησαν conjunxit; B. statuit lectionem nostram e glossa in textum immissa ortam esse; sed neutra ratio intelligenti probabitur; nisi Ulf. ἐφοβήθησαν θαυμάσαντες legit (cf. L. viii, 25), quod Brix. quoque versio habet, cogitandum est de amplificatione quadam notionis, qua Ulf. sæpius utitur, vid. Mc. i, 27. aslauhnodeun sildaleikjandans (ἐθαυμάθησαν), ubi B. injuria quoque judicat sildaleikjandans ex glossa ortum esse; ii, 12 hauhidedun mikiljandans (δοξάζειν) cf. ii, 4, M. ix, 23; xxvi, 72. Joan. xiii, 56 andhafjands qap. De simili notionis amplificatione vid. ad Cor. i, ix, 25. — valdufni] J. St. ✕ valausni.

ix, 9. maþþaiu] sic pro matþaiu (Mc. iii, 18) L. quoque vi, 15.

ix, 13. wa] Z. ✕ sva.

ix, 14. atiddjedun] Ulf. ὁ ἄτῳ. — fastam] J. St. ✕ fastaim.

ix, 15. atgaggand] cod. Arg. ✕ atgaggand. — þan] J. St. ✕ þam.

ix, 16. du plata] J. St. B. H. ✕ jet.; præpositio

du uti Mc. xi, 17; xii, 10. all. prædicato enuntiati addita est. — fanan þarihis ana] sic cod. Arg. su-

perscripto i (þarhis); J. St. ✕ fanan þa rihis; B. ✕ fanan þarhis; Gord. (Ulf. illustr. opp. p. 56) conj. fanan þarhisana ana — neglecto illo superscripto i;

Schm. conjecit þarhis aut anþaris, sed indicare debet vir doctus, quid significaret illud novum verbum, aut quo sensu anþar h. l. accipi vellet. Textum græcum legenti apparet αὐτοῦ post πλήρωμα, quod omnes codd. et verss. habent, in Goth. desiderari; quid impedit quominus statuamus is ex alio loco ab eo, qui scripsit codicem Argenteum, verbo þarih esse affixum, quod nesciret, quo pertineret? Illud is ab þarihis demptum si post fullon collocatur, ad reliquum þarih autem syllaba ana, quam sine dubio propter sequens ana librarius omisit, additur; lectionem lucramur aptam : þarihana ana snagan — fullon is af þamma, etc. Ceterum þarihs Ulf. videtur a græco verbo τραχὺς mutuatus esse, quod significat ἀγναπτος (ἀγναφος), vid. Etym. Magn. p. 714, 24.

ix, 17. biþeh þan] deinde tunc, ὁ gr. ὀμν. Schm. hæsit et Z. cum B. suspicatur þan esse glossam ad biþeh, quod tamen þanuh esse debebat (vid. ad ix, 2); sed nihil frequentius ejusmodi pleonasmis, sic auk raihtis, auk allis, þan auk, ip þan, aþþan sveþauh, all. Re tamen melius perpensa, potius videtur biþeh tantum abundare, þaniah autem significare καὶ, uti Tim. i, v, 25.

ix, 18. miþþanei] J. St. ✕ div.; sic alias etiam

19 meina nu gasva. t. akei qimands allagei handu þeina ana ija jah libaiþ. jah urreisands Iesus iddja
 20 afar imma jah siponjos is. jah sai. qino bloþarinnandei 'ib' vintruns duatgaggandei astaro attaitok
 21 skauta vastjos is. qapuh auk in sik. jabai þatainci atteka vastjai is. ganisa. iþ Iesus gavandjands sik
 22 jah gasaiwands þo qap. þrafstei þuk dauthar. galaubeins þeina ganasida þuk. jah ganas so qino fram
 23 þizai weilai jainai. jah qimands Iesus in garda þis reikis jah gasaiwands svigljans jah haurnjans
 24 haurnjandans jah managein auhjondein. qap du im. asleipþ. unte ni gasvalt so mavi ak slepiþ.
 25 jah biblohun ina. þanuh þan usdribana varþ so managei. atgaggands inu habaida handu izos jah
 26, 27 urrais so mavi. jah usiddja meriþa so and alla jaina airþa. jah warbondin Iesua jainþro laistide-
 28 dun afar imma tvai blindans hropjandans jah qþandans. armai. uggkis. sunau daveidi. qiman-
 din þan in garda duatiddjedun imma þai blindans jah qap in Iesus. gaulaubjats þatei magjau
 29 þata taþjan. qeþun du imma. jai frauja. þanuh attaitok augam ize qþands. bi galaubeinai
 30 iggqarai airþai iggqis. jah usluknodedun im augona jah inagida ins Iesus qþands. saiwats ei manna
 31, 32 ni viti. iþ eis usgaggandans usmeridedun ina in allai airþai jainai. þanuh biþe. ut usiddje-
 33 dun eis. sai. atberun imma mannan. baudana daimonari. jah biþe usdribans varþ unhulþo.
 34 rodida sa dumba. jah sildaleikidedun manageins qþandans. ni aiv sva uskunþ vas in israela. iþ farei-
 35 saeis qeþun. in sauramaþlja unhulþono usdreibiþ unhulþons. jah bitauh Iesus baurgs allos jah haimos
 laisjands in gaqumþim ize jah merjands aivaggeljon þiudlangardjos jah hailjands allos saultins jah
 36 alla unhailja. gasaiwands þan þos nianageins in seinoda in ize. unte vesun af lauidai jah fravaur-
 37 panai sve lamba ni habandona hairdeis. þanuh qap du siponjam seinaim. asans. raihtis managa iþ
 38 x, 1. vaurstvjān favai. bidjiþ nu frauþans asanais ei ussandjai vaurstvjans in a-an seinu. jah athaitands

INTERPRETATIO.

mea nunc mortua-est; sed veniens pone manum tuam super ea et vivit. 19. Et surgens Iesus ivit post eum et discipuli ejus. 20. Et ecce, mulier sanguiflua duodecim hiemes accedens retro atigit fimbriam vestis ejus; 21. dixit enim in se: si tantum attingo vestem ejus, sanor. 22. Verum Iesus vertens se et videns hanc dixit: consolare te, filia, fides tua sanavit te! Et savata est hæc mulier ab hæc-hora illa. 23. Et veniens Iesus in domum hujus principis et videns tibicines et buccinatores buccinantes et multitudinem tumultuantem. 24. dixit ad eos: abite! nam non mortua-est hæc puella, sed dormit, et deriserunt eum. 25. Tunc cum expulsa esset hæc multitudo, accedens intro tenuit manum ejus et surrexit hæc puella. 26. Et exiit fama hæc in totam illam terram. 27. Et abeunte Iesu illic secuti sunt post eum duo cæci clamantes et dicentes: miserere nostri, filii Davidis! 28. Veniente autem in domum, adierunt eum hi cæci et dixit eis Iesus: creditisne, quod possim hoc facere? dixerunt ad eum: utique, Domine! 29. Tunc atigit oculos eorum dicens secundum fidem vestram fiat vobis! 30. Et reclusi sunt eis oculi et comminatus est eis Iesus dicens: videte, ut homo non sciat. 31. Verum ii exeuntes diffamarunt eum in tota terra illa. 32. Tunc cum foras exirent ii, ecce, attulerunt ei hominem mutum dæmoniacum, 33. et cum ejectus esset dæmon, locutus est hic mutus, et admiratæ sunt turbæ dicentes: non ex æterno sic cognitum fuit in Israël. 34. Verum Farisæi dixerunt: in principe dæmoniorum ejicit dæmonios. 35. Et circumiit Iesus urbes omnes et vicus docens in conciliis eorum et prædicans evangellum regni et sanans omnes morbos et omnes insanitates. 36. Videns autem has turbas misertus est ob eos, nam tuerunt vexari et dispersi, ut oves non habentes pastorem. 37. Tunc dixit ad discipulos suos: messis quidem multa, verum operarii pauci. 38. Orate igitur dominum messis, ut emittat operarios in messem suam. x, 1. Et advocans

ANNOTATIONES.

reliquæ editt. — þata] gr. omn. ante is. — þeina ana] H. ✕ jct. — jah] B. ✕ jau.

ix, 20. vintruns] hiemes; gr. omn. ἔτη; gentium germanicarum propria est ista temporum secundum hiemes computatio, non annorum. — ib] sic cod. Arg. J. B.; St. Z. † XII.

ix, 21. jabai] Z. ✕ div. — þatainci] H. ✕ div. vastjai] J. St. ✕ vastjan.

x, 23. svigljans] J. ✕ svilgjans. — jah haurnjans haurnjandans] et buccinatores buccinantes; ° gr. omn.; B. probante Zahnio glossam ad svigljans esse suspicatur, sed sviglja significat ἀληθείας, cf. M. ii, 17; L. vii, 32, (ubi svigljan = ἀλλεῖν, haurnja autem est σαλπικτήεις cf. M. vi, 2 (ubi haurnjan = σαλπικτεῖν). Potius videnda est in illis, uti L. ii, 29 in frauþinond frauja, amplificatio rei, cui similem ad ix, 8 notavimus.

ix, 24. slepiþ] sic legitur in cod. Arg., uti Mc. iv, 27 et 38, nec mutavit eadem impia et imperita manus, quæ Mc. v, 39; L. ix, 32. J. ii, 42 sq. slepiþ in saepiþ corripit (cf. ad Mc. iv, 7), formam omnino non gothicam, nam neque ae, neque eu, nec ui sunt gothicæ diphthongi, cf. H. Ulf. illustr. p. 15, et miramur Rw. Gloss. p. 143 periculum illius monstri defendendi fecisse. Illa mutatio ab homine quodam Scandiano facta esse videtur, qui islandicum sofa, suecanum sofva, all. nos et quidem, sed non item

anglo-saxonicum s'apan, anglicum slepp, all. Cæterum utramque formam ex eadem radice natas esse, docet Bopp. Vergleichende Gram. I. p. 84 sq. cf. p. 19.

ix, 25. þanuh þan] male editt. vertunt; cum vero cf. ad ix, 2), nam þanuh est demonstrativum, sic legitur etiam Cor. I, xv, 54; pro þanuh þan scribitur Mc. viii, 20 aþþan þan, et Cor. I, xv, 28 þanuh biþe.

ix, 26. jaina airþa] ° gr. omn.

ix, 27. Iesua jainþro] ° gr. omn.

ix, 28. gaulaubjats] sic cod. Arg. II. Schm.; J. St. B. Z. Hz. † gaulaubjats, quibus incognitus erat usus mere gothicus u interrogativum inter ga præfixum et verbum ipsum ponendi, sic L. xviii, 8 biugitai, J. 9, 35 gaulaubéis, sic et in interposito alio verbo Mc. viii, 23 gau wa sewi, cf. J. v, 46 ga þan laubidedeiþ, et cf. ad Mc. ix, 44:

ix, 30. qþands] St. ✕ qþans.

ix, 32. ut] foras, ° gr. omn. — usiddjedun eis] ° gr. om.

ix, 33. usdribans] hæc itant Z. Schm.; est figura synesis, cf. ad viii, 31. Grim. DM. p. 553 pro unhulþo legendum esse videtur unhulþa, sed vid. Glossa. h. v. — ni aiv] J. St. ✕ ni in aiva. — sva u. kanþ] ° gr. — israeta] J. St. B. II. ✕ israetan.

ix, 34. sauramaþlja] J. St. B. ✕ saurabuþaja.

ix, 35. gaqumþim] J. St. ✕ gaqumþin.

25 þans tvalif si .. — þizai baurg. þliuhaiþ in anþara. amen auk qifa izvis ei ni us'uhþ baurgs israe-
 24, 25 lis. unte qimiþ sa sunus mans. nist siponeis ufar laisarja nih skalks ufar frauin seinamma. ganah
 siponi ei vairþai sve laisareis is jah skalks sve frauja is. jabai garda valdand baiailzaibul haihaitun.
 26 und wan filu mais þaus innakundans is. ni nunu ogeiþ izvis ins. ni vaiht auk ist gahulþ. þatei ni
 27 andhuljaidau. jah fulgin. þatei ni ufkunnaidau. þatei qifa izvis in riqiza. qifaþ in liuhada. jah
 28 þatei in auso gahauseiþ. marjaiþ ana hrotam. jah ni ogeiþ izvis þaus usqimandans leika þatainei iþ
 saivalai ni magandans usqimam. iþ ogeiþ mais þana magandan jalu saivalai jah leika fraqistjan in
 29 gaiainnan. niu tvai sparvans assarjau bugjanda. jah ains ize ni gadriusiþ ana airþa inuh attins
 30, 31 izvaris viljan. aþþan izvara jah tagla haubidis alla garaþana sind. ni nunu ogeiþ. managaim spar-
 32 vam batizans sijuþ jus. sawazuh nu saei andhaitiþ mis in andvairþja manne. andhaita jah ik imma
 33 in andvairþja attins meinis. saei in himinam ist. iþ þiswanoh saei afaikiþ mik in andvairþja manne.
 34 afaika jah ik ina in andvairþja attins meinis þis saei in himinam ist. nih ahjaiþ þatei qemjau lagjan
 35 gavairþi ana airþa. ni qam lagjan gavairþi ak hairu. qam auk skaidan mannan viþra attan is jah
 36, 37 dauhtar viþra aipein izos jah bruþ viþra svaihron izos. jah sijands mans innakundai is. saei frijoþ
 attan aiþþau aipein ufar mik. nist meina vairþs. jah saei frijoþ sunu aiþþau dauhtar ufar mik. nist
 38, 39 meina vairþs. jah saei ni nimiþ galgan seinana jah laistjai afar mis. nist meina vairþs. saei bigitiþ
 40 saivala seinu. fraqisteiþ izai. jah saei fraqisteiþ saivalai seinai in meina. bigitiþ þo. sa andnimands
 41. izvis mik andnimiþ jah sa mik andnimands andnimiþ þana sandjandan mik. sa andnimands praufetu
 in namin praufetaus mizdon praufetis nimiþ jah sa andnimands garaihtana in namin garaihtis mizdon
 42 garaihtis nimiþ. jah saei gadragkeiþ ainana þize minnistane stikla kaldis vatins þata nei in namin
 xi, 1 siponeis. amen qifa izvis ei ni fraqisteiþ mizdon seinai. jah varþ. biþe usfullida iesus anabiudanda
 2 þaim tvalif siponjam senaim. ushof sik jainþro du laisjan jah merjan and baurgs ize. iþ iohannes
 3 gahausjands in karkarai vaurstva xristaus insandjands bi siponjam seinaim qaf du imma. þu is sa

INTERPRETATIO.

hos duodecim discipulos) — 23. — hac urbe, fugiatis in aliam; amen enim dico vobis, quod non consummatis urbes Israelis, donec venit hic Filius hominis. 24. Non est discipulus super magistro, neque servus super domino suo. 25. Sufficit discipulo, ut fiat, ut magister ejus, et servus ut dominus ejus; si patrem-fami-ias Beelzebub vocarunt, in quam multum magis hos domesticos ejus. 26. Ne igitur timeate vobis eos, non quidquam enim est contectum, quod non detegatur, et absconditum, quod non cognoscatur. 27. Quod dico vobis in tenebris, dicatis in luce; et quod in aurem auditis, nuntietis in tectis. 28. Et ne timeate vobis hos perdentes corpus modo, verum animam non potentes perdere; verum timeate magis hunc potentem et animam et corpus occidere in gehennam. 29. Nonne duo passeret assario emuntur? et unus eorum non cadit in terram sine patris vestri voluntate. 30. At vestri etiam capilli capitis omnes numerati sunt. 31. Ne igitur timeate, multis passeribus meliores estis vos. 32. Omnis igitur qui confitetur me in praesentia hominum, confiteor etiam ego eum in praesentia patris mei, qui in caelis est. 33. Verum omnem qui negat me in praesentia hominum, nego etiam ego eum in praesentia patris mei hujus qui in caelis est. 34. Ne putetis, quod venerim ferre pacem in terram; non veni ferre pacem, sed gladium. 35. Veni enim deus rathere hominem contra patrem ejus et filiam contra matrem ejus et nurum contra socrum ejus. 36. Et inimici hominis domestici ejus. 37. Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus, et qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus. 38. Et qui non sumit crucem suam et sequatur post me, non est me dignus. 39. Qui invenit animam suam, perdit eam, et qui perdit animam suam ob me, invenit hanc. 40. Hic recipiens vos, me recipit, et hic me recipiens, recipit hunc mittentem me; 41. hic recipiens profetam in nomine profetae, mercedem profetae accipit, et hic recipiens justum in nomine justis, mercedem justis accipit; 42. et qui potu-recreat unum horum minimorum calice frigidae aquae modo in nomine discipuli, amen dico vobis, quod non perdit mercedem suam. xi, 1. Et factum est, cum consummaret Iesus mandans his duodecim discipulis suis, extulit se illinc ad docendum et praedicandum per urbes eorum. 2. Verum Iohannes audiens in carcere opera Christi, mittens de discipulis suis dixit ad eum: 3. tu es hic

ANNOTATIONES.

x, 23. þliuhaiþ] H. ✕ þluhaiþ.—anþara] Ulf. c. cod. k. et verss. ° ἐτέρων — εἰς τῶν.

x, 24. seinamma] Z. ✕ sainauma.

x, 25. sponi] s.c. recte, nam ganah accusativum secum habere solet, vid. etiam Cor. II, XII, 9. — baiailzaibul] J. St. ✕ baiailzabul. — innakundans] H. ✕ innarundans.

x, 26. ni nunu] J. St. B. Hz. H. ✕ ninu nu. — ni vaiht] Z. ✕ niva:th.

x, 28. þatainei] modo, ° gr. ομν. — saivalai pr., Hz. + saivala.

x, 29. bugjanda] emuntur, gr. ομν. πωλεῖται, quod est frabugjanda. — viljan] voluntate, ° gr. ομν.

x, 30. tagla] H. ✕ tagal.

x, 31. ni nunu] J. St. ✕ jct., B. H. ✕ ninu nu, vid. vs. 26. — managaim] J. St. ✕ managaim.

x, 32. sawazuh] Z. + div. — andhaita] H. ✕ adhaita.

x, 33. þiswanoh] Z. + div. — ina] gr. ante jah ik.

x, 32. minnistane] minimorum, gr. μικρῶν; Sch. errat dicens, Ulf. legere c. cod. 157 τῶν μικρῶν τού-

των τῶν ἐλαχίστων.

xi, 1. biþe] Z. ✕ biþ.

xi, 2. bi] B. ut graeco δύο respondeat lectio, positum esse existimat pro b, eamque litteram duo significare et a Gothis bi pronuntiatam esse; Maresh, ap. Iun. p. 403 et Ih. Ulf. illustrat. p. 155 per vertunt et Ululam διά c. codi. et verss. legisse putant; Z. coniecit scriptum fuisse ·b· bi. Z. et B. conjecturae pari modo contra usum loquendi peccant, nam neque insandjan cum dativo ponitur, neque bi significat ex de (hoc sensu). Quamquam Maresh. et Ih. sententia nobis maxime probatur, tamen confitemur, nos bi hac significatione (per) nullo alio loco invenisse: nam quod Gal. II, 1 graecum διά per bi redditur, idem est in temporis significatione, neque cum nostro loco comparari potest. Neque medetur loco Ettmüller l. I. si bi siponjam cum qaf conjungit, nam sic quoque bi debet significare per, quod non significat, et qihan bi ainana est dicere de aliquo.

4 qimanda þau anþarizuh beidaima. jah andhafjands iesus qap du. Im. gaggandans gateihþ iohanne
 5 þatei gahauseip jah gasaiwiþ. blindai ussaiwand jah haltai gaggand. þrutsfillai brainjai vairþand
 6 jah baudai gahausjand jah dauþai urreisand jah unledai vailamerjanda. jah audags ist wazuh saei ni ga-
 7 warzjada in mis. at þaim þan afgaggandam dugann iesus qiþan þaim manageim bi iohannen. wa
 8 usiddjeduþ ana aupida saiwan. raus fram vinda vagidata. akei wa usiddjeduþ saiwan. mannan hnasq-
 9 jaim vastjom gavasidana. sai. þaiei hnasqjaim vasidai sind. in gardim þiudane sind. akei wa usiddjeduþ
 10 saiwan. praufetu. jai qiþa izvis jah managizo praufetau. sa ist auk. bi þanei gameliþ ist. sai. ik insandja
 11 aggilu meinana faura þus. saei gamanveip vig þeinana faura þus. amen qiþa izvis. ni urrais in baurim
 qinono maiza iohanne þainma dauþjandin. ip sa minniza in þiudangardjai himine maiza imma ist.
 12 framuh þan þaim dagam iohannis þis dauþjandins und hita þiudangardi himine anamahjada jah ana-
 13, 14 mahjandans fravilvand þo. allai auk praufeteis jah vitoþ und iohanne fauraqepun. jah jabai vildedeiþ
 15, 16 niþniman. sa ist helias. saei skulda qiman. saei habai ausona hausjandona gahausjai. wamma nu ga-
 17 liko þata kuni. galeik ist barnam sitandam in garunsai jah vopjandam anþarans. jah qiþandam. sviglode-
 18 dum izvis jah ni plinsideduþ. hufum jah ni qainodeduþ. quam railtis iohannes nih matjands nih drig-
 19 kands jah qiþand. unhulþon habaiþ. qam sa sunus mans matjands jah drigkands jah qiþand. sai manna.
 afetja jah asdrugkja. motarje frijonds jah fravaurhtaize. jah usvaurhta gado mida varþ handugei
 20 fram barnam seinaim. þanuh dugann (Vide paginam sequentem.)

INTERPRETATIO.

veniens, an aliumne expectemus? 4. Et respondens Iesus dixit ad eos: euntes nuntiate Iohanni, quod auditis et videtis; 5. cæci vident et claudi eunt, leprosi mundi fiunt et surdi audiunt et mortui re-urgunt et pauperes evangelio-edocentur. 6. Et beatus est omnis qui non scandalizatur in me. 7. In his autem abeuntibus cœpit Iesus dicere his turbis de Iohanne: quid exiistis in desertum videre, arundinem a vento agitatam? 8. Sed quid exiistis videre, hominem mollibus vestibus indutum? Ecce, qui mollibus induti sunt, in domibus regum sunt. 9. Sed quid exiistis videre, profetam? utique dico vobis et plus profeta! 10. Illic est enim, de quo scriptum est: ecce, ego mitto angelum meum ante te, qui parat viam tuam ante te. 11. Amen dico vobis, non exstitit in natis mulierum major Iohanne hoc baptizante; verum hic minor in regno cœlorum major eo est. 12. Ab autem his diebus Iohannis hujus baptizantis usque hodiernum regnum cœlorum violatur et violantes arripiunt hoc. 13. Omnes enim profetæ et lex usque Iohannem prædixerunt, 14. et si velletis concipere, hic est Elias, qui debuit venire. 15. Qui habeat aures audientes audiat. 16. Cui igitur assimilo hoc genus? Simile est pueris sedentibus in foro, et vocantibus alios, 17. et dicentibus: eecinimus vobis et non saltavistis; ploravimus et non flevistis. 18. Venit enim Iohannes nec edens nec bibens, et dicunt: dæmonium habet. 19. Venit hic Filius hominis edens et bibens, et dicunt: ecce, homo edax et bibax, portitorum amicus et peccatorum, et iusta iudicata fuit sapientia a filiis suis. 20. Tunc cœpit

ANNOTATIONES.

xi, 5. *ussaiwand*] St. ✕ *ussaiwand*. — *þrutsfillai*] St. ✕ *þrustfillai*. — *jah*] tert. * gr.

xi, 7. *þan afgaggandam*] J. St. ✕ *þana fargaggandam*; in cod. Arg. inter *af* et *gaggandam* quædam litteræ (*ar*?) scriptæ fuerunt, sed iis suo jure deletis lacuna relicta est. — *usiddjeduþ*] St. ✕ *usiddjedut*.

xi, 8. *þaiei*] J. St. ✕ *þaei*.

xi, 9. *jai*] St. ✕ *iah*. — *managizo*] J. St. B. H. † *managiza*. — *praufetau*] H. ✕ *praufetan*.

xi, 10. *ist auk*] † gr. omn.; sic Goth. *auk* particulam sæpissime post duo verba enuntiati ponere solet, vid. Glossar. — *meinana*] J. St. ✕ *meinna*, H. ✕ *meina*. — *faura*] B. ✕ *frura*.

xi, 12. *fravilvand*] J. St. ✕ *fravilvan*.

xi, 15—25. pagina hæc codicis Arg., quæ hos decem versus continet, dimidia fere parte rupta est, (quod si Schmellerus scivisset, non adnotasset litteras in hac pagina scriptas ita exolevisse, ut pene legi non possent): vid. Tabulam ap. lh. *Ulf. illustr.* p. 189. Quæ i a interierunt de verbis gothicis, ea primus lh. ex L. vii, 32 sqq. et x. 13 sqq. supplendi periculum fecit; eum secuti sunt Z. H. et maximam partem Schm. cum. vs. 15 apud J. et St. totus et alia etiam, quæ nunc desunt, legantur, aliquis conijcere potest, eorum temporibus illam scissuram non tam late hiasse; sed qui illorum gothica ex græcis supplendi morem novit, tali opinioni non multum tribuet.

xi, 15. *ausona*] de hac voce littera *s* omnino non legitur et litteræ *u* inferior tantum pars. — *gahausjai*] syllaba *ga* in cod. Arg. non legitur, non satis accurate igitur Schm. edidit.

xi, 16. *wamma*] editt. *we*; quod nos dedimus, coniecit Schm.; ea autem conjectura non solum propter sensum commendari videtur, nam non quæritur, cui rei (*we*), sed cui personæ (i. e. *wamma*) simile id

genus sit, vid. L. vi, 47 *wazuh sa gaggands du mis* — *wamma galeiks ist?* (quamquam *we* non falsum esse, e loco parallelo L. vii, 34 apparet); sed etiam quod vobis *we* spatium omnino non explet. — *kuni*] J. St. B. ✕ *kunni*. J. St. habent a *þata* usque ad *anþaran* (sic quidem pro *anþarans*). In cod. Arg. pro *s* pars litteræ *þ* clare apparet, pro qua J. St. *v* posuerunt; *anþarans* postulant regulæ syntacticæ (vid. etiam L. vii, 32) et veri simile videtur, librarii errore scriptum fuisse *anþaranþarans*, quæ vitia sæpius reperiuntur (L. vi, 17; J. ix, 41; xii, 47; xiii, 13; cf. ad M. v, 31). Cæterum Ulf. c. codd. et verss. *ἐτέροις* legit, et ab lh. male addita *frijonds seinans* male repetierunt Z. et Schm.; iis enim transfertur *ἐταίροις αὐτῶν*, quod alii codd. gr. pro *τοῖς ἐτέροις* legunt; neque omnino spatium tam multa capit. — *garunsai*] cum codd. alii *ἀγορᾶ*, alii *ἀγοραῖς* habeant, legi etiam potest *garunsim*. — *jah*] H. ✕ *jai*.

xi, 17, 18.] integri hi versus ap. J. St. leguntur. — *hufum*] *izvis*, quod J. St. lh. Z. Schm. post *hufum* addunt, delendum est; nam pars paginæ abrupta tot litteras non capit; *ὁμῶν* omittunt etiam plerique codd. — *nih matjands*] lh. Z. † *ni matjands*. — *unhulþon*] legitur in cod. Arg. *unhulþ..*, non *unhul..*, ut habet Schm.

xi, 19. *asdrugkja*] J. St. hunc versum integrum habent excepto verbo *asdrugkja*, pro quo *asd...* legunt; sed in cod. Arg. tantummodo *a* exstat; ab lh. recte suppletum esse docet Cor. i, v, 11. — *frijonds*] H. ✕ *frijands*.

xi, 20. apud J. St. totus legitur. — *þanuh*] St. Z. ✕ *tanuh*. — *ni*] J. St. ✕ *nih*. — *idreigodedun*] fortasse *gavandidedun* reponeendum est, sic L. xvii, 3 sq. variatur. — *sik*] J. St. B. * ✕

idveitjan baurgin. in þaimei vaurþun þos n anagistons mahteis is. þatei ni idreigodedun
 21 sik. vai þus kaurazein. vai þus beþsaidam. unte iþ vaurþeina in tyre jah seidone landa mahteis
 22 þos vaurþanons in izvis. airis þau in sakkau jah azgon idreigodedeina. sveþauh qiþa izvis.
 23 tyrim jah seidonim sutizo vairþiþ in daga stauos þau izvis. jah þu kafarnaum. þu und
 himin ushauhida. dalaþ und halja galeiþis. unte jabai in saudaumjam vaurþeina mahteis þos
 24 vaurþanons in izvis. aiþþau eis veseina und hina dag. sveþauh qiþa izvis þatei airþai saudaumje
 25 xx, 38 sutizo vairþiþ in daga stauos þau þus. inuh jainamma mela andhaf.. — wanuh þan þ k sewum
 39 gast jah galþodedum. aiþþau naqadana jah vasidedum. wanuh þan þuk sewum siukana aiþþau in
 40 karkarai jah atiddjedum du þus. jah andhafjands sa þiudans qiþiþ du im. amen qiþa izvis. jah
 41 þan ei tavideduþ ainamma þize minnistane broþre meinaize. mis tavideduþ. þanuh qiþiþ jah þaim
 af hleidumcin ferai. gaggiþ fairra mis jus fraqiþanans in son þata aiveino þata manvido unuhþin jah
 42, 43 aggilum is. unte gredags vas janni gebuþ mis matjan. afþaursiþs vas jan-ni dragkideduþ mik. gasts
 jan-ni galþodeduþ mik. naqaps jan-ni vasideduþ mik. siuks jah in karkarai jan-ni gaveisodeduþ
 44 meina. þanuh andhafjand jah þai qiþandans, frauja wan þuk sewum gredagana aiþþau afþaursida. a
 45 aiþþau gast aiþþau naqadana aiþþau siukana aiþþau in karkarai jan-ni andbahtidedeima þus. þanuh an-
 46 dhafjipim qiþands. amen qiþa izvis. jah þan ei ni tavideduþ ainamma þize leitilane. mis ni tavideduþ.
 xxvi, 1 jah galeiþand þai in balvein aiveinon iþ þai garaitans in libain aiveinon. jah varþ. biþe ustauh iesus
 2 alla þo vaurda. qaþ sponjam seinaim. vituþ þatei afar tvans dagans paska vairþiþ jas-sa sunus
 3, 65 mans atgibada du ushramjan. þanuh — — þaurbum veitvode. sai. nu gahausideduþ þo vajamereim

INTERPRETATIO.

exprobrare urbibus, in quibus factæ sunt hæc plurimæ virtutes ejus, quod non converterunt se. 21. Væ tibi, Corazin! væ tibi, Bethsaida! nam si fierent in Tyriorum et Sidoniorum terra virtutes hæc factæ in vobis, prius fortasse in sacco et cinere prenterent eos. 22. Verumtamen dico vobis, Tyriis et Sidoniis facilius fit in die judicii, quam vobis. 23. Et tu, Cafarnaum, tu usque cælum exaltata, deorsum usque infernum vadis, nam si in Sodomitis fierent virtutes hæc factæ in vobis, fortasse ii existerent usque hodiernum diem. 24. Verumtamen dico vobis, quod terræ Sodomitarum facilius fit in die judicii, quam tibi. 25. In illo tempore respon(dens) — xxv, 38. Quando vero te vidimus hospitem et invitavimus? aut nudum et vestivimus? 39. Quando vero te vidimus ægrotum aut in carcere et venimus ad te? 40. Et respondens hic rex dicit ad eos: amen dico vobis, etiam vero ut feceritis uni horum minimorum fratrum meorum, mihi fecistis. 41. Tunc dicit etiam hæc a sinistro latere: ite procul me vos damnati in ignem hunc æternum hunc paratum diabolo et angelis ejus. 42. Nam famelicus fui, et non dedistis mihi edere, sitiens fui, et non potu-recreastis me; 43. hospes, et non invitastis me; nudus, et non vestivistis me; ægrotus et in carcere, et non visitastis me. 44. Tunc respondent etiam hi dicentes: Domine, quando te vidimus famelicum aut sitientem aut hospitem aut nudum aut ægrotum aut in carcere et non ministravimus tibi? 45. Tunc respondet iis dicens: amen, dico vobis, etiam vero ut non feceritis uni horum parvorum, mihi non fecistis. 46. Et eunt hi in supplicium æternum, verum hi justi in vitam æternam. xxvi, 1. Et factum est, cum finiret Iesus omnia hæc verba, dixit discipulis suis: 2. scitis, quod post duo dies pasca sit et hic Filius hominis traditur ad crucifigendum? 3. Tunc — — 65. egemus testibus? ecce, nunc audistis hanc blasphemiam (Vide paginam sequentem)

ANNOTATIONES.

ii, 21. kaurazein] lh. Z. ✗ horazein, vid. L. x, 13; recte jam B. H. dederunt. — beþsaidan] aut si mavis beþsaidan, vid. J. xii, 21. — vaurþeina — vaurþanons] B. ✗ in tyrai jah seidonai vaurþeina... laudai mahteis þos vaurþanons; lh. Z. H. Schm. ✗ vaurþeina in tyrai (H. ✗ turai) jah seidonai svelanda mahte svasve þos vaurþanons. Landa perspicue in cod. Arg. legitur; quamquam in gr. desideratur, tamen retinendum est, quia alio modo lectio restitui non potest. Cæterum [gr. omn. De litteris þa vocis vaurþanons partes tantum supersunt. — airis þau] Schm. ✗ jct. — azgon] J. St. B. lh. p. 236, 2 † azgom. idreigodedeina] rectius scriberetur gaidreigodedeina, uti Luc. x, 13 scriptum est.

xi, 22. sveþauh] sic cod. Arg; J. St. lh. Z. H. Schm. ✗ sveþau, vid. ad vii, 15. — tyrim] H. ✗ turim; J. St. post izvis addunt † þatei. — sutizo] lh. H. ✗ sutizo, — izvis] fin. J. St. † þus.

xi, 23. dalaþ und halja] lh. H. Z. Schm. ✗ und halja dalaþa; nam dalaþa significat infra (Mc. xiv, 66) non deorsum, id autem est dalaþ. — unte jabai] J. St. ✗ þatei ei; nam ei, non nisi in interrogativis sententiis pro græco si ponitur, (Mc. xi, 13; xv, 44; Philipp. iii, 11); id sentientes lh. Z. Schm. dederunt unte iþ, (pro quo H. ✗ unþe iþ) recte quidem, sed non explet versum. — saudaumjam] J. St. ✗ saudaumjan] — matheis] lh. Z. H. Schm. ✗ addunt þos; neque spatium tot litteras capit, neque ullum illius vocis vestigium apparet, cum alibi infra lineam excurrentes litterarum partes omnes conspiciantur. —

izvis] vobis, gr. omn. σοι. — eis] ii, ° gr. omn.

xi, 24. sveþauh] J. St. ✗ sve þau; Z. Schm. ✗ sveþau, vid. ad vii, 15

ii, 25. andhaf..] hæcenus cod. Arg.; J. St. de suis integram formam andhafjands addiderunt, quos secutus est Z.

xxv, 38 — 26, 3 init. Hoc fragmentum, quod in cod. Arg. non reperitur, ab Ang. Maio et Castillio: no in codice quodam Ambrosiano inventum et in Specimine Ulphilæ part. inedit. p. 8 sq. editum est.

xxv, 40. jah þan ei] etiam vero ut, (gesetzt auch dass [Cast. ✗ jah þanei (cf. ad L. v, 24]; gr. omn. ἐπ' ὅσον. Gothus sollicitius ingressus græcorum vestigiis accusativum rei (aliquid) omisit; sic vs. 45. — minnistane] gr. omn. post meinaize. — meinaize] Cast. ✗ meinaze.

xxv, 45. gasts] Ulf. ° ἄμην.

xxv, 45. jah þan ei] vid. ad vs. 40. — leitilane] parvorum, gr. omn. ἐλαχίστων.

xxvi, 65 — xxvii, 1, hæc in eodem codice continentur, de quo ad xxv, 38 dictum est; cod. Arg. de his ea habet, quæ inde ab versu 70 capitis xxvi sequuntur.

xxvi, 65. sai nu gahausideduþ] Cast. ✗ saikgga hausideduþ, Schm. ✗ sai gahausideduþ. Veram lectionem jam pridem conjectura asseruti eramus, cum Mssm. etiam (Sk. p. 182) eam in cod. Ambr. legi adnotavit, et miramur, Græmmium, virum tantæ prudentiæ, monstrosam illam formam saikgga G. III, 12 defendere tentasse.

16, 67 is. wa izvis þugkeiþ. iþ eis andhafjandans qeþun. skula dauþaus ist. þanuh spivum ana andavleizn
 68 is jah kaupstedun ina. sumaiþ-þan lofam slohun qiþandans. praufetei unsis xristu. was ist sa
 69 slahands þuk. iþ paitrus uta sat ana rohsnai jah duatiddja imma aina þivi qiþandei. jah þu vast
 70, 71 miþ iesua þamma galeilaiu. iþ is laugnida faura þaim allaim qiþands. ni vait wa qiþis. usgaggan-
 dan þan ina in daur gasaw ina anþara jah qap du þaim jainar. jah sa vas miþ iesua þamma nazo-
 72, 73 raiau. jah aftra afaiak miþ aiþa svarands þatei ni kann þana mannan. afar leitiþ þan atgaggandans
 74 þai standandans qeþun paitrau. bi sunjai jah þu þize is. jah auk razda þeina bandveiþ þuk. þanuli
 75 dugann afdomjan jah svaran þatei ni kann þana mannan. jah suns hana hrukida. jah gamunda pai-
 trus vaurdis iesuis qiþanis du sis þatei faur hanins hruk þrim simpam afaijis mik. jah usgaggands
 xxvii, 1 ut gaigrot bairaba. at maurgin þan vaurþanana runa nemun allai gudjans jah þai sinistans mana-
 2 geims bi iesu. ei afdauþidedeina ina. jah gabindaandans ina gataubun jah anafulhun ina pauntiau peila-
 3 tau kindina. þanuh gasaiwands iudas sa galevjands ina þatei du stauai gatauhans varþ. idreigonds
 4 gavandida þans þrinstiguns silubrinaize gudjam jah sinistam qiþands. fravaurlita mis galevjands
 5 bloþ sviku. iþ eis qeþun. wa kara unsis. þu viteis. jah atvairpands þaim silubram in aþh aþaiþ jah
 6 galeiþands ushaihah s k. iþ þai gudjans nimandans þans skattans qeþun. ni skuld ist lagjan þans
 7 in kaurbanaun. unte andvairþi bloþis ist. garuni þan nimandans usbauhtedun us þaim þana akr
 8, 9 kasjins du usfilham þaim gastim. duþþe haitans varþ akrs jains akrs bloþis und hina dag. þanuh
 usfullnoda þata qiþano þairh iairaimian praufetu qiþandan. jah usnemun þrinstiguns silubreinaize
 10 andvairþi þis vairþodins. þatei garahnidedun fram sunum israelis. jah atgebun ins und akra kasjins
 11 svasve anabauf mis frauja. iþ iesus stop faura kindina jah frah ina sakindins qiþands. þu is þiudans iu-

INTERPRETATIO.

Verum ii respondentes dixerunt: reus mortis est. 67. Tunc spuervunt in faciem ejus et colaphis-affecerunt eum, alij vero palmis verberarunt dicentes: 68. prædica nobis, Christe, quis est hic verberans te? 69. Verum Petrus foris sedit in atrio et accessit-ad eum una serva dicens: etiam tu fuisti cum Iesu hoc Galilæo! 70. Verum is negavit coram his omnibus dicens: non scio quid dicis. 71. Exeuntem autem eum in portam vidit eum alia et dixit ad hos illic: etiam hic fuit cum Iesu hoc Nazoræo. 72. Et iterum negavit cum juramento jurans, quod non novi hunc hominem. 73. Post paulum autem accedentes hi stantes dixerunt Petro: in veritate etiam tu horum es, et enim sermo tuus manifestat te. 74. Tunc cœpit detestari et jurare, quod non novi hunc hominem; et statim gallus cantavit. 75. Et meminit Petrus verbi Iesu dicti ad se, quod ante galli cantum tribus vicibus negas me; et exiens foras flevit amare. xxvi, 1. Ad mane autem factum consilium inierunt omnes sacerdotes et hi natu-maximi populi de Iesu, ut interficerent eum. 2. Et vincientes eum duxerunt et tradiderunt eum Pontio Pilato præfecto. 3. Tunc videns Iudas hic tradens eum, quod ad iudicium ductus fuit, pœnitentia-motus retulit hos triginta argenteorum sacerdotibus et natu-maximis 4. dicens: peccavi mihi tradens sanguinem innoxium; verum ii dixerunt: quid cura nobis? tu scias! 5. Et projiciens hos argenteos in templum abiit et iens suspendit se. 6. Verum hi sacerdotes sumentes hos denarios dixerunt: non debitum est ponere hos in corbanon, nam pretium sanguinis est. 7. Consilium autem ineuntes emerunt ex his hunc agrum figuli ad sepulcra his hospitibus. 8. Ideo vocatus fuit ager ille ager sanguinis usque hodiernum diem. 9. Tunc impletum est hoc dictum per Ieremiam profetam dicentem: et acceperunt triginta argenteorum pretium hujus æstimati, quod appretiarunt e filiis Israelis. 10. et dederunt eos pro agro figuli, sicut præcepit mihi dominus. 11. Verum Iesus stetit coram præfecto, et interrogavit eum hic præfectus dicens: tu es rex lu-

ANNOTATIONES.

xxvi, 69. *uta sat*] foris sedit; Cast. versione seductus Sch. male dicit Goth. ἔξωθεν post ἐκάθητο legere.

xxvi, 70. *þaim*] iis, Goth. igitur ἀτόων non repudiatur, uti Sch. ✕ notat. — *wa qiþis*] his verbis incipit fragmentum cod. Arg.

xxvi, 71. *jah sa*] cod. Ambr. *jas - sa*, vid. ad v, 37.

xxvi, 72. *afaiak*] J. St. ✕ *afaiair*; cod. Ambr. *laugnida*, quod idem significat. — *svarands*] jurans, ° gr. omn.; B. videtur glossa esse ad *miþ aiþa*, sed habet uterque codex, nec insolita est ea abundantia loci ionis, cf. Me. i, 6 *vaurda qiþan*, iv, 3 *saian fraiva*, vi, 9 *gaskohs suljom*, i, 40 *knivam knussjands*, cf. ad M. ix, 8.

xxvi, 73. *s'andandans*] cod. Ambr. ✕ *standans*. — *paitrau*] cod. Ambr. *du paitrau*, sed additamentum *du* expunctum est. — *bi sunjai*] J. St. B. Z. H. ✕ *jet.*, sic ubique.

xxvi, 75. *qiþanis*] dicti, gr. omn. εἰρηκότος, sic Me. xv, 28 *þata gamelido þata qiþano* (hoc scriptum hoc dictum) = ἡ γραῖη ἡ λέγουσα. — *afaijis*] cod. Ambr. *invidis*, quod idem valet.

xxvii, 1. *at maurgin*] J. St. ✕ *jet.*; B. ✕ *at maurgan*. — *vaurþanana*] lh. conj. *vaurþanamma*, sed accusativum habet uterque codex et pro eo casu *maurgin* (a nominativo *maurjins*) habendum est. Præpositio *at* raro quidem cum accusativo construatur, sed

uti hoc loco, etiam Me. xii, 2: L. ii, 41. — *runa*] cod. Ambr. *garuni*. — *gudjans*] addit cod. Ambr. articulum *þai*. — *jah þai*] hucusque pertinet fragmentum cod. Ambr.

xxvii, 4. *mis*] non male, uti H. vertit, sed *mihî*, cf. L. xv, 18. — *sv.ku*] Ulf. quoque videtur ἀθῶον legisse, nam δίκαιος ab eo per *garaihts* aut *usvaurhts* reddi solet.

xxvii, 5. *afaiþ*] Z. Schm. ° ✕; reliquæ edit. omnes habent, nec Sch. adnotare debebat Ulfilam omittere ἀνεχώρησε.

xxvii, 6. *gudjans*] St. ✕ *gudjands*. — *andvairþi*] sic cod. Arg., B. lh. Z. Schm. ✕ *andavairþi*.

xxvii, 7. *usfilham*] sic cod. Arg. *usfilha*; edit. ✕ *usfilhan*, lh. Ulf. *illustr.*, p. 229, 2 ✕ *usfilha* (vid. Me. xiv, 8; cf. J. xii, 7). — *þaim*] J. St. ✕ *.. a*; lh. Z. H. Schm. ✕ *ana*; in codice Arg. hujus vocis ultima tantum pars dignoscitur, quæ litteræ *a* non potest, *m* esse potest, quam ob causam B. conjectura probabilis videtur, etsi articuli usus hoc loco insolentior est.

xxvii, 9. *usnemun*] J. St. B. ✕ *ganemun*. — *silubreinaize*] vs. 3 erat *silubrinaize*. — *andvairþi*] edit. ✕ *andavairþi*, vid. ad vs. 6.

xxvii, 11. *kindina*] J. St. ✕ *kindana*. — *imma* Z. ✕ *ima*.

12 daie. ip̄ iesus qap̄ du imma. þu qip̄is. jah miþþanei vrohiþs vas fram þaim gudjam jah sinistam. ni vaihta
 13, 14 andhof. þanuh qap̄ du imma peilatus. niu hauseis. wan filu ana þuk veitvodjand. jah ni andhof imma
 15 viþra ni ainhun vaurde. svasve sildaleikida sa kindins filu. and dulþ þan warjanoh biuhts vas sa kin-
 16 dins fraletan ainana þizai managein bandjan. þanei vildedun. habaidedunuh þan bandjan gatarhidana
 17 barabban. gaqumanaim þan im qap̄ im peilatus. wana vileiþ ei fraletau izvis. barabban þau iesu. saci hai-
 18, 19 tada xristus. vissa auk þatei in neiþis atgebun ina. sitaudin þan imma ana stauastola insandida du imma
 42 qens is qip̄andei. ni vaiht þus jah þamma garaihtin — — israelis ist. atsteigadau nu af þamma gal-
 43 gin. ei gasaiwaima jah galaubjam imma. trauida du guþa lausjadau nu ina. jabai vili ina. qap̄ auk
 44 þatei guþs im sunus. þatuh samo jah þai vadedjans þai miþusbramidans imma idveitidedun imma.
 45, 46 fram saihston þan weilai varþ riqis ufar allai airþai und weila niundon. ip̄ pan bi weila niundon
 ufhropida iesus stibnai mikilai qip̄ands. helei helei. lima sabakþani. þatei ist. guþ meins guþ meins.
 47, 48 duwe mis bilaist. ip̄ sumai þize jainar standandane gahausjandans qeþun þatei helian vopeiþ sa. jah
 49 suns þragida ains us im jah nam svamm fulljands akeitis jah lagjands ana raus draggkida ina. ip̄ þai
 50 anþarai qeþun. let ei saiwam. qimaiu helia nasjan ina. ip̄ iesus aftra hropjands stibnai mikilai allailot
 51 ahman. jah þan saurhah alhs diskritnoda in tva iupaþro und dalaþ jah airþa reiraida jah stanos
 52, 53 disskritnodedun jah hlaivasnos usluknodedun jah managa leika þize ligandane veihaize urrisun jah
 usgaggandans us hlaivasnom afar urrist is innatgaggandans in þo veihon baurg jah ataugidedun sik
 54 managaim. ip̄ hundafaps jah þai miþ imma vitandans iesua gasaiwandans þo reiron jah þo vaurþa-
 55 nona ohtedun abraba qip̄andans. bi sunjai guþs sunus ist sa. vesunuh þan jainar qinons manages
 56 fairraþro saiwandeins. þozei laistidedun afar iesua fram galeilaia andbahtjandeins imma. in þaime
 57 vas marja so magdalene jah marja so iakobis jah iosoz aiþei jah aiþei sunive zaibaidaiaus. ip̄ þan

INTERPRETATIO.

dæorum? verum Iesus dixit ad eum: tu dicis! 12. Et dum accusatus fuit ab his sacerdotibus et natu-maximis, non quidquam respondit. 13. Tunc dixit ad eum Pilatus: nonne audis, quam multum contra te testantur? 14. Et non respondit ei contra non unum verborum, adeo-ut miraretur hic præfectus multum. 15. ad festum autem quodcumque consuetus fuit hic præfectus dimittere unum huic turbæ vinctum, quem voluerunt. 16. Habuerunt autem vinctum famosum Barabbam. 17. Congregatis autem iis, dixit iis Pilatus: quem vultis, ut dimittam vobis, Barabbam an Iesum, qui vocatur Christus? 18. Scivit enim, quod ob invidiam tradiderunt eum. 19. Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus dicens: non quidquam tibi et huic justo. — 42.—Israelis est, descendat nunc ab hac cruce, ut videamus et credamus ei; 43. Confidit in Deo, liberet nunc eum, si velit eum; dixit enim, quod Dei sum filius. 44. Hoc ipsum etiam hi malefici hi crucifixi-cum eo exprobrarunt ei. 45. A sexta autem hora facta est caligo super omnem terram usque horam nonam. 46. Verum tum circa horam nonam exclamavit Iesus voce magna dicens: Heli, Heli; lina sabacthani! quod est: Deus mi, Deus mi, cur me reliquisti! 47. Verum quidam horum illic stantium audientes dixerunt, quod Heliam vocat hic. 48. Et statim cucurrit unus ex iis et sumpsit spongiam implens aceto et ponens super arundinem potu-recreavit eum. 49. Verum hi alii dixerunt: sine, ut videamus, veni tne Heli salvare eum. 50. Verum Iesus iterum clamans voce magna emisit spiritum. 51. Et tum velum templi scissum est in duo, superne usque deorsum, et terra mota est et saxa scissa sunt. 52. et sepulcra aperta sunt et multa corpora horum jacen-tium sanctorum surrexerunt. 53. et exeuntes ex sepulcris post resurrectionem ejus introeuntes in hanc sanctam urbem et ostenderunt se multis. 54. Verum centurio et hi cum eo custodientes Iesum videntes hunc mo-tum et hæc facta timuerunt valde dicentes: in veritate, Dei filius est hic. 55. Fuerunt autem illic mulieres multæ procul videntes, quæ secutæ sunt post Iesum a Galilæa, ministrantes ei, 56. in quibus fuit Marja hæc Magdalene et Marja hæc Jacobi et Iosis mater et mater filiorum Zebedæi. 57. Verum cum

ANNOTATIONES.

xxvii, 12. miþþanei] J. St. ✕ div. — vrohiþs] J. St. ✕ vrohits.

xxvii, 14. sildaleikida] St. ✕ sildaleikjda.

xxvii, 15. warjanoh] quodcumque, ° gr. omn.; cæ-terum vid. ad Mc. xv, 6.

xxvii, 16. þan] Goth. ° τὸτι, þanuh; quod fortasse a librario propter præcedens þan omissum est.— gatarhidana] St. ✕ datarhidana. Maresh. ap. J. p. 410 speciosius quam verius legi suadet gataiknidana; vide Sk. 41, 22 ubi gatarhjan eodem sensu invenitur. — barabban] Ulf. ° λεγόμενον.

xxvii, 42. atst. igudau] vid. ad J. xiii, 35. — ei gasaiwaima] ut videamus, ° gr. omn., Ulf. qui c. verss. legit, ex Mc. xv, 32 addidisse videtur (cf. ad iii, 11).

xxvii, 44. þatuh] hoc, gr. omn. τὸ δὲ, fortasse hoc δὲ latet in uh enclitico, cf. ad Joan. xviii, 26 et ad Eph. iv, 32.

xxvii, 45. þan] H. ° ✕ — weilai] J. St. Hz. ✕ weila; B. lac.; in cod. Arg. weil. tantummodo legi potest. — varþ riqis] ¶ gr. omn.

xxvii, 46. weila niundon] ¶ gr. omn. — helei] Ulf. ηλει non ηλι legiss., cum Griesb. contendere non potest, nam sæpius Ulf. græcum i accentu insignitum per diphthongum ei red-lit, vid. Grimmium. I, 38.

— lima] gr. λαμά.

xxvii, 48. jah lagjands] St. ✕ jct.

xxvii, 49. let ei] J. St. ✕ jct., vid. ad Mc. xv, 36.

— nasjan] servare, gr. σώσω.

xxvii, 51. diskritnoda] sic cod. Arg.; J. St. B. dis-kritnoda, rectius quidem, sed uti codex habet, sæpius scribitur, vid. ad Mc. iii, 13. — iupaþro] Z. ✕ jupaþro.

xxvii, 52. ligandane] jacentium, gr. omn. κεκοιμημένων; B. satis acute suspicatur Ulf. falso legisse κειμένων; κεκοιμηῆσθαι certe aliis locis, gaslepan reddi solet, vid. Cor. I, xv, 20.

xxvii, 53. innatgaggandans] J. St. ✕ innaggandans.

— managaim] B. lac.

xxvii, 54. vaurþanona] J. St. ✕ vaurþano.— sunus] J. St. ✕ sunu. — ist] est gr. omn. ἦν.

xxvii, 55. saiwandeins] J. St. ✕ saiwaindeins. — þozei] J. St. B. H. ✕ þosei.

xxvii, 56. iosoz] insolent or forma genitivi propter z in fine; Mc. xv, 40, 47; L. iii, 29 recte ιοκεzis legitur; si scriberetur iosos, defendi posset comparatis formis mozes J. ix, 28; anos Esdr. ii, 33; nunc vero iosozis scribendum esse videtur.

58 seiþu varþ. qam manna gabigs af areimaþaias. þizuh namo iosef. saei jah silba siponida iesua. sah
 59 atgaggands du peilatau baþ þis leikis iesuis. þanuh peilatus uslaubida giban þata leik. jah nimands
 60 þata leik iosef bivand ita sabana hrainjamma jah galagida ita in niujamma seinamma hlaiva. þatei
 61 ushuloda ana staina jah faurvalvjands staina mikilamma daurons þis hlaivis galaiþ. vasuh þan jai-
 62 nar marja magdalene jah so anþara marja sitandeins andvairþis þamma hlaiva. istumin þan daga. saei
 63 istafar paraskaivein. gagemun auhumistans gudjans jah fareisaieis du peilatau qiþandans. frauja. ga-
 64 mundedum þatei jains airzjands qaþ nauh libands. afar þrins dagans urreisa. hait nu vitan þamma
 hlaiva und þana þridjan dag. ibai usto qimandans þai siponjos is binimaina imma jah qiþaina du
 65 managein. urrais us danþaim. jah ist so speidizei airzipa vairsizei þizai frumein. qaþ im peilatus.
 66 habaiþ vardjans. gaggiþ vitaiduh svasve kunnuþ. iþ eis gaggandans galukun þata hlaiv faursigljau-
 dans þana —

INTERPRETATIO.

sero fieret, venit homo dives ab Arimathæa, hujus nomen iosef, qui etiam ipse discipulus-fuit iesu; 58. Hic accedens ad Pilatum petiit hoc corpus iesu. Tunc Pilatus permisit dare hoc corpus; 59. et sumens hoc corpus iosef involvit id liateo mundo 60. et posuit id in novo suo sepulcro, quod excidit in saxo et præcludens saxo magno ostia hujus sepulcri ivit. 61. Fuit autem illic Marja Magdalene et hæc altera Marja sedentes e regione huic sepulcro. 62. Postero autem die, qui est post parasceven, convenerunt summi sacerdotes et Farisæi ad Pilatum 63. dicentes: domine, meminimus, quod ille seductor dixit adhuc vivens: post tres dies surgo. 64. Iube igitur custodire hoc sepulcrum usque hunc tertium diem, ne forte venientes hi discipuli ejus auferant eum et dicant ad populum: surrexit e mortuis, et sit hæc posterior seductio pejor hæc priore. 65. Dixit iis Pilatus: habete custodes, ite, custodite sicut scitis. 66. Verum ii euntes clausurunt hoc sepulcrum signantes hunc —

ANNOTATIONES.

xxvii, 57. *af areimaþaias*] offendet lectorem hæc structura, quod *af* dativum secum habere solet; præter hunc locum Mc. quoque xv, 43 et *af beþanias* J. ii, 4; elliptice id dictum esse ex L. vi, 17 apparet, ubi *us allamma iudaias* legitur, omnibus in his locis *landa* supplendum est, cf. ad L. viii, 49. — *þizuh namo*] hujus nomen gr. omn. τὸννομα, quam formam non novisse videtur Ulf., constructio enim postulat *þizei namo*, ut L. i, 27; ii, 25; vide tamen ad J. xviii, 26.
 xxvii, 58. *uslaubida*] permisit, gr. omn. ἐκέλευσε; Maresh. p. 410 *uslaubida* ex loco parallelo J. xix, 38

huc pervenisse suspicatur, ibi enim ἐπέτρψε legitur, cui verbo *uslaubjan* semper respondet.

xxvii, 62. *paraskaivein*] accusativus forma græca, sic *synagogein* L. vii, 5. *aiþistaulein* Rom. xvi, 22.

xxvii, 64. *þridjan*] J. St. B. Hz. ✕ *þridjin*. — *ustoi*] sine dubio legendum est *austo*. — *frumein*] sic recte, vid. Grim. i, 757.

xxvii, 65. *vardjans*] custodes, gr. omn. (præter cod. D. ubi prima manu scriptum erat φύλακας) κονωδιάν; sic vs. seq.

AIVAGGELJO þAIRH MARKU

ANASTODEIþ.

1, 1, 2 Anastodeins aivaggeljons iesuis xristaus sunaus guþs. sve gamliþ ist in esai in praufetau. sai.
 3 ik insandja aggilu meinana faura þus. saei gamanveiþ vig þeinana faura þus. stibna vopjandins
 4 in auþidai. manveiþ vig frauþins. raihtos vaurkeiþ staigos guþs unsaris. vas iohannes dauþjands
 5 in auþidai jah merjands dauþein idreigos du aflageinai fravaurhte. jah usiddjedun du imma all
 iudai land jah iairusaulymeis jah dauþidai vesun allai in iaurdane awai fram imma andhaitau-
 6 dans fravaurhtim seinaim. vasuþ-þan iohannes gavasips taglam ulbandaus jah gairda fil'eina
 7 bi lup seinana jah matida þramsteins jah miliþ haiþvisk jah merida qiþands. qinþ svinþoza
 8 mis. sa afar mis þizei ik ni im vairþs anahneivands andbindan skaudaraip skohe is. aþþan ik

INTERPRETATIO. EVANGELIUM PER MARCUM INCIPIT.

1, 1. Initium evangelii Iesu Christi, filii Dei. 2. Ut scriptum est in Esaiâ profeta: ecce, ego mitto angelum meum ante te, qui parat viam tuam ante te. 3. Vox clamantis in deserto: parate viam domini, rectas facite semitas Dei nostri! 4. Fuit Iohannes baptizans in deserto et nuntians baptismum pœnitentiæ ad remissionem peccatorum; 5. et exierunt ad eum omnis Iudæa-terra et Ierosolymitani et baptiza i fuerunt omnes in Iordano aqua ab eo, confitentes peccata sua. 6. Fuit autem Iohannes indutus pilis cameli et zona pellicea circa coxam suam et comedit locustas et mel agreste 7. et nuntiavit dicens: veit fortior me hic post me, cuius ego non sum dignus procumbensolvere corrigiam calceorum ejus. 8. At ego

ADNOTATIO.

Inscript. *anastodeiþ*] ° gr. omn., sic etiam Luc. inscript.

1, 2. *faura þus*] sec. ante te, ° gr.

1, 3. *guþs unsaris*] Dei nostri, gr. αὐτοῦ.

1, 4. *aflageinai*] sic cod. Arg. aperte; J. St. B. ✕ *aflateinai*. a Z. injuria probatum.

1, 5. *usiddjedun*] exierunt, Ulf. aut c. gr. ἐξῆλθον-πεύοντο legit, aut ex usu sermonis gothici vocem *land*

sensu colectivo construit. — *allai*] gr. post *iairusaulymeis*.

1, 6. *haiþvisk*] cod. Arg. in marg. *vilþi* idem significans, vid. Rom. xi, 17, 24.

1, 7. *sa*] hic, ° gr. omn. — *þizei* J. St. ✕ *þize*. — *ik* ego, ° gr. omn. — *anahneivands*] St. ✕ *anahneivands*

1, 8. *aþþan*] vid. ad ix, 42.

9 daupja izvis in vatin. ip is daupeip izvis in ahmin veihamma. jah varp in jainatm dagam. qam iesus
 10 fram nazarip galeilais jah daupiþs vas fram iohanne in iardane. jah suns usgaggands us þamma
 11 vatingasaw usluknans himinans jah ahman sve ahak atgaggandan ana ina. jah stibna qam us himi-
 12 nam. þu is sunus meus sa liuba. in þuzei vaila galeikaida. jah suns sai. ahma ina ustauh in aupida
 13 jah vas in þizai aupidai dage sidvoortiguns fraisans fram satanin jah vas miþ diuzam jah aggile s
 14 andbahtidedun imma. ip afar þatei atgibans varp iohannes. qam iesus in galeilaia merjands aivag-
 15 geljon þiudangardjos guþs qipands þatei usfullnoda þata mel jah atnewida sik piudangardi guþs.
 16 idreigoþ jah galaubeip in aivaggeljon. jah warbonds faur marein galeilais gasaw seimonu jah an-
 17 draian broþar is. þis seimonis. vairpandans nati in marein. vesun auk fiskjans. jah qap in iesus
 18 hirjats afar mis jah gatauja igqis vairþan nutans manne. jah suns apletandans þo natja seina laisti-
 19 dedun afar imma. jah jainþro inngaggands framis leitil gasaw iakobu þana zaibaidaius jah iohanne
 20 broþar is jah þans in skipa manvjandans natja. jah suns haihait ins jah apletandans aitan seinana
 21 zaibaidaiu in þamma skipa miþ asjam galipun afar imma jah galipun in kafarnaum. jah suns sab-
 22 bato daga galeipands in synagogen laisida ins jah usilmans vaurþun ana þizai laiseinai is. unte vas
 23 laisjands ins sve va'dufni habands jah ni svasve þai bokarjos. jah vas in þizai synagogen ize manna
 24 in unbrainjamma ahmin jah ufhropida q þands. fralet. wa uns jah þus iesu nazorenai. qam fra-
 25 qistjan uns. kann þuk was þu is. sa veiha guþs. jah andbait ina iesus qipands. þahai jah usgagg ut
 26 us þamma. ahma unbrainja. jah tahida ina ahma sa unbrainja jah hropjands stibnai mikilai usiddja
 27 us imma. jah afslauþnodedun allai sildaleikjandans. svaei sokidedun miþ sis misso qipandans. wa
 sijai þata. wo so laiseino (*Vide paginam sequentem.*)

INTERPRETATIO.

Baptizo vos in aqua, verum is baptizat vos in Spiritu sancto. 9. Et factum est in illis diebus, venit Iesus a Nazareth Galilææ, et baptizatus fuit ab Iohanne in Iordano. 10. Et statim exiens ex hac aqua vidit reclusos cœlos et Spiritum uti columbam accedentem super eum. 11. Et vox venit e cœlis: tu es filius meus hic carus, in te quo valde me oblecto. 12. Et statim, ecce, spiritus eum eduxit in desertum, 13. et fuit in hoc deserto diebus quadraginta tentatus a Satana et fuit cum feris, et angeli ministrarunt ei. 14. Verum post quod traditus fuit Iohannes, venit Iesus in Galilæam nuntians evangelium regni Dei. 15. Dicens, quod impletum est hoc tempus et appropinquavit se regnum Dei, respiscite et credite in evangelium. 16. Et ambulans ad mare Galilææ vidit Simonem et Andream, fratrem ejus, hujus Simonis, jacentes rete in mare; fuerunt enim piscatores. 17. Et dixit iis Iesus: venite post me et facio vos fieri captos hominum. 18. Et statim relinquentes hæc retia sua secuti sunt post eum. 19. Et illinc iniens ultra paulum, vidit Iacobum, hunc Zebedæi, et Iohannem, fratrem ejus, etiam hos in nave parantes retia. 20. Et statim vocavit eos et relinquentes patrem suum Zebedæum in hac nave cum mercenariis iverunt post eum. 21. Et iverunt in Cafarnaum; et statim sabbato die iens in synagogam docuit eos. 22. Et attoniti fuerunt super hac doctrina ejus, nam fuit docens eos uti potestatem habens et non sicut hi scribæ. 23. Et fuit in hac synagoga eorum homo in immundo spiritu et exclamavit 24. dicens: desine, quid nobis et tibi, Iesu Nazarene, venisti perdere nos? novite, qui tu es, hic sanctus Dei. 25. Et increpavit eum Iesus dicens: tace et exi foras ex hoc, spiritus immunde. 26. Et laceravit eum spiritus hic impurus et clamans voce magna exiit ex eo. 27. Et obstupuerunt omnes admirantes, ita ut disputarent inter se invicem dicentes, qui sit hoc, quæ hæc doctrinarum

ANNOTATIONES.

- 1, 9. iohanne] J. St. ✕ iohannes.
 1, 10. usluknans] lh. *Ulfil. illustr.* p. 155 p o us-
 luknandans positum esse ait, de qua re Z. *Gram.* p.
 55 recte dubitans pro participio passivi verbi *uslukan*
 habere maluit; sed hæc forma secundum regulas
 grammaticas *uslukanans* esse debebat: itaque statuen-
 dum est, aut librarium errasse scribendo *usluknans*
 pro *uslukanans* (quod placet Grimm. Gr. 4, 26, et
 Ettmüller l. l.), aut formam *usluknans* pertinere ad
 adjectivum *uslukns*, cf. L. vi, 35 *usvenans* (ab u-
 vens).
 1, 11. qam] venit, gr. omn. ἐγένετο, cf. J. vi, 25.
 —in þuzei vaila galeikaidu] cod. Arg. in marg. þukei
 vilda (te quem volui).
 1, 12. suns sai] statim ecce; cum nullus grecorum
 ullum illius sai vestigium habeat (quia prorsus sensui
 repugnat), complures autem εὐθέως præbeant pro
 vulg. εὐθὺς, deinde noster εὐθέως per *sunsaiu* reddere
 soleat (iii, 6; v, 29 sq.; vi, 25; x, 52 all.), etiam h.
 l. sine dubio *sunsaiu* legendum est.
 1, 13. diuzam] edit. ✕ *dihzam*; sine dubio recta
 lectio in cod. Arg. existit, sed hodie certo dici non
 potest, quia hic locus in earum plagularum una scri-
 ptus erat, quas impia manus e codice averit. *Diuzam*
 primus Grim. I, 606 divina conjectura assecutus est,
 et repudiatam II, 266, repetiit III, 359, monitus loco
 Cor. I, xv, 32.
 1, 14. atgibans] J. St. ✕ *atihdans*.
 1, 15. qipands] ante hoc verbum Ulf. c. codd.

- o zai.
 1, 16. jah warbonds] Ulf. c. codd. καὶ παράγων le-
 gisse videtur, vid. ii, 14—*andraian*] St. ✕ *andrajan*.
 —þis seimonis] hujus Simonis, ° gr.—*fiskjans*] St.
 ✕ *fiskians*.
 1, 17. igqis] J. St. ✕ *igvis*; recte Maresh. p. 414.
 1, 19. jainþro inngaggands] ¶ gr. omn.; cæterum J.
 St. ✕ *ingaggands*—*framis leitil*] J. Z. ✕ *framis-*
leitil, St. B. ✕ *framisleiva*. Z. h. l. et *Versuch*, etc. p.
 86 ✕ *fram is leitil*; quid in codice Arg. scriptum fue-
 rit, nec lh. adnotavit, neque hodie cognosci potest,
 quia hæc plagula e codice direpta est. *Framis* Grim.
 III, 591, cf. 97 recte pro adverbii comparativo habet,
 ulterius significante et græco πρό in compositis ver-
 bis respondente, sic Rom. xiii, 12 *framis gataiþ* =
 προέροφεν. Quod vero dicit *leitil* e s. formam breviorē
 pro *leitil*. rectius videmur fecisse statuentes, *leitil* ne-
 gligentia librarii pro *leitil* ortum esse.—*zaibaidaius*]
 St. ✕ *zaibaidajaus*.—*iohanne*] J. St. ✕ *iohannes*.
 1, 21. synagogen] Z. ✕ *syn gogin*.—*ins*] eos, ° gr.
 1, 24. nazorenai] sic Goth. constanter legit cum
 sint loci, ubi gr. aut Ναζαρηνός aut Ναζαραῖος habent,
 xiv, 67; xvi, 6; L. iv, 34.—*þu*] tu, ° gr. omn.
 1, 25. ahma unbrainja] spiritus immunde, ° gr. om-
 nes præter cod. D.
 1, 27. afslauþnodedun] B. ✕ *afslauþnodeaun*; quod
 Ulf. *sildaleikjandans* addit, a gr. omnibus omissum.
 v. d. ad M. ix, 8. et Cor. I, iv, 25.—*la seino*] v. d. a
 vi, 2.

so niujo. ei miþ valdufnoja jah abmam þaim unhrainjam anabiudip jah ufhausjand imma. usiddja
 28, 29 þan merifa is suns and allans bisitands galeilais. jah suns us þizai synagogen usgaggan-
 dans qemun in garda seimonis jah andraiins miþ iakobau jah iohannen. ip svaiþro seimonis
 30, 31 lag in brinnon. jah suns qeþun imma bi ija. jah duatgaggands urraisida þo undgreipands
 32 handu izos. jah aflailot þo so brinno suns jah andbahtida im. andanahþja þan vaurþanamna. þan
 33 gasaggq sauil. berun du imma allans þans ubil habandans jah unhulþons habandans. jah so baurgs
 34 alla garunnana vas at daura. jah gahailida managans ubil habandans missaleikaim sahtim jah
 35 unbulþons managos usvarp jah ni fralailot rodjan þos unhulþons. unte kuuþedun ina. jah air uhtvon
 36 usstandands usiddja jah galaiþ ana auþjana staþ jah jainar baþ. jah galaistans vaurþun imma seimon
 37, 38 jah þai miþ imma. jah bigitandans ina qeþun du imma þatei allai puk sokjand. jah qap du im. gag-
 39 gam du þaim bisunjane haimom jah baurgim. ei jah jainar merjau. unte duþe qam. jah vas merjands
 40 in synagogim iþe and alla galeilaian jah unhulþons usvairpands. jah qam at imma þrutstill habands
 41 bidjands ina jah knivam knussjands jah qipands du imma þatei. jabai vileis. magt mik gahrainjan. ip
 42 iesus inseinands ufrakjands handu seinu attaitok imma jah qap imma. viljau. vairþ hrais. jah
 43 biþe qap þata iesus. suns þata þrutstill aflaiþ af imma jah hrais varþ. jah gawotjands imma suns
 44 ussandida ina jah qap du imma. saiw ei mannhun ni qipais vaiht ak gagg þuk silban ataugjan
 45 gudjin jah atbair fram gahraimeinai þeinai. þatei anabaup moses du veitvodipai im. ip is usgaggands
 dugann merjan filu jah usqipen þata vaurd. svasve is juþan ni mahta andaugjo in baurg galeiþan ak uta
 n, 1 ana auþjaim stadim vas. jah iddjedun du imma allaþro. jah galaiþ aftra in kafarnaum afar dagans. jah
 2 gafrehun þatei in garda ist. jah suns gaqemun managai. svasve juþan ni gamostedun nih at daura.

INTERPRETATIO.

hæc nova, quod cum potestate etiam spiritibus his immundis imperat et obediunt ei? 28. Exiit autem fama ejus statim per omnes vicinos Galilææ. 29. Et statim ex hac synagoga exeuntes venerunt in domum Simonis et Andrea cum Iacobo et Iohanne. 30. Verum socrus Simonis jacuit in febre, et statim dixerunt ei de ea. 31. Et accedens erexit hanc apprehendens manum ejus, et dimisit hanc hæc febris statim, et ministravit iis. 32. Vespere autem facto, cum occidit sol, tulerunt ad eum omnes hos male habentes et demones habentes. 33. Et hæc urbs tota collecta fuit ad januam. 34. Etsanavit multis male habentes variis morbis, et demones multos ejecit, et non permisit loqui hos demones, nam noverunt eum: 35. Et mane crepusculo exurgens exiit et ivit in desertum locum et illic oravit. 36. Et comites facti sunt ei Simon et Iacob cum eo. 37. Et invenientes eum dixerunt ad eum, quod omnes te quærunt. 38. Et dixit ad eos: imus ad hos circumcirca vicos et urbes, ut etiam illic nuntiem, nam ideo veni. 39. Et fuit prædicans in synagogis eorum per totam Galilæam et demones ejiciens. 40. Et venit ad eum lepram habens, orans eum et genibus nitens et dicens ad eum, quod si vis, potes me mundare. 41. Verum Iesus miserens extendens manum suam tetigit eum et dixit ei: volo, si mundus. 42. Et cum dixit hoc Iesus, statim hæc lepra abiit ab eo et purus factus est. 43. Et comminans ei statim emisit eum. 44. et dixit ad eum: vide, ut alicui non dicas quidquam, sed i te ipsum ostendere sacerdoti et offer pro purificatione tua, quod præcepit Moses ad testimonium iis. 45. Verum is exiens cœpit prædicare multum et eloqui hoc verbum, adeo ut is amplius non posset palam in urbem ire, sed foris in desertis locis fuit et iverunt ad eum undique. II, 1. Et ivit iterum in Cafarnaum post dies, et compererunt, quod in domo est. 2. Et statim convenerunt multi, adeo ut amplius non locum invenirent nequidem ad januam, (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

- 1, 29. iohannen] J. St. ✕ iohannes.
 1, 32. gasaggq sauil] sic recte Ih. Ulfil. illustr. p. 113. sq.; J. St. ✕ gasag ju sa uil; B. Hz. ✕ gasaggq sau il.
 1, 34. usvarp] J. St. ✕ usvairp.
 1, 35. air uhtvon] Z. temere coni. airuh tron; nam lectio vulgata eo confirmatur, quod in affinis linguis eadem vox reperitur, vid. Schmid Schwäb. Wörterb. p. 8. Graff Althochdeutsch. Sprachsch. 1, p. 158. Cæterum Ulf. c. codd. et v. ss. ° λίαν.
 1, 37. þuk sokjand] ¶ gr.
 1, 38. bisunjane] circumcirca, Ulf. cum cod. D ἐγγύς legisse videtur.—haimom jah baurgim] vicos et urbes, gr. χωμαπόλεις. Cæterum J. St. B. Hz. ✕ haimon, vid. Ih. Ulfil. illustrat. p. 229.
 1, 39. in synagogim] in synagogis; gr. εἰς τὰς συναγωγὰς.
 1, 40. knussjands] Ulf. c. codd. ° αὐτόν.
 1, 41. seinu] suam, ° gr. omn. præter unum cod. D. (Bezæ), referente Mare. h. p. 418.
 1, 42. þata] pr. hoc, ° gr. omn. — iesus] cum gr. omn. hoc loco et L. vi, 42; viii, 10; J. xviii, 1, pronomen demonstrativum (αὐτός vel ὁ) habeant, suspicari licet is legendum esse, pro quo librarius facile is scribere poterat; fortasse eadem emendatio II, 25 adhibenda est, ubi præter Syriam et Armeniam versiones nullus liber iesus præbet; (aliter pro is J. xi, 4 jam Lye ap. Benz. præf. p. LXVII iesus. cum gr. omn.

scribere maluit). Sed negari non potest esse locos in quibus non ita facile de ejusmodi errore cogitare liceat, e. gr. Mc. v, 22, ubi iuis (i. e. iesuis), in omnibus autem gr. constanter αὐτοῦ legitur. Difficilius etiam est de loco Mc. vi, 55 sententiam ferre: ei is vesi, quod legitur, respondet versionibus latinis; ei iesus vesi, si legeretur, lectioni codicis D et eis versionibus aptius esset, cum quibus in aliis locis conspirare solet; Benzeli iudicium Ulfilam ἐκεῖνος pro ἐκεῖ legisse arbitrantis, amplecti non libuerit. Ut vero h. l. rem conficiamus, addimus, Mc. 1, 45 et L. v, 34 pro is, quod cod. Arg. cum gr. omn. habet, J. St. (et Luc. loco B etiam) et Mc. II, 15 omnes editores contra codicis Arg. auctoritatem male iesus reposuisse.—þata þrutstill] gr. omn. præter cod. e ap. Mi. post imma.

- 1, 44. mannhun] Z. ✕ manhun.—gudjin] Ulf. ἀρχιερεῖ pro ἱερεῖ legisse, Griesb. temere contendit, nam gudja et auhumists gudja Ulf. promiscue utitur, nec licet eam ob causam conijcere II, 26 cum simplex ἱερέως in suo cod. legisse, uti idem vir doctus fecit.
 1, 45. ip is] vid. ad 1, 42.
 II, 1. galaiþ aftra] ¶ gr.—gafrehun] compererunt, gr. omn. ἠκούσθη—in garda] in domo, gr. εἰς οἶκον.
 II, 2. at daura] Ulf. ° τὰ cum codd. 28 et 131.—gamostedun] gamotan est locum habere, capi, vid. J. viii, 37; Cor. II, vii, 2.

3, 4 jah rodida im vaurd. jah qemun at imma uslipan bairandans hafanana. fram sidvorim jah ni magandans newa qiman imma faura manageim andhulidedun hrot. þarei vas iesus. jah usgra-
 5 bandans insailidedun þata badi jah fralailotun. ana þammei lag sa uslipa. gasaiwands þan iesus ga-
 6 laubein ize qap du þamma uslipin. barnilo. aſletanda þus fravaurhteis þeinos. vesunuh þan sumai
 7 þize bokarje jainar sitandans jah þagkjandans sis in hairtam seinaim. wa sa sva rodeiþ naiteimins.
 8 was mag aſletan fravaurhtins niba ains guþ. jah suns ufkunnands iesus ahmin seinamina þatei sva
 9 þai mitodedun sis qap du im. duwe mitoþ þata in hairtam izvaraim. wa þar ist azetizo du qiþan
 þamma uslipin. aſletanda þus fravaurhteis þeinos. þau qiþan. urreis jah nim þata badi þeinata jah
 10 gagg. aþþan ei viteiþ þatei valdufni habaiþ sunus mans ana airþai aſletan fravaurhtins. qap du
 11, 12 þamma uslipin. þus qiþa. urreis nimuh þata badi þein jah gagg du garda þeinamma. jah urrais
 suns jah ushafjands badi usiddja laura andvairþja allaize. svasve usgeisnodedun allai jah hauhi-
 13 dedun mikiljandans guþ qiþandans þatei aiv sva ni gasewum. jah galaiþ astra faur marein. jah all
 14 manageins iddjedun du imma jah laisida ins. jah warbonds gasaw laivvi þana alfa'aus sitandan at
 15 motai jah qap du imma. gagg afar mis. jah usstandands iddja afar imma. jah varþ. biþe is anakum-
 bida in garda is. jah managai motarjos jah fravaurhtai miþanakumbidedun iesua jah siponjam is.
 16 vesun auk managai jah iddjedun afar imma. jah þai bokarjos jah fareisaieis gasaiwandans ina mat-
 jandan miþ þaim motarjam jah fravaurhtaim qeþun du þaim siponjam is. wa ist þatei miþ motar-
 17 jam jah fravaurhtaim matjiþ jah driggkiþ. jah gahausjands iesus qap du im. ni þaurbun svinþai
 18 lekeis ak þai ubilaba habandans. ni qam laþon usvaurhtans ak fravaurhtans. jah vesun siponjos
 iohannis jah fareisaieis fastandans. jah atiddjedun jah qeþun du imma. duwe siponjos iohannis jah
 19 fareisaieis fastand ip þai þeinai siponjos ni fastand. jah qap im iesus. ibai magun sunjus brupfadis.
 und þatei miþ im ist brupfaps. fastan. sva lagga weila sve miþ sis haband brupfad. ni magna fas-
 20 tan. aþþan atgaggand dagos þan (Vide paginam sequentem.)

INTERPRETATIO.

et locutus-est is verbum. 3. Et venerunt ad eum paralyticum ferentes sublatum a quatuor. 4. Et non potentes prope venire ei præ turbis detexerunt tectum, ubi fuit Iesus, et effodientes illaquearunt hunc grabatum et demiserunt, super quo jacuit hic paralyticus. 5. Videns autem Iesus fidem eorum dixit ad hunc paralyticum: filioli, remittuntur tibi peccata tua. 6. Fuerunt autem quidam horum scribarum illic sedentes et cogitantes sibi in cordibus suis: 7. quid hic sic loquitur blasphemias, quis potest remittere peccata, nisi unus Deus? 8. Et statim cognoscens Iesus spiritu suo, quod sic hi cogitarunt sibi, dixit ad eos: cur cogitatis hoc in cordibus vestris? 9. Utrum est facilius ad dicendum huic paralytico: remittuntur tibi peccata tua, an dicere: surge et sume hunc grabatum tuum et i; 10. at ut sciatis, quod potes:atem habet filius hominis in terra remittere peccata, dixit ad hunc paralyticum: 11. tibi dico, surge sumeque hunc grabatum tuum et i ad domum tuam. 12. Et surrexit statim et attollens grabatum exiit coram facie omnium, adeo ut obstupuerint omnes et honorificarent magnificantes Deum dicentes, quod unquam sic non vidimus. 13. Et ivit iterum ad mare; et omnes turbæ iverunt ad eum et docuit eos. 14. Et ambulans vidit Levvi, hunc Alſæi, sedentem ad telonium et dixit ad eum: i post me; et exurgens ivit post eum. 15. Et factum est, cum is accumberet in domo ejus, et multi portitores et peccatores accubuerunt cum Iesu et discipulis ejus, fuerunt enim multi et iverunt post eum. 16. Et hi scribæ et Farisæi videntes eum edentem cum his portitoribus et peccatoribus dixerunt ad hos discipulos ejus: quid est quod cum portitoribus et peccatoribus edit et bibit? 17. Et audiens Iesus dixit ad eos: non indigent validi medici, sed hi male habentes; non veni invitare justos, sed peccatores. 18. Et fuerunt discipuli Iohannis et Farisæi jejunantes; et adierunt et dixerunt ad eum: cur discipuli Iohannis et Farisæi jejunant, verum hi tui discipuli non jejunant? 19. Et dixit iis Iesus: num possunt filii sponsi, usque dum cum iis est sponsus, jejunare? tam longum tempus quam cum se habent sponsum, non possunt jejunare. 20. At accedunt dies, cum

ANNOTATIONES.

ii, 3. *fidvorim*] cod. Arg. et editt. ✗ *fidvorin*.
 ii, 4. *insailidedun*—*fralailotun*] illaquearunt—demiserunt, gr. omn. χαλώσει; est amplificatio, cujus alia exempla collecta sunt ad M. ix, 8, 25; Cor. I, ix, 25. — *lag*] gr. omn. ποτ usliþa.
 ii, 5. *þus*—*þeinos*] tibi—tua, gr. σοῦ; Ulf. c. codd. σοι—σοῦ; sic vers. 9.
 ii, 8. *mitoþ þata*] gr. omn.
 ii, 9. *aſletanda*] cod. Arg. ✗ *aſleþanda*. — *þus*—*þeinos*] vid. ad vs. 5.—*jah*] pr. et, ° gr.—*þeinata*] gr. omn. ante *þata*.
 ii, 11. *nimuh*] sunt qui dicant Ulf. omittere *zai*, sed errant nescientes, particulam *uh* habere vim copulativam, sic xiv, 13 *qaþuh* = *zai lægei*, cf. ad Cor. I, xvi, 13. *Nimuh* autem pro *jah nim* vs. 9 dictum est, solet enim Gothus sermonem variare.
 ii, 12. *hauhidedun mikiljandans*] vid. ad M. ix, 8; cæterum St. ✗ *haubidedun*.—*þatei*] St. ✗ *þapei*. — *gasewum*] J. St. cum cod. Arg ✗ *gasewun*, nec græcis respondens, nec sensum aptum præbens; in cod.

gasewu pro *gasewu*, errore librarii.
 ii, 13. *galaiþ*] St. ✗ *getaiþ*.—*jah all*—*imma*] hoc colon cod. Arg. non in textu, sed in marg. habet, J. St. B. ✗ *jah alla managi* i *usiddjedun*, scilicet in cod. litteræ *ns* vocis *manageins* diremptæ novum versum incipiunt, illi autem pro *us* habuerunt; veram lectionem cum hac falsa miscens, is qui confecit Hz. manuscriptum, dedit: *jah all manageins usiddjedun*.
 ii, 14. *alſaius*] J. St. ✗ *alſaius*.—*usstandands*] St. ✗ *usstandans*.
 ii, 15. *is*] pr., vid. ad I, 42; cæterum gr. omn. post *anakumbida*.
 ii, 16. *ist*] est, ° gr. omn.—*fravaurhtaim*] cod. Arg. ✗ *fraaurhtaim*.
 ii, 17. *fravaurhtans*] Ulf. c. codd. ° *εις μετάνοιαν*, cf. ad M. iii, 11.
 ii, 18. *fareisaieis*] sec., gr. omn. οἱ τῶν φαρισαίων præter unam cod. 239, qui cum Goth. consentit.
 ii, 19. *brupfaps*] gr. omn. ante *miþ*; J. St. ✗ addunt articulum *sa*.

afnimada af im sa brupfaps. jah þan fastand in jainamma daga. ni manna plat fanins niujis
 21 siujip ana snagan fairnjana. ibai afnimai fullon af þamma sa niuja þamma fairnjin jah vairsta
 22 gataura vairþip. ni manna giutip vein juggata in balgins fairnjans. ibai auto distairai
 vein þata niujo þans balgins jah vein usgutnip jah þai balgeis fraqistnand. ak vein
 23 juggata in balgins niujans giutand. jah varþ þairhgaggan imma sabbato daga þairh atisk
 24 jah dugunnun siponjos is skevjandans raupjan ahsa. jah fareisaieis qeþun du imma. sai. wa
 25 taujand siponjos þeinai sabbatim. þatei ni skuld ist. jah iesus qap du im. niu ussuggvuþ
 26 aiv. wa gatavida daveid. þan þaursta jah gredags vas. is jah þai miþ imma: waiva galaiþ in gard
 guþs uf abjapara gudjin jah hlaibans saurlageinai matida. þanzei ni skuld ist matjan niba ainaim
 27 gudjam. jah gaf jah þaim miþ sis visandam. jah qap im. sabbato in mans varþ gaskapans ni manna
 28; III, 1 in sabbato dagis. svæi frauja ist sa sunus mans jah þamma sabbato. jah galaiþ aftra in synagogen.
 2 jah vas jainar manna gapaursana habands handu. jah vitaidedun imma. hailidedi sabbato daga. ei
 3 vrohidedeina ina. jah qap du þamma man þamma gapaursana habandin handu. urreis in midumai.
 4 jah qap du im. skuldu ist in sabbatim þiup taujan aipþau unþiup taujan. saivala nasjan aipþam
 5 usqistjan. ip eis þahaidedun. jah ussaiwands ins miþ moda gauris in daubiþos hairtins ize qap du
 6 þamma mann. ufrakei þo handu þeina. jah ufrakida. jah gastop aftra so handus is. jah gaggandans
 7 þan fareisaieis sunsaiv miþ þaim herodianum garuni ga avidedun bi ina. ei imma usqemeina. jah
 iesus aflaiþ miþ siponjam seinaim du marein. jah filu manageins us galeilaian laistidedun afar imma.
 8 jah us iudaia jah us iairusaulyim jah us idumaia jah hindana iaurdanas. jah þai bi tyra jah
 9 seidona manageins filu gahausjandans. wan filu is tavida. qemun at imma. jah qap þaim siponjam
 10 seinaim ei skip habaiþ vesi at imma in þizos manageins. ei ni þraiheina ina. managans auk ga-
 hailida. svasve drusun ana ina. ei imma attaitokeina. jah sva managai sve habaidedun vuo-
 11 dufnos jah ahmans unhrainjans. þaih þan ina gasewun. drusun du imma jah hropidedun qipandans
 12, 13 þatei þu is sunus guþs. jah filu andbait ins ei ina ni gasvikunþidedeina. jah ustaig in fairguni jah
 14 athabait þanzei vilda is jah galipun du imma. jah gavaurhta tvalif du visan miþ sis jah ei insandi-

INTERPRETATIO.

aufertur ab iis hic sponsus, et tum jejunant in illo die. 21. Non homo assumptum panem novi sicut ad amicum veterem; ne auferat plenitudinem ab hoc hic novus hoc veteri et peior fissura fiat. 22. Non homo fundit vinum novum in utres veteres, ne forsitan dirumpat vinum hoc novum hos utres et vinum effluat et hi utres pereant; sed vinum novum in utres novos fundunt. 23. Et factum est transire ei sabbato die per satum et coeperunt discipuli ejus praetereuntes vellere aristas, 24. et Farisaei dixerunt ad eum: ecce, quid faciunt discipuli tui sabbatis, quod non fas est? 25. Et Iesus dixit ad eos: nonne perlegistis unquam, quod fecit David, cum indiguit et famelicus fuit, ipse et hi cum eo; 26. quomodo ivit in domum Dei sub Abjathare sacerdote, et panes propositionis comedit, quos non fas est edi, nisi solis sacerdotibus; et dedit etiam his cum se existentibus. 27. Et dixit iis: sabbatus causa hominis fuit creatus, non homo causa sabbati diei; 28. ita ut dominus sit hic filius hominis etiam huic sabbato. III, 1. Et ivit iterum in synagogam, et fuit illic homo arefactam habens manum, 2. et observarunt eum, sanaret sabbato die, ut accusarent eum. 3. Et dixit ad hunc hominem hunc arefactam habentem manum: surge in medio. 4. Et dixit ad eos, fasne est in sabbatis bene facere, aut male facere? animam servare, aut perdere? verum hi tacuerunt. 5. Et adspiciens eos cum ira, tristis ob obdurationem cordis eorum, dixit ad hunc hominem: protende hanc manum tuam; et protendit, et constitit rursus haec manus ejus. 6. Et euntes tum Farisaei statim cum his Herodianis consilium fecerunt contra eum, ut eum occiderent. 7. Et Iesus abiit cum discipulis suis ad mare et multum turbæ e Galilæa secuti sunt post eum et ex Iudæa 8. et ex Ierusalymis et ex Idumæa, et ultra Iordanum et hi circa Tyrum et Sidonem turbæ multum audientes, quam multum is fecit, venerunt ad eum. 9. Et dixit his discipulis suis, ut navis praesto esset apud eum propter hanc turbam, ut non comprimerent eum. 10. Multos enim sanavit, adeo ut ruerent in eum, ut eum attingerent, et tam multi quam habuerunt vulnera 11. et spiritus immundos, hi cum eum viderent, ruerunt ad eum et clamaverunt dicentes, quod tu es filius Dei 12. Et multum comminatus est iis, ut eum non manifestarent. 13. Et conscendit in montem et advocavit quos voluit is et iverunt ad eum. 14. Et fecit duodecim ad versandum cum se et ut mitte-

ANNOTATIONES.

II, 21. af þamma] ab hoc, gr. αὐτοῦ.
 II, 22. inuit. U f. ° καί.—balgins] sec. J. St. ✕ b. l. jins; iidem mox ✕ baljeis.—giutand] fundunt, gr. omni. βλητέον, Ulf. e L. v, 38, ubi codd. aliqui βάλουσι præbent.
 II, 23. skevjandans raupjan] prætereuntes vellere, gr. ὄδον ποιῆν τιλλοντες; Ulf. c. verss.
 II, 24. siponjos þeinai] discipuli tui, ° gr.
 II, 25. iesus] vid. ad I, 42.
 II, 26. gudjin] vid. ad I, 44. — saurlageinai] J. St. ✕ saurlageinai, vid. L. vi, 4. — ainaim] solis, ° gr.
 II, 27. varþ gaskapans] fuit creatus; gr. solum ἐγένετο, Ulf. c. codd. ἐπίσθη.
 III, 2. hailidedi] gr. omni. post daga; cæterum J. St. ✕ jau (ei) e L. vi, 7 addunt et Ulf. c. codd. ° αὐτόν.
 III, 4. in] in, ° gr. — usqistjan] utrum Ulf.

ἀπολέσαι, an ἀποκτείνεν legerit, certo dici non potest, nam usqistjan utriusque græco verbo respondet.

III, 5. gastop aftra] constitit rursus = græco ἀποκατεστάθη, cf. VIII, 25.

III, 6. þan] tum, ° gr. omni.

III, 7. aflaiþ] gr. post seinaim.

III, 8. seidona] J. St. B. e græco textu codicis D temere addunt bi. — is] is, ° gr. omni.

III, 9. þraiheina] J. St. ✕ praiheinai.

III, 10. jah] et, ° gr.

III, 11. þaih] hi, ° gr. omni.

III, 13. ustaig] sic cod. Arg.; editt. usstaig, rectius quidem, sed in verbis compositis sæpius alterum s a librariis omissum est, sic M. xxvii, 51 diskritnoda, L. viii, 55 ustop, xiv, 14 ustassai; vid. Massm. Sk. p. 59. Idem factum est, si alterum verbum in s desinit, alterum ab s incipit, vid. ad Mc. x, 45; xvi, 1.

- 15, 16 dedi ins merjan jah haban valdufui du hailjan saubtins jah usvairpan unhulpons. jah gasatida
 17 seimona namo paitrus. jah iakobau þamma zaibaidaius jah iohanne broþr iakobaus. jah gasatida
 18 im namma bauanairgais. þatei ist. sunjus þeiwons. jah andraian jah filippu jah barþaulaumi jah
 19 maþaiu jah boman jah iakobu þana alfaius jah þaddaiu jah seimona þana kanaeiten jah iudan
 20 iskarioten. saei jah galevida ina. jah atiddjedun in gard. jah gaiddja sik managei. svasve ni mah-
 21 tedun nih hlaif matjan. jah hausjandans fram imma bokarjos jah anþarai usiddjedun galaban ina.
 22 qeþun auk þatei usgaisiþs ist. jah bokarjos þai af iairusaulymai qimandans qoþun þatei baiail-
 23 zaibul habaiþ jah þatei in þamma reikistin unhulpono usvairpiþ þaim unhulpom. jah athaitands
 24 ins in gajukom qaþ du im. waiva mag satanas satanan usvairpan. jah jabai þiudangardi viþra sik
 25 gadailjada. ni mag standan so þiudangardi jaina. jah jabai gards viþra sik gadailjada. ni mag stan-
 26 dan sa gards jains. jah jabai satana usstoþ ana sik silban jah gadailþs varþ. ni mag gastandan ak
 27 andi habaiþ. ni manna mag kasa svinþis galeiþands in gard is vilvan. niba fauþis þana svinþan
 28 gabindiþ jah þana gard is disvilvai. amen qiþa izvis þatei allata afletada þata fravaurhte sunum
 29 manne jah naiteinos sva managos svasve vajamerjand. aþþan saei vajamereiþ ahman veihana. ni
 30, 31 habaiþ fralet aiv ak skula ist aiveinaizos fravaurhtais. unte qeþun. ahman unhrainjana habaiþ. jah
 32 qemun þan aiþei is jah broþrjus is jah uta standandona insandidedun du imma haitandona ina. jah
 setun bi ina managei. qeþun þan du imma. sai. aiþei þaina jah broþrjus þainai jah svistrjus þeinos
 33, 34 uta sokjand þuk. jah andhof im qiþands. wo ist so aiþei meina aiþþau þai broþrjus meinai. jah
 bisaiwands bisunjane þa s hi sik sitandans qaþ. sai. aiþei meina jah þai broþrjus meinai.
 35. iv, 1 saei allis vaurkeiþ viljan guþs. sa jah broþar meus jah svistar jah aiþei ist. jah aftra iesus
 dugann laisjan at marein. jah galesun sik du imma manageins filu. svasve ina galeiþan in skip.
 2 gasitan in marein. jah alla so managei viþra marein ana stapa vas. (Vide paginam sequentem.)

INTERPRETATIO.

ret eos predicare 15. et habere potestatem ad sanandos morbos et ejiciendos daemones. 16. Et imposuit Simoni nomen Petrus. 17. Et Iacobo, huic Zebedaei, et Iohanni, fratri Iacobi, et imposuit iis nomina Boanerges, quod est filii tonitru. 18. Et Andream et Philippum et Bartholomaeum et Matthaeum et Thomam et Iacohum, hunc Alfai, et Thaddaeum et Simonem, hunc Cananitem, 19. et Iudam Iscariotem, qui etiam tradidit eum. 20. Et adierunt in domum et collegit se turba, adeo-ut non possent ne-quidem panem edere. 21. Et audientes de eo scribae et alii exieruntprehendere eum, dixerunt enim, quod furore-percussus est. 22. Et scribae hi ab I. rosolyms venientes dixerunt, quod Beelzebul habet et quod in hoc supremo daemoneum ejicit hos daemones. 23. Et advocans eos in parabolis dixit ad eos: quomodo potest Satanas Satanam ejicere? 24. Et si regnum contra se dividitur, non potest stare hoc regnum illud; 25. et si domus contra se dividitur, non potest stare haec domus illa; 26. et si Satanas insurrexit contra se ipsum et divisus fuit, non potest constare, sed finem habet. 27. Non homo potest vasa validi iens in domum ejus rapere, nisi antea hunc validum vincit et hanc domum ejus diripiat. 28. Amen dico vobis, quod omne remittitur hoc peccatorum filiis hominum et blasphemiae tam multae quam blasphemant; 29. at qui blasphemat Spiritum sanctum, non habet remissionem unquam, sed reus est aeterni peccati; 30. quia dixerunt, spiritum immundum habet. 31. Et venerunt tum mater ejus et fratres ejus et foris stantes immiserunt ad eum vocantes eum, 32. et sederunt circa eum turba, dixerunt autem ad eum: ecce, mater tua et fratres tui et sorores tuae foris quaerunt te. 33. Et respondit iis dicens: quae est haec mater mea, aut hi fratres mei? 34. Et circumspiciens circumcirca hos circa se sedentes dixit: ecce, mater mea et hi fratres mei! 35. Qui enim facit voluntatem Dei, hic etiam frater meus et soror et mater est. iv, 1. Et iterum Iesus coepit docere ad mare et congregaverunt se ad eum turbae multum, adeo-ut is iret in navem, sederet in mari, et omnis haec turba adversus mare in ripa fuit.

ANNOTATIONES.

III, 16. paitrus] secundum regulas grammaticas scribendum fuit paitru, accusativo casu, vid. L. I, 13 haitais namo is iohannen, cf. M. IX, 9. Id Ettmüll. I. I. dubitare non debebat; quod Grimm. Gr. IV, 622 dicit, recte habet de haltan et vopjan, non de namjan, neque dubitamus, quin Gr. GGA. 1856 p. 1792, ubi dicit: n. ch den Wörtern namjan wird immer der nominativ construiert, id est, post verba namjan constructionem cum nominativo semper adhiberi, de passivo cogitaverit. Nos autem recte adnotasse de paitrus, etiam L. VI, 14 loco gemello comprobatur, dicitur illic thanei jdh namnda paitru. Deinde vs. 17 pro iakobau et iohanne dativis propter sensum jakobu et johannem accusativos optabamus: pendere posse hos dativos a gasatida, cum sui sequatur jah gasatida im, non cogitavimus, et si Ettmülleri sententia de hoc loco recta est, facere non possumus, quin Ulfiam sensui parum consultis-e dicamus.

III, 17. iakobau — iohanne] ii dativi non habent, unde pendeant, accusativos verbo gavaurhta conjungendos requirit sensus. Caeterum pro iohanne J. St. ✕ iohannes.

III, 18. matþaiu] St. ✕ matþaju. — kanaeiten] St. L. ✕ kanan. iþen.

III, 20. atiddjedun] St. ✕ atid. liedun. sic gaiddia

pro gaiddja, matian pro matjan et saepius. Caeterum Ulf. ° πάλιν et αὐτούς.

III, 21. fram—anþarai] de—alii, gr. οἱ παρ' αὐτοῦ. usgaisiþs] Grimm. Gr. IV, 26 usgeisiþs emendandum esse censet, vid. Glossar. v. Geisan.

III, 22. iairusaulymai] J. ✕ iairusaulyma.

III, 23. gajukom] J. St. ✕ gajukon. — waiva] sic cod. Arg., non weiva, uti B. in eo legi dicitur.

III, 26. satana usstoþ] editt. ✕ satanaus stoþ; satanaus nominativo nunquam dicitur, sed satana J. XIII, 27; Cor. II, XI, 14; aut satanas Mc. III, 23. — gastandan] J. St. B. ✕ standan. — ak] St. ✕ ah.

III, 27. þana] sec., Ulf. ° τότς. aut þan ante articulum þana librarii oscitantia exiit.

III, 29. fravaurhtais] peccati, gr. ἁμαρτίας.

III, 31. jah] pr. et, gr. οὐν.

III, 32. managei] gr. ante bi. — svistrjus] J. St. ✕ svistrjos.

III, 34. sai] ecce, Ulf. videtur ἰδοὺ legisse; quamquam loci sunt, in quibus sai græco ἰδε respondet (XI, 21; XV, 4; J. VII, 26; XI, 36; all.), quod Goth. alias saiw interpretari solent.

III, 35. jah] r. et, ° gr. — svistar] Ulf. c. eodd. c. verss. ° μοῦ.

IV, 1. iesus] ° gr. omn. — galeiþan] ire, gr. omn.

3 jah laisida ins in gajukom manag. jah qap im in laiseinai seinai. hauseip. sai. urran sa saians du
 4 saian fraiva seinamma. jah varp. miþþanei saiso. sum raibis gadraus faur vig. jah qemun fuglos
 5 jah fretun þata. anþarþ-þan gadraus ana stainamma. þarei ni habaida airþa managa. jah suns
 6 urran. in þizei ni habaida diuþaizos airþos. at sunnin þan urrinandin ufbrann. jah unte ni habaida
 7 vurtins. gapaursnoda. jah sum gadraus in þaurnuns. jah ufarstigun þai þaurnjus jah afwapi-
 8 dedun þata. jah akran ni gaf. jah sum gadraus in airþa goda jah gafakran urrinando jah
 9 valsjando. jah bar ain .l. jah ain .j. jah ain .r. jah qap. sei habai ausona hausandona. gahausjai.
 10, 11 ip biþe varp sundro. frehun ina þai bi ina miþ þaim tvalibim þizos gajukons. jah qap im.
 izvis atgiban ist kunnan runa þiudangardjos goþs. ip jainaim þaim uta in gajukon allata vairþip.
 12 ei saiwandans saiwaina jah ni gaumjaina. jah hausjandans hausjaina jah ni fraþjaina. nibai wan ga-
 13 vandjaina sik jah afletaindau in fravaurþeis. jah qap du im. ni vituþ þo gajukon jah waiva allos
 14, 15 þos gajukons kunneip. sa saijands vaurd saijip. aþþan þai viþra vig. sind. þarei saida þata vaurd.
 jah þan gahausjand unkarjans. suns qimip satanas jah usnimip vaurd þata insaiano in haitam ize
 16 jah sind samaleiko þai ana stainamma saianans. þarei þan hausjand þata vaurd. suns miþ fahedai
 17 nimand ita jah ni haband vurtins in sis ak weilawairþai sind. þaproh biþe qimip aglo aipþau vrakja
 18 in þis vaurdis. sun. gamarjanda. jah þai sind þai in þaurnuns saianans þai vaurd hausjandans.
 19 jah saurgos þizos libainais jah afmarzeins gabeins jah þai bi þata anþar lustjus innatgaggandans
 20 afwapjand þata vaurd jah akranalaus vairþip. jah þai sind þai ana airþai þizi godon saianans.
 21 þarei hausjand þata vaurd jah andnimand jah akran birand. ain .l. jah ain .j. jah ain .r. jah qap
 du im. ibai lukaru qimip duþe ei uf melan sataidau aipþau undar ligr. niu ei ana lukarnastapan
 22 satjaidau. nih allis ist wa fulginis. þarei ni (Vide paginam sequentem.)

INTERPRETATIO.

2. Et docuit eos in parabolis multum et dixit iis in doctrina sua: 3. audite, ecce, exiit hic serens ad serendum semine suo. 4. Et factum est, dum serit, quoddam quidem cecidit ad viam, et venerunt aves et vorarunt hoc. 5. Aliud autem cecidit in lapidosum, ubi non habuit terram multam, et statim exiit, propter quod non habuit profundam terram. 6. In sole autem oriente exarsit, et quia non habuit radices, exaruit. 7. Et quoddam cecidit in spinas, et supercenderunt hæ spinæ et exstinxerunt hoc, et fructum non dedit. 8. Et quoddam cecidit in terram bonam et dedit fructum adscendentem et crescentem et tulit unum xxx et unum lx et unum c. 9. Et dixit, qui habeat aures audientes, audiat. 10. Et cum factus-est seorsim, interrogarunt eum hi circa eum cum his duodecim de-hac parabola. 11. Et dixit iis: vobis datum-est scire mysterium regni Dei; verum illis his foris in parabolis omne fit, 12. ut videntes videant et non cognoscant, et audientes audiant et non intelligant; ne quando convertant se et remittantur iis peccata. 13. Et dixit ad eos, non scitis hæc parabolam et quomodo omnes has parabolas noveritis. 14. Hic serens verbum serit; 15. verum hi circa viam sunt, ubi seritur hoc verbum, et cum audiunt incurii, statim venit Satanas et aufert verbum hoc insitum in corda eorum. 16. Et sunt similiter hi in lapidosum sati, qui cum audiunt hoc verbum, statim cum letitia capiunt id, 17. et non habent radices in se, sed temporales sunt, deinde cum venit afflictio aut persecutio propter hoc verbum, statim sollicitantur. 18. Et hi sunt hi in spinas sati, hi verbum audientes, 19. et curæ hujus vitæ et sollicitatio possessionis et hæc circa hoc aliud cupiditates introeutes extinguunt hoc verbum et infructuosum fit. 20. Et hi sunt hi in terram hanc bonam sati, qui audiunt hoc verbum et accipiunt et fructum ferunt, unum xxx et unum lx et unum c. 21. Et dixit ad eos: num lucerna venit ideo, ut sub medium ponatur aut sub lectum? nonne ut super candelabrum ponatur? 22. Neque enim est quidquam occulti, quod non

ANNOTATIONES.

ἐμβόνα; cum hic infinitivus cum sequentibus particula copulativa non jungatur, pro *galeiþan* olim *galeiþandan* (euntem) scriptum fuisse videtur; non tamen inaudita sunt similia asyndetorum genera. — *alla*] Z. ✕ *allo*. — *stapa*] littore (nostrum *rivage*, germ. *G. stade*), gr. γῆς.

iv, 3. *urranu*] J. St. ✕ *urran*, sic etiam vs. 5. — *fraiva seinamma*] semine suo, ° gr. vid., ad M. xxvi, 72.

iv, 4. *saiso*] J. St. ✕ *div*.

iv, 5. *urranu*] vid. ad vs. 3.

iv, 6. *vurtins*] Z. pro genitivo singularis haberi posse arbitrari errat, nam *vaurts* singulari numero Gothus non utitur, nisi sensu improprio (Rom. xi, 16 seqq. xv, 12); ubi propriam habet significationem, *vaurteis* plurali numero ponit, vid. infra vs. 17; xi, 20; L. iii, 9; viii, 13; xvii, 6.

iv, 7. *þaurnuns*] St. ✕ *þaurnus*. — *afwapidedun*] cod. Arg. manu secunda et B. ✕ *afwauidedun*, quam immuandam formam imperitus corrector etiam iv, 19; v, 15 in codice posuit, aliis autem locis (ix, 43 seqq.; L. viii, 14, 33) sinceram lectionem intactam reliquit, nihilo tamen minus etiam in iis B. *afwaujan* edidit. Cf. ad M. ix, 24.

iv, 8. *urri nando*] St. ✕ *urri nandau*.

iv, 9. *saei habai*] qui habeat, fortasse Ulf. c. Vat. et Cant. ὅς ἔχει legit. — *hausjandona*] audientes, gr. omn. ἀκούειν, cf. vs. 25; vii, 16.

iv, 11. *jainaim*] St. ✕ *ja'nam*. — *gajukon*] parabola, sine dubio *gajukom* plurali numero legendum est.

iv, 12. *nibai wan*] male vertunt viri docti: nisi quando, pro (timeo) ne quando.

iv, 13. *þo*] hanc, injuria Ulf. τῶν τῶν omittit, Sch. contendit.

iv, 14. *saijan 's*] St. ✕ *sojands*.

iv, 15. *vig*] J. St. ✕ *vigs*. — *sind*] gr. omn. ἀν'ε *viþra*. — *unkarjans*] incurii, ° gr. omn.; ex eodem fonte haustum est, unde Ver. Vere. Cob. (cf. B. ix.) suum negligenter duxerunt. — *insaiano*] St. ✕ *insa-jano*.

iv, 16. *jah*] Ulf. ° οὔτοι. — *þarei*] J. St. ✕ *þaei*. — *fahedai*] St. ✕ *fahelai*.

iv, 17. *aglo*] J. St. ✕ *algo*. — *aipþau*] St. ✕ *aipþau*. — *vrakja*] J. St. B. ✕ *vrakjai*.

iv, 18. *þai*] pr. hi, gr. ἄλλοι. — *saianans*] Ulf. c. c. dd. ° οὔτοι εἰσι.

iv, 19. *saurgos*] J. St. B. ✕ *saurjos*. — *libainais* vita, gr. ἀβύσος. — *innatgaggandans*] St. ✕ *inatgaggandans*. — *afwapjand*] vid. ad vs. 7.

iv, 22. *þarei ni*] male notant Mill. et Griesb. no-

23, 24 gabairhtjaidau. nih varþ analaugn. ak ei svikunþ vairþai. jabai was habai au:ora hausjandona. gahaus-
 25 jai. jah qap du im. saiwiþ wa hause þ. in þizaiei mitaþ mitiþ. mitada izvis ah biaukada izvis þaim
 26 galaubjandam. unte þiswammeh saei habaiþ. g. bada imma. jah saei ni habaiþ. jah þatei habaiþ. afni-
 27 mada imma. jah qap sva ist þiudangardi guþs. svasve jabai manna vairpiþ fraiva ana airþa. jah slepiþ
 28 jah urreisip naht jah daga. jah þata fraiv keiniþ jah liudiþ. sve ni vai is. silbo auk airþa akran bairiþ.
 29 frumist gras þaþroh ahs þaþroh sulleiþ kaurnis in þamma ahsa. þanuh biþe atgihada akran. suns
 30 insandeiþ gilþa. unte atist asans. jah qap. we galeikom þiudangardja guþs airþau in wileikai
 31 gajukon gabairam þo. sve kurno sinapis. þatei þan saiada ana airþa. minnist allaize fraive
 32 ist þize ana airþai. jah þan saiada. urrinniþ jah vairpiþ allaize gra: e maist jah gataujiþ
 33 astans mikilans. svasve magun uf skadau is fuglos himinis gabauan. jah svaleikaim managaim gajukom
 34 rodida du im þata vaurd. svasve mahtedun hausjon. ip inuh gajukon ni rodida im. ip sundro sipon-
 35 jam seinaim andband allata. jah qap du im in jainamma daga. at andanahtja þan vaurþanamma
 36 usleipam jainis stadiþ. jah afletandans þo managein andnemun ina sve vas in skipa. jah þan anþara
 37 skipa vesun miþ imma. jah varþ skura viudis mikila jah vegos valtidedun in skip. svasve ita juþan
 38 gafullnoda. jah. vas is ana notin ana vaggarja slepands. jah urraisidedun ina jah qeþun du imma.
 39 laisari. niu kara þuk þizei fraqistnam. jah urreissands gasok vinda jah qap du marein. gaslavai. af-
 40 dumbn. jah anasilaida sa vinds jah varþ vis mikil. jah qap du im. duwe faurhtai sijup sva. waiva ni
 v, 1, 2 jah vinds jah marei ufhausjand imma. jah qemun hindar marein in landa gaddarene. jah usgag-
 3 gandin imma us skipa suns gamotida imma manna us aurahjom in almin unhrainjamma. saei bauaim
 4 habaida in aurahjom. jah ni naudibandjom eisarneinaim manna mahta ina gabindan. unte is ufta ei-
 sarnam bi fotuns gabuganaim jah naudibandjom eisarneinaim gabundans vas jah galausida af sis þos
 5 naudibandjos jah þo ana fotun eisarna gabrak. jah. manna ni mahta ina gatamjan jah sinteino nah-

INTERPRETATIO.

manifestetur, neque factum est occultum, sed ut manifestum fiat. 23. Si quis habeat aures audien-
 es, audiat. 24. Et dixit ad eos: videte quod audistis, in qua mensura mensuralis, mensuratur
 vobis et augetur vobis his credentibus. 25. Quia omni qui habet, datur ei, et qui non habet, etiam
 quod habet, aufertur ei. 26. Et dixit: sic est regnum Dei, sicut si homo jactat semen in terram. 27. Et
 dormit et surgit nocte et die, et h. c. semen germinat et crescit, uti non scit is. 28. Ipsa enim terra fru-
 ctum fert, primum herbam, deinde ar. tam, deinde plenitudinem granis in hac arista. 29. Tunc quando
 datur fructus, statim immittit falcem, quia adest messis. 30. Et dixit: cui assimilamus regnum Dei aut
 in quali parabola comparamus hoc? 31. Ut granum sinapis, quod cum seritur in terram, minimum om-
 nium seminum est horum in terra. 32. Et cum seritur, surgit et fit omnium herbarum maximum et facit
 ramos magnos, adeo-ut possint sub umbra ejus aves coeli nidulari. 33. Et talibus multis parabolis
 locutus-est ad eos hoc verbum, sicut potuerunt audire. 34. Verum sine parabola non locutus-est iis, verum
 seorsim discipulis suis solvit omne. 35. Et dixit ad eos in illo die: in vespere autem factum eximus illo loco.
 36. Et dimittentes hanc turbam acceperunt eum ut fuit in nave; et tum alia navigia fuerunt cum eo. 37. Et
 facta-est procella venti magna et fluctus ruerunt in navigium, adeo-ut id jam impleretur. 38. Et fuit is in
 puppi super cervicali dormiens et suscitavit eum et dixerunt ad eum: doctor, nonne cura tibi quod perimus?
 39. Et surgens comminatus-est vento et dixit ad mare: tace! obmutesce! et cessavit hic ventus et facta-est
 malacia magna. 40. Et dixit ad eos: cur timidi estis tam? quomodo non adhuc habetis fidem? 41. Et ti-
 muerunt sibi timorem magnum et dixerunt ad se invicem: quis ergo hic sit, nam et ventus et mare obediunt
 ei? v, 1. Et venerunt ultra mare in regionem Gaddarenorum; 2. et exeunti ei e nave statim occurrit ei ho-
 mo e sepulcris in spiritu immundo, 3. qui domicilium habuit in sepulcris et non catenis ferreis homo
 potuit cum ligare, 4. nam is saepe ferris circa pedes curvatis et catenis ferreis ligatus fuit et solvit
 a se has catenas et haec in pedibus ferra confregit, et homo non potuit eum domare. 5. Et semper noc-

ANNOTATIONES.

stram lectionem consentire cum iis libris, qui ἀλλ' ἰνα habent, immo Goth. vel ὁ εἶν μὴ vel ὁ μὴ legit. — svikunþ vairþai] Ulf. pro εἰς φανερόν εἰθῆ cum Vat. φανερωθῆ legisse videtur. Vid. Cor. II, iv, 11.

iv, 23. hausjandona] vid. ad vs. 9.

iv, 24. mitaþ] sic recte, non mitaþai, uti Z. ma-
 luit, vid. Cor. II, x, 13.—jah biaukada—galaubjan-
 dam] et augetur—credentibus, ° gr.; qui habent, pro
 galaubjandam (credentibus) omnes ἀκούουσι legunt;
 sola vers. Brix. cum Goth. consentit.

iv, 30. wileikai] Z. ✕ weleikai.

iv, 31. kurno] St. ✕ kauron.—minnist] minimum,
 gr. omn. μικρότερος.

iv, 32. vairpiþ] St. ✕ vairþit.—maist] maximum,
 gr. omn. μέζων, vid. ad ix, 34.

iv, 33. managaim gajukom] ° gr.

iv, 34. gajukon] J. St. ✕ gajukom.

iv, 35. at andanahtja] J. St. ✕ jct. — þan] autem,
 ° gr. omn. præter cod. E apud Mi.; is autem præce-
 dentia aliter atque Gothus legit.

iv, 37. jah] sec. et, gr. δέ.

iv, 38. þizei] editt. ✕ div.; cæterum þizei proprie
 est: hujus (cura) quod.

iv, 39. anasilaida] ten Kate minus probabiliter con-
 iecit anasilaida.

iv, 40. ni nauh] editt. ✕ jct. Nostra lectio waiva ni
 nauh e duabus codd. dive sorum lectionibus πῶς οὐκ
 et οὐπω conflata esse videtur, aut Goth. legit πῶς
 οὐπω uti viii, 21 cum compluribus codd.; cæterum
 uti Goth., habet etiam Brix. (quomodo nondum.)

iv, 41. þannu] editt. ✕ div., sic M. vii, 20. Rom.
 x, 17 (ubi p. jus etiam þau nu editur) Cor. II, v, 15;
 deinde pro þan nunu legendum est þannu nu Rom.
 ix, 18, 20; xiv, 12, 19; Cor. I, iv, 5.

v, 2. manna] gr. omn. post aurahjom.

v, 4. bi fotuns] J. St. ✕ jct. — ana fotum] J. St.
 ✕ anafotun, B. ✕ ana fotun; errat etiam Ib. Ulfil.
 illustr. p. 214 fotun in cod. Arg. exaratum esse di-
 cens; diligenter insipienti fotum clare apparet. —
 mahta ina] ° gr. — gatamjan] in marg. cod. Arg. ga-
 bindan (i. e. ligare).

v, 5. fairgunjam] Z. ✕ fairngunjam.

6 tam jah dagam in auraljom jah in fairgunjam vas hropjands jah bliggvands sik stainam...saiwands
 7 þan iesu fairraþro rann jah invait ina. jah hropjands stibnai mikilai qap. wa mis jah þus. iesu sunau
 8 guþs þis hauhistins. bisvara þuk bi gupa. ni balvjais mis. unte qap imma. usgagg ahma unhrainja us
 9 þamma mann. jah frah ina. wa namo þein. jah qap du imma. namo mein laigaion. unte managai
 10, 11 sijum. jah baþ ina filu ei ni usdrehi im us landa. vasuh þan jainar hairda sveine haldana at þamma
 12 fairgunja. jah bedun ina allos þos unhuþons qipandeins. insandei unsis in þo sveina. ei in þo galei-
 13 þaima. jah. uslaubida im iesus suns. jah usgaggandans ahmans þai unhrainjans galiþun in po svei-
 na. jah rann so hairda and driuson in marein. vesunþ-þan sve tvos þusundjos jah afwapnodedun
 14 in marein. jah. þai haldandans þo sveina gaþlauhun jah gataihun in baurg jah in haimom. jah qe-
 15 mun saiwan. wa vesi þata vaurþano. jah atiddjedun du iesua jah gasaiwand þana vodan sitandan
 16 jah gavasidana jah fraþjandan þana saei habaida raigaion jah ohtedun. jah spillodedun im þaiei ga-
 17 sewun. waiva varþ bi þana vodan jah bi þo sveina. jah dugunnun bidjan ina galeiþan hindar mar-
 18, 19 kos seisos. jah inngaggandan ina in skip baþ ina saei vas vods ei miþ imma ve-i. jah ni lailot ina ak
 qap du imma. gagg du garda þeinamma du þeinaim jah gateih im. wan filu þus frauja gatavida jah
 20 gaarmaida þuk. jah galiþ jah dugann merjan in daikapaulein. wan filu gatavida imma iesus. jah
 21 allai sildaleikidedun. jah usleiþandin iesua in skipa aftra hindar marein gagemun sik manageins filu
 22 du imma. jah vas faura marein. jah sai. qimip ains þize synagogafade namin jaeirus jah saiwands
 23 ina gadraus du fotum iesuis. jah baþ ina filu qipands þatei dauhtar meina astumist habaþ. ei qimands
 24 lagjais ana þo handuns. ei ganisai jah libai. jah galiþ miþ imma jah iddedun afar imma manageins
 25, 26 filu jah þraihun ina. jah qinono suma visandei in runa bloþis jora tvalif jah manag gaþulandei fram

INTERPRETATIO.

tibus et diebus in sepulcris et in montibus fuit, clamans et percutiens se lapidibus. 6. Videns autem Iesum procul cucurrit et adoravit eum 7. clamans voce magna dixit: quid mihi et tibi, Iesu, filii Dei, hujus altissimi! adjuro te per Deum, ne torqueas me. 8. Nam dixitei: exi, spiritus immunde, ex hoc homine. 9. Et interrogavit eum: quod nomen tuum? et dixit ad eum: nomen meum Legeon, nam multi sumus. 10. Et adoravit eum multum ut non eiceret eos ex regione. 11. Fuit autem illic grex porcorum pascens sub hoc monte, 12. et orarunt eum omnes hi daemones dicentes: immitte nos in hos porcos, ut in hos eamus. 13. Et permisit iis Iesus statim, et exeuntes spiritus hi immundi iverunt in hos porcos; et cucurrit hic grex de praecipitio in mare. Fuerunt autem circiter duo millia et suffocati sunt in mari. 14. Et hi pascentes hos porcos effugerunt et praedicarunt in urbe et in vicis; et venerunt videre, quid esset hoc factum. 15. Et iverunt ad Iesum et vident hunc insanum sedentem et vestitum et mentis-compositum hunc, qui habuit Legeon, et timuerunt. 16. Et narrarunt iis, qui viderunt, quomodo factum est de hoc insano et de his porcis. 17. Et coeperunt orare eum ire ultra limites suos. 18. Et ingredientem eum in navem oravit eum qui fuit insanus, ut cum eo esset. 19. Et non sivit eum, sed dixit ad eum: vade in domum tuam ad tuos et nuntia iis, quam multum tibi dominus fecit et misertus est tui. 20. Et ivit et coepit praedicare in decapoli, quam multum fecit sibi Iesus et omnes mirati sunt. 21. Et exeunte Iesu in nave iterum ultra mare, congregarunt se turbæ multum ad eum et fuit circa mare. 22. Et ecce, venit unus horum synagogæ-præfectorum nomine Jairus et videns eum cecidit ad pedes Iesu. 23. Et oravit eum multum dicens, quod filia mea extremum habet, ut veniens ponas super hanc manus, ut valeat et vivat. 24. Et ivit cum eo et iverunt post eum turbæ multum et torserunt eum. 25. Et mulierum quædam existens in fluxu sanguinis annos duodecim 26. et multum patiens a

ANNOTATIONES.

v, 6...saiwands] Editt. † gasaiwands. Ib. in cod. Arg. gaisaiwands legi adnotat; sed vir doctus errat, nam quid ante saiwands scriptum fuerit, conjici quidem potest, certo dici non potest, quia membrana in hac parte plagula perforata et sola linea perpendicularis relicta est, quam Ib. pro littera i habet. At ga, quod conjectura addidit, veremur, ut spatium expleat; cum vero Ulf. xai initio sententiarum per jah — þan sæpius reddat (vid. iii, 6, 51; Luc. vi, 6; all.), sine dubio legendum est jah saiwands þan, et Gothum cum codd. xai idōn legisse statuendum est. Illa autem relicta linea est posterior pars litteræ h.

v, 7, balvjais mis] † gr. omn.

v, 9. namo þein] gr. σοί ὄνομα. — namo mein laigaion] nomen meum Legeon, gr. omn. Λεγεῶν ὄνομα μοι.

v, 10. usdrebi im] † gr.; cæterum usdrebi dicitur h. l. pro usdribi, vid. Grim. I, 844.

v, 11. hairda sveine] gr. post fairgunja; cæterum Ulf. c. codd. °μεγάλη.

v, 12. allos] omnes, ° gr.

v, 13. iesus suns] † gr. omn., Goth. cum Rd. — unhrainjans galiþun] Editt. † unhrainjai usgaliþun, quæ lectio ne in cod. quidem Arg. exstat, nam mutilatione membranæ factum est, ut de verbo unhrainjans ultimæ duæ litteræ exciderint. Falsa est editorum lectio, quia unhrainjai forma abstracta, quam

dicunt, addito articulo locum habere non potest, nec usgaliþun (exire) græco εἰσελθεῖν respondit, nec ullo alio loco id compositum invenitur. Quod nos dedimus et linguæ gothicæ convenit et lectione locorum parallelorum M. viii, 52; L. viii, 33, ubi galiþun legitur, satis confirmatur. Hanc emendationem nostram, quam etiam Eitmüll. l. l. probavit et quæ adeo certa est, ut omnes intelligentes assentire debeant, tamen Graff Aldh. Sprachsch v, 56 sprexit et — quis credat? — editionum vitiosam lectionem (cf. etiam Bopp Vocalism. p. 102) tenet, neque ei usgaliþun h. l. sensum pervertere videtur; quam quidem opinionem ei profecto nemo invidet! — and driuson] J. St. † jcl. — þusundjos] J. St. † þusudjos. — afw:puode.tun] vid. ad iv, 7.

v, 14. sveina] porcos, gr. αἰτούς. — haimom] J. St. † haimon. — gemun] venerunt, gr. ἐξήλθον, Ulf. c. codd. ἦλθον.

v, 15. gavasidana] J. St. B. † gavasidanan.

v, 18. vesi] gr. ante miþ.

v, 21. faura] dicendum erat faur, vid. Gr. Gr. IV, 785, neque debebat hic vir doctissimus defendere faura citato loco L. ix, 47, cujus loci plane alia est ratio, cum enim faur sit ad germ. an, an etwas hin, faura est apud, ad ger. vor bei.

v, 22. jaeirus] Z. † iacirus. — iesuis.] vid. ad i, 42.

- managaim lekjam jah fraqimandei allamma seinamma jah ni vaihtai botida ak mais vairs habaida.
- 27, 28 gahausjandei bi iesu atgaggandei in managein aftana attaitok vastjai is. unte qap patei jabai vastjom
 29 is atteka. ganisa. jah sunsaiv gaphaursnoda sa brunna blopis izos jah uskunpa ana leika patei gahail-
 30 noda af pamma slaha. jah sunsaiv iesus uskunpa in sis silbin po us sis maht usgaggandein. gavand-
 31 jands sik in managein qap. was mis taitok vastjom. jah qepun du imma sponjos is. saiwis po ma-
 32, 33 nagein preihandein puk jah qipis. was mis taitok. jah vleitoda saiwan po pata taujandein. ip so
 qino ogandei jah reirandei. vitandei patei varp bi ija qam jah draus du imma jah qap imma alla po
 34 sunja. ip is qap du izai. dauhtar. galaubeins peina ganasida puk. gagg in gavairpi jah sijais haila af
 35 pamma slaha peinamma. nauhpanuh imma rodjandin qemun fram pamma synagogafada qipandans
 36 patei dauhtar peina gasvalt. wa panamais draibeis pana laisari. ip iesus sunsaiv gahausjands pata
 37 vaurd rodip qap du pamma synagogafada. ni saurhte. patainei galaubei. jah ni fralailot ainohun ize
 38 mip sis afargaggan nibai paitru jah iakobu jah iohannen bropar iakobis. jah galaiþ in gard þis syna-
 39 gogafadis jah gasaw auhjodu jah gretandans jah vaifairwjandans filu. jah innatgaggands qap du im.
 40 wa auhjop jah gretip. pata barn ni gadaupnoda ak slepiþ. jah bihlohun ina. ip is usvairpands allaim
 41 ganimip attan þis barnis jah aipein jah þans mip sis jah galaiþ inn. þarei vas pata barn ligando. jah
 fairgraip bi handau pata barn qapuh du izai. taleiþa kumei. patei isti gaskeirip. mavilo. du þus qipa.
 42 urreis. jah suns urrais so mavi jah iddja. vas auk jere tvalibe. jah usgeisnodedun saurhtein mikilai.
- 43, vi, 1 jah anabaup im filu ei manna ni sunþi pata jah hailait izai giban ma þen. jah usstop jainpro jah cam
 2 in landa seinamma. jah laistidedun afar imma sponjos is. jah biþe varp sabbato. dugann in synagoge
 laisjan. jah managai hausjandans sildaleikidedun qipandans. waþro pamma pata jah wo so handu-
 3 geino so gibano imma ei mahteis svaleikos þairh handuns is vairþand. niu pata ist sa timrja sa sunus
 marjins ip bropar iakoba jah iuse jah iudins jah seimonis. jah niu sind svistrjus is her at unsis. jah
 4 gamarzdai vaurþun in pamma. qap þan im iesus patei nist praufetus unsvers niba in gabaupþai sei-
 5 nai jah in ganipjam jah in garda seinamma. jah ni mahta jainar ainohun mahte gataujan niba favaim
 6 sinkaim handuns galagjands gahailida. jah sildaleikida (*Vide paginam sequentem.*)

INTERPRETATIO.

multis medicis et amittens omne suum et non quoquam sanata, sed potius pejus habens, 27. audiens de I su, accedens in turba retro attingit vestem ejus. 28. Nam dixit, quod si vestes ejus attingo, valeo. 29. Et statim exaruit hic fons sanguinis ejus et sensit in corpore, quod sanata est ab hac plaga. 30. Et statim Iesus sensit in se ipso hanc ex se potentiam exeuntem, convertens se in turba dixit: quis mihi tetigit vestes? 31. Et dixerunt ad eum discipuli ejus: vides hanc turbam torquentem te et dicis, quis me tetigit? 32. Et circumspexit videre hanc hoc facientem. 33. Verum hanc mulier timens et tremens, sciens quod factum est de se, venit et cecidit ad eum et dixit ei omnem hanc veritatem. 34. Verum is dixit ad eam: filia, fides tua sanavit te; vade in pacem et sis sana ab hac plaga tua. 35. Adhuc eo loquente venerunt ab hoc synagogæ-præfeco dicentes, quod filia tua obiit; quid adhuc vexas hunc doctorem? 36. Verum Iesus statim audiens hoc verbum dictum dixit ad hunc synagogæ-præfectum: ne time, tantummodo crede! 37. Et non permisit unum eorum cum se sequi, nisi Petrum et Iacobum et Iohannem, fratrem Iacobi. 38. Et ivit in domum hujus synagogæ-præfecti et vidit tumultum et fletus et ejulantes multum. 39. Et ingrediens dixit ad eos: quid tumultuamini et fletis? hæc puella non obiit, sed dormit. 40. Et deriserunt eum, verum is ejiciens omnes assumpsit patrem hujus puellæ et matrem et hos cum se et ivit intro, ubi fuit hæc puella jacens. 41. Et prehensit apud manum hanc puellam dixitque ad eam: talitha kumi, quod est explicatum: puella, ad te dico, surge! 42. Et statim surrexit hæc puella et ivit; fuit enim annorum duodecim; et obstupuerunt timore magno. 43. Et præcepit iis multum, ut homo non sciret hoc et jussit ei dare edere. vi, 1. Et surrexit illinc et venit in regionem suam, et secuti sunt post eum discipuli ejus. 2. Et cum fieret sabbatum, cœpit in synagoga docere, et multi audientes mirati sunt dicentes: unde huic hoc et quæ hæc sapientiarum hæc data ei, quod virtutes tales per manus ejus fiunt? 3. Nonne hoc est hic faber-lignarius, hic filius Mariæ, verum frater Iacobi et Iusi et Iudæ et Simonis, et nonne sunt sorores ejus hic apud nos? et scandalizati fuerunt in hoc. 4. Dixit autem iis Iesus, quod non est profeta in honore, nisi in patria sua et in cognatis et in domo sua. 5. Et non potuit illic unam virtutum facere, nisi paucis ægrotis manus imponens sanavit. 6. et miratus est.

ANNOTATIONES.

v, 26. *allamma seinamma*] ¶ gr. omn. — *botida* — *habaida*] errant St. B. Z. has formas pro verbis finitis habentes, sunt autem participia græcis *ὀφελθησεισα* et *ἐλθοῦσα* respondentia.

v, 29. *sunsaiv*] St. ✕ *sunsajv*.

v, 31. *puk*] J. St. ✕ *þus*.

v, 34. *slaha*] St. ✕ *ssaha*.

v, 35. *nauh þanuh*] J. St. ✕ div.

v, 37. *ize mip sis*] eorum cum se; in goth. versione duæ lectiones græcorum (*αὐτῶ et αὐτῶν*) conflatae esse videntur.

v, 38. *vaifairwjandans*] St. ✕ *vaiþaawjandans*.

v, 39. *slepiþ*] cod. Arg. ex correctura manus secun-
 cunæ ✕ *sa uip*, v. d. ad M. ix, 24.

v, 40. *ligando*] j. cens. ° gr.

v, 42. *saurhtein*] J. S. ✕ *saurhteni*, quod e B. sen-

tentia librarii erratum est; Ih. tacet de h. l., neque-
 num in cod. Arg. vere sic scriptum fuerit, hodie dici
 potest, quia plagulae textum v, 42 — vii, 26 conti-
 nentes nunc desiderantur.

v, 43. *izai giban*] ¶ gr. omnia.

vi, 2. *wo so*] cod. Arg. (uti dicitur, cf. ad v, 42) et
 editt. ✕ *wono*, quæ forma non gothica est (cf. Grim.
 1, 798); quam lectionem in textu posuimus, ea proba-
 tur loco i, 27 *wo so laiseino* (quæ hæc doctrinarum),
 vid. Ih. *Ulfil. illustrat.* p. 227, 4; Grim. 1, 605, 2. De
 permutatione litterarum n et s diximus ad M. vii, 25.
 — ei] quod, gr. *καί*.

vi, 3. *pata*] hoc, gr. *ὁῦτος*; exemplum constructio-
 nis germanicarum linguarum propriae.

vi, 5. *handuns galagjands*] ¶ gr. omnia.

in ungalubeinaiš izē jah bitauh veihsa bis-unjane laisjands. jah athaibait þans tvalif jah
 7 dugann ins insandjan tvans wanzuh jah gaf im valdufni ahmane unhrainjaize jah saurbauþ
 8 im ei vaiht ni nemeina in vig niba hrugga aina. nih matibalg nih hlaiþf nih in gairdos aiz
 9, 10 ak gaskohai suljom. jah ni vasjaiþ tvaim þaidom. jah qap du im. þiswaduh þei gaggaiþ
 11 in gard. þar saljaiþ. unte usgaggaiþ jainþro. jah sva managai sve ni andnimaina izvis ni
 hausjaina izvis. usgaggandans jainþro ushrisjaiþ mulda þo undaro fotum izvaraim du veitvodiþai im
 12 amen qifa izvis. sutizo i t saudaumjam aiþþau gaumaurjam in daga stauos þan þizai baurg jainai. jah
 13 usgaggandans meridedun ei idreigodedeina. jah unbulþons managos usdribun jah ga albodedunaleva
 14 managans siukans jah gabailidedun. jah gahausida þiudans herodes. svikunþ allis varþ namo is. jah
 15 qap þatei iohannis sa daupjands us daupaim urrais. duþþe vaurkjand þos mahteis in imma. anþarai
 16 þan qeþun þatei helias ist. anþarai þan qeþun þatei praufetes ist sve ains þize praufete. gahausjands
 17 þan herodes qap þatei þammei ik haubiþ afmaimait iohanne. sa ist. sah urrais us daupaim. sa auk
 railhtis herodes insandjands gahabaida iohannen jah gaband ina in karkarai in hairodiadins qenais
 18 filippaus broþrs seinis. unte þo galiugaida. qap auk iohannes du heroda þatei ni skuld ist þus haban
 19 qen broþrs peinis. iþ so herodianai svor imma jah vilda imma usqiman. jah ni mahta. unte herodis
 20 ohta sis iohannen kunnands ina vair garaihtana jah veihana jah vitoida imma jah hausjands imma
 21 manag gatavida jah gabaurjaba imma andhausida. jah vaurþans dags gatils. þan herodis mela ga-
 baurpais seinaiþos nahtamat vaurhta þaim maistam seinaiþe jah þusundifadim jah þaim frumistam
 22 galeilaias. jah atgaggandein inn dauhtar herodiadins jah plinsjandein jah galeikandein heroda jah
 þaim miþanakumbjandam qap þiudans du þizai maujai. bidei mik þiswizuh þei vileis jah giba þus.
 23, 24 jah svor izai þatei þiswah þei bidjais mik. giba þus und halba þiudangardja meina. iþ si usgaggandei
 25 qap du aiþein seinai. wis bidjau. iþ si qap. haubidis iohannis þis daupjandins. jah atgaggandei sun-
 saiv sniumundo du þamma þiudana baþ qifaþdei. viljau ei mis gibais ana mesa haubiþ iohan-

INTERPRETATIO

propter incredulitatem eorum et circumiit castella circumcirca docens. 7. Et advocavit hos du decim et
 coepit eos mittere duos quosque et dedit iis potestatem spirituum immundorum. 8. Et interdixit iis, ut
 quidquam non sumerent in viam, nisi virgam unam, neque peram, neque panem, neque in zonas aēs, 9. sed
 calceati soleis, et ne induatis duas tunicas. 10. Et dixit ad eos: ubicunque quo itis in domum, ibi maneat
 tis, donec ex tis illinc. 11. Et tam multi quam non recipiant vos, neque audiant vos, exeuntes illinc exequite
 pulverem hunc sub pedibus vestris ad testimonium iis; amen dico vobis, facilius est Sodomis aut Gomoris in
 die iudicii, quam huic urbi illi. 12. Et exeuntes praedixerunt, ut converterentur. 13. Et daemones multos
 expulerunt et uixerunt oleo multos aegrotos et sanarunt. 14. Et audivit rex Herodes, manifestum enim fa-
 ctum est nomen ejus, et dixit, quod Iohannes hic baptizans ex mortuis surrexit, ideoque operantur hae po-
 tentiae in eo; 15. alii vero dixerunt, quod Helias est, alii vero dixerunt, quod profeta est, ut unus horum
 profetarum. 16. Audiens autem Herodes dixit, quod cui ego caput abscidi Iohanni, hic est, hic surrexit e
 mortuis. 17. Hic enim quidem Herodes mittens cepit Iohannem et ligavit eum in carcere ob Herodiadem,
 uxorem Filippi, fratris sui; nam hanc duxit. 18. Dixit enim Iohannes ad Herodem, quod non fas est tibi
 habere uxorem fratris tui. 19. Verum haec Herodias insidiata est ei et voluit eum occidere et non potuit,
 20. nam Herodes timuit sibi Iohannem, sciens eum virum justum et sanctum et custodivit eum et audiens
 eum multum fecit et libenter ei auscultavit. 21. Et factus dies opportunus, cum Herodes tempore nativita-
 tis suae coenam fecit his maximis suorum et tribunis et his primis Galaeae. 22. Et aggrediente intro filia
 Herodiadis et saltante et placente Herodi et his una-accumbentibus dixit rex ad hanc puellam: ora me omne
 quod vis et do tibi. 23. Et juravit ei, quod omne quod ores me, do tibi usque dimidium regnum meum.
 24. Verum ea egrediens dixit ad matrem suam, quid orem? verum ea dixit: caput Iohannis hujus baptizantis.
 25. Et aggrediens statim propere ad hunc regem oravit dicens: volo ut mihi des super patina caput Iohan-

ANNOTATIONES.

vi, 7 *trans wanzuh* | duos quosque, i. e. binos, gr. δύο δύο; Ulf. c. cod. D *evā* δύο legisse videtur, vid. L. x, 4.

vi, 8. *nih* | sec., J. St. ✕ *ni*.

vi, 11. *jainþro* | St. ✕ *janþro*. — *undaro* | J. St. ✕ *undar*. — *amen* — *jainai* | *amen* — illi, ° gr. — *sutizo* | St. ✕ *suntizo*. — *gaumaurjam* | suspicamur duplicata liquida scribendum esse *gaumaurjam*, sic quidem Rom. ix, 29 *gaumaurra* probe legitur.

vi, 14. *duþþe* | tantum abest ut Ulf. xxi omi-i se putemus, ut *duþþe* (pro *duh þe*, idque pro *du uh þe*) pro *jah duþe* dictum esse existimaverimus; vid. L. xiv. 21 et cf. ad ii, 11 et ad J. xviii, 26.

vi, 15. *þatei* | pr. St. ✕ *þatai*.

vi, 16. *iohanne* | J. St. ✕ *iohannes*. — *a ist sah* | hic est hic, gr. οὗτος. — *sah* | St. ✕ *jah*.

vi, 17. *ha rodiadins* | vid. ad M. viii, 28. — *broþrs* | J. St. ✕ *broþr*.

vi, 19. *herodianai svor* | haec codicis Arg. lectio, quam editi omnes reddiderunt, sine dubio vitiosa est; pro *svor* legendum esse *saisvor*, iam B. L. Z. su-

spicati sunt, in iisque L. anglosaxonico verbo *syrran* in comparationem vocato, *svoran* esse debere verbum, unde illud praeteritum derivetur, rectissime dicit, cf. *taivot* a *tekan* et alia. Syllaba *sai*, quam desideramus, in ultima parte monstri illius *herodianai* latet, s autem et *n* litteras saepius permutatas esse in codd. gothicis versu 2 hujus capituli vidimus, adde etiam quae ad M. vii, 23 monuimus. Detracta syllaba *sai* restat *herodia*, cujus vocis littera extrema *s*, quia eadem prima erat verbi sequentis, a librario omissa est; quam saepe id factum sit, vid. ad iii, 13.

vi, 20. *herodis* | J. St. ✕ *herodes*.

vi, 22. *dauhtar* | e sententia Ib. (*Ulfil. illustrat.* p. 238), aut dativi forma insolita, aut error librarii pro *dauhter* est; cum vero accusativi etiam absoluti M. vi, 3 inveniuntur, lectionem codicis Arg. recte se habere putamus; caeterum Ulf. c. codd. ° οὗτος.

vi, 23. *bidjais mik* | ¶ gr.

vi, 24. *iohannis* | St. ✕ *johannis*, sic quoque vs. 25.

vi, 25. *gibais* | Ulf. c. codd. ° εἰς αὐτῆς. — *iohannis* | vid. ad vs. 24.

26 nis þis daupjandins. jah gaur̃s vaur̃þans sa þiudans in þize aife jah in þ'ze miþanakumbjandane ni
 27, 28 vilda izai usbrikan. jah suns insandjands sa þiudans spaikulatur anabauf̃ briggan haubiþ is. ip̃ is galei-
 þands asmainait imma haubiþ in karkarai jah atbar þata haubiþ is ana mesa jah atgaf ita þizai mau-
 29 jai jah so mavi atgaf ita aifein seinai. jah gahausjandans siponjos is qemun jah usnemun leuk is jah
 30 galagidedun ita in hlaiva. jah gaiddjedun apaustauleis du iesua jah gataibun imña allata jah sva filu
 53, 54 sve gatavidedun — — jah duatsnivun. jah usgaggandam im us skipa sunsaiv uskunnandans ina.
 55 birinnandans all þata gavi dugunnun ana badjam þans ubil habandans bairan. þadei hausidedun ei is
 56 vesi. jah þiswaduh þadei iddja in haimos aip̃þau baur̃gs aip̃þau in veihsa. ana gagga lagidedun siukans
 v 1, 1 jah bedun ina ei þauskauta vastjos is attaitokeina. jah sva managai sve attaitokun imma. ganesun. jah
 2 gaceinun sik du imma fareisaieis jah sumai þize bokarje qimandans us iairusaulymin. jah ga-
 saiwandans sumans þ'ze siponje is gamainjaim handum. þat-ist unþvahanaim. matjandans hlaibans.
 3 ip̃ fareisaieis jah allai iudaieis niba ufta þvahand handuns ni matjand. habandans anafilh þize sinis-
 4 tane. jah af maþla niba daupjand ni matjand. jah anþar ist manag. þatei andnemun du haban. dau-
 5 þeinins stikle jah aurkje jah katile jah ligre. þaþroh þan frehun ina þai fareisaieis jah þai bokarjos.
 duwe þai siponjos þeinai ni gaggand bi þammei anafulhun þai sinistans ak unþvahanaim handum mat-
 6 jand hlaif. ip̃ is andhafjands qaf du im þatei vaila praufetida esaias bi izvis þans liutans. sve gameliþ
 7 ist. so managei vairilom mik sveraiþ. ip̃ hairto ize fairra habaiþ sik mis. ip̃ svare mik blotand laisjan-
 8 dans laiseinins. anabusnins manne. aletandans raihtis anabusn guþs habaiþ þatei anafulhun man-
 9 nans. dauþeinins aurkje jah stikle jah anþar galeik svaleikata manag taujiþ. jah qaf du im. vaila invi-
 10 diþ anabusn guþs. ei þata anafulhano izvar fastaiþ. mozes auk raihtis qaf. sverai attan þeinana jah
 11 aifein þeina. jah saei ubil qipai attin seinamma aip̃þau aifein seinai. dauþau afdauþjaidau. ip̃ jus
 qipip̃. jabai qipai manna attin seinamma aip̃þau aifein. kaurban. þatei ist maiþms þ' swah þatei us
 12, 13 mis gabatnis. jah ni fraletip̃ ina ni vaiht taujan attin seinamma aip̃þau aifein seinai. blaup̃jandans
 vaurd guþs þizai anabusnai izvarai. þoei anafulhuþ. jah galeik svaleikata manag taujiþ.

INTERPRETATIO.

nis hujus baptizantis. 26. Et tristis factus hic rex propter hæc juramenta et propter hos una-accumbentes, non voluit eam rejicere. 27. Et statim mittens hic rex speculatorem jussit ferre caput ejus. Verum is iens abscondit ei caput in carcere. 28. et attulit hoc caput ejus super patina et tradidit id huic puellæ et hæc puella tradi sit id matri suæ. 29. Et audientes discipuli ejus venerunt et abstulerunt corpus ejus et posuerunt id in sepulcro. 30. Et coiverunt apostoli ad Iesum et narraverunt ei omne et tam multum quam fecerunt — 53. et applicuerunt. 54. Et exeuntibus iis e nave statim cognoscentes eum, 55. percurrentes omnem hanc regionem coeperunt super lectis hos male habentes ferre, ubi audiverunt, quod is esset. 56. Et ubicumque quo ivit in vicis aut urbes aut in castellis, in platea posuerunt ægrotos et orarunt eum, ut saltem sumbriam vestis ejus attingerent et tam multi quam attingerunt eum, sana i-sunt. VII, 1. Et collegerunt se ad eum Farisæi et quidam horum scribarum venientes ex Ierusalymis; 2. et videntes quosdam horum discipulorum ejus communibus manibus, hoc est illotis, edentes panes: 3. verum Farisæi et omnes Iudæi, nisi frequenter lavant manus, non edunt, tenentes traditionem horum majorum; 4. et a foro, nisi lavant, non edunt, et aliud est multum, quod acceperunt ad tenendum: lotiones poculorum et urceorum et lebetum et lectorum; 5. deinde autem interrogarunt eum hi Farisæi et hi scribæ: cur hi discipuli tui non eunt secundum quod tradiderunt hi majores, sed illotis manibus edunt panem? 6. Verum is respondens dixit ad eos, quod bene prædixit Esaias de vobis his hypocritis, ut scriptum est: hæc turba labiis me colit, verum cor eorum procul tenet se me; 7. verum frustra me colunt docentes doctrinas, præcepta hominum; 8. relinquentes enim præceptum Dei, tenetis quod tradiderunt homines, lotiones urceorum et poculorum, et aliud simile tale multum facitis. 9. Et dixit ad eos: bene abrogatis præceptum Dei, ut hoc traditum vestrum observetis. 10. Mos enim quidem dixit: cole patrem tuam et matrem tuam, et qui male dicat patri suo aut matri suæ, morte occidatur. 11. Verum vos dicitis: si dicat homo patri suo aut matri: corban! quod est munus omne quod a me juvaris. 12. Et non permittitis eum non quidquam facere patri suo aut matri suæ, 13. delentes verbum Dei hoc præcepto vestro, quod tradidistis, et simile tale multum facitis. (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

- VI, 26. in] sec. propter, ° gr.
 VI, 27. insandjands] J. St. ✕ insandjans. — spaikulatur] St. ✕ spaiculatur. — asmainait] St. ✕ asmainait.
 VI, 28. þizai] J. St. þize.
 VI, 50. gaiddjedun] vid. ad III, 20.
 VI, 53. badjam] St. ✕ badian. — bairan] Ulf. c. codd. φέρειν pro περιφέρειν legisse videtur. — is] vid. ad I, 42.
 VI, 56. in] sec. in, ° gr. — gagga] via, Ulf. pro ἀγοραῖς c. cod. D et verss. latinis πλατείας vel πλατεία legisse videtur, cf. XI, 4.
 VII, 2. gamainjaim] St. ✕ gamainiaim. — unþvahanaim] J. St. ✕ unþvahanaim.
 VII, 3. ip̃] verum, gr. omn. γάρ, sic. J. VI, 6 et sapius. — ufta] crebro, Ulf. c. verss. latinis πυχνά legit, vid. L. V, 35.
 VII, 4. ist manag] § gr. omn.
 VII, 5. þaþroh] J. St. ✕ þaþro. — þan] autem, ° gr. omnia. — unþvahanaim] illotis, gr. κοινῶς.
 VII, 6. hairto] St. ✕ hairþo.
 VII, 7. mik blotand] § gr. omn.
 VII, 8. raihtis] enim, Goth. γάρ omittit, Griesb. male adnotat. — svaleikata] J. St. ✕ div.
 VII, 9. fastaiþ] St. ✕ fastaih.
 VII, 10. sverai] Hz. ✕ sveran. — seinamma et seinai] suo—suæ, ° gr. omn.; pro seinai autem J. St. B. ✕ seina.
 VII, 11. seinamma] suo, ° gr. omn. — þiswah þatei] J. St. ✕ þiswah þatei.
 VII, 12. ni] non, gr. plerique οὐδέτι.
 VII, 13. þizai—þoci] J. St. lac., quod dedimus, primus B. et post eam lh. legit; an recte illi quidem, dici non potest, quia hæc plagula una ex iis est quæ furto ablatae sunt. — anabusnai] præcepto, videri potest Goth. ἐντολῆ aut ἐντάλματι legisse (vid. vs. 7 et 9), nam gr. omn. παραδώσει habent, quod aliis locis anafilhs esse solet (vs. 3), vid. tamen Cor. I, XI, 2. — gal:ik] J. St. male addunt anþar, quod h. l. ne græci quidem habent. — taujiþ] St. ✕ tavjiþ.

14, 15 Jah athaitands alla þo managein qap im. hauseip misallai jah frapjaiþ. ni vaihts ist utapro mans inngaggando in ina. þatei magi ina gamainjan. ak þata utgaggando us mann þata ist þata gamainjando man-
 16, 17 nan. jabai was habai ausona hausjandona. gahausjai. jah þan galaiþ in gard us þizai managein. fre-
 18 hun ina siponjos is bi þo gajukon. jah qap du im. sva jah jus unvitans sijup. ni frapj þ þammei all
 19 þata utapro inngaggando in mannan ni mag ina gamainjan. unte ni galeipip imma in hairto ak in
 20 vamba jah in urrunsa usgaggiþ. gahreineip allans matins. qapuþ-þan þatei þata us mann usgag-
 21 gando þata gamaineip mannan. innapro auk us hairtin manne mitoneis ubilos usgaggand. kalkinas-
 22 sjus horinassjus maurpra þiubja faihufrikeins unseleins liutei aglaitei augo unsel vajamereins hauh-
 23 hairtei unviti. þo alla ubitona innapro usgaggand jah gagamainjand mannan. jah jainpro usstan-
 24 dands galaiþ in markos tyre jah seidone. jah galeipands in gard ni vilda vitan mannan
 25 jah ni mahta galaugnjan. gahausjandei raihtis qino bi ina. þizoei habaida dauhtar ahman unbra'n-
 26 jana. qimandei draus du fotum is. vasuþ þan so qino haiþno. saurinfynikiska gabaurþai. jah baþ ina
 27 ei þo unbulþon usvaurpi us dauhter izos. ip iesus qap du izai. let sauþis sada vairþan barna. unte ni
 28 goþ ist niman hlaib barne jah vairpan hundam. ip si andhof imma jah qap du imma. jai frauja. jah
 29 auk hundos undaro biuda matjand af drauhsnom barna. jah qap du izai. in þis vaurdis gagg. usidija
 30 unbulþo us dauhter þeinai. jah galeipandei du garda seinamma bigat unbulþon usgaggana jah þo
 31 dauhtar ligandein ana ligra. jah aftra galeipands af markom tyre jah seidone qam at marein galei-
 32 laie miþ tveihnaim markom daikapaulaios. jah berun du imma baudana stamma jah bedun ina ei

INTERPRETATIO.

14. Et advocans omnem hanc turbam dixit iis : audite me omnes et intelligite; 15. non quidquam est extra hominem ingrediens in eum, quod possit eum polluere, sed hoc exiens ex homine hoc est hoc polluens hominem. 16. Si quis habeat aures audientes audiat. 17. Et cum iret in domum ex hac turba, interrogarunt eum discipuli ejus de hac parabola, 18. et dixit ad eos : sic etiam vos inscii estis? non intelligitis, quod omne hoc extrinsecus ingrediens in hominem non potest eum polluere; 19. nam non intrat ei in cor, sed in ventrem, et in exitu exit, purgat omnes escas. 20. Dixit autem, quod hoc ex homine exiens hoc polluit hominem; 21. intus enim ex corde hominum cogitationes malae exeunt, scortationes, adulteria, homicidia, 22. furta, avaritiae, nequitiae, simulatione, impudicitia, oculus malus, blasphemiae, superbia, stultitia; 23. haec omnia mala intus exeunt et pollunt hominem. 24. Et illinc exurgens ivit in limites Tyriorum et Sidonum et intrans in domum non voluit scire hominem, et non potuit occultari. 25. Audiens enim mulier de eo, cujus habuit filia spiritum immundum, veniens cecidit ad pedes ejus. 26. Fuit autem haec mulier ethiopa, Sorinifynicisae gente, et oravit eum, ut hunc daemone egeret e filia ejus. 27. Verum Iesus dixit ad eam : sine antea saturos fieri liberos, nam non bonum est sumere panem liberorum et projicere canibus. 28. Verum ea respondit ei et dixit ad eum : utique domine! et enim canes sub mensa edunt de micis liberorum. 29. Et dixit ad eam : ob hoc verbum vade, exiit daemone e filia tua. 30. Et intrans in domicilium suum invenit daemone egressum et hanc filiam jacentem in lecto. 31. Et iterum abiens a limitibus Tyriorum et Sidonum venit ad mare Galilaeorum inter utrosque limites decapoleos; 32. et tulerunt ad eum surdum mutum et orarunt eum, ut

ANNOTATIONES.

VII, 15. ni vaihts] J. St. B. ni vaiht, idque rectius, nam vaihts ita non nisi praedicali loco ponitur: J. VIII, 54 so hauheins meina ni vaihts ist; Cor. I, x, 20 ni þatei þo galiugaguda vaihts sijaina; VII, 19 þata bimait ni vaihts ist (ubi ni vaiht, quod imperitus librarius addidit, e textu ejiciendum est); XIII, 2 jabai friapva ni habau, ni vaihts im. — utapro] J. St. B. ✕ uzaþro. — þatei magi] J. St. B. ✕ þata ÷ mag. — utgaggando — mannan] J. St. B. ÷ usgaggando af imma (J. St. ✕ ina) þata mag ina gamainjan. Cæterum pro us manu (ex homine) gr. ἀπ' αὐτοῦ.

VII, 16. hausjandona] vid. ad IV, 9.

VII, 17. us—vs. 19 usgagg—] J. St. B. lac.; quæ hodie leguntur, debemus Ihero, qui hos versus difficillimos lectu fuisse ait: sæpius tamen erravit.

VII, 18. jah] sec. Z. ✕ jah. — unvitans] cod. Arg. (Ih. referente) ✕ invitans, quam lectionem Ih., quamvis unvitans ei præplaceat, defendere frustra studet; unvits legitur etiam Cor. II, XI, 19, 23; XII, 6, 11, cf. unviti Mc. VII, 22. Z. unvitans tacite in textu posuit. — þaumei] quod, vid. ad Phil. II, 24. — inngaggando] Ih. Z. ✕ ingaggando; (cæterum ist supplendum esse, Ih. male monet.)

VII, 19. gahraineiþ] purgat, gr. καθαρίζον, Ulf. c. cod. D καθαρίζετi legisse videtur.

VII, 22. aglaitei] Griesb. male pro plurali habet, sed veremur ne ea adnotatio ad verbum βλασφημία pertineat, nam de vajamereins ambigitur, utrum sit nominativus pluralis formæ vajamerei, an singularis;

quamquam enim J. x, 33 forma vajamerei ponenda est, tamen geminae ejusdem nominis formæ inveniuntur, uti veitvodei et veitvodeins, sviknei et svikneins, hrainei et hraineins; et Eph. IV, 31 iterum vajamereins scribitur, ubi nullus græcorum pluralem βλασφημίας agnoscit.

VII, 23. þo alla] ¶ gr.

VII, 24. usstandands] St. ✕ ustandands.

VII, 25. gahausjandei, etc.] Griesb. errat dicens, Ulf. leg's e ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνή. nam sequitur textum vulgatum. — dauhtar] Ulf. c. codd. ° αὐτῆς. — fotum] cod. Arg. (?) editt. Hz. ✕ fotun.

VII, 26. saurinfynikiska] J. St. ✕ sauraisyniska, B. (fortasse recte) sauraisynkiska — usvaurpi] J. St. ✕ div. — dauhter] J. ✕ dauhtar, St. ✕ dauþar, Z. ✕ dauþr.

VII, 28. imma] pr. ei, ° gr. omn.

VII, 31. markom] pr., J. St. ✕ markon. — miþ tveihnaim] J. ✕ jet., St. ✕ miþtveihnam.

VII, 32. handau] pro handu; ea terminationum accusativi et dativi permutatio in nominibus propriis frequentior, in appellativis rarior est, sic L IX, 27 þiudinassau pro þiudinassu, vid. Mc. IX, 1; Cor. I, II, 26 dauþau pro dauþu; pro hairau, quod Rom. XIII, 4 in cod. Ambros. legitur, cod. Carol. recte hairu præbet. Similiter L IV, 3 sunaus, vs. 5 diabulaus, et Eph. V, 5 skalkinassaus pro diabulus, sunus, skalkinassus scribitur; cf. ad L. I, 54.

33 lagidedi imma handau. jah afnimands ina af managein sundro lagida siggrans seinans in ausona imma
 34 jah spevands attaitok tuggon is. jah ussaiwands du himina gasvogida jah qap du imma. aiffapa. þat-i
 35 ist usluku. jah sunsaiv usluknodedun imma hliemans jah aadbundnoda bandi tuggons is jah rodida
 36 raihtaba. jah anabauþ im ei mann ni qeþeina. wan filu is im anabauþ. mais þamma eis meridedun.
 37 jah afarassau siddaleikidedun qibaudans. vaila allata gatavida. jah bauþans gatauiþ gahausjan jah
 viii, 1 unrodjandans rodjan. in jainaim þan dagam aftra at filu managai managein visandein jah ni haban-
 2 dam wa matidedeina. athaitands siponjans qapuh du im. in seinoda du þizai managein. unte ju dagans
 3 þrius miþ mis vesun jah ni haband wa matjaina. jah jabai fraleta ins lausqibrans du garda ize. uffi-
 4 gand ana viga. sumai raihtis ize fairraþro qemun. jah andhofun imma siponjos is. waþro þans mag
 5 was gasopþan hlaibam ana auþidai. jah frah ins. wan managans habaiþ hlaibans. iþ eis qeþun. si-
 6 bun. jah anabauþ þizai managein anakumbjan ana airþai jah nimands þans sibun hlaibans jah aviliu-
 7 dons gabrak jah atgaf siponjam seinaim. ei atlagi ledeina faur. jah atlagidedun faur þo managein. jah
 8 habaidedun fiskans favans. jah þans gapiþjands qap ei atlagidedeina jah þans. gamatidedun þan jah
 9 sadai vaupun jah usnemun laibos gabruko sibun spyreidans. vesunþ-þan þai matjandans sve sidvor
 10 þusundjos. jah fratailot ins. jah galaþ sunsaiv in skip miþ siponjam seinaim jah qam ana fera mag-
 11 dalan. jah urrunnun fareisaie s jah dugunnun niþsokjan imma sokjandans du imma taikn us himina
 12 fraisandaus ina. jah usvogjands ahmin seinamma qap. wa þafa kuni taikn sokeip. amen qipa izvis.
 13 jabai gibaidau kunja þamma taikne. jah afletands ins galeipands aftra in skip uslaiþ hindar marein.
 14, 15 jah usmunnodedun niman hlaibans jah niba ainana hlaif ni habaidedun miþ sis in skipa. jah ana-
 16 bauþ im qibands. saiwiþ ei atsaiwiþ izvis þis beistis fareisaie jah beistis herodis. jah þahtedun miþ
 17 sis misso qibandans. unte hlaibans ni habam. jah fraþjands iesus qap du im. wa þoggeiþ. unte hlaibans
 18 ni habaiþ. ni nauh fraþjiþ nih vituþ. unte daubata habaiþ hairto izvar. augona habandans ni gasai-
 19 wiþ jah ausona habandans ni gahauseiþ. jah ni gamunuþ. þan þans fimf hlaibans gabrak fimf þusund-
 20 jom. wan manajos taiojons fullos gabruko usnemuþ. qeþun du imma. tvalif. aþþan þan þans sibun
 hlaibans sidvor þusundjom. wan managans spyreidans fullans gabruko usnemuþ. iþ eis qeþun. sibun.
 21, 22 jah qap du im. waiva ni nauh fraþjiþ. jah qemun in beþaniin (*Vide paginam sequentem.*)

INTERPRETATIO.

imponeret eimanum. 33. Et abducens eum a turba seorsim posuit digitos suos in aures ei et spuens attigit lin-
 guam ejus, 34. et suspiciens ad cœlum, ingemuit et dixit ad eum: effatha! quod est recludere. 35. Et statim
 reclusi sunt ei aures et solutum est vinculum linguæ ejus et locutus est recte. 36. Et præcepit iis ut homini non
 dicerent; quam multum is iis præcepit, magis hoc ii prædicarunt. 37. Et valde mirati sunt dicentes: bene omne
 fecit, et surdos facit audire et mutos loqui! viii, 1. In illis autem diebus iterum in valde multa turba existente et
 non habentibus, qui tederent, advocans discipulos dixit ad eos: 2. miseruit me hujus turbæ, nam jam dies
 tres cum me fuerunt et non habent, quid edant; 3. et si dimitto eos jejunos ad domum eorum, subjacent
 in via; quidam enim eorum procul venerunt. 4. Et responderunt ei discipuli ejus; unde hos potest aiquis
 satiare panibus in deserto? 5. Et interrogavit eos: quam multos habetis panes? verum ii dixerunt: sep-
 tem. 6. Et præcepit huic turbæ accumbere super terra et accipiens hos septem panes et gratias-agens fre-
 git et dedit discipulis suis, ut apponerent pro, et apposuerunt pro hac turba. 7. Et habuerunt pisces paucos,
 et hos benedicens dixit, ut apponerent etiam hos. 8. Comederunt autem et saturi facti sunt et sustulerunt
 reliquias fragmentorum septem in sportas. 9. Fuerunt autem hi edentes circiter quatuor millia, et dimisit eos.
 10. Et ivit statim in navem cum discipulis suis et venit ad limitem Magdalan. 11. Et excurrerant Farisæi et
 cœperunt conquirere eum querentes ab eo signum e cœlo, tentantes eum. 12. Et spirans spiritu suo
 dixit: quid hoc genus signum querit? amen dico vobis, si dentur generi huic signa. 13. Et dimittens eos
 ingrediens iterum in navem exiit trans mare. 14. Et oblitii sunt sumere panes, et nisi unum panem non ha-
 buerunt cum se in navè. 15. Et præcepit iis dicens: videte, ut caveatis vobis hoc fermentum Farisæorum
 et fermentum Herodis. 16. Et cogitarunt cum se invicem dicentes: quia panes non habemus. 17. Et co-
 gnoscens iesus dixit ad eos: quid cogitatis, quia panes non habetis; non adhuc cognoscitis nec scitis, quia
 stupidum habetis cor vestrum. 18. Oculos habentes non videtis et aures habentes non auditis, et non
 recordamini, 19. cum hos quinque panes fregi quinque millibus, quam multas sportas plenas fragmen-
 torum sustulistis? Dixerunt ad eum: duodecim. 20. At cum hos septem panes quatuor millibus, quam
 multos cophinos plenos fragmentorum sustulistis? Verum ii dixerunt: septem. 21. Et dixit ad eos:
 quomodo non adhuc cognoscitis? 22. Et venerunt in Bethaniam (*Vide paginam sequentem.*)

ANNOTATIONES.

vii, 33. *spevanas*] sic cod. Arg.; editt. *speivands*,
 quod rectius, certe frequentius est.

vii, 36. *wan filu*] Ulf. ° *ðe* — *mais þamma*, magis
 hoc, gr. omni. *μᾶλλον περισσότερον*. — *eis*] ii, ° gr.

viii, 1. *þan*] autem, ° gr. omni. — *aftra*] iterum,
 ° gr.; cæterum Ulf. etiam pro simplici *πολλοῦ* legit
πυμπόλλου, quod per *filu managai* reddit. — *siponjans*]
 Ulf. c. eodd. ° *αὐτοῦ*.

viii, 2. *dagam*] dies accusativo casu, gr. *ἡμέραι*, cf.
 ix, 21. — *haband*] L. ✕ *haband*.

viii, 4. *was*] Ulf. c. eodd. et verss. *ωδς*.

viii, 6. *þizai*] J. St. ✕ *þ ze*. — *jah*] tert. et, ° gr. —
aviliudons] St ✕ *aviliudons*.

viii, 7. *þans*] pr. hos, ° gr.

viii, 9. *fratailot*] St. ✕ *ratailot*.

viii, 10. *galaiþ sunsaiv*] ¶ gr. — *magdalan*] gr. *μαγδαλῆ*.

viii, 12. *kuni*] J. St. ✕ *kun*. — *gibaidau*] J. St. ✕
gibaidi, B. ✕ *gibaid*, terminatio *au* in cod. Arg. pro-
 sus evanuit.

viii, 13. *ei*] ut, ° gr. omni.

viii, 17. *unte*] sec. quia, gr. *ἐτι*; Ulf. c. cod. 103
 ap. Griesb. *ὅτι* legit, quod jam B. vidit.

viii, 20. *hlaibans*] panes, ° gr. — *usnemuþ*] J. St. ✕
usuemiþ.

viii, 21. *ni nauh*] non adhuc, gr. *ὄ*, cf. ad iv, 40;
 (cæterum J. St. B. ✕ jct.)

viii, 22. *qemun*] venerunt, gr. *ἔρχεται*. — *beþaniin*]
 gr. *βηθανιδάν*.

- 23 jah berun du imma blindan jah bedun ina ei imma attaitoki. jah fairgreipands handu þis
 24 blindins ustauh ina utana veihsis jah speivands in augona is atlagjands ana handuns
 25 seinos frah ina. gau wa sewi. jah ussaiwands qap. gasaiwa mans þatei sve bagmans gasaiwa
 26 gaggandans. þaþroh astra galagida handuns ana þo augona is jah gatavida ina ussaiwan.
 27 jah astra gasatiþs varþ jah gasaw bairhtaba allans. jah insandida ina du garda is qiþands. ni
 in þata veihs gaggais. ni mannhun qiþais in þamma vehsa. jah usiddja iesus jah siponjos is in
 vehsa kaisrias þizos filippaus jah ana viga frah siponjans seinans qiþands du im. wana mik qiþand
 28 mans visan. ip eis andhofun. iohannen þana daupjand. jah anþarai helian. sumaih þan ainana prau-
 29 fete. jah is qap du im. aþþan jus wana mik qiþiþ visan. andhafjands þan paitrus qap du imma þu is
 30, 31 xristus. jah faurbaup im ei mannhun ni qeþeina bi ina. jah dugann laisjan ins. þatei skal sunus mans
 filu vinnan jah uskiusan skulds ist fram þaim sin stam jah þaim auhumistam gudjam jah bokarjam
 32 jah usqiman jah afar þrins dagans usstandan. jah svikunþaba þata vaurd rodida. jah astiuhands ina
 33 paitrus dugann andbeitan ina. ip is gavandjands sik jah gasaiwands þans siponjans seinans andbait
 34 paitrau qiþands. gagg hindar mik satana. unte ni fraþjis þaim guþs ak þaim manne. jah athaitands þo
 managein miþ siponjam seinaim qap du im. saei vili afar mis laistjan. invidai sik silban jah nimai gal-
 35 gan seinana jah laistjai mik. saei allis vili saivala seina ganasjan. fraqisteiþ izai. ip saei fraqisteiþ
 36 saivalai seinai in meina jah in þizos aivaggeljons. ganasjiþ þo. wa auk boteiþ mannan. jabai gagei-
 37 gaiþ þana fairwu allana jah gasleiþeiþ sik saivalai seinai. aiþþau wa gibiþ manna inmaidein saivalos
 38 seinazos. unte saei skamaiþ sik meina jah vaurde meinaize in gabaurþai þizai horinondein jah fra-
 vaurhton. jah sunus mans skamaiþ sik is. þan qi miþ in vulþau attins seinis miþ aggilum þaim veiham.
 ix, 1 jah qap du im. amen qiþa izvis þatei sind sumai þize her standandane. þai ize ni kausjand daupaus.
 2 unte gasaiwand þiudinassu guþs qumanana in mahtai. jah afar dagans sahs ganam iesus paitru jah
 iakobu jah iohannen jah ustauh ins ana fairguni haub sundro ainans jah inmaidida sik in andvaiþja
 3 ize. jah vastjos is vaurþun glitmunjandeins weitos sve snaivs. svaleikos sve vullareis ana airþai ni
 4, 5 mag gaweitjan. jah ataugiþs varþ im helias miþ mose. jah vesun rodjandans miþ iesua. jah andhaf-
 jands paitrus qap du iesua. rabbei goþ ist unsis her visan. jah gavaurkjam hljans þrins. þus ainana

INTERPRETATIO.

et tulerunt ad eum cæcum et orarunt eum, ut eum attingeret. 23. Et apprehendens manum hujus cæci eduxit eum extra vicum et spuens in oculos ejus, apponens insuper manus suas, interrogavit eum, an quid videret. 24. Et suspiciens dixit: video homines quod ut arbores video euntes. 25. Deinde iterum posuit manus super hos oculos ejus et fecit eum suspicere, et rursus sanatus fuit et vidit clare omnes. 26. Et misiteum ad domum ejus dicens: ne in hunc vicum eas, ne cuiquam dicas in hoc vico. 27. Et exiit Iesus et discipuli ejus in vicos Cæsariæ hujus Filippi, et in via interrogavit discipulos suos dicens ad eos: quem me dicunt homines esse? 28. Verum ii responderunt: Iohannem hunc Baptistam; et alii Heliam; quidam autem unum profetarum. 29. Et is dixit ad eos: at vos quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus dixit ad eum: tu es Christus. 30. Et interdixit iis, ut cuiquam non dicerent de eo. 31. Et cœpit docere eos, quod debet Filius hominis multum pati, et rejici debet ab his natu maximis et his summis sacerdotibus et scribis, et occidi et post tres dies exurgere. 32. Et palam hoc verbum locutus est, et abducens eum Petrus cœpit increpare eum; 33. verum is vertens se et videns hos discipulos suos increpavit Petrum dicens: vade post me, Satana! nam non cognoscis hæc Dei, sed hæc hominum. 34. Et advocans hanc turbam cum discipulis suis dixit ad eos: qui vult post me sequi, deneget se ipsum et sumat crucem suam et sequatur me. 35. Qui enim vult animam suam servare, perdit eam; verum qui perdit animam suam ob me et ob hoc evangelium, servat hanc. 36. Quid enim juvat hominem, si lucratur hunc mundum omnem, et lædit se anima sua. 37. Aut quid dat homo pretium-redemptionis animæ suæ? 38. Nam quem pudet mei et verborum meorum in generatione hac adultera et peccaminosa, etiam filium hominis pudet ejus, cum venit in gloria patris sui cum angelis his sanctis. ix, 1. Et dixit ad eos: amen dico vobis, quod sunt quidam horum hic stantium, hi qui non gustant mortem, donec vident regnum Dei veniens in potentia. 2. Et post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem et eduxit eos in montem altum seorsim solos et permutavit se in præsentia eorum. 3. Et vestes ejus factæ sunt splendentes, albæ uti nix, tales, uti fullo in terra non potest dealbare. 4. Et visus fuit iis Helias cum Mose, et fuerunt loquentes cum Iesu. 5. Et respondens Petrus dixit ad Iesum: rabbi, bonum est nobis hic esse, et facimus tabernacula tria, tibi unum

ANNOTATIONES.

viii, 23. seinos] suas (αὐτοῦ), gr. αὐτῶ.—gau] vid. ad M. ix, 28.

viii, 24. þatei] quod, ° gr.—gasaiwa] sec. video, gr.

viii, 25. astra] sec. rursus, pro ἀπό verbi compositi ἀποκατεστάθη positum est, sic ix, 12 astra gaboteiþ=ἀποκατεστά, cf. L. xiv, 12 astra haitaina=ἀντικαλέσωσι.

viii, 26. mannhun qiþais] ¶ gr.—þamma] J. St. * þammah.

viii, 27. usiddja] St. * ussiddja.

viii, 28. þan] St. * þain.

viii, 31. skulds ist] Z. glossam ad skal esse dicens errat; illo enim verbo Ulf. utitur ad græcorum infinitivum passivum reddendum, quo lingua gothica omnino caret, sic L. ix, 44 skulds ist atgiban (μέλλει

παράδοσθαι) J. xii, 54 ushauhjan (ὀψωθῆναι), Cor. I, v, 10 ataugjan (φανερωθῆναι), cf. mahtana visan M. xiv, 5; J. iii, 4; x, 35.—usstandan] St. * ustandan.

viii, 33. andbait] St. * andbaiþ.

viii, 35. saivalai seinai] ¶ gr.—in] sec. propter, ° gr. omn.

viii, 36. boteiþ] St. * boþeiþ.—allana] J. St. * allama.

viii, 38. vaurde meinaize] ¶ gr. omn.—seinis] * St. seinins.

ix, 1. þai ize] editt. * jct., vid. ad M. v, 32.

ix, 3. glitmunjandeins] J. St. B. * glitmunjande sva.—weitos] Ulf. c. verss. ° λιαν.—snaivs] St. * snaiys.—vullareis] J. St. B. * vullareis.

ix, 4. varþ] St. * qarþ.

6, 7 jah mose ainana jah ainana helijin. ni auk vissa wa rodidedi. vesun auk usagidai. jah varþ milhma ufarskadvjands im. jah qam stibna us þamma milhmin. sa ist sunus meins sa liuba. þamma hausjaip.
 8, 9 jah anaks insaiwandans ni þanaseiþs ainohun gasewun alja iesu ainana miþ sis. dalaþ þan atgaggandam im af þamma fairgunja anabaup im ei mannhun ni spillodedeina. þatei gasewun. niha biþesunus
 10 mans us dauþaim usstopi. jah þata vaurd habaidedun du sis misso sokjandans. wa ist þata us dauþaim
 11, 12 usstandan. jah frehun ina qiþandans. unte qiþand þai bokarjos þatei helias skuli qiman faurþis. iþ is andhafjands qaþ du im. helias sveþauh qimands faurþis astra gaboteiþalla. jah waivagameliþ ist bisunu mans
 13 eimanag vinnai jah frakunþs vairþai. akei qiþa izvis. þatei ju helias qam jah gatavidedun imma sva filu sve
 14 villedun. svasve gameliþ ist bi ina. jah qimands at siponjam gasaw filu manageins bi insjah bokarjans
 15 sokjandans miþ im. jah sunsaiv alla managei gasaiwandans ina usgeisnodedun jah durinnandans in-
 16, 17 vitun ina. jah frah þans bokarjans. wa sokeiþ miþ þaim. jah andhafjands ains us þizai managein qaþ.
 18 laisari brahta sunu meinana du þus habandan ahman unrodjandan. jah þiswaruh þei ina gafahiþ.
 gavairpiþ ina jah waþjiþ jah kriustiþ tunþuns seinans jah gastaurkniþ. jah qaþ siponjam þeinaim ei
 19 usdreibeina ina. jah ni mahtedun. iþ is andhafjands im. qaþ. o kuni ungalauþjando. und wa at
 20 izvis sijau. und wa þulau izvis. bairiþ ina du mis. jah brahtedun ina at imma. jah gasaiwands ina
 21 sunsaiv sa ahma tabida ina jah driusands anaairþa valvnoda waþjands. jah frah þana attan is. wan lagg
 22 mel ist ei þata varþ imma. iþ is qaþ. us barniskja. jah ufta ina jah in fon atvarþ jah in vato. ei
 23 usqistidedi imma. akei jabai mageis. hilþ unsara gableiþjands unsis. iþ iesus qaþ du imma þata
 24 jabai mageis galaubjan. allata mahteig þamma galaubjandin. jah sunsaiv ulhropjands sa atta þis bar-
 25 nis miþ tagram qaþ. galaubja. hilþ meinaizos ungalauþbeinans. gasaiwands þan iesus þatei samaþ
 rann managei. gawotida ahmin þamma undhainjin qiþands du imma. þu ahma þu unrodjands jah baups.
 26 ik þus anabiuda. usgagg us þamma jah þanaseiþs ni galeiþais in ina. jah hropjands jah filu tabjands ina

INTERPRETATIO.

et Mosi unum et unum Helice. 6. Non enim scivit, qui loqueretur; fuerunt enim exterriti. 7. Et facta est nubes obumbrans eos et venit vox ex hac nube: hic est filius meus hic carus, hunc audiat. 8. Et subito circumspicientes non amplius quemquam viderunt, nisi Iesum unum cum se. 9. Deorsum autem descendentes iis de hoc monte, praecepit iis, ut cuiquam non narrarent quod viderunt, nisi quando Filius hominis e mortuis surgeret. 10. Et hoc verbum habuerunt ad se invicem quærentes: quid est hoc e mortuis surgere? 11. Et Interrogaverunt eum dicentes: quia dicunt hi scribae, quod Helias debuit venire antea. 12. Verum is respondens dixit ad eos: Helias quidem veniens antea iterum reficit omnia, et quomodo scriptum est de Filio hominis, ut multum patiat et contemptus fiat. 13. Sed dico vobis, quod iam Helias venit et fecerunt ei tam multum quam voluerunt, sicut scriptum est de eo. 14. Et veniens ad discipulos vidit multum turbæ apud eos et scribas quærentes cum iis; 15. et statim omnis turba videntes eum obstupuerunt et accurrentes adorarent eum. 16. Et interrogavit hos scribas: quid quæritis cum his? 17. Et respondens unus ex hac turba dixit: magister, tui filium meum ad te, habentem spiritum mutum. 18. Et ubicunque eum capit, projicit eum et spumat et stridet dentibus suis et arecit, et dixi discipulis tuis, ut expellerent eum, et non potuerunt. 19. Verum is respondens iis dixit: o genus incredulum: quam diu apud vos sim? quam diu tolerem vos? ferte eum ad me. 20. Et tulerunt eum ad eum, et videns eum statim hic spiritus conturbavit eum, et cadens in terram volutus est spumans. 21. Et interrogavit hunc patrem ejus, quam longum tempus est, ut hoc fieret ei? Verum is dixit: ab infantia. 22. Et sæpe eum etiam in ignem conjecit et in aquam, ut perderet eum, sed si potes, adjuva nos miserens nostri. 23. Verum Iesus dixit ad eum hoc si potes credere; omne possibile huic credenti. 24. Et statim exclamans hic pater hujus pueri cum lacrymis dixit: credo, adjuva meam incredulitatem. 25. Videns autem Iesus, quod in unum cucurrit turba, minatus est spiritui huic immundo dicens ad eum: tu spiritus, tu mute et surde, ego tibi præcipio, exi ex hoc et amplius ne eas in eum. 26. Et clamans et multum discerpens eum (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

- ix, 5. *ainana helijin*] § gr. omn.
 ix, 8. *ni þanaseiþs*] St. Z. ✕ jct.—*ainohun*] sic cod. Arg. pro *ainohun*, sic etiam L. viii, 54; J. v, 22.
 ix, 9. *mannhun*] J. St. B. ✕ *manhun*.—*þatei*] St. ✕ *þetei*.
 ix, 11. *faurþis*] J. St. ✕ div.
 ix, 12. *helias*] J. St. ÷ *helia*.—*sveþauh*] Sch. cum Z. autem vertit, sed quanquam M. vii, 15 pro græco δὲ ponitur, tamen illo loco sensum habet, quem nostro loco habere non potest; potius eam particulam græco μέν respondere existimandum est, vid. x, 39; Philipp. iii, 4; idque, etsi Marcum fere nusquam particula μέν uti Sch. dicit, Ulf. et h. l. legit et i, 8, ubi per *aþþan* vertit, vid. Tit. i, 15.—*astra gaboteiþ*] edit. ✕ jct. vid. ad viii, 25.
 ix, 13. *ju*] jam, gr. omn. καί.
 ix, 14. *filu manageins*] § gr. omn.
 ix, 15. *gasaiwandans*] videntes, Ulf. ἰδόντες legisse, Griesb. audacius contendit, sic enim sæpius Goth. per synesin scribit, græcis non consentientibus.
 ix, 16. *þans bokarjans*] hos scribas, gr. αὐτούς.

- ix, 18. *gavairpiþ*] projicit, gr. ῥήσσει, c. cod. 12 apud Mi.—*usdreibeina ina*] § gr. omn.; cæterum *usdreibeina* pro *usdribeina*, vid. Grim. I, 844.
 ix, 19. *is*] edit. ✕ *iesus*, vid. ad i, 42.—*kuni*] J. St. ✕ *kunni*.—*þulau*] J. St. ✕ *þuldu*, sic uterque cum B. etiam L. viii, 15 ✕ *þuldinai* pro *þulainai* legunt.
 ix, 20. *valvnoda*] J. St. ✕ *valvinoda*; cod. Arg. B. Hz. Z. ✕ *valvisoda*; neutra lectio habet quo probari possit; requiritur enim verbum intransitivum, quod a primitivo *valrjan* esse debet *valnan*; sic *aswapnan*, *gasullnan*, *gahailnan* ab *aswapjan*, *gasulljan*, *gahailjan* proficiscuntur; verba autem in—*inon* desinentia a substantivis formantur: *frauþinon*, *reikinon*, *gudþinon* a *frauþa*, *reiks*, *gudþa* alia. Nullum autem verbum gothicum habet terminationem—*ison*.—*waþjands*] J. St. ✕ *kawjands*.
 ix, 22. *jabai*] Ulf. ° τί.
 ix, 25. *samaþ rann*] edit. ✕ jct.; sic etiam Cor. I, v, 4 *samaþ gaggandam*, et vii, 5 *samaþ gavandjaiþ* div. scribendum est.—*þu*] vid. ad M. vi, 9.
 ix, 26. *ina*] eum, ° gr.

27 usiddja. jah varþ sve dauþs. svasve managai qeþun þatei gasvalt. iþ iesus undgreipands ina bi han-
 28 ðau urraisida ina. jah usstoþ. jah galeiþandan ina in gard siponjos is frehun ina sundro. duwe veis ni
 29 mahtedum usdreiban þana. jah qaþ du im. þata kuni in vaihtai ni mag usgaggan niba in bidai jah
 30, 31 fastubnja. jah jaiþro usgaggandans iddjedun þairh galeilaian. jah ni vilda ei wass vissedi. unte laisida
 siponjans seinans jah qaþ du im þatei sunus mans atgibada in handuns manne jah usqimand imma jah
 32, 33 usqistiþs bridjin daga usstandiþ. iþ eis ni froþun þamma vaurda jah ohtedun ina fraihnan. jah qam in
 34 kafarnaum jah in garda qumans frah ins. wa in viga miþ izvis misso mitodeduþ. iþ eis slavaidedun. du
 35 sis misso andrunnun. warjis maists vesi. jah sitands atvopida þans tvalif jah qaþ du im. jabai was vili
 36 frumists visan. sijai allaize aftumists jah allaim andbahts. jah nimands barn gasatida ita in midjaim
 37 im jah ana armins nimands ita qaþ du im. saei ain þize svaleikaize barne andnimiþ ana namin mei-
 namma. mik andnimiþ jah sawazuh saei mik andnimiþ. ni mik andnimiþ ak þana sandjandan mik.
 38 andhof þan imma iohannes qiþands. laisari. sewum sumana in þeinamma namin usdreibandan uuhul-
 39 þons. saei ni laisteiþ unsis. jah varidedum imma. unte ni laisteiþ unsis. iþ iesus qaþ. ni varjip
 imma. ni mannahun auk ist. saei taujiþ maht in namin meinamma. jah magi sprauto ubil vurdjam
 40, 41 mis. unte saei nist viþra izvis. faur izvis ist. saei auk allis gadragkjai izvis sikla vatins in namin
 42 meinamma. unte xristaus sijuþ. amen qiþa izvis ei ni fraqisteiþ mizdon seinai. jah sawazuh saei
 gamarzjai aioana þize leitilane þize galaubjandane du mis. goþ ist imma mais ei galagjaidau asilu-
 43 qairnus ana balsaggan is jah fravaurpans vesi in marein. jah jabai marzjai þuk handus þei na. afmait
 þo. goþ þus ist haufamma in libain galeiþan þau tvos handuns habandin galeiþan in gaiainnan in
 44, 45 fon þata unwapnando. þarei maþa ize ni gasviltiþ jah fon ni afwapniþ. jah jabai fotus þeins marzjai
 þuk. afmait ina. goþ þus ist galeiþan in libain haltamma þau tvans fotuns habandin gavairpan in
 43, 47 gaiainnan in fon þata unwapnando. þarei maþa ize ni gasviltiþ jah fon ni afwapniþ. jah jabai augo
 þein marzjai þuk. usvairp imma. goþ þus ist haihamma galeiþan in þiudangardja guþs þau tva augona

INTERPRETATIO.

exiit et factus est ut mortuus, adeo ut multi dicerent, quod mortuus est. 27. Verum Iesus apprehendens eum in manu elevavit eum et surrexit. 28. Et euntem eum in domum discipuli ejus interrogarunt eum seorsim: cur nos non potuimus expellere hunc? 29. Et dixit ad eos: hoc genus in re non potest exire, nisi in oratione et jejunio. 30. Et illinc exeuntes iverunt per Galilæam, et non voluit, ut quis sciret, 31. nam docuit discipulos suos et dixit ad eos, quod Filius hominis traditur in manus hominum et occidunt eum et occisus tertio die resurgit. 32. Verum ii non intellexerunt hoc verbum et timuerunt eum interrogare. 33. Et venit in Cafarnaum et in domum veniens interrogavit eos: quid in via cum vobis invicem cogitavistis? 34. Verum ii tacuerunt: ad se invicem disputaverunt, quis maximus esset. 35. Et sedens advocavit hos duodecim et dixit ad eos: si quis vult primus esse, sit omnium ultimus et omnibus minister. 36. Et sumens puerum posuit eum in mediis iis et super ulnas sumens eum dixit ad eos: 37. qui unum horum talium puerorum suscipit in nomine meo, me suscipit et omnis qui me suscipit, non me suscipit, sed hunc mittentem me. 38. Respondit autem ei Iohannes dicens: magister, vidimus quemdam in tuo nomine expellentem demones, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum, quia non sequitur nos. 39. Verum Iesus dixit: ne prohibete eum; non quisquam enim est, qui facit virtutem in nomine meo, et possit subito male dicere mihi; 40. nam qui non est contra vos, pro vobis est. 41. Qui enim omnino bibere det vobis poculum aquæ in nomine meo, qui a Christi estis, amen dico vobis, quod non perdit mercedem suam; 42. et omnis qui sollicitet unum horum parvorum horum credentium ad me, bonum est ei magis, ut ponatur asinarius lapis in collum ejus et alijectus esset in mare. 43. Et si sollicitet te manus tua, abscinde hanc; bonum tibi est debili in vitam ire, quam duas manus habenti ire in geennam, in ignem hunc inexstinguibilem, 44. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 45. Et si pes tuus sollicitet te, abscinde eum; bonum tibi est ire in vitam claudo, quam duos pedes habenti conjici in geennam, in ignem hunc inexstinguibilem, 46. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 47. Et si oculus tuus sollicitet te, ejice eum; bonum tibi est lusco ire in regnum Dei, quam duos oculos

ANNOTATIONES.

ix, 28. galeiþandan] St. ✕ galeitandan. — duwe, cur, gr. ὅτι. — mahtedum] J. St. B. Hz. ✕ mahtedun, sic etiam cod. Arg.

ix, 32. froþun] J. St. ✕ frodun.

ix, 33. qumans] sic cod. Arg. recte; edit. ✕ qumands.

ix, 34. misso] Ulf. ὁ γάρ. — andrunnun] Ulf. c. c. d. et verss. ὁ ἐν τῇ ὁδῷ. — maists vesi] maximus esset, gr. μαιζων; cæterum cum nullo græco Ulf. conspirat, cf. iv, 32.

ix, 35. atvopida] St. ✕ otvopida.

ix, 37. ana] Ulf. cum codd. ἐν pro ἐπι legisse, Sch. temere contendit.

ix, 38. in] in ὁ gr. — saei — unsis] qui — nos, ὁ gr.; cæterum pro laisteiþ St. ✕ laisteih.

ix, 41. meinamma] meo, ὁ gr. — ei] quod, ὁ gr. — mizdon] St. ✕ misdon.

ix, 42. asilquairnus] J. St. ✕ div.; cum asilquairnus proprie sit lapis molaris ab asino motus, Ulf. sine

dubio c. codd. et verss. μύλος ὀνικός legit. — balsaggan] sic quidem cod. Arg. et edit. (præter St., qui in textu halsaggan, in glossario autem balsaggan habet); sed an hæc lectio recte se habeat, valde dubitamus; quid valeat illud verbum, nec e gothica, neque e cognatis linguis decerni potest. Certa, ut videtur, conjectura offerimus halsaggan; hals pro græco πράχηνος L. xv, 20 invenitur; de agga vid. Grimm. III, 399, cf. Schmid Schwäbisches Wörterb., s. v. Anke, Graff Althochd. Sprachsch., I, 345. Litteras h et b aliis quoque locis permutari, indicat Ih. ad L. vi, 40. — fravaurpans] J. St. ✕ fravairpans.

ix, 43. jabai marzjai] St. ✕ jarbimazjai. — afmait] St. ✕ afmaiþ — goþ] J. ✕ job. — þau] S. ✕ þan. — unwapnando] vid. ad iv, 7.

ix, 45. þus ist] ὁ gr. — gaiainnan] J. St. ✕ gaiainnin.

ix, 47. — augona] J. ✕ aqgona.

48 habandin atvairpan in gaiainnan sunins. þarei maþa ize ni gadauþuþ jah fon ni afwapniþ.
 49, 50 wazuh auk sunin saltada jah warjatoh hunsle salta saltada. goþ alt. iþ jabai salt unsaltan vairþiþ.
 x, 1 we supuda. habaiþ in izvis salt jah gavairþeigai sijaiþ miþ izvis misso. jah jainþro usstandands qam
 in markom iudaias hindar iaurdanau. jah gagemun sik aftra manageins du imma jah sve biuhts aftra
 2 laisida ins. jah duatgaggandans fareisaieis frehun ina. skuldu sijai mann qen afsatjan. fraisandans
 3, 4 ina. iþ is andhafjands qap. wa izvis anabauþ moses. iþ eis qeþun. moses uslaubida unsis bokos
 5 afsateinai meljan jah afletan. jah andhafjands iesus qap du im. viþra harduhairte'n izvara gamelida
 6, 7 izvis þo anabusn. iþ af anastodeinai gaskaftais gumein jah qinein gatavida guþ. inuh þis bileiþai
 8 manna attin seinamma jah aiþein seinai jah sijaina þo tva du leika samin. svasve þanaseiþs ni sind
 9, 10 tva ak leuk ain. þatei nu guþ gavaþ. manna þamma ni skaidai. jah in garda aftra siponjos
 11 is bi þata samo frehun ina. jah qap du im. sawazuh saei afletip qen seinai jah liugaiþ anþara.
 12, 13 horinoþ du þizai. jah jabai qino afletip aban seinana jah liugada anþaramma. horinoþ. þanuh atþe-
 14 run du imma barna ei attaitoki im. iþ þai siponjos is sokun þaim bairandam. dugasaiwands þan iesus
 unverida jah qap du im. letiþ þo barna gaggan du mis jah ni varjiþ þo. unte þize ist þiudangardi guþs.
 15, 16 amen qiþa izvis. saei ni andnimip þiudangardja guþs sve barn. ni þauh qimiþ in izai. jah gaþlaihands
 17 im. lagjands handuns ana po þiuþida im. jah usgaggandin imma in vig duatrinnands ains jah knuþsjands
 18 baþ ina qiþands. laisari þiuþeiga. wa taujau ei libainais aiveinons arbja vairþau. iþ iesus qap du
 19 imma. wa mik qiþis þiuþeigana. ni washun þiuþeigs alja ains guþ. þos anabusnins kant. ni horinos
 ni maurþrjais ni hlifais ni sijais galiugaveitvods ni anamahtjais. sverai attan þeinana jah aiþein þeina.

INTERPRETATIO.

habenti abjici in gennam ignis, 48. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 49. Omnis enim igne salitur et omne sacrificiorum sale salitur; 50. bonum sal; verum si sal insulsum sit, quo conditur? habeatis in vobis sal et pacifici sitis cum vobis invicem. x, 1. Et illinc exurgens venit in fines Iudææ ultra Iordanum et collegerunt se iterum turbæ ad eum et uti solitus iterum docuit eos. 2. Et accedentes Farisæi interrogarunt eum, debitumne sit homini uxorem desituere, tentantes eum. 3. Verum is respondens dixit: quid vobis præcepit Moses? 4. Verum ii dixerunt: Moses permisit nobis litteras repudii scribere et dimittere. 5. Et respondens Iesus dixit ad eos: contra duritiem cordis vestram scripsit vobis hoc præceptum. 6. Verum a principio creationis marem et feminam fecit Deus; 7. propter hoc relinquat homo patrem suum et matrem suam, 8. et sint hæc duo ad corpus idem, adeo-ut amplius non sint duo, sed corpus unum. 9. Quod igitur Deus conjunxit, homo hoc non separet. 10. Et in domo iterum discipuli ejus de hoc ipso interrogaverunt eum; 11. et dixit ad eos: omnis qui dimittit uxorem suam et ducit aliam, mœchatur cum hac. 12. Et si uxor relinquit maritum suum et nubit alteri, mœchatur. 13. Tunc attulerunt ad eum pueros, ut attingeret eos; verum hi discipuli ejus objurgarunt hos ferentes. 14. Adspiciens autem Iesus indignatus-est et dixit ad eos: sinite hos pueros ire ad me et ne prohibete hos, nam horum est regnum Dei. 15. Amen dico vobis, qui non accipit regnum Dei uti puer, non fortasse venit in id. 16. Et amplectens eos, ponens manus in eos benedixit iis. 17. Et exeunte eo in viam accurrens unus et genu-flectens oravit eum dicens: magister bone, quid faciam, ut vitæ æternæ heres sim? 18. Verum Iesus dixit ad eum: quid me dicis bonum? non ullus bonus, nisi unus Deus. 19. Hæc præcepta nosti: ne mœcheris, ne occidas, ne foreris, ne sis falsus-testis, ne defraudes; honora patrem tuum et matrem tuam.

ANNOTATIONES.

ix, 49. *hunsle*] St. ✕ *hunse*.
 ix, 50. *we*] Ulf. c. codd. ° *αὐτό*. — *supuda*] pro *supoda*, vid. Grimm. i, 40, 855; sic L. xx, 18 *gakrotuda*; cf. Mc. xi, 32 *uhtedun* pro *ohtedun* et quæ notavimus ad L. iv, 13. Cæterum Ulf. pro *ἀπρύσσετε* cum codd. *ἀπρύσεται* vel *ἀπρὺθήσεται* legit.
 x, 1. *hindar*] gr. *διὰ τοῦ πέραν*, quod si legisset Ulf. *hindar* cum accusativo posuisset, nam *iaurdanau* non, uti volunt interpretes, accusativus est, sed dativus; *hindar* cum dativo autem indicat locum non ad quem pergebat Iesus, sed ubi fines Iudææ erant ii, ad quos venit (*πέραν*), sic J. iii, 26 *saei vas miþ þus hindar* (*πέραν*) *iaurdanau*. vi, 22 *stoþ hindar* (*πέραν*) *marein*. 25 *biþetun ina hindar* (*πέραν*) *marein*. Præpositionem *hindar* cum dativo Gothos ponere, viris doctis adhuc ignotum fuit, vid. etiam Rom. xiv, 5 *hindar duga*.
 x, 3. *qap*] Ulf. ° *αὐτοῖς*.
 x, 4. *unsis*] nobis ° gr. omn., additum ex M. xix, 8.
 x, 5. *þo*] hanc, Sch. igitur falso adnotat, Ulf. *ταύτην* omittit; sed hic vir doctus sic centies erravit.
 x, 6. *gatarida*] Ulf. c. codd. et verss. ° *αὐτοῦς*.
 x, 7. *seinai*] ° gr. omn. cf. vii, 10 sq. Fine ii versus *καί.—αὐτοῦ* ° Ulf. c. codd. B. et c. ap. Mi., sed fortasse culpa librario tribuenda est, cujus oculi a priore *seinai* ad alterum delaberentur, cf. ad Rom. ix, 13.

x, 8. *leika samin*] J. St. B. ✕ *leikas ain*; cæterum *samin* (idem) = græco *μικρον*, sic L. xvii, 34 et Eph. ii, 14 eam significationem *sama* sine articulo positum habet. — *leik ain*] § gr.
 x, 9. *þamma*] hoc, ° gr. omn.
 x, 11. *wazuh*] St. ✕ *wazuh*.
 x, 12. *horinoþ*] St. ✕ *horinnoþ*.
 x, 13. *attaitoki*] J. St. ✕ *attaitok*. — *is*] ejus, ° gr. — *bairandam*] cum versu sequente *dugasaiwands*, quod verbum compositum nullo alio loco invenitur, nec græco *ιδών* satis accommodatum esse videtur, suspectum sit; contra ea pro *προσφέρων* non simplex (*bairan*), sed compositum (*dubairan*) expectetur, fortasse legendum est: *bairandam du. gasaiwands*, etc. Præpositiones adverbiorum loco postpositæ non raræ sunt: Mc. viii, 6 *atlagjan saur*. 23 *atlagjan ana*. xi, 7 *galagidedun ana* L. viii, 44 *atgaggan du*. xix, 4 *biþragjan saur*, 28 *gaggan fram*, cf. M. ix, 15. Mc. v, 40; xv, 43. Notandum etiam est, in cod. Arg. hos duos versus puncto interposito non esse distinctos, quod quidem aliis etiam locis non factum est.
 x, 14. *barna*] J. St. ✕ *barn*. — *jah*] sec. et, ° gr. — *þize*] horum, gr. omn. *τῶν τοιούτων*; Ulf. aut. *τούτων* pro *τοιούτων* legit. aut *τοιούτων* propter similitudinem præcedentis verbi per errorem omisit.
 x, 17. *knussjands*] St. ✕ *knussjads*; Ulf. c. verss. ° *αὐτόν*. — *qiþands*] dicens ° gr.
 x, 19. *þeina*] tuam, ° gr.

20, 21 þaruh andhafjands qap du imma. laifari. þo alla gafastaida us jundai meinaf. ip iesus insaiwands du imma frijoda ina jah qap du imma. ainis pus van ist. gagg. sva filu sve habais frabugei
 22 jah gif þarbam jah habais huzd in himinam. jah hiri laistjan mik nimands galgan. ip is ganipnands
 23 in þis vaurdis galaip gauris. vas auk habands faihu manag. jah bisaiwands iesus qap siponjam sei-
 24 naim. sai. waiva agluba þai faiho gahabandans in þiudangardja guþs galeipand. ip þai siponjos af-
 slaupnodedun in vaurde is. þaruh iesus aftra andhafjands qap im. barnilona. wa'va aglu ist þaim
 25 hunjandam afar faihu in þiudangardja guþs galeipand. azitizo ist ulbandau þairh þairko neþlos ga-
 26 leipand þau gabigamma in þiudangardja guþs galeipand. ip eis mais usgeisnodedun qipandans du sis
 27 misso. jah was mag ganisan. insaiwands du im iesus qap. akei fram mannam unmahteig ist ni fram
 28 guþa. allata auk mahteig ist fram guþa. dugann þan paitrus qipan du imma. sai. veis aflailotum alla
 29 jah laistidedum þuk. andhafjands im iesus qap. amen qipa izvis. ni washun ist saei aflailoti gard
 aipþau broþrunis aipþau aipþau attan aipþau qen aipþau barna aipþau haimoþlja in meina jah in
 30 þizos aivaggeljons. saei ni andnimai 'r' falþ nu in þamma mela gardins jah broþrunis jah svistruns jah
 attan jah aipþau jah barna jah haimoþlja miþ vakrom jah in aiva þamma anavairþin libain aiveinon.
 31, 32 aþþan managai vairþand frumans astumans jah astumans frumans. vesunupþan ana viga gaggandans
 du iairusaulymai jah faurbigaggands ins iesus. jah sildaleikidedun jah afarlaistjandans faurhtai vaurþun.
 33 jah andnimands aftra þans tvalif dugann im qipan. þoei habaidedun ina gadaban. þatei sai. usgaggam in
 34 iairusaulyma jah sunus mans atgibada þaim ufargudjam jah bokarjam. jah gavargjand ina dauþau jah
 35 bilaikand ina jah bliggvand ina jah speivand ana ina jah usqimand imma jah þridjin daga usstandip. jah

INTERPRETATIO.

20. Tunc respondens dixit ad eum : magister, hæc omnia servavi a pueritia mea. 21. Verum Iesus conspiciens ad eum amavit eum et dixit ad eum : unius tibi inopia est ; vade, tam multum quam habes vende et da pauperibus, et habes thesaurum in caelis, et accede sequi me, sumens crucem. 22. Verum is moerens ob hoc verbum ivit tristis ; erat enim habens divitias multas. 23. Et circumspiciens Iesus dixit discipulis suis : ecce, quomodo difficulter hi divitias habentes in regnum Dei eunt. 24. Verum hi discipuli obstupuerunt ob verba ejus ; tunc Iesus iterum respondens dixit iis : filioli, quomodo difficile est his cupientibus divitias in regnum Dei ire. 25. Facilius est camelo per foramen acus ire, quam diviti in regnum Dei ire. 26. Verum ii magis obstupuerunt, dicentes ad se invicem : et quis potest servari ? 27. Conspiciens ad eos Iesus dixit : sed apud homines impossibile est, non apud Deum ; omne enim possibile est apud Deum. 28. Cœpit autem Petrus dicere ad eum : ecce, nos reliquimus omnia et secuti-sumus te. 29. Respondens iis Iesus dixit : amen dico vobis, non ullus est, qui reliquerit domum aut fratres aut matrem aut patrem aut uxorem aut liberos aut agros ob me et ob hoc evangelium, 30. qui non accipiat centuplum jam in hoc tempore domos et fratres et sorores et patrem et matrem et liberos et agros eum persecutionibus et in ævo hoc futuro vitam æternam. 31. At multi sunt primi ultimi et ultimi primi. 32. Fuerunt autem in via euntes ad Ierusalem et præcedens eos Iesus, et mirati sunt et sequentes timidi facti sunt et assumens iterum hos duodecim cœpit iis dicere, quæ forent ei accidere. 33. Quod ecce, eximus in Ierusalem et Filius hominis traditur his sacerdotibus et scribis et damnant eum capite 34. et irrident eum et flagellant eum et spuunt in eum et occidunt eum et tertio die resurgit. 35. Et (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

x, 21, himinam] caelis, gr. omn. οὐρανῶ, excepto uno cod. E ap. mi., qui cum Ulf. concinit.

x, 22. faihu] pecuniam, gr. omn. κτήματα; Maresh. p. 434 Ulf. χρήματα legisse, haud injuria suspicatur, nam pro eo græco verbo faihu poni solet, vid. vss. seq. et L. xviii, 24.

x, 23. sai] ecce, ° gr. omn. — [faiho] insolita forma pro faihu; vid. ad L. 4, 13.

x, 24. im] J. St. * in. — hunjandam] sic cod. Arg. et editt.; lh. adnotat, codicis esse h. l. tantam obscuritatem, ut certo dici non possit, utrum hunjandam an hugjandam sit legendum; in quo errat, nam nihil desideratur nisi n inter a et d; quæ littera membranæ mutilatione interiit. Sed aliud est, quod interpretem advertat; hunjan enim editores convertunt per confidere, certe quia in græco textu πεποιθότας scriptum est; sed πεποθέναι ἐπὶ τινι Gotho est trauan cum dativo aut du positum (L. xviii, 9; Cor. II, 1, 9); sed cum nostro loco afar additum sit, quæ præpositio studium, desiderium, cupiditatem rei indicat, verbo hunjan significatio desiderandi, cupiendi inesse debet (cf. anglosax. hongian, anglic. hone); itaque hunjan afar wa est cupere aliquid, cupidum, avidum esse rei. Quibus probatis Ulf. fieri non potest, ut πεποθότας, sed πεποθηκότας per errorem quemdam legerit; similes errores sæpius invenient diligentes lectores. cf. ad L. III, 14; VII, 25; J. XVI, 6; Cor. II, 1, 24.

x, 25. azitizo] insolita forma pro azetizo (II, 9; M. x, 5; L. v, 25; XVI, 17; cf. Cor. II, XI, 19).

x, 27. insaiwands] Ulf. c. codd. ° δέ — akei] sed, gr. omn. ante ni, quod sensus postulare videtur. — ist] est, ° gr.

x, 28. þan] autem, ° gr.

x, 29. im] iis, ° gr. omn. — aflailoti] cod. Arg. * aflailoloti. — broþrunis] Ulf. ° ἠ ἀδελφάς. — aipþau aipþein] gr. post attan, pro quo cod. Arg. et editt. * attin. — haimoþlja] sic cod. Arg. hoc et sequente versu; editt. * haimoþaja; veram lectionem jam pridem conjectura assecuti sunt Z. Gloss. p. 178. Grim. II, 257.

x, 30. saei] St. * sai; Ulf. ὅς pro ὅς ὄν legisse, audaciores contendunt. — jah attan] et patrem, ° gr. — aipþein] matrem, gr. μητέρας — haimoþlja] vid. ad vs. 29. — vrakom] fortasse legendum est vrakjom. vid. IV, 17; Rom VIII, 35; nam a verbo vrakjan non licet formare vraka, sed vrakja, et a vrekun præterito verbi vrikan, proficiscitur vrekei (Cor. II, XII, 10). De vraka forma genuina vid. ad Gal. VI, 12.

x, 32. iairusaulymai] J. St. B. † iairausaulymai, sic vers. seq. — jah] pr., Ulf. ° ἦν. — gadaban] sic recte, cf. gado, ist Tit. II, 1; Skeir. p. 38, 5. 11, 40, 14, 42, 3.

x, 33. iairusaulyma] vid. ad vs. 32. — dauþau] Ulf. ° και παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, quam clausulam omn. gr. habent, in cod. Arg. nullum eorum vestigium apparet.

x, 34. usstandip] St. * ustandip

x, 35. þuk] te ° gr.

athabaidedun sik du imma iakobus jah iohannes sunjus zaibaidaius qipandans. laisari. vileima ei patei
 36, 37 þuk bidjos. taujais uggkis. ip is qap im. wa vileits taujan mik igqis. ip eis qepun du imma. fragif uggkis ei
 38 ains af tailsvon þeinai jah ains af bleidumein þeinai sitaiva in vulþau þeinamma. ip iesus qapuh du im.
 ni vituts. wis bidjats. magutsu driggkan stikl. þanei ik driggka. jah daupeinai. þizaiei ik daupjada. ei
 39 daupjaindau. ip eis qepun du imma. magu. ip iesus qapuh du im. sveþauh þana stikl. þanei ik driggka.
 40 driggkats jah þizai daupeinai. þizaiei ik daupjada. ip þata du sitan af tailsvon meinai aiþþau af bleidu-
 41 mein nist mein du giban alja þaimei manviþ vas. jah gahausjandans þai taihun dugunnun unverjan bi
 42 iakobu jah iohannen. ip iesus apaitands ins qap du im. vituþ patei þuggkjand reikinon þiudom. gafrauji-
 43 nond im. ip þai mikilans ize gavaldand im. ip ni sva sijai in izvis. ak sawazuh saei vili vairþan mikils in
 44, 45 izvis. sijai izvar andbahts. jah saei vili izvara vairþan frumists. sijai allaim skalks. jah auk sunus
 46 mans ni qam at andbahtjam ak andbahtjan jah giban saivala seina faur managans saun. jah qemun
 in iairikon. jah usgaggandin imma jainþro miþ siponjam seinaim jah managein ganobai sunus teimai-
 47 aus barteimaiaus blinda sat faur vig du aihtron. jah gahausjands þatei iesus sa nazoraus ist dugann
 48 hropjan jah qipau. sunau daveidis iesu. armai mik. jah wotidedun imma managai ei gapahaidedi. ip
 49 is filu mais hropida. sunau daveidis. armai mik. jah gastandands iesus haihait atvopjan ina. jah vo-
 50 pidedun þana blindan qipandans du imma þrafstei þuk. urreis. vopeiþ þuk. ip is afvairpands vasijai
 51 seinai ushlaupands qam at iesu. jah andhaffjands qap du imma iesus. wa vileis ei taujan þus. ip sa
 52 blinda qap du imma. rabbaunei. ei ussaiwau. ip iesus qap du imma. gagg. galaubeins þeina gana-
 xi, 1 sida þuk. jah sunsai v ussaw jah laistida in viga iesu. jah biþe newa vesun iairusalem in beþsfaein

INTERPRETATIO.

contulerunt se ad eum iacobus et iohannes, filii Zebedæi, dicentes : magister, volumus, ut quod te oramus, facias nobis. 36. Verum is dixit iis : quid vultis facere me vobis? 37. Verum ii dixerunt ad eum : da nobis ut unus a dextra tua et unus a sinistra tua sedeamus in gloria tua. 38. Verum iesus dixit ad eos : non scitis, quod oratis; potestisne bibere calicem, quem ego bibo, et baptismo, quo ego baptizor, ut baptizemini? 39. Verum ii dixerunt ad eum : possumus! Verum iesus dixit ad eos : certe hunc calicem, quem ego bibo, bibitis, et hoc baptismo, quo ego baptizor; 40. verum hoc sedere a dextra mea aut a sinistra non est meum dare, sed quibus paratum fuit. 41. Et audientes hi decem cœperunt indignari erga iacobum et iohannem. 42. Verum iesus advocans eos dixit ad eos : scitis quod putant imperare populis, regunt eos; verum hi magni eorum dominantur in eos. 43. Verum non sic sit in vobis; sed omnis qui vult fieri magnus in vobis, sit vester minister; 44. et qui vult vestrum fieri primus, sit omnibus servus. 45. Et enim Filius hominis non venit ad servitia, sed ministrare et dare animam suam pro multis redemptionis-pretium. 46. Et venerunt in lerico, et exeunte eo illinc cum discipulis suis et turba multa, filius Timæi Bartimæus cæcus sedit ad viam ad mendicandum. 47. Et audiens, quod iesus, hic Nazoraus, est, cœpit clamare et dicere : fili Davidis. iesu, miserere mei! 48. Et objurgarunt eum multi, ut taceret; verum is multo magis clamavit : fili Davidis, miserere mei! 49. Et stans iesus iussit advocari eum et vocaverunt hunc cæcum dicentes ad eum : consolare te! surge, vocat te. 50. Verum is abiciens vestem suam exsiliens venit ad iesum. 51. Et respondens dixit ad eum iesus : quid vis, ut faciam tibi? verum hic cæcus dixit ad eum : rabboni, ut videam. 52. Verum iesus dixit ad eum : vade, fides tua sanavit te! Et statim vidit et secutus est in via iesum. xi, 1. Et cum prope essent ierusalem in Bethsage

ANNOTATIONES.

x, 37. uggkis] vers. 35 est uggkis; sic variant driggkan et driggkan, þagkjan et þaggkjan, þuggkjan et þuggkjan, alia. — sitaiva] Ih. suspicatur sitaiva esse legendum, quod Z. temere in textum recepit; Grim. i, 840 dualis formam eam esse arbitratur, quod nobis etiam videtur.

x, 38. vituts] J. St. B. ✗ vituþs. — magutsu driggkan] J. St. ✗ maguts driggkan, B. coniecit ✗ maguts udriggkan; u suffixum esse interrogativum, recte monent L. Ih. Z. — ik] pr., St. ✗ ih. — ei daupjaindau] sic Ulf., quia infinitivum passivi, quem exspectes, gothica lingua non habet, sic J. iii, 4 ibai mag aftra galeiþan jah gabairaidau, cf. ad viii, 31.

x, 39. magu] sic cod. Arg.; editt. ✗ magum; magu est forma dualis, cf. siju J. x, 30; xvii, 22. — daupjada] Goth. ° βαπτισθήσεσθε per errorem librarii, vid. ad Rom. ix, 15.

x, 40. aiþþau] aut, gr. xai.

x, 42. þatei] duas Z. proponit conjecturas, ut sinceram restituat lectionem; aut pro þuggkjand mavult legere þuggkjands, brevior (?) forma pro þuggkjandans; aut þaiei pro þatei, quæ lectio aliquam veri haberet speciem, nisi omn. gr. ὄτι legerent, quod etiam propter sensum abesse non debet, et accedit quod t vocis þatei in cod. Arg. diserte legitur; nos tutius esse arbitramur suspicari, librarium, qui in hac plagula multa erravit, post þatei omisisse þaiei, cf. ad L. x, 5 et ad Cor. I, xii, 22. — þuggkjand] Z. ✗ þuggkjand. — ip] vid. ad M. vi, 24.

x, 44. frumists] cod. Arg. J. St. ✗ frumist; s pro-

pter sequentem eandem litteram omissum esse, recte monet Z., sic vs. 45; xvi, 1 alia, vid. apud Massm. Skeir. p. 59.

x, 45. at andbahtjam] B. Hz. et Grim. i, 855 ✗ jct., J. St. ✗ atandbahtjan; Z. coniecit ✗ atandbahtnan, nam at nullo alio loco infinitivo adjunctum invenitur; quid Grim. de h. l. statuërit, non intelligimus. Ulf. circumlocatione infinitivi passivi, quo lingua gothica omnino caret (vid. ad viii, 31; x, 38; xv, 9), utitur; est igitur at andbahtjam (ab andbahti, servitium, munus) ad servitia sc. sibi præstanda, cf. Cor. I, xvi, 15. — faur managans saun] ¶ gr. omn.; cæterum cod. Arg. J. St. B. ✗ managan, vid. ad vs. 44, cf. ad M. xxvii, 51; Mc. iii, 13; Cor. II, iii, 2; iv, 5. Notandum autem est, Skeir. p. 37, 9 ubi iterum saun, vel potius ussaunei legitur, simili quoque vitio alterum s (usaunein) omissum esse.

x, 46. jainþro] illinc, gr. ἀπὸ Ἱεριχῶ. — miþ] cum, gr. xai. — teimaiaus barteimaiaus] J. St. ✗ timaiaus bartimaiaus.

x, 49. gastandands] St. ✗ gastandans. — atvopjan ina] ¶ gr.

x, 50. ushlaupands] exsiliens, gr. ἀναστὰς; Ulf. c. codd. ἀναπνῆσας legisse videtur. — iesu] Z. pro accusativo habens errat; is enim casus rarissime (v. ad M. xxvii, 1) cum præpositione at ponitur; hæc brevior forma pro iesua sæpius legitur, vid. L. iii, 21 et in epistolis xristau iesu passim dicitur.

x, 52. iesu] gr. αὐτῷ et post laistida quidem.

xi, 1. vesun] J. ✗ vemun, St. ✗ qemun. — iairu-

2 jah biþaniin at fairgunja alevjin. insandida tvans siponje seinaize jah qap du im. gaggats in haim þo
viþravairþon iggqis jah sunsaiv inngaggandans in þo baurg bigitats fulan gabundanana. ana þammei
3 nauh ainshun manne ni sat. andbindandans ina attiuhits. jah jabai was iggqis qipai. duwe þata taujats.
4 qipats þatei frauja þis gairneip. jah sunsaiv ina insandeiþ bidre. galipun þan jah bigetun fulan ga
5 bundanana at daura uta ana gagga jah andbundun ina. jah sumai þize jainar standandane qeþun
6 du im. wa taujats andbindandans þana fulan. ip eis qeþun du im. svasve anabaup im iesus. jah
7 lailotun ins. jah brahtedun þana fulan at iesua jah galagidedun ana vastjos seinos. jah gasat ana
8 ina. managai þan vastjom seinaim stravidedun ana viga. sumai astans maimaitun us bagniam jal:
9 stravidedun ana viga. jah þai fauragaggandans hropidedun qipandans. osanna þiupida sa qimanda
10 in namin fraujsins. þiupido so qimandei þiudangardi in namin attins unsaris daveidis. osanna in
11 haubistjam. jah galaiþ in iairusaulyma iesus jah in alh jah bisaiwands alla at andanahþja juþan vi-
12 sandin weilai usiddja in beþanian miþ þaim tvalibim. jah istumin daga usstandandam im us beþa-
13 niin gredags vas. jah gasaiwands smakkabagm fairraþro habandan lauf atiddja. ei aufto bigeti wa
14 ana imma. jah qimands at imma ni vaiht bigat ana imma niba lauf. ni auk vas mel smakkane. jah
usbairands qap du imma. ni þanaseips us þus aiv manna akran matjai. jah gabausidedun þai sipon-
15 jos is. jah iddjedun du iairusaulymai. jah atgaggands iesus in alh dugann usvairpan þans frabugjan-
16 dans jah bugjandans in alh jah mesa skattjane jah sitlans þize frabugjandane ahakim usvaltida. jah
17 ni lailot ei was þairhberi kas þairh þo alh. jah laisida qipands du im. niu gameliþ ist þatei razn mein-
18 razn bido haitada allaim þiudom. ip jus gatavideduþ ita du filigrja vaidedjane. jah gabausidedun
þai bokarjos jah gudjane aubumistans jah sokidedun. waiva imma usqistidedeina. ohtedun auk ina.
19 unte alla managei sildaleikidedun in laiseinai is. jah biþe andanahþi varþ. usiddja ut us þizai
20, 21 baurg. jah in maurgin laurgaggandans gasewun þana smakkabagm þaursjana us vaurtim. jah ga-
22 munands pairrus qap du imma. rabbei sai. smakkabagms þanei fraqast. gapaursnoda. jah andha-
23 sjands iesus qap du im. habaiþ galaubein guþs. amen auk qipa izvis. þiswazuh ei qipai du þamma
fairgunja. ushatei þuk jah vairp þus in marein. jah ni tuzverjai in haitin seinamma ak galaupjai þata.

INTERPRETATIO.

et Bethania ad montem oliferum, misit duos discipulorum suorum 2. et dixit ad eos : ite in vicum hunc op-
positum vobis et statim introeuntes in hanc urbem invenitis pullum alligatum, in quo adhuc quisquam hominum
non edit; solventes eum adducite. 3. Et si quis vobis dicat : cur hoc facitis? dicatis quod dominus hunc
desiderat, et statim eum mittit huc. 4. Iverunt autem, et invenerunt pullum alligatum ad portam foris in pla-
tea et solverunt eum. 5. Et quidam horum illic stantium dixerunt ad eos : quid facitis solventes hunc pullum?
6. Verum ii dixerunt ad eos, sicut praecepit iis Iesus, et dimiserunt eos. 7. Et duxerunt hunc pullum ad
Iesum et posuerunt insuper vestes suas, et sedit super eum. 8. Multi vero vestes suas straverunt in via,
quidam ramos ceciderunt de arboribus et straverunt in via. 9. Et hi praeuntes clamarunt dicentes : osanna,
benedictus hic veniens in nomine domini; 10. benedictum hoc veniens regnum in nomine patris nostri Da-
vidis, osanna in altissimis. 11. Et ivit in Ierusolyma Iesus et in templum et circumspiciens omnia, vespere
jam existente hora, exiit in Bethaniam cum his duodecim. 12. Et postero die exsurgentibus iis e Bethania
famelicus fuit, 13. et videns ficum procul, habentem frondem, accessit, ut forte inveniret quid in ea, et
veniens ad eam non quidquam invenit in ea, nisi frondem, non enim fuit tempus ficorum. 14. Et prorump-
pens dixit ad eam : non amplius ex te unquam homo fructum edat. Et audiverunt hi discipuli ejus, 15. et
iverunt ad Ierusolyma; et accedens Iesus in templum coepit ejicere hos vendentes et ementes in templo et
mensas nummulariorum et sedilia horum vendentium columbas evertit. 16. Et non permisit, ut quis trans-
ferret vas per hoc templum. 17. Et docuit dicens ad eos : nonne scriptum est, quod domus mea domus
precum vocatur omnibus gentibus? verum vos fecistis eam ad latibulum maleficorum. 18. Et audiverunt hi
scribae et sacerdotum summi et quaesiverunt, quomodo eum perderent; timuerunt enim eum, nam omnis
turba mirati sunt ob doctrinam ejus. 19. Et cum vesper fieret, exiit foras ex hac urbe. 20. Et in mane
praeuntes viderunt hanc ficum aridam e radicibus; 21. et recordans Petrus dixit ad eum : rabbi, ecce ! ficus,
cui maledixisti, exaruit. 22. Et respondens Iesus dixit ad eos : habeatis fidem Dei; 23. amen enim dico vobis,
omnis qui dicat ad hunc montem : extolle te et conjice te in mare, et non haesitet in corde suo, sed credat hoc,

ANNOTATIONES.

salem] J. St. ✕ iairusaleim.—beþs[agein] gr. Βεθησαγγή.
—biþan.in] aliis locis est beþania, vid. vs. 11 et 12.

x1, 2. inngaggandans] Z. ✕ ingaggandans. — þo
baurg] hanc urbem, gr. omn. ἀτήν. — nauh] adhuc,
° gr., Ulf. c. codd. οὐπω (nauh ni) legit. — andbin-
dandans] Z. ✕ andbindandans. — attiuhits] sine du-
bio falsum est et legendum attiuhats, uti xiv, 13
gaggats; cf. i, 17 hirjats.

x1, 3. þata taujats] q gr. omn.

x1, 6. im] iis, ° gr.

x1, 7. ana] insuper, cum gr. omn. ἀνω habeant,
aliquis suspicari potest, post ana pronomen ina (eum)
excidisse, quod ipsum nobis quoque videtur; quam-
quam praepositiones pro adverbis ponuntur, vid. ad
x, 13.

x1, 8. sumai] Ulf. ° δί.

x1, 9. fauragaggandans] Ulf. ° και οι ἀπολουθοῦντες,
— vel potius librarii negligentia verba jah þai asar-
gaggandans exciderunt, cf. ad Rom. ix, 15.

x1, 10. in namin] in nomine, ° gr.

x1, 11. at andanahþja] J. St. ✕ jct.

x1, 12. usstandandam] J. St. ✕ usgaggandan. —
beþaniin B. ✕ beþanian.

x1, 13. ana imma] sec. in illa, ° gr. omn.

x1, 15. iesus] ° gr.

x1, 16. þairhberi] J. St. ✕ þairhbeki.

x1, 17. vaidedjane] sic cod. Arg., superscripta li-
nea litteram n indicante; J. St. ✕ vaidedjins, B. ✕
vaidedjine.

x1, 20. smakkabagm] J. St. ✕ smakkanbagm.

x1, 23. izvi.] Ulf. c. codd. et verss. ° ὅτι. — þa'a]
hoc, ° gr. omn.; caeterum þata ei J. St. B. ✕ jct.

24 ei þatei qipip. gagaggiþ. vairþip imma þiswah þei qipip. duppe qipa izvis. allata þiswah þei
 25 bidjandans sokeip. galaubeip þatei nimip. jah vairþip izvis. jah þan standaiþ bidjandans. aſletaiþ.
 26 jabai wa habaiþ viþra wana. ei jah atta izvar sa in himinam aſletai izvis missadedins izvaros. ip
 27 jabai jus ni aſletip. ni þau atta izvar sa in himinam aſletip izvis missadedins izvaros. jah iddjedun aſtra
 du iairusaulymai. jah in alh warbondin imma atiddjedun du imma þai aubumistans gudjans jah bo-
 28 karjos jah sinistans jah qeþun du imma. in wamma valdufne þata taujis. jah was þus þata valdufni
 29 atgaf ei þata taujis. ip iesus andhaſjands qap du im. frahna jah ik izvis ainis vaurdis jah andha-
 30 ſjip mis. jah qipa izvis in wamma valdufne taþa tauja. daupeins iohannis uzuh himina vas þau
 31 uzuh mannam. andhaſeiþ mis. jah þahtedun du sis misso qipandans. jabai qipam. us himina. qipip.
 32 aþþan duwe ni galaubideduþ imma. ak qipam. us mannam. uhtedun þo managein. allai auk alakjo
 33 habaidedun iohannen þatei bi sunjai praufetes vas. jah andhaſjandans qeþun du iesua. ni vitum. jah
 xii, 1 andhaſjands iesus qap du im. nih ik izvis qipa. in wamma valdufne þata tauja. jah dugann im in
 gajukom qipan. veinagard uſſatida manna jah biſatida ina ſaþom jah uſgrof daluſ meſa jah gatim-
 2 rida kelikn jah anaſalh ina vaurſtvjam jah aſlaiþ aljaþ. jah inſandida du þaim vaurſtvjam at mel skalk
 3 eiat þaim vaurſtvjam nemi akranis þis veinagardis. ip eis nimandans ina uſbluggvun jah inſandidedun
 4 lauſhandjan. jah aſtra inſandida du im anþarana skalk. jah þana ſtainam vairpandans gaaiviskodeþ
 5 dun jah haubiþ vundan brahtedun jah inſandidedun ganaitidana. jah aſtra inſandida anþarana. jah
 6 jainana aſſlohun jah managans anþarans. ſumans uſbliggvandans. ſumansuh þan uſqimandans. þanuh
 naubþanuh ainana ſunu aigands liubana ſis inſandida jah þana du im ſpediſtana qipands þatei gaa-
 7 ſtand ſunu meinana. ip jainai þai vaurſtvjans qeþun du sis misso. þatei ſa iſt ſa arbinumja. hirjiþ.
 8 uſqimam imma jah unſar vairþip þata arbi. jalu undgreipandans ina uſqemun jah uſvaurpun imma
 9 ut uſ þamma veinagarda. wa nuh taujai (*Vide paginam ſequentem.*)

INTERPRETATIO.

ut, quod dicit, procedat, sit ei omne, quod dicit 24. Itaque dico vobis, totum omne, quod orantes quaeritis credite, quod accipitis et sit vobis. 25. et cum stetis orantes, remittatis, si quid habetis contra aliquem, ut etiam pater vester hic in caelis remittat vobis transgressionem vestram. 26. Verum si vos non remittitis, non utique pater vester hic in caelis remittit vobis transgressionem vestram. 27. Et iverunt iterum ad Ierusalyma et in templo ambulante eo adierunt ad eum hi summi sacerdotes et scribae et natu-maximi 28. et dixerunt ad eum: in qua potestatem hoc facis? et quis tibi hanc potestatem dedit, ut hoc facias? 29. Verum Iesus respondens dixit ad eos: interrogo etiam ego vos unum verbum et respondete mihi, et dico vobis in qua potestatem hoc facio. 30. Baptismus Iohannis exne caelo fuit, an exne hominibus? respondete mihi. 31. Et cogitarunt ad se invicem dicentes: si dicimus, ex caelo, dicit: at cur non creditis ei? 32. Sed dicimus: ex hominibus, timuerunt hanc turbam, omnes enim omnino habuerunt Iohannem, quod in veritate profeta fuit. 33. Et respondentes dixerunt ad Iesum: non scimus; et respondens Iesus dixit ad eos, neque ego vobis dico, in qua potestatem hoc facio. xii, 1. Et coepit iis in parabolis dicere: vineam plantavit homo et circumdedit eam sepibus et effodit lacum sub torculari et aedificavit turrim et tradidit eam operariis et abiit peregre. 2. Et misit ad hos operarios ad tempus servum, ut ab his operariis sumeret fructum huius vineae. 3. Verum ii capientes eum flagellarunt et miserunt vacuum. 4. Et iterum misit ad eos alium servum; et hunc lapidibus jacentes improbrarunt et capite vulneratum fecerunt et miserunt vitiatum. 5. Et iterum misit alium; etiam illum occiderunt, et multos alios, quosdam flagellantes, quosdam autem occidentes. 6. Tunc adhuc unum filium habens, carum sibi, misit etiam hunc ad eos ultimum dicens, quod aestimant filium meum. 7. Verum illi hi operarii dixerunt ad se invicem, quod hic est hic heres, agite! occidimus eum et nostra sit haec haereditas. 8. Et apprehendentes eum occiderunt et eiecerunt eum foras ex hac vinea? 9. Quid igitur faciat

ANNOTATIONES.

xii, 26. izvis] vobis, ° gr.
 xii, 28. taujis] sec., St. ✕ þaujis.
 xii, 29. izvis] pr. gr. ante jah.
 xii, 30. andhaſeiþ] exspectabas andhaſſip, cf. Grimm. Gr. I, 846 s. 1.
 xii, 31. aþþan] proprie at, ponitur pro graeco οὖν in ejusmodi sententiis interrogativis; vid. L. xx, 5, 17; J. vi, 30.
 xii, 32. ak] Ulf. c. codd. ° iáv. — uhtedun] pro ohtedun, vid. ad ix, 50. — alakjo] omnino, ° gr. omn., sic L. iv, 22.
 xii, 33. du iesua] sic cod. Arg. (iua); J. St. B. ✕ du ina; Z. ÷ du imma. — andhaſjands iesus] ° gr. — izvis qipa] ° gr. omn.
 xii, 1. veinagard] J. St. ✕ veingard. — manna] St. ✕ manna. — biſatida] J. St. ÷ atlagida; in cod. Arg. praeter satida quidquam legi non potest; evanuerunt enim quae litterae ante satida scriptae fuerunt, sed probabiliter viri docti conjecerunt, quod dedimus. — ina] pr. eum, ° gr. — dal] J. St. lac.; B. ° ✕; Z. dal-, quia dalg scriptum fuisse suspicatur, fretus, ni fallimur, loco L. vi, 39.; sed eo loco pro dalga driusand quin legendum sit dal gadriusand non est dubium. Ih. jam pridem locum restituit, recte

monens nullum lacunæ post dal vestigiū apparere et nisi quod membrana ex parte mutilata est sine ulla difficultate legitur, quod editum est. Dal uſ meſa (B. Ih. ✕ uſmeſa) autem, uti jam Z. recte interpretatur, foveam vel vas sub torculari (positum) significat.

xii, 2. at] Z. ÷ af, vid. ad xv, 45.

xii, 3. uſbluggvun] J. St. ✕ uſblauggvun.

xii, 4. im] J. St. B. ✕ ins. — gaaiviskodedun jah] improbrarunt et, ° gr. omn. vid. ad Cor. I, i, 25; ceterum J. St. B. ✕ gaaiviskodudun. — haubiþ vundan] Grimm Gr. II, 578; IV, 623 legit jct. haubiþ vundan, quod potius esse debet haubidavundan, vundan est accusativus formæ debilioris a vunds, haubiþ autem accusativus quem dicunt absolutum, vid. ad Joan. xi, 44; igitur haubiþ vundan est capite saucium l. vulneratum, quod Heliand 149, 1 dicitur an that hobid vund. — ganaitidana] J. St. ✕ gahnaigidana, B. ✕ ganaigidana.

xii, 5. aſtra] iterum, ° gr. — anþarana] gr. omn. ante inſandida.

xii, 6. ſpediſtana] J. St. ÷ ſpeidiſtana.

xii, 8. imma] eum, ° gr. omn. exceptis codd. f et 10 ap. Mi.

frauja þis veinagardis. qimiþ jah usqisteiþ þans vaurstvjans jah gibíþ þana veinagard anþa-
 10 raim. nih þata gamelido ussuggvuþ. stains þanimei usvaurpun þai timrjans. sah varþ du
 11 haubida vaihstins. fram frauin varþ sa jah ist sildaleiks in augam unsaraim. jah sokidedun
 12 ina undgreipan jah ohtedun þo managein. froþun auk þatei du im þo gajukon qaþ. jah
 13 afletandans ina galiþun. jah insandidedun du imma sumai þize fareisaie jah herodiane. ei ina ganu-
 14 teina vaurda. iþ eis qimandans qeþun du imma. laisari. vitum þatei sunjeins is jah ni-kara þuk
 mansþun. ni auk saiwis in andvairþja manne ak bi sunjai vig guþs laiseis. skuldu ist kaisaragild gi-
 15 ban kaisara þau niu gibaima. iþ iesus gasaiwands ize liutein qaþ du im. wa mik fraisiþ. atbairiþ
 16 mis skatt. ei gasaiwau. iþ eis atberun jah qaþ du im. wis ist sa manleika jah so ufarmeieins. iþ eis
 17 qeþun du imma. kaisaris. jah andhafjands iesus qaþ du im. usgibiþ þo kaisaris kaisara jah þo guþs
 18 guþa. jah sildaleikidedun ana þamma. jah atiddjedun saddukaieis du imma. þaiei qiþand usstass ni
 19 visan. jah frehun ina qiþandans. laisari. mozes gamelida unsis þatei jabai wis broþar gadauþnai jah
 bileiþai qenai jah barne ni bileiþai. ei nimai-broþar is þo qen is jah ussatjai barna broþr seinamma.
 20, 21 sibun broþrabans vesun jah sa frumista nam qen jah gasviltands ni bilaiþ fraiva. jah anþar nam þo
 22 jah gadauþnoda jah ni sa bilaiþ fraiva. jah þridja samaleiko. jah nemun þo samaleiko þai sibun jah
 23 ni bilipun fraiva. spedumista allaize gasvalt jah so qens. in þizai usstassai. þan usstandand. war-
 24 jamma ize vairþiþ qens. þai auk sibun aihtedun þo du qenai. jah andhaljands iesus qaþ du im. niu
 25 duþe airzjai sijuþ. ni kunnandans mela nih maht guþs. allis þan usstandand us dauþaim. ni liugand.
 26 ni liuganda. ak sind sve aggiljus þai in himinam. aþþan bi dauþans þatei urreisand. niu gakunnai-
 deduþ ana bokom mosezis ana aiwatundjai. waiva imma qaþ guþ qiþands. ik im guþ abrahamis jah
 27, 28 guþ isakis jah iakobis. nist guþ dauþaize ak qivaize. aþþan jus filu airzjai sijuþ. jah duatgag-
 gands ains þize bokarje gahausjands ins samana sokjandans. gasaiwands þatei vaila im andhof frah
 29 ina. warja ist allaizo anabusne frumista. iþ iesus andhof imma þatei frumista allaizo anabu-
 30 sns hausei israel. frauja guþ unsar frauja ains ist. jah frijos frauja guþ þeinana us allamma
 hairtin þeinamma jah us allai saivalai þeinai jah us allai gahugðai þeinai jah us allai mahtai

INTERPRETATIO.

dominus hujus vineæ? Venit et perdit hos operarios et dat hanc vineam aliis. 10. Neque hoc scriptum per-
 legistis: lapis, quem rjecerunt hi fabri, hic factus-est ad caput anguli. 11. A domino factus-est hic et est
 mirabilis in oculis nostris. 12. Et quæsierunt eumprehendere et timuerunt hanc turbam, intellexerunt
 enim, quod ad eos hanc parabolam dixit, et relinquentes eum abierunt. 13. Et miserunt ad eum quidam
 horum Farisæorum et Herodianorum, ut eum caperent verbo. 14. Verum ii venientes dixerunt ad eum: ma-
 gister, scimus, quod verax es et non cura (- tangit) te cujusquam; non enim spectas in faciem hominum,
 sed in veritate viam Dei doces; debitumne est cæsareum-tributum dare Cæsari, an non demus? 15. Verum
 Iesus videns eorum dolum dixit ad eos: quid me tentatis? afferite mihi numum, ut videam. 16. Verum ii
 attulerunt et dixit ad eos: cujus est hæc effigies et hæc inscriptio? verum ii dixerunt ad eum: Cæsaris.
 17. Et respondens Iesus dixit ad eos: reddite hæc Cæsaris Cæsari, et hæc Dei Deo; et mirati-sunt de hoc.
 18. Et adierunt Sadducæi ad eum, qui dicunt, resurrectionem non esse, et interrogarunt eum dicentes: 19.
 magister, Moses scripsit nobis, quod si cujus frater moriatur et relinquat uxorem et liberos non relinquat, ut
 sumat frater ejus hanc uxorem ejus et excitet liberos fratri suo. 20. Septem fratres fuerunt et hic primus
 duxit uxorem et moriens non reliquit semen; 21. et alter duxit hanc et mortuus-est et non hic reliquit se-
 men; et tertius similiter. 22. Et duxerunt hanc similiter hi septem et non reliquerunt semen; ultima om-
 nium obiit etiam hæc uxor; 23. In hac resurrectione, cum exsurgunt, cui eorum fit uxor? hi enim septem
 habuerunt hanc ad uxorem. 24. Et respondens Iesus dixit ad eos: nonne ideo erronei estis, non noscentes
 scripta neque potentiam Dei. 25. Nam cum resurgunt e mortuis, non ducunt, non ducuntur, sed sunt uti
 angeli hi in cælis. 26. At de mortuis, quod resurgunt, nonne cognovistis in libris Mosis in rubo, quomodo
 ei dixit Deus dicens: ego sum Deus Abrahami et Deus Isaci et Iacobi. 27. Non-est Deus mortuorum, sed
 vivorum; at vos multum erronei estis. 28. Et accedens unus horum scribarum, audiens eos una quæren-
 tes, videns, quod bene iis respondit, interrogavit eum: quæ est omnium legum prima? 29. Verum Iesus
 respondit ei, quod prima omnium lex: audi Israel! dominus, Deus noster, dominus unus est, 30. et ames
 dominum, Deum tuum, ex omni corde tuo et ex omni anima tua et ex omni mente tua et ex omni potestate

ANNOTATIONES.

xii, 10. *stains*] lapis, gr. omn. λίθον ad pronomen
 relativum (ον) referendum, quem græcismum (Matthiæ
Gramm. Græc. p. 886) Gothus non imitans nomina-
 tivum, qui requiritur, ponit. — *sah*] J. St. ÷ *sa*.

xii, 13. *sumai*] quidam, gr. omn. τινάς.

xii, 14. *saiwis*] J. St. B. ✕ *sai:wais*. — *laiseis*] Z ✕
laisis. — *giban kaisara*] ¶ gr. — *þau*] J. St. ✕
þan. — *gibaima*] Ulf. c. cod. 225 et verss. ° η μη
δωμεν, et ita quidem, ut *gibaima* cum præcedente *þau*
ni (η ού) conjungat.

xii, 15. *iesus*] sic cod. Arg.; J. St. Hz. Z. ✕ *is*.
 — *gasaiwands*] videns, gr. εἰδώς, sic xii, 28. — *wa*
mik] J. St. ✕ *wa me*, B. lac.

xii, 16. *ist*] est, ° gr. omn. — *manleika*] J. St. ✕
manaleik.

xii, 19. *barna*] liberos, gr. omn. σπέρμα.

xii, 22. *samaleiko*] similiter, ° gr. — *su*] J. St. ✕ *sa*.

xii, 23. *þzai*] Ulf. c. codd. et verss. ° οἷν.

xii, 24. *andhafjands*] cod. Arg. ✕ *andhafjans* eo-
 dem vitio, quo Cor. II, v 1, 6 *gaþlaihans*, et Eph. II,
 16 *afslahans* in cod. B pro *gaþlaihands* et *afslahands*
 scribitur, cf. ad L. xx, 37. Alia ejusmodi vitia notata
 vid. ad Tim. I, 1, 3. — *ni*] J. ✕ *niu*, sic idem L.
 III, 15; ix, 55. — *mela*] cod. Arg. marg. *bokos* (libros).

xii, 25. *usstandand*] gr. omn. post *dauþaim*. —
þai] hi, ° gr.

xii, 26. *imma qaþ*] ¶ gr. omn. — *im*] sum, ° gr.
 omn. — *jah*] ult. Ulf. ° ο θεός.

xii, 28. *samaua sokjandans*] J. St. ✕ *samasokjan-*
dans, B. ✕ *sammasokjandans*. — *gasaiwands*] vid. ad
 vs. 15; J. St. ÷ *jah* addunt e græcis. — *im*] J. St.
 B. ✕ *in*. — *anabusne*] St. ÷ *anabuzne*. — *frumista*] gr.
 omn. ante *allaizo*.

xii, 30. *frijos*] J. St. ✕ *frigos*,

31 þeinaí. so frumista anabusns. jah anþara galeika þizai. frijos newundjan þeinaana sve þuk silban. maizei
 32 þaim anþara anabusns nist. jah qaþ du imma sa bokareis. vaila laisari. bi sunjai qast þatei ains ist jah
 33 nist anþar alja imma. jah þata du frijon ina us allamma hairtin jah us allamma frapja jah us allai
 saivalai jah us allai mahtai. jah þata du frijon newundjan sve sik silban managizo ist allaim þaim
 34 allbrunstim jah saudim. jah iesus gasaiwands ina þatei frodaba andhof qaþ du imma. ni fairra is
 35 þiudangardjai guþs. jah ainshun þanaseiþs ni gadaursta ina fraihnan. jah andhafjands iesus qaþ
 36 laisjands in alh. waiva qiþand þai bokarjos þatei xristus sunus ist daveidis. silba auk daveid qaþ in
 ahmin veihamma. qiþiþ frauja du frauin meinamma. sit af taihsvon meinai. unte ik galagja sijands
 37 þeinans fotubaurd fotive þeinaize. silba raihtis daveid qiþiþ ina fraujan. jah waþro imma sunus ist.
 xiii, 16 jah alla so managei hausidedun imma gabaurjaba. jah qaþ du im in laiseinai seinai. saiwiþ faura —
 17, 18 —vastja seinai. aþþan vai þaim qiþuhaftom jah daddjandeim in jainaim dagam. aþþan bidjaiþ ei ni
 19 vairþai sa þlauhs izvar vintrau. vairþand auk þai dagos jainai aglo svaleika sve ni vas svaleika fram
 20 anastodeinai gaskaftais. þoei gaskoþ guþ. und liita jah ni vairþiþ. jah ni frauja gamaurgidedi þans
 dagans. ni þauh ganesi ainhun leike. akei in þize gavalidane. þanzei gavalida. gamaurgida þans da-
 21, 22 gans. jah þan jabai was izvis qiþai. sai her xristus aiþþau sai jainar. ni galaubjaiþ. unte urreisand
 galiugaxristjeis jah galiugapraufeteis jah giband taiknins jah sauratanja du afairzjan. jabai mahteig
 23, 24 sijai. jah þans gavalidans. iþ jus saiwiþ. sai. fauragataih izvis allata, akei in jainans dagan's afar þo
 25 aglon jaina sauil riqizeip jah mena ni gibip liuhap sein jah stairhons himinis vairþand diursandeins
 26 jah mahteis þos in himinam gavagjanda. jah þan gasaiwand sunu mans qimandan in milhmam miþ
 27 mahtai managai jah vulþau. jah þan insandeip aggiluns seinans jah galisip þans gavalidans seinans
 28 af sidvor vindam fram andjam airþos und andi himinis. aþþan af smakkabagma ganimip þo gajukon.
 29 þan þis jupan asts þlaqus vairþip jah uskeinand laubos. kunnuþ þatei newa ist asans. svah jah
 xiv, 4, jus. þan gasaiwiþ þata vairþan. kunneip þatei newa siju þan — — . . . teiþs þis balsanis varþ.

INTERPRETATIO.

tua; hæc prima lex, 51. et altera æqualis huic: ames propinquum tuum uti te ipsum; major his alia lex non est, 52. Et dixit ad eum hic scriba: bene, magister, in veritate dixisti, quod unus est et non est alius præter eum, 53. et hoc ad amandum eum ex omni corde et ex omni mente et ex omni anima et ex omni potestate, et hoc ad amandum propinquum, uti se ipsum, majus est omnibus his holocaustis et sacrificiis. 54. Et Iesus videns eum, quod prudenter respondit, dixit ad eum: non procul es regno Dei, et unus amplius non ausus est eum interrogare. 55. Et respondens Iesus dixit docens in templo: quomodo dicunt hi scribæ, quod Christus filius est Davidis? 56. Ipse enim David dixit in spiritu sancto: dicit dominus ad dominum meum, sede a dextra mea, donec ego pono inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 57. Ipse enim David dicit eum dominum, et unde ei filius est? Et omnis hæc turba audiverunt eum libenter. 58. Et dixit ad eos in doctrina sua: cavete a — xiii, 16. — vestem suam. 17. At vae his gravidis et lac antibus in illis diebus. 18. At oretis, ut non fiat hæc fuga vestra hieme; 19. fiunt enim hi dies illi afflictio talis, uti non fuit talis ab initio creationis, quam creavit Deus, usque hodie et non sit. 20. Et si dominus breviaret hos dies, non utique valeret unum corporum, sed ob hos electos, quos elegit, breviavit hos dies. 21. Et tum si quis vobis dicat, ecce hic Christus, aut ecce illic, ne credatis; 22. nam surgunt pseudochristi et pseudoprophetae, et dant signa et portenta ad seducendum, si possibile sit, etiam hos electos. 23. Verum vos videte, ecce, prædixi vobis omne. 24. Sed per illos dies post hanc afflictionem illam sol tenebratur et luna non dat lumen suum. 25. et stellæ cæli fiunt cadentes et vires hæ in cælis commoventur. 26. Et tum vident filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa et gloria. 27. Et tum mittit angelos suos et colligit hos electos suos a quatuor ventis, a finibus terræ usque finem cæli. 28. At a fico sumite hanc parabolam; cum jam hujus ramus tener sit et germinant folia, cognoscitis, quod prope est messis. 29. Sic etiam vos, cum videtis hoc fieri, cognoscite, quod prope sit tum — xiv, 4. — . . . ditio hujus bal-

ANNOTATIONES.

xiii, 31. þizai] huic, gr. αὐτῆ.
 xiii, 36. in] J. St. B. ✕ du. — ik] ego, ° gr. omn.
 xiii, 37. raihtis] enim, gr. omn. οὖν; aut Ulf. aut librarius initio versus præcedentis in errorem ductus scripsisse videtur, nam raihtis nullo alio loco pro οὖν ponitur. — fraujan] J. St. B. ✕ frauin (fanin); in cod. Arg. nunc legi amplius nequit. — imma sunus] ¶ gr. omn. — alla] omnis, gr. omn. πολὺς.
 xiii, 38. faura] in cod. Arg. post faura duæ litteræ (non is, quod J. St. dederunt, sed fortasse bo —) scriptæ fuerunt; ita autem adesa est membrana ut quid vere scriptum fuerit, certo dici non possit.
 xiii, 17. daddjandeim] editt. ✕ daddjandein; in cod. Arg. syllaba dadd . . . integra conservata est, sed ea reliquarum litterarum fragmenta sunt, ut lectio inde eruta pro sincera haberi possit.
 xiii, 20. ni] pr. fortasse nih legendum est, nam hoc, non ni, pro græco εἰ μὴ poni solet: J. ix, 33; xv, 22; xviii, 30; xix, 11; Rom. vii, 7; ix, 29 (quo ultimo loco niu male editum erat) aut librarii incuria

jabai post jah intercidit. — þanzei] sic cod. Arg.; editt. ✕ þansei.
 xiii, 22. galiugaxristjeis] editt. ✕ galiugaxristjais (J. St. ✕ div.); — ei in terminatione, quia in ea parte membrana læsa est, quanquam cognosci non potest, postulat tamen usus linguæ gothicæ; — ais autem pro pluralis nominativo sine exemplo est. — galiugapraufeteis] J. St. ✕ div. — sijai] sit, ° gr. omn.
 xiii, 24. sauil] J. St. ✕ sa uil, B. ✕ sau il. — liuhap] B. ✕ lauhab.
 xiii, 25. himinis] Griesb. falso adnotat, Ulf. legere ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 xiii, 28. ist asans] ¶ gr. omn.
 xiii, 29. gasaiwiþ þata] ¶ gr. þatei] J. St. ✕ þata. — siju] sic cod. Arg.; lh. Z. ✕ siiau; secundum regulas grammaticas sijai scribendum est.
 xiv, 4. . . teiþs] sic cod. Arg.; editt. ✕ . . . meins; plene fortasse fragisteins est, vid. Cor. I, v, 5 ubi simplex qisteins (ὄλεθρος) invenitur. frabugjan, St. ✕ farbugjan.

5 maht vesi auk þata balsan frabugjan iu managizo þau þrijahunda skatte jah giban unledaim. jah andstaur-
 6, 7 raidedun þo. iþ iesus qap. letiþ þo. duwe izai uspriutiþ. þannu goþ vaurstv vaurhta bi mis. sinteino
 auk þans unledans habaiþ miþ izvis jah þan vileiþ. maguþ im vaila taujan. iþ mik ni sinteino habaiþ.
 8, 9 patei habaida so. gatavida. faursnau salbon mein leik du ustilha. amen qiþa izvis. þiswaruh þei mer-
 10 jada so aivaggeljo and alla manaseþ. jah þatei gatavida so. rodjada du gamundai izos. jah iudas
 11 iskarioteis ains þize tvalibe galaiþ du þaim gudjam. ei galevidedi ina im. iþ eis gahausjandans fagino-
 12 dedun jah gahaþaitun imma faihu giban. jah sokida. waiva gatilaba ina galevidedi. jah þamma fru-
 mistin daga azyme. þan paska salidedun. qeþun du imma þai siponjos is. war vileis ei galeipandans
 13 manvjaim. ei matjais paska. jah insandida tvans siponje seinaze qapuh du im. gaggats in þo borg.
 14 jah gamoteiþ iggis manna kas vatins bairands. gaggats afar þamma. jah þadei inngaleiþai. qiþaits
 þamma heivaþraujin þatei laisareis qiþiþ. war siud salivros. þarei paska miþ siponjam meinaim
 15, 16 matjau. jah sa izvis taikneiþ kelikn mikilata gastraviþ manvjata. jah jainar manvjaiþ unsis. jah usidd-
 41, 42 jedun þai sipon . . — sai. galevjada sunus mans in handuns fravaurhtaize. urreisiþ gaggam. sai. sa
 43 levjands mik atnewida. jah sunsaiv nauþþanuh at imma rodjandin qam iudas sums þize tvalibe jah
 miþ imma managei miþ hairum jah trivam fram þim auhumistam gudjam jah bokarjam jah sinistam.
 44 atuh þan gaf sa levjands im handvon qiþands. þammei kukjau. sa ist. greipiþ þana jah tiubiþ arniba.
 45, 46 jah qimands sunsaiv atgaggands du imma qap. rabbei rabbei. jah kukida imma. iþ eis uslagidedun
 47 handuns ana ina jah undgripun ina. iþ ains sums þize atstandandane imma uslukands hairu sloh
 48 skalk auhumistins gudjins jah afsloh imma auso þata taihsvo. jah andhafjands iesus qap du im. sve
 49 du vadedjin urrunnuþ miþ hairum jah trivam greipan mik. daga wammeh vas at izvis in alb lais-
 50, 51 jands jah ni gripuþ mik. ak ei usfullnodedeina bokos. jah afletandans ina gaþlahun allai. jah ains
 52 sums juggalaups laistida afar imma bivaibiþs leina ana naqadana. jah gripun is þai juggalands. iþ
 53 is bileiþands þamma leina naqaps gaþlahun faura im. jah gatauhun iesu du auhumistin gudjin jah

INTERPRETATIO.

sami facta-est. 5. Possibile esset enim hoc balsamum vendere plus quam trecentis denariorum et dare pau-
 peribus, et fremuerunt in hanc. 6. Verum Iesus dixit: sinite hanc! cur ei asperi-estis? profecto bonum
 opus fecit in me. 7. Semper enim hos pauperes habetis cum vobis, et cum vultis, potestis iis bene facere;
 verum me non semper habetis. 8. Quod habuit hæc, fecit; prævit ungere meum corpus ad sepulturam.
 9. Amen dico vobis, ubicunque quod nuntiatur hoc evangelium per omnem mundum, etiam quod fecit
 hæc, dicitur ad memoriam ejus. 10. Et Iudas Iscariotes, unus horum duodecim, ivit ad hos sacerdotes, ut
 trade et eum iis. 11. Verum ii audientes gavisi sunt et promiserunt ei pecuniam dare, et quæsit, quomodo
 apte eum traderet. 12. Et hoc primo die azymorum, cum pasca immolarunt, dixerunt ad eum hi discipuli
 ejus: ubi vis, ut euntes paremus, ut edas pasca? 13. Et misit duos discipulorum suorum dixitque ad eos:
 ite in hanc urbem, et occurrit vobis homo vas aquæ ferens; ite post hunc, 14. et quo introeat, dicatis huic
 domino, quod magister dicit, ubi sunt mansiones, ubi pasca cum discipulis meis edam? 15. Et hic vobis
 ostendit coenacum unum magnum stratum paratum, et illic parate nobis. 16. Et exierunt hi discip(uli) — 41. —
 ecce, traditur filius hominis in manus peccatorum. 42. Surgite, imus! ecce, hic tradens me appropinqua-
 vit. 43. Et statim adhuc in eo loquente, venit Iudas, quidam horum duodecim, et cum eo turba cum gla-
 diis et contis ab his summis sacerdotibus et scribis et natu-maximis. 44. Dedit autem hic tradens iis signum
 dicens: quem osculer, hic est, prehendite hunc et ducite caute. 45. Et veniens statim accedens ad eum
 dixit: rabbi! rabbi! et osculatus est eum. 46. Verum ii injecerunt manus in eum et ceperunt eum. 47. Ve-
 rum unus quidam horum adstantium ei educens gladium percussit servum summi sacerdotis et amputavit ei
 aurem hanc dextram. 48. Et respondens Iesus dixit ad eos: uti ad maleficum existis cum gladiis et con-
 tis, prehendere me. 49. Die quoque sui apud vos in templo docens et non prehendistis me, sed ut impleren-
 tur litteræ. 50. Et relinquentes eum aufugerunt omnes. 51. Et unus quidam juvenis secutus est post eum
 amictus lino super nudo, et prehenderunt eum hi juvenes. 52. Verum is relinquens hoc linum nudus aufu-
 git ab iis. 53. Et duxerunt Iesum ad summum sacerdotem et (Vide paginam sequentem.)

ANNOTATIONES.

xiv, 6. þannu] Z. male convertit nam, quapropter
 Griesb. Ulf. cum iis codd. consentire ait, qui γὰρ ad-
 dant, quod si vero consideramus particulam þannu
 græco ἄρα, ἄραγε respondere solere: M. vii, 20; Mc.
 iv, 41, Rom. xiv, 12, 19; Cor. II, v, 15 (vi, 3), Ulf.
 aut ἄρ legisse, aut propter sensum illam particulam
 de suo addidisse videtur; est autem nostrum ja (sie
 hat ja ein gutes werk an mir gethan: gall., oui, elle a fait
 en moi une bonne œuvre).

xiv, 9. gamundai] J. St. B. ✕ gamunjan.

xiv, 12. ei] r. ut, ° gr. omn.

xiv, 13. gaggats] sec. cod., Arg. J. St. ✕ gaggast.

xiv, 15. izvis] J. St. ✕ igvis (sic uterque etiam i,
 17) pro iggis; sunt fortasse, quibus quod dualis ali-
 quoties præcesserit, iggis etiam h. l. præplaceat; sed
 invito codice nihil mutandum est. — jah] sec. et, ° gr.

xiv, 43. sums] Ulf. c. codd. et verss. ° ὄν. — ma-
 nagei] Ulf. c. codd. et verss. ° πολύς.

xiv, 44. atuh þan gaf] B. Z. ✕ at uh þan gaf; recte
 jam J. St. ediderunt, quos Z. injuria vituperat; sei-
 licet ignoravit hic vir doctus encliticam naturam vo-

culæ — uh, neque eorum præsertim memineral loco-
 rum, qualis est xvi, 8 dizuh þan sat, nam s non nisi
 in mediis verbis aut compositis in cognatum z permutatur.
 Cæterum inter præpositiones et verba cum illis
 composita, illud — uh sæpius fit ut ponatur: L. xvii,
 7 anuhkumbei (pro anakumbei-uh) xviii, 38 ubuhvopi-
 da (pro usvopida-uh) J. vii, 32; xi, 41; xvi, 28, xvii,
 1; Eph. iv, 9; dirimuntur composita etiam aliis in-
 terpositis particulis: L. xx, 25 us nu gibiþ, J. vi, 22
 miþ ni qam. Utraque figura hoc nostro loco adhibetur,
 sic etiam Cor. I, xiv, 23 atuhþ-þan gaggand. xv, 15
 biþþ-þan gitanda. Eph. iv, 23 anuhþ-þan niujaiþ, cf.
 ad M. ix, 28. — im] iis, gr. omn. αὐτὸν — αὐτοῖς.

xiv, 46. handuns] J. St. B. ✕ handans; cæterum
 gr. post ana ina et Ulf. c. codd. et verss. ° αὐτῶν.

xiv, 47. imma] pr. ei, ° gr. omn. — þata taihsvo]
 hanc dextram, ° gr. omn.; Ulf. ex locis parallelis
 (L. xxii, 50) J. xviii, 10 hausisse videtur:

xiv, 49. daga wammeh] edit. ✕ jct.

xiv, 50. gaþlahun allai] † gr.

54 garunnun miþ imma auhumistans gudjans allai jah þai sinistans jah bokarjos. jah paitrus fairrapro
 laistida afar imma. unte qam in garda þis auhumistins gudjins jah vas sitands miþ andbahtam jah
 55 varmjands sik at liuhada. iþ þai auhumistans gudjans jah alla so gafaurds sokidedun ana iesu veit-
 56 vodipa du afdaupþjan ina jah ni bigetun. managai auk galiug veitvodidedun ana ina. jah samaleikos
 57, 58 þos veitvodipos ni vesun. jah sumai usstandandans galiug veitvodidedun ana ina qipandans. þatei
 yeis gahausidedum qipandan ina. þatei ik gataira alh þo handuvaurhton jah bi prins dagans anþara
 59, 60 unhanduvaurhta gatimrja. jah ni sva samaleika vas veitvodipa ize. jah usstandands sa auhumista
 61 gudja in midjaim frah iesu qipands. niu andhafjis vaiht. wa þai ana þuk veitvodjand. iþ is þahaida
 jah vaiht ni andhof. aftra sa auhumista gudja frah ina jah qap du imma. þu is xristus sa sunus þis
 62 þtuþeigins. iþ iesus qapuh. ik im. jah gasaiwiþ þana sunu mans af taihsvon sitandan mahtais jah
 63 qimandan miþ milhmam himinis. iþ sa auhumista gudja disskreitands vastjos seinos qap. wa þana-
 64 mais þaurbum veis veitvode. hausideduþ þo vajamerein is. wa izvis þugkeiþ. þaruh eis allai gadomi-
 65 dedun ina skulan visan daupau. jah dugunnun sumai speivan ana vlit is jah huljan andvairþi is jah
 66 kaupatjan ina jah qeþun du imma. praufetei. jah andbahtes gabaurjaba lofam slohun ina. jah visan-
 67 din paitrau in rohsnai dalaba. jah atiddja aina þiujo þis auhumistins gudjins. jah gasaiwandeit paitru
 68 varmjandan sik insaiwandeit du imma qap. jah þu miþ iesua þamma nazoreinau vast. iþ is afaiaik
 69 qipands. ni vaiht. ni kann. wa þu qipis. jah galaip saur gard. jah hana vopida. jah þivi gasaiwandeit
 70 ina aftra dugann qipan þaim saurastandandam þatei sa þizeit ist. iþ is aftra laugnida. jah afar leitil
 71 aftra þai atstandandans qeþun du paitrau. hi sunjai þizeit is. jah auk razda þeina galeika ist. iþ is du-
 72 gann afaikan jah svaran þatei ni kann þana mannan. þanei qipip. jah anþaramma sinþa hana vopi-
 da. jah gamunda paitrus þata vaurd. sve qap imma iesus þatei saurþize hana hrukjai tvaim sinþam.
 xv, 1 invidis mik þrim sinþam. jah dugann greitan. jah sunsaiv in maurgin garuni taujandans þai ahu-
 mistans gudjans miþ þaim sinistam jah bokarjam. jah alla so gafaurds gabindandans iesu brahtedun

INTERPRETATIO.

convenerunt cum eo summi sacerdotes omnes et hi natu-maximi et scribæ. 54. Et Petrus procul secutus-est post eum, donec venit in domum hujus summi sacerdotis et fuit sedens cum ministris et calefaciens se ad ignem. 55. Verum hi summi sacerdotes et omne hoc consilium quesiverunt contra Iesum testimonium ad interficiendum eum et non invenerunt. 56. Multi enim falso testati-sunt contra eum; et convenientia hæc testimonia non fuerunt. 57. Et quidam surgentes falso testati-sunt contra eum dicentes, 58. quod nos audivimus dicentem eum, quod ego dissolve templum hoc manufactum et per tres dies alud non-manufactum ædifico. 59. Et non sic convenientis fuit testimonium eorum. 60. Et exurgens hic summus sacerdos in mediis interrogavit Iesum dicens: nonne respondes quidquam, quid hi contra te testantur? 61. Verum is tacuit et quidquam non respondit. Iterum hic summus sacerdos interrogavit eum et dixit ad eum: tu es Christus, hic filius hujus boni? 62. Verum Iesus dixit: ego sum, et videtis hunc Filium hominis a dextra sedentem potentiae et venientem cum nubibus caeli. 63. Verum hic summus sacerdos scindens vestes suas dixit: quid amplius desideramus nos testes? 64. Audivistis hanc blasphemiam ejus! quid vobis videtur? Tunc ii omnes judicarunt eum reum esse mortis. 65. Et ceperunt quidam spuere in faciem ejus et velare faciem ejus et colaphizare eum et dixerunt ad eum: profetiza! et ministri petulanter volis percusserunt eum. 66. Et existente Petro in atrio deorsum, et accessit una ancillarum hujus summi sacerdotis. 67. Et videns Petrum calefacientem se, adspiciens ad eum dixit: etiam tu cum Iesu hoc Nazoreno fuisti! 68. Verum is negavit dicens; non scio, non novi, quid tu dicis. Et ivit ante domum et gallus cantavit. 69. Et ancilla videns eum iterum cepit dicere his circumstantibus, quod hic horum est. 70. Verum is iterum negavit, et post paulum iterum hi adstantes dixerunt ad Petrum: in veritate horum es, et enim sermo tuus similis est. 71. Verum is cepit negare et jurare, quod non novi hunc hominem, quem dicitis. 72. Et secunda vice gallus cantavit, et recordatus-est Petrus hoc verbum, ut dixit ei Iesus, quod antequam gallus cantet duabus vicibus, negas me tribus vicibus, et cepit flere. xv, 1. Et statim in mane consilium facientes hi summi sacerdotes cum his natu-maximis et scribis et omne hoc concilium virientes Iesum duxerunt

ANNOTATIONES.

xiv, 53. allai] gr. omn. ante auhumistans.
 xiv, 54. qam] venit, ° gr. omn.; deinde Ulf. εσω non legit.
 xiv, 56. galiug veitvodidedun] Hz. ✕ galiugaveitvodidedun, sic etiam vs. seq.; Z. injuria eam lectionem probat, memor fortasse nominis galiuga veitvods; sed alia est verborum atque nominum in compositione ratio.
 xiv, 58. ina] gr. omn. ante qipandan. — þo] vid. ad x, 5.
 xiv, 59. veitvodipa] J. St. ✕ veitvodidipa.
 xiv, 62. sitandan] J. St. ⇨ sitan.
 xiv, 63. veis] nos ° gr. omn.
 xiv, 64. is] ejus, ° gr. — skulan visan] ¶ gr.
 xiv, 65. ana vlit is] in faciem ejus, gr. αὐτῶ; cæterum pro vlit B. ✕ vaiht. — kaupatjan] St. ✕ raupatjan, quod lh. probat, sed vid. M. xxvi, 67; Cor. I, iv, 11; II, xii, 7. — qeþun] dixerunt, gr. omn. λέγειν ab ἤρξαντο pendens. — gabaurjaba] libenter, ° gr. omn.; Ulf. c. verss. latinis. — slohun ina] ¶ gr.
 xiv, 66. jah] sec. et, J. St. ° (✕) c. gr. omn.; jah

pleonastice post participia sæpius ponitur: M. viii, 14 jah qimands iesus in garda jah gasaw. J. vi, 45 wixuh sa gahausjands at attin jah ganam, alia. — atiddja] J. St. ✕ atiddja.
 xiv, 67. iesua] gr. post nazoreinau; cæterum vid. ad i, 24.
 xiv, 68. saur gard] ante domum, gr. εἶω εἰς τὸ προαύλιον.
 xiv, 70. jah auk] Ulf. c. codd. ° Γαλιλαῖος εἶ και.
 xiv, 71. afaikan] negare, gr. omn. ἀναθεματίζειν, quod loco parallelo M. xxvi, 74 strictius per asdomjan redditur. — þana] vid. ad x, 5.
 xiv, 72. jah] pr., Ulf. c. codd. ° εὐθέως, — sve] ut, gr. οὐτ' αὐτ' οἶ, Ulf. c. codd. ὡς. — sinþam] sec. J. St. ✕ sinþan. — dugann greitan] cepit lacrymare, gr. ἐπιδαλῶν ἔκλαιε.
 xv, 1. gudjans] J. St. ✕ gudjands. — brahtedun] Ulf. ° και παρέδωκαν; cæterum non est, quod Gothum ἀπήγαγον pro ἀπήνεγκον legisse, cum Sch. contendatur; sic briggan pro græco ἀποφέρειν etiam L. xvi, 22. — ina] eum, ° gr.

2 ina at peilatau. jah frah ina peilatus. þu is þiudans iudaie. ip is andhafjands qap du imma. þu qipis.
 3, 4 jah vrobidedun ina þai auhumistans gudjans filu. ip peilatus astra frah ina qipands. niu andhafjis ni
 5 vaiht. sai. wan filu ana þuk veitvodjand. ip iesus þanamais ni andhof. svasve sildaleikida peilatus.
 6, 7 ip and dulþ warjoh fralailot im ainana bandjan. þanei bedun. vasuh þan sa haitana barabbas miþ
 8 þaim miþ imma drobjandam gabundans. þaiei in auhjodau maurþr gatavidedun. jah usgaggandei alla
 9 managei dugunnun bidjan. svasve sinteino tavida im, ip peilatus andhof im qipands. vileidu fraleitau
 10, 11 izvis þana þiudan iudaie. vissa auk þatei in neiþis atgebun ina þai auhumistans gudjans. ip þai au-
 12 humistans gudjans invagidedun þo managein. ei mais barabban fralailoti im. ip peilatus astra and-
 13 hafjands qap du im. wa nu vileiþ ei taujau þammei qipip þiudan iudaie. ip eis astra hropidedun.
 14 ushramei ina. ip peilatus qap du im. wa allis ubilis gatavida. ip eis mais hropidedun. ushramei ina.
 15 ip peilatus viljands þizai managein fullafahjan fralailot im þana barabban ip iesu atgaf usbliggvands.
 16 ei ushramiþs vesi. ip gadrauhteis gatauhun ina innana gardis. þatei ist praitoriaun. jah gabaihai un
 17, 18 alla hansa jah gavasidedun ina paupurai jah atlagidedun ana ina þaurneina vipja usvindandans jah
 19 dugunnun goljan ina. hails piudan iudaie. jah slohun is haubiþ rausa jah bispivun ina jah lagjan-
 20 dans kniva invitun ina. jah biþe bilailaikun ina. andvasidedun ina þizai paupurai jah gavasidedun
 21 ina vastjom svesaim jah ustauhun ina ei ushramidedeina ina. jah undgripun sumana manne seimona
 22 kyreinaiu qimandan af akra attan alaiksandraus jah rufaus. ei nemi galgan is. jah attauhun ina ana

INTERPRETATIO.

cum ad Pilatum. 2. Et interrogavit eum Pilatus : tu es rex Iudæorum? verum is respondens dixit ad eum ; tu dicis! 3. Et accusarunt eum hi summi sacerdotes multum; 4. verum Pilatus iterum interrogavit eum dicens : nonne respondes non quidquam? ecce quam multum contra te testantur! 5. Verum Iesus amplius non respondit, adeo-ut miraretur Pilatus. 6. Verum per festum quodque dimisit iis unum vinctum, quem petierunt. 7. Fuit autem hic vocatus Barabbas, cum his cum eo tumultuantibus vinctus, qui in seditione homicidium fecerunt. 8. Et exiens omnis turba cœperunt orare, sicut semper fecit iis. 9. Verum Pilatus respondit iis dicens : vultisne dimittere vobis hunc regem Iudæorum? 10. Scivit enim, quod ob invidiam tradiderunt eum hi summi sacerdotes. 11. Verum hi summi sacerdotes commoverunt hanc turbam, ut potius Barabbam dimitteret iis. 12. Verum Pilatus iterum respondens dixit ad eos : quid jam vultis, ut faciam quem vocatis regem Iudæorum? 13. Verum ii iterum clamarunt : crucifige eum! 14. Verum Pilatus dixit ad eos : quid enim mali fecit? Verum ii magis clamarunt : crucifige eum! 15. Verum Pilatus volens huic turbæ satisfacere dimisit iis hunc Barabbam, verum Iesum tradidit flagellans, ut crucifixus esset. 16. Verum milites duxerunt eum intro atrium, quod est prætorium, et convocarunt omnem cohortem 17. et vestiverunt eum purpura et imposuerunt in eum spineam coronam plectentes. 18. et cœperunt salutare eum : salve, rex Iudæorum! 19. et percusserunt ejus caput arundine et conspuerunt eum et ponentes genua adorarunt eum, 20. et quando illuserunt ei, exuerunt ei hanc purpuram et induerunt eum vestibus propriis, et eduxerunt eum, ut crucifigerent eum. 21. Et apprehenderunt quemdam hominum, Simonem Cyrenæum, venientem ab agro, patrem Alesandri et Rufi, ut sumeret crucem ejus. 22. Et duxerunt eum in

ANNOTATIONES.

xv, 2. iudaie] St. ✕ jadaje.
 xv, 5. ni] Ulf. ° οὐδέν (vaiht).
 xv, 6. warjoh] B. ✕ warja; cod. Arg. J. St. Z. ✕ warjo; id vitium repetitur Skeir. XLIII, 16, ubi warjano pro warjanoh (cf. L, 8 ubi ainvarjamma pro ainvarjam-meh, vel potius pro ainwarjanoh) legitur. Encliticum — h (i. e. uh, cf. ad M. v, 37) addi debet, quia eo omisso pronomen interrogativum relinquitur (Grim. III, 29), quod hoc loco sensus non admittit. Loco parallelo M. XXVII, 15 pro warjoh legitur warjanoh, masculina forma, quæ ipsa apud diligentem lectorem offensionem habet, nam dulþs genere est femininum (L. II, 42; J. VI, 4).
 xv, 8. usgaggandei] ascendens, gr. ἀναβοήσας. — alla] omnis, ° gr.
 xv, 9. vileidu fraleitau] J. St. ÷ vileid ei fraleitau, B. ✕ vileid fraleitau, Z. cum lh. F. ÷ vileidu fraleitau. Omnino proba est codicis Arg. lectio, quam dedimus; u enim in vileidu certo scriptum fuit, quamquam nunc oculorum acie deprehendi vix potest, et sine dubio omissam hanc encliticam desiderarem, quia interrogationi indicandæ inservit. Deinde etiam i ei (ut) Gothus post viljan ponere solet (xv, 12; L. XVIII, 41), tamen infinitivum cum accusativo etiam solet (Mc. x, 36; L. XIX, 14); denique si fraleitau pro passivo Ulfilas usus est, nemo mirabitur, qui gothicam linguam infinitivo passivi omnino carere meminit (vid. ad x, 45). Nostro loco similis est L. I, 62 waiva vil-dedi haitan (καλιῖσθαι) ina, cf. Mc. IX, 45, 47; L. III, 7, 12 et Cor. II, v, 20 ubi δεόμεθα — καταλλάγητε τῷ θεῷ Goth. uti h. l. convertit bidjam gagavair þnan gu þu

(petimus reconciliari Deo), sic M. v, 24 gagg gasibjon — ὑπαγε διαλλάγηθι.

xv, 11. im] J. St. ✕ ins.

xv, 12. astra andhafjands] § gr.

xv, 15. þana] articulus, nominibus propriis rarissime additus L. VI, 11; J. v, 56 (alia enim est locorum Mc. I, 16; L. III, 1 ratio), cum vi quadam ponitur, significans: talis de quo tam gravia dicuntur. — ip] rec., vid. ad M. VI, 24. — iesu atguf] § gr. omn.

xv, 16. innana gardis] editt. ÷ inn anagardis, in qua lectione offensionem habet non solum compositionis ratio, cum neque anagards vocis ἀλή (quæ ante domum aut anterior domus pars est) notionem probe reddat, et simplex gardis illi græcæ voci respondeat (vid. XIV, 54), sed etiam genitivus post inn adverbium positus; nam si genitivo opus est post ejusmodi adverbium, utuntur Gothi formis utana, hindana, cf. Graff Althochdeutsche Præposit. p. 10, ad quorum similitudinem dicendum est innana, vid. Cor. II, VII, 5. Quibus probatis meliore jure contendere videmur Ulf. εἶσω legisse, quam Griesb., qui Gothum εἰς in cod. suo invenisse ait.

xv, 17. þaurneina] St. ✕ þaurneia. — usvindandans] gr. omn. ante þaurneina.

xv, 21. sumana manne] quemdam virorum, gr. omn. παράγοντά τινα; Ulf. lectionem suam ex locis parallelis M. XXVII, 32; L. XXIII, 26 hausisse videtur. — kyreinaiu] J. St. ✕ hyreinaium.

xv, 22. attauhun] duxerunt, gr. φέρουσι, Ulf. c. codd. ἄγουσι.

23 gaulgauba staþ. þatei ist gaskeiriþ wairneins staþs. jah gebun imma drigkan vein miþ smyrna. iþ is
 24 ni nam. jah ushramjandans ina disdailjandans vastjos is vairpandans hlauta ana þos. warjizuh wa
 25, 26 nemi. vasuh þan weila þridjo. jah ushramidedun ina. jah vas ufarmeli fairinos is ufarmeliþ. sa þiu-
 27 dans iudaie. jah miþ imma ushramidedun tvans vadedjans. ainana af taitsvon jah ainana af hleidu-
 28, 29 mein is. jah usfullnoda þata gamelido þata qiþano. jah miþ unsibjaim rahniþs. vas. jah þai saura-
 gaggandans vajameridedun ina viþondans haubida seina jah qiþandans. o sa gatairands þo alh jah bi
 30, 31 þrins dagans gatimrjands þo. nasei þuk silban jah atsteig af þamma galgin. samaleiko jah þai ahu-
 mistans gudjans bilaikandans ina miþ sis misso miþ þaim bokarjam qeþun. anþarans ganasida iþ
 32 sik-silban ni mag ganasjan. sa xristus sa þiudans israelis atsteigadau nu af þamma galgin. ei gasai-
 33 waima jah galaubjaima. jah þai miþushramidans imma idveitidedun imma. jah biþe varþ weila
 34 saihsto. riqis varþ ana allai airþai und weila niundon. jah niundon weilai vopida iesus stibnai
 mikilai qiþands. ailoe ailoe. lima sibakþanei. þatei ist gaskeiriþ. guþ meins guþ meins. duwe mis
 35, 36 bilist. jah sumai þize atstandandane gahausjandans qeþun. sai. helian vopeiþ. þragjands þan aius
 jah gafulljands svam akeitis galagjands ana raus dragkida ina qiþands. let ei saiwam qimau helias
 37, 38 athafjan ina iþ iesus aftra letands stibna mikila uzon. jah faurahah alhs disskritnoda in iua iupaþro
 39 und dalap. gasaiwands þan sa hundafaþs sa atstandands in andvairþja is þatei sva hropjan is uzon.
 40 qap. bi sunjai sa manna sa sunus vas guþs. vesunup-þan qinons fairraþro saiwandeins. in paime
 41 vas marja so magdalene jah marja iakobis þis minnizins jah iosezis aipei jah salome. jah þan vas in
 galeilaa. jah laistidedun ina jah andbahtidedun imma. jah anþaros managos. þozei miþiddjedun
 42 imma in iairusalem. jah juþan at andanahija vaurþanamma. unte vas paraskaive. saei ist fruma
 43 sabbato. qimands iosef af areimaphaias gaguds ragineis. saei vas silba beidands þiu-langardjos guþs.

INTERPRETATIO.

golgotha locum, quod est explicatum calvariae locus. 23. Et dederunt ei bibere vinum cum myrrha; verum is non accepit. 24. Et crucifigentes eum, dividentes vestes ejus, jacentes sortem super illas, quisque quid acciperet. 25. Fuit autem hora tertia, et crucifixerunt eum. 26. Et fuit inscriptio criminis ejus superscripta: hic rex iudaeorum. 27. Et cum eo crucifixerunt duos maleficos, unum a dextera et unum a sinistra ejus. 28. Et impletum est hoc scriptum hoc dictum: et cum iniquis numeratus fuit. 29. Et hi praetereuntes blasphemarunt eum, moventes capita sua et dicentes: o hic dissolvens hoc templum et per tres dies aedificans hoc, 30. Salva te ipsum et descende de hac cruce. 31. Similiter etiam hi summi sacerdotes illudentes ei cum se invicem cum his scribis dixerunt: alios sanavit, verum se ipsum non potest sanare. 32. Hic Christus, hic rex israelis, descendat nunc de hac cruce, ut videamus et credamus. Et hi crucifixi-cum eo convitiati sunt ei, 33. et quando facta est hora sexta, tenebrae factae sunt per omnem terram usque horam nonam. 34. Et nona hora clamavit iesus voce magna dicens: Eloe, Eloe, lima sibacthani, quod est explicatum: Deus mi, Deus mi, cur me reliquisti? 35. Et quidam horum adstantium audientes dixerunt: ecce, Heliam vocat. 36. Currens autem unus et implens spongiam aceto ponens in arundinem potum-dedit ei dicens: sine ut videamus, veniatne Helias detollere eum. 37. Verum iesus iterum emittens vocem magnam exspiravit. 38. Et velum templi scissum est in duo a-summo usque deorsum. 39. Videns autem hic centurio, hic adstans in facie ejus, quod sic clamans exspiravit, dixit: in veritate hic homo hic filius fuit Dei. 40. Fuerunt autem mulieres procul videntes, in quibus fuit Maria haec Magdalene et Maria Iacobi huius minoris et Iosis mater et Salome. 41. Et cum esset in Galilaea, et secutae sunt eum et ministrarunt ei et aliae multae, quae iverunt-cum eo in Ierusalem. 42. Et jam in vespere facto, nam fuit parasceve, qui est primus sabbatorum, 43. veniens iosef ab Arimathaeo, probus decurio, qui fuit ipse exspectans regnum Dei,

ANNOTATIONES.

xv, 24. disdailjandans] distribuentes, gr. διαμεριζονται. — warjizuh wa] quisque quid, gr. τις τι; Goth. graeca nou satis intellexisse apparet.

xv, 28. usfullnoda] St. ✕ usfulnoda. — giþano] vid. ad M. xxvi, 75. — rahniþs] J. St. ✕ rahniþ.

xv, 29. sauragaggandans] antecedentes; lectio illa cod. Arg. et editi. omnino falsa est pro saurgaggandans, hoc enim est παραπορεύεσθαι, vid. Mc. xi, 20; L. xviii, 36; sauragaggan autem respondet graeco παραπορεύεσθαι sive προάγειν, vid. L. i, 76; xviii, 39; Mc. xi, 9. — þo] see hoc, ° gr. omn.

xv, 31. ina] eum, ° gr. omn. — iþ] verum, ° gr. omn.; sic Ulf. saepius in oppositarum sententiarum altero membro addit iþ. quod graeci non habent, vid. J. viii, 15, 23; xv, 5.

xv, 32. atsteigadau] vid. ad J. xiii, 35.

xv, 33. jah] et, gr. omn. δέ.

xv, 34. niundon weilai] [gr. — lima] gr. λαμμά. — sibakþanei] gr. omn. σαβαχθανι, B. lectionem receptam vitiosam esse pro sabakþanei, recte censet, vid. M. xxvii, 46.

xv, 35. gahausjandans] J. ✕ juhausjandans.

xv, 36. galagjands] Ulf. ° τί. — let ei] J. St. B. ✕ jct., iidem vero M. xxvii, 49 recte ediderunt. Falso

adnotat Sch., Ulf. iua legisse in cod. suo; immo de suo addidit Goth. particulam ei, vid. xv, 12; Gal. v, 16, giþa ei ahmin gaggaiþ; cf. Thess. II, iii, 1. þata antþar ei bidjaiþ: ἀφες autem nostrum legisse, Griesb. recte monet.

xv, 37. aftra] iterum, ° gr. omn.; fortasse e M. xxvii, 50 huc tractum.

xv, 38. alhs] cod. Arg. ✕ als, sic. Thess. II, ii, 4; vid. ad M. v, 15. — iupaþro] St. Z. ✕ jupaþro.

xv, 39. þatei] St. ✕ þatai.

xv, 40. þan] Ulf. ° και. — vas] Ulf. ° και. — iakobis] Ulf. c. codd. ° ή, quod M. xxvii, 56 additur; excidisse h. l. eo magis miramur, quod omnis lectionis diversitas in hoc versu ea est, ut quae a graecis dissentiant, cum verbis Matth. vi consentiant.

xv, 41. jah] pr., gr. αὶ και — jah] sec. et, ° gr. omn. — þosei] J. St. ✕ þose.

xv, 42. at andanahija] J. St. ✕ jct. — fruma sabbato] primus sabbatus, gr. omn. προσάββατον, cf. ad xvi, 2.

xv, 43. qimands] veniens, gr. ἦλθεν. — areimaphaias] vid. ad M. xxvii, 57. — gaguds] J. St. ✕ guds, quod Z. eodem sensu poni posse opinatur, quo gaguds; sed errat, nam guds vox est nihili nec ullo loco repe-

44 anananþjands galaiþ inn du peilatau jah baþ þis leikis iesuis. iþ peilatus sildaleikida ei is juþan
 45 gasvalt jah athaitands þan hundafaþ frah ina. ei juþan gadauþnodedi. jah sinþands at þamma
 46 hundafada fragaf þata leik iosefa. jah usbugjands lein jah usnimands ita bivand þamma leina jah
 47 galagida ita in hlaiva. þatei vas gadraban us staina. jah atvalvida stain du daura þis hlaivis. iþ marja
 XVI, 1 so magdalene jah marja iosezis sewun. war galagiþs vesi. jah inuisandins sabbate dagis marja so
 magdalene jah marja so iakobis jah salome usbauhtedun aromata. ei atgaggandeins gasalbodedeina
 2, 3 ina. jah filu air þis dagis afar sabbate atiddjedun du þamma hlaiva at urrinandin sunnin. jah qeþun
 4 du sis misso. was afvalvjai unsis þana stain af daurom þis hlaivis. jah insaiwandeins gaumidedun.
 5 þammei afvalviþs ist sa stains. vas auk mikils abraba. jah atgaggandeins in þata hlaiv gasewun
 6 juggalauþ sitandan in taihsvai bivaibidana vastjai weitai jah usgeisnodedun. þaruh qaþ du im. ni
 faurhteip isvis. iesu sokeip nazoraiu þana ushramidan. nist her. urrais. sai þana staþ. þarei galagi-
 7 dedun ina. akei gaggiþ qipiduh du siponjam is jah du paitrau ei faurbigaggiþ izvis in galeilaian.
 8 þaruh ina gasaiwiþ. svasve qaþ du izvis. jah usgaggandeins af þamma hlaiva gaþlahun. dizuh þan
 9 sat ijos reiro jah usfilmei jah ni qeþun mannhun vaiht. ohtedun sis auk. usstandands þan in maurgin
 10 frumin sabbato ataugida frumist marjin þizai magdalene. af þizaiei usvarp sibun unhuþons. soh
 11 gaggandeis gataih þaim miþ imma visandam qainondam jah gretandam. jah eis hausjandans þatei
 12 libaiþ jah gasaiwans varþ fram izai ni galaubidedun. afaruh þan þata.

INTERPRETATIO.

audens ivit intro ad Pilatum et petiit hoc corpus Iesu. 44. Verum Pilatus miratus-est, quod is jam obiit, et advocans autem centurionem, interrogavit eum, an jam moreretur. 45. Et comperiens ab hoc centurione, tradidit hoc corpus Iosefo. 46. Et emens linum et sumens id obvolvitur hoc lino, et posuit id in sepulcro, quod fuit excisum e saxo, et advolvit saxum ad ostium hujus sepulcri. 47. Verum Maria hæc Magdalene et Maria Iosis viderunt, ubi positus esset. XVI, 1. Et imminente sabbati die Maria hæc Magdalene et Maria hæc Iacobi et Salome emerunt aromata, ut accedentes ungerent eum. 2. Et admodum mane hoc die post (ero) sabbatorum, adierunt ad hoc sepulcrum, in oriente sole, 3. et dixerunt ad se invicem : quis devolvat nobis hoc saxum ab ostiis hujus sepulcri? 4. Et inspicientes observarunt, quod devolutum est hoc saxum; fuit enim magnum valde. 5. Et accedentes in hoc sepulcrum viderunt juvenem sedentem in dextra amictum veste alba, et obstupuerunt. 6. Tunc dixit ad eos : ne timete vobis, Iesum quæritis Nazoræum, hunc crucifixum; non-est hic, surrexit, ecce hunc locum, ubi posuerunt eum. 7. Sed ite diciteque ad discipulos ejus et ad Petrum, quod præcedit vos in Galilæam, ibi eum videtis, sicut dixit ad vos. 8. Et exeuntes ab hoc sepulcro aufugerunt; invasit autem eas tremor et pavor et non dixerunt cuiquam quidquam, timuerunt sibi enim. 9. Surgens autem in mane primo sabbato apparuit primum Mariæ huic Magdalensæ, e qua ejecit septem dæmones. 10. Hæc iens nuntiavit his cum eo existentibus, flentibus et plorantibus. 11. Et ii audientes, quod vivit et visus fuit ab ea, non crediderunt. 12. Post autem hoc. —

ANNOTATIONES.

ritur, *gagudei* autem legitur Tit. i, 4; Skeir. 38, 7, cf. *afguds* Skeir. 44, 22. — *saei*] Ulf. ° xxi. — *vas silba*] gr. omn.

xv, 44. *is*] is, ° gr. mn. — *þan*] autem, ° gr. omu., cum ubi particule *jah þan* unam notionem exprimentes ponuntur, immisso alio verbo dirimi non soleant. in *þan* vitium latere et, quod jam Lye (apud B. præf. p. xiv) et Z. viderunt, *þana* legendum esse arbitramur, quod vero neutiquam euphoniæ gratia, ut viri docti nihil probantia exempla producentes opinantur, in *þan* mutilari debuit. — *juþan*] sec. jam, gr. *πάλα*.

xv, 45. *a*] F. h. l. et Mc. xii, 2 omni auctoritate destitutus *af* scribit.

xv, 46. *ita*] utr. id, ad *leik* (*σῶμα*) referendum; gr. *αὐτόν* (intell. Iesum); aliter L. ii, 28.

xv, 47. *galagiþs vesi*] positus esset, gr. *τίθεται*.

xvi, 1. *inuisandins*] cod. Arg. J. St. B. ✕ *invisandin*, omittitur s propter sequentem eandem litteram, vid. x, 45; cf. ad iii, 13. Cæterum pro *διαγενομένου σαββάτου* Goth. habet instante die et cum L. xxiii, 56; xxiv, 1, consentire videtur, vid. ad vers. 2. Genitivi a utem non sunt absoluti, quos dicunt, sed proprie tempus indicantes, uti vs. seq. Opponuntur igitur *inuisandins sabbate dagis* (præcedente sabbato die, quem supra xv, 42 primum sabbatorum dixit, quia dies et sabbatum antecedens et sequens festi dies erant) et *þis dagis afar sabbate* (postero die sabbati), inter utrumque sabbatus ipse interfuit.

xvi, 2. *þis* — *sabbate*] die postero sabbatorum (strictius : *am nachtag des sabbats*, Gall. *le lendemain du sabbat*), gr. *τῆς μιᾶς σαββάτων*; pro *þis afar dagis* vid. L. vii, 41, pro *afar sabbate* forte legendum est jct. *afar sabbate*, uti olim in partibus quibusdam Germaniæ dies martis (*Dienstag*, *mardi*).

aftermontag (propr. *après lund*) vocabatur, vid. Grimm DRA, p. 820. Cæterum Ulf., ab omnibus græcis dissentientem, Lucæ narrationem sequi jam supra indicavimus; Gothus ita intelligendus est : die, qui sabbatum ipsum præcedit, mulieres aromata emerunt (sabbato ipso quieverunt L. xxiii, 56), die post sabbatum (qui unus est sabbatorum, gr.) ad sepulcrum contenderunt. — *atiddjedun*] cod. Arg. ✕ *atiddedun*. — *at urrinandin*] J. St. Z. ✕ jct.

xvi, 4. *insaiwandeins*] St. ✕ *insanwandeins*.

xvi, 6. *nazoraiu*] Vid. ad i, 24. — *urrais*] gr. omu. ante *nist*. — *þana staþ*] hunc locum, gr. *ὁ τόπος*; eo autem magis mirum est, quod Goth. accusativo utitur, quia nullo alio loco *sai* interjectio vim imperativi verbi *saiwan* habet, vid. præsertim L. i, 38.

xvi, 7. *faurbigaggiþ*] J. St. B. + *fauratgaggiþ*. — *izvis*] sec., J. St. ✕ *ina is*; verum vidit Maresb. p. 441.

xvi, 8. *gaþlahun*] gr. omu. ante *af*. — *dizuh þan*] pro *diz* J. St. ✕ *dei* verbo præcedenti adpictum, deinde jungunt ✕ *uhþan*, B. ✕ *dis uhþan*, Z. ✕ *diz uhþan*; vid. ad xiv, 44. — *ijos*] sic cod. Arg.; Z. ✕ *izos*; J. St. B. ✕ *igos* sinceram lectionem B. in adnotatione exhibet, cf. Grim. I 785. — *ni qeþun*] J. St. B. ✕ *nimanna*, deinde lac. usque ad finem versus.

xvi, 9. *marjin þizai*] J. St. B. ✕ *marive þamei*; B. in adnotatione recte conjecit *þizai*, quod intenta oculorum acie cum lh. in cod. Arg. legimus.

xvi, 10. *soh*] J. St. + *so*. — *gataih*] St. ✕ *gataiþ*. — *visandam*] J. St. B. ✕ *verun*, deinde lac, usque ad finem versus.

xvi, 11. *jah eis hausjandans*] J. St. B. + *iþ eis gahausjandans*. — *gasaiwans*] J. St. B. ✕ *gnsaiwands*.

xvi, 12. *afaruh þan*] J. St. B. ✕ *afar uþþan*.

AIVAGGELJO þAIRH LUKAN

ANASTODEIþ.

1, 1, 2 Unte raihtis managai dugunnun meljan ĩnsaht bi þos gafullaveisidons ĩn uns vaihtins. svasve
 3 anafullun unsis. þaiei fram frumistin. silbasiunjos jah andbahtos vesun þis vaurdis. galeikaida jah
 mis jah ahmin veihamma fram anastodeinai allaim glaggvuba afarlaisjand n gahabjo þus meljan. batista
 4, 5 þaiaufeilu ei gakunnais þize bi þoei galaisiþs ĩs vaurde astaþ. vas ĩn dagam herodes þiudanis iudaias
 gudja namin zakarias us afar abijins jah qeins ĩs us dauhtrum aharons jah namo ĩzoz aileisabaiþ.
 6 vesunuh þan garaihta ba ĩn andvairþja guþs gaggandona ĩn allaim anabusnim jah garaihteim frauþins
 7 unvaha. jah ni vas ĩm harnē. unte vas aileisabaiþ stairo jah ba framaldra dage seinaze vesun.
 8, 9 varþ þan miþþanei gudjinoda ĩs ĩn vikon kunjis seinis ĩn andvairþja guþs bi biuhiþa gudjinassaus
 10 hlauts ĩmma urrann du saljan atgaggands ĩn alh frauþins. jah alls biuhma vas manageins beidandans
 11 uta weilai þimiamins. varþ þan ĩmma ĩn siunai aggilus frauþins standands af tairsvon hunslatadis
 12, 13 pumiamins. jah gadroþnoda zakarias gasaiwands jah agis disdraus ĩna. qaþ þan du ĩmma sa aggilus.
 ni ogs þus zakaria. duþe ei andhausida ĩst bida þeina. jah qens þeina aileisabaiþ gabairid sunu þus
 14 jah haitais namo ĩs iohannem. jah vairþiþ þus faheds jah svegniþa jah managai ĩn gabaurþai ĩs
 15 saginond. vairþiþ auk mikils ĩn andvairþja frauþins jah vein jah leiþu ni drigkid jah ahmins veiþis
 16 gafulljada nauhþan ĩn vambai aiþeins seinazos. jah managans sunive ĩsraelis gavandeþ du frauþin
 17 guþa ĩze. jah silba fauraqimid ĩn andvairþja ĩs ĩn ahmin jah mathai haileiþs gavandjan hairtona attane
 18 du barnam jah untalans ĩn frodein garaihtaize manvjan frauþin managein gafahrida. jah qaþ zakarias
 du þamma aggilau. bi we kunnun þata. ik raihtis ĩm sine'gs jah qens meina framaldr. zei ĩn dagam
 19 seinaim. jah andhafjands sa aggilus qaþ du ĩmma. ik ĩm gabriel sa standands ĩn andvairþja guþs jah
 20 ĩsandips ĩm rodjan du þus jah vailamerjan þus þata. jah sijais þahands jah ni magands rodjan und
 þana dagei vairþai (Vide paginam sequentem.)

INTERPRETATIO.

EVANGELIUM PER LUCAM INCIPIT.

1, 1. Quia quidem multi cœperunt scribere historiam de his completis a ud nos rebus, 2. sicut tradiderunt nobis, qui a primo oculati testes et ministri fuerunt hujus verbi: 3. placuit etiam mihi et spiritui sancto a principio omnia diligenter persequenti continenter tibi scribere, optime Theophile, 4. ut cognoscas horum, de quibus doctus es, verborum veritatem. 5. Fuit in diebus Herodis, regis Iudææ, sacerdos, nomine Zacarias, ex posteritate Abijæ, et mulier ejus e filibus Aharonis, et nomen ejus Elisabeth. 6. Fuerunt autem justi ambo in facie Dei, incedentes in omnibus præceptis et justitiis domini irreprehensibiles. 7. Et non fuerunt iis filii, quia fuit Elisabeth sterilis et ambo provecu diebus suis fuerunt. 8. Factum est autem, dum sacerdotio-functus est is in vice generis sui in facie Dei, 9. secundum consuetudinem sacerdotii sors ei exiit ad immolandum, accedens in templum domini; 10. et omnis grex fuit turbæ expectantes foris hora suffitionis. 11. Factus est autem ei in visione angelus domini, stans a dextra altaris suffitionis, 12. et turbatus est Zacarias videns et timor cepit eum. 13. Dixit autem ad eum hic angelus: ne time tibi, Zacaria, ideo quod exaudita est precatio tua, et mulier tua Elisabeth parturiet tibi filium et voces nomen ejus Ioannem. 14. Et sit tibi lætitia et gaudium, et multi in nativitate ejus gaudent. 15. Fit enim magnus in facie Domini et vinum et siceram non bibit et spiritu sancto repletur adhuc in utero matris suæ; 16. et multos filiorum Israelis convertit ad dominum, Deum eorum; 17. et ipse præcedit in facie ejus in spiritu et potentia Helijæ, convertere corda patrum ad filios et indoctos in prudentiam justorum, parare Domino turbam perfectam. 18. Et dixit Zacarias ad hunc angelum: ex quo scimus hoc? ego enim sum senex et uxor mea provecior in diebus suis. 19. Et respondens hic angelus dixit ad eum: ego sum Gabriel, hic stans in facie Dei et missus sum loqui ad te et evangelizare tibi hoc; 20. et sis tacens et non valens loqui usque hunc diem, quo fiat

ANNOTATIONES.

Inscript. *anastodeiþ* | Vid. ad. Mc. inscript.
 1, 1. *raihtis* | St. ✕ *rahtis*.
 1, 3. *jah ahmin veihamma* | et spiritui sancto, ° gr. omn., Goth. c. verss. lat. — *afarlaisjandin* | gr. omn. ante *fram*.
 1, 5. *þiudanis* | J. St. ✕ *þiudans*. — *gudja* | cod. Arg. editt. ✕ *gudji*; cæterum Ulf. ° *τις*. = *afar* | proprie *post*, h. l. substantivè loco positum significat *posteritatem*, sed longe aberrat Goth. a gr., qui *ἐφημερία* habent; ejus vocis sensum nec h. l., nec vs. 8, ubi per *kuni* (genus) vertit, intellexit; *ἐφημερία* enim est una viginii quatuor classium sacerdotum, qui singulis hebdomadibus ministeriis in temploungebantur.
 1, 7. *vas* | gr. *post aileisabaiþ*.
 1, 8. *kunjis* | generis, vid. ad vs. 5.
 1, 9. *hlauts* | St. ✕ *hlauts*.

1, 10. *manageins* | B. ✕ *managens*. — *beidandans* | expectantes, gr. *προσευχόμενον*. Gr. IV, 1:2 mavult scribere *bidjandans*, sed sunt codd. qui *προσδεχόμενον* habent.
 1, 11. *siunai* | J. St. ✕ *siuna*.
 1, 14. *þus faheds* | ¶ gr. omn.
 1, 15. *nauhþan* | St. ✕ *naukþan*. — *in* | sec. in, gr. *ἐν*.
 1, 17. *in* | tert., J. St. + *du*.
 1, 18. *kunnun* | novimus, gr. omn. *γνώσομαι*.
 1, 20. *jah* | pr., Ulf. ° *ἰδοὺ*. — *dag ei* | St. ✕ *jet*; particulae relativæ pro pronomine positæ usus notandus est: sic xvii, 30 *vairþiþ þamma daga ei*; Neh. v, 14 *fram þamma daga ei*; alia vide notata ad Tim. II, iii, 8; aliis locis *ei* pronomini demonstrativo adjungitur, ut inde relativum pronomem evadat; sic Cor. I, ii, 23 *iesus ĩn þizaiei naht galeviþs vas, nam hlaiþ*.

21, 22 pata. dupe ei ni galaubides vaurdam meinaim. poei usfulljamda in mein seinamma. jah vas
 21, 22 managei beidandans zakariins. jah sildaleikidedun. wa latidedi ina in pizai allh. usgaggands pan
 ni mahta du in rodjan. jah fropon pammei siun gasaw in alh. jah silba vas bandvjands in jah
 23, 24 vas dumbs. jah varp bibe usfullnodedun dagos andbahteis is. galaip du garda seinamma. afaruh pan
 25 pans dagans inkilpo varp aileisabaiþ qens is jah galaugnida sik menops simf qipandei. patei sva mis
 26 gatavida frauja in dagam þaimei insaw afniman idveit mein in mannam. þanuh pan in menop saihstiu
 27 insandiþs vas aggilus gabriel fram guþa in borg galeilais. sei haitada nazaraip. du magaþai in
 28 fragibim abin. pizei namo iosef us garda daveidis. jah namo þizos magaþais mariam. jah galeipands
 29 inn sa aggilus du izai qap. fagino anstai audahafta frauja miþ þus. þiupido þu in qinom. ip si gasai-
 wandeidei gaplahsnoda bi innagahtai is ja þatha sis. weleika vesi so goleins. patei sva þiupida izai.
 30, 31 jah qap aggilus du izai. ni ogs þus mariam. bigast auk anst fram guþa. jah sai. ganimis in kilþein
 32 jah gabairis sunu jah haitais namo is iesu. sah vairþip mikils jah sunus haubistins haitada jah gibid
 33 imma frauja guþ stol daveidis atins is. jah þiudanop usar garda iakobis in ajukduþ jah þiudinassaus
 34 is ni vairþip andeis. qap þan mariam du þamma aggilau. waiva sijai pata. þandei aban ni kann.
 35 jah andhafjands sa aggilus qap du izai. ahma veihs atgaggiþ ana þuk jah mahts haubistins usarskad-
 36 veid þus. dupe ei saei gabairada veihs. haitada sunus guþs. jah sai. aileisabaiþ niþjo þeina jah so
 37 inkilpo sunau in aldomin seinamma jah sa menops saihsta ist izai. sei haitada stairo. unte nist un-
 38 mahteig guþa ainhun vaurde. qap þan mariam. sai þivi frauþins. vairþai mis bi vaurda þeinamma.
 39 jah galaip fairra izai sa aggilus. usstandandei þan mariam in þaim dagam iddja in baingahein sniu-
 40, 41 mundo in borg iudins. jah galaip in gard zakariins jah golda aileisabaiþ. jah varp sve hausida
 42 aileisabaiþ golein mariins. lailaik barn in qipau izos jah gafullnoda ahmins veihs aileisabaiþ. jah
 43 ufropida stibnai mikilai jah qap. þiupido þu in qinom jah þiupido akran qipaus þeinis. jah waþro mis
 44 pata ei qemi aipei frauþins meinis at mis. sai allis. sunsei varp stibna goleinais þeinaizos in ausam

INTERPRETATIO.

hoc, ideo quod non credidisti verbis meis, quæ implentur in tempore suo. 21. et fuit turba e spectantes
 Zacariam et mirati-sunt, quid tardaret eum in hoc templo. 22. Exiens autem non potuit ad eos loqui, et
 intellexerunt, quod visionem vidit in templo, et ipse fuit significans iis et fuit mutus. 23. Et factum-est,
 quando impleti-sunt dies officii ejus, ivit ad domum suam; 24. post autem hos dies gravida facta-est
 Elisabeth, uxor ejus, et occultavit se menses quinque dicens, 25. quod sic mihi fecit dominus in diebus,
 quibus adspexit auferre opprobrium meum in hominibus. 26. Tunc autem in mense sexto missus fuit angelus
 Gabriel a Deo in urbem Galilææ, quæ vocatur Nazareth, 27. ad virginem in sponsionibus marito, cujus
 nomen Iosef, e domo Davidis, et nomen hujus virginis Mariam. 28. Et iens intro hic angelus ad eam dixit:
 salve! gratia opulenta, dominus cum te; benedicta tu in mulieribus. 29. Verum ea videns turbata-est de
 introitu ejus et cogitavit sibi, qualis esset hæc salutatio, quod sic benedixit ei. 30. Et dixit angelus ad eam:
 ne time tibi, Mariam, invenisti enim gratiam a Deo. 31. et ecce, concipis in utero et paris filium, et voces
 nomen ejus Iesum. 32. Hic fit magnus et filius altissimi vocatur et dat ei dominus Deus sedem Davidis,
 patris ejus. 33. Et regnat super domo Iacobi in ævum et regni ejus non fit finis. 34. Dixit tum Mariam
 ad hunc angelum: quomodo sit hoc, quoniam maritum non nosco? 35. Et respondens hic angelus dixit
 ad eam: spiritus sanctus accedit super te et potentia altissimi obumbrat te, ideo ut qui nascitur sanctus,
 vocetur filius Dei. 36. Et, ecce Elisabeth cognata tua etiam hæc gravida filio in senio suo et hic mensis
 sextus est ei, quæ vocatur sterilis, 37. quia non-est impossibile Deo unum verborum. 38. Dixit autem
 Mariam: ecce, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum; et ivit procul ea hic angelus. 39. Exsur-
 gens autem Mariam in his diebus ivit in regionem-montanam festinanter in urbem Iudæ. 40. et ivit in do-
 mum Zacariæ et salutavit Elisabetham. 41. Et factum-est, ubi audivit Elisabeth salutationem Mariæ,
 exsultavit infans in utero ejus et repleta-est spiritu sancto Elisabeth 42. et exclamavit voce magna et
 dixit: benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus uteri tui. 43. Et unde mihi hoc, ut veniret mater
 domini mei ad me? 44. Ecce enim, cum-primum facta-est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit

ANNOTATIONES.

1, 23. dagos] cod. Arg. ✕ dagis; quam c. dicis Arg.
 lectionem cum Z. defendere auderet, et converteret:
 cum diei munera finita essent, sacerdotum ministe-
 rium non unius tantum, sed septem dierum fuisse
 oblitus est. — andbahteis] B. Z. ÷ andbatheins; and-
 bahteis dictum est ea genitivi nominum in — i inni-
 tentium forma (— eis pro — jis), quam Grim. I. 606
 adhuc desideravit; sic gavairþeis Cor. II, XIII, 11;
 Eph. IV, 5. trausteis Eph. II, 12. valdufneis Skeir. 49,
 2; de waiteis J. XII, 24 dubitatur, utrum sit genere
 masculinum (waiteis, cf. germ. der waizen), an neu-
 trum (waiti, cf. island. hveiti).

1, 24. þan] St. ✕ tan. — inkilþo] J. St. ✕ div.
 uti vs. 36 et II, 5, ubi B. etiam ✕ div. — menops]
 J. St. B. ✕ menaps. — simf] Hz. ✕ fim.

1, 25. afniman] Z. ✕ afnimam. — idvei] St. ✕
 idveip.

1, 28. anstai audahafta] J. St. ✕ jet.

1, 29. gasaiwandeidei] videns, ° gr. — gaplahsnoda]
 gr. post. is. — innagah ai] i. e. (non sermone, uti B.

interpretatur, sed) introitu, quod Gord. Append. Ulfil.
 illustrat. p. 57 recte vidit; gr. omn. λόγῳ, Ulfil. c.
 verss. lat.; ceterum J. St. B. ✕ innsagahtui. — is]
 ejus, ° gr. — patei — izai] quod sic benedixit sibi, ° gr.

1, 32. haubistins] J. St. ✕ haubistons. — gibid] J.
 St. ÷ gibip.

1, 33. in ajukduþ] J. St. B. ÷ in aivins. — jah]
 sec., J. St. B. ÷ ip. — andeis] J. St. B. ✕ andei;
 andeis veram esse nominativi formam, cum nunc di-
 dicerimus e Cor. I, xv, 24; II, xi, 15, nec cum Z. de
 ejus auctoritate dubitari debet, neque cum. lh. andeis
 pro genitivo amplius quæquam habebit.

1, 35. izai] J. St. B. ✕ izaize. — dupe ei] J. St. B.
 ✕ duþeh; ceterum Ulf. ° zai.

1, 36. aileisabaiþ] St. ✕ aileizabaiþ. — inkilþo]
 vid. ad vs. 24. — sunau — seinamma] J. St. B. ✕ suna
 (B. ✕ sunu) gavam... nin seinam... deinde lac. usque
 ad vs. 38 jah gal ip.

1, 37. guþa] dev, gr. παρὰ θεῶ.

1, 42. ufropida] St. ✕ usvopida.

- 45 meinain lailaik þata barn in svigniþai in vambai meinai. jah audaga so galaubjandei þatei vairþiþ
 46, 47 ustauhts þize rodidane izai fram frauþin. jah qaþ mariam. mikileid saivala meina frauþan jah
 48 svegneid alma meins du guþa nasjand meinamma. unte insaw du hnaiveinai þiuþos seinazos. sai
 49 allis fram himna nu audagjand mik alla kunja. unte gatavida mis mikilein sa mahteiga. jah veih
 50, 51 namo is. jah armahairtei is in aldins a'de þaim ogandam ina. gatavida svinþein in arma seinamma.
 52 distaida mikilþuthans gahugdai hairtins seinis. gadrausida mahteigans af stolam jah ushauhida
 53, 54 gabnaividans. gredagans gasoþida þiuþe jah gabignandans insandida lausans. bleibida israela þiu-
 55 magu seinamma gamunands armahairteins. svasve rodida du attam unsaraim abrahama jah fraiv is
 56, 57 und aiv. gastop þan mariam miþ izai sve menops þrins jah gavandida sik du garda seinamma. ailei-
 58 sabaiþ usfullnoda mel du baitan jah gabar sunu. jah hausidedun bisitands jah ganiþjos izos. unte ga-
 59 mikilida frauþa armahairtein seinu bi izai. jah miþsaginodedun izai. jah varþ in daga ahtudin. qemuþ
 60 bimaitan þata barn jah haihaitun ina afar namin attins is zakarian. jah andhafjandei so aiþei is qaþ. ne. ak
 61 haitaidau iohannes. jah qeþun du izai þatei ni ainshun ist in kunja þeinamma. saei haitaidau þamma
 62, 63 namin. gabandvidedun þan attin is þata waiva vildedi haitan ina. iþ is sokjands spilda nam jah
 64 melida qiþands. iohannes ist namo is. jah sildaleikidedun allai. usluknoda þan munþs is suns jah
 65 tuggo is jah rodida þiuþjands guþ. jah varþ ana allaim agis þaim bisitandam ina. jah in allai bair-
 66 gahein iudaias merida vesun alla þo vaurda. jah galagidedun allai þai hausjandans in hairtin sei-
 67 namma qiþandans. wa skuli þata barn vairþan. jah þan handus frauþins vas miþ imma. jah zakarias
 68 atta is gafullnoda ahmins veibis jah praufetida jah qaþ. þiuþeigs frauþa guþ i-raelis. unte gaveisoda
 69 jah gavaurhta uslausein managein seinai. jah urraisida hauru naseinai unsis in garda daveidis þiuma-
 70, 71 gaus seinis. svasve rodida þairh munþ veihaze þize fram anastodeinai aivis praufete seinaze. giban
 72 nasein us sijandam unsaraim jah us handau allaize þize hatandane unsis. taujan armahairtiþa bi attam
 73 unsaraim jah gamunan triggvos veihazos seinazos. aiþis þanei svor viþra abrahama attan unsarauna
 74, 75 ei gebi unsis unagein us handau sijande unsaraize galausidaim skalkinon imma in sunjai jah garaihtein

INTERPRETATIO.

hic infans in gaudio in utero meo. 45. Et beata hæc credens, quod sit perfectio horum dictorum ei a domino. 46. Et dixit Mariam: magnificat anima mea dominum. 47. et exultat spiritus meus in Deo, servatore meo. 48. Nam adspexit ad humilitatem ancillæ suæ; ecce enim ab hodierno nunc prædicant me omnia genera. 49. Nam fecit mihi magnitudinem hic potens, et sanctum nomen ejus. 50. Et misericordia ejus in ætates æta um his verentibus eum. 51. Fecit fortitudinem in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis sui; 52. præcipitavit potentes de sedibus et exaltavit humiles; 53. famelicos satiavit bonis et divites dimisit vacuos; 54. adjuvit Israellem, servum suum, recordans misericordiam, 55. sicut locutus est ad patres nostros, Abrahamo et semini ejus in sæculum. 56. Mansit autem Mariam cum ea circiter menses tres et convertit se ad domicilium suum. 57. Elisabethæ impletum est tempus ad pariendum et peperit filium. 58. Et audiverunt vicini et cognati ejus, quia magnificavit dominus misericordiam suam de ea, et gavisii sunt cum ea. 59. Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere hunc puerum et vocarunt eum secundum nomen patris sui Zacariam. 60. Et respondens hæc mater ejus dixit: minime, sed vocetur Iohannes. 61. Et dixerunt ad eam, quod non unus est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. 62. Innuerunt autem patri ejus, hoc quomodo vellet vocare eum. 63. Verum is quærens tabulam cepit et scripsit dicens: Iohannes est nomen ejus; et mirati sunt omnes. 64. Apertum est autem os ejus statim et lingua ejus, et locutus est benedicens Deo. 65. Et factus est super omnes timor hos habitantes circum eum, et in omni regione montana ludææ nuntiata fuerunt omnia hæc verba. 66. Et posuerunt omnes hi audientes in corde suo dicentes, quid debeat hic puer fieri, et enim manus domini fuit cum eo. 67. Et Zacarias, pater ejus, impletus est spiritu sancto et profetavit et dixit: 68. Benedictus dominus Deus Israelis, nam visitavit et fecit liberationem populi sui; 69. et erexit cornu salutis nobis in domo Davidis, servi sui, 70. sicuti locutus est per os sanctorum horum ab initio ævi profetarum suorum: 71. dare salutem ex inimicis nostris et e manu omnium horum odientium nos; 72. facere misericordiam de patribus nostris et recordari fœderis sancti sui; 73. juramenti, quod juravit erga Abrahamum, patrem nostrum, ut daret nobis, 74. securitate e manu inimicorum nostrorum liberatis servire ei 75. in veritate et justitia

ANNOTATIONES.

1, 54. þiumagu] insolentior forma dativi pro þiumagan, sic. vii, 26 praufetu. ix, 26 vulþu. 38 sunu, pro praufetau, vulþau, sunau; cf. i, 79 dauþus. Rom. ix, 23 vulþus. Cor. i, 1, 12 paulus (si Cast. recte edidit) pro dauþaus, vulþaus, paulaus; cf. ad Mc. vii, 32. — gamunands] recordans, gr. omn. μνησθῆναι; Ulf. cum verss.

1, 55. fraiv] hæc cod. Arg. et edit. lectio omnino falsa est; dativus fraira postulatur; fraiv pro lectione integra habere, ut sit accusativus casus (qui etiam abrahama esse potest, vid. vs. 73) non permittit sensus.

1, 57. aileisabaiþ] Ulf. ° δέ.

1, 59. daga ahtudin] ¶ gr.; J. St. B. ✕ ahtudim.

1, 63. is] pr. is, ° gr. omn. — nam jah] cepit et, ° gr. omn.

1, 64. tuggo] St. ✕ tungo.

1, 65. ina] eum, gr. αὐτούς. — bisitandam] cod.

Arg. ✕ bisitandam; alterum tan sequentem lineam incipit.

1, 66. wa] Ulf. ° ἄρα. — jah þan] et enim, gr. καὶ, Ulf. c. codd. fortasse καὶ γὰρ legit, vid. Cor. ii, 10.

1, 67. praufetida] B. ✕ praufedida.

1, 69. daveid s þiumagus] St. ✕ deveidis þiumagans.

1, 70. fram anastodeinai aivis] ab initio ævi, gr. omn. ἀπ' αἰῶνος, quod. J. ix, 32 simpliciter fram aiva redditur.

1, 71. giban] dare, ° gr. omn. — handau] J. St. ✕ handam.

1, 73. aiþis] genitivus pendens a gamunan; gr. ὀφειλῶν; cum Goth. facit Teophylact. in edit. Rom. Paris. Venet. — abrahama] insolens forma pro abraham (L. iii, 8; J. viii, 57); cf. vs. 55.

1, 75. garaihtein] J. St. B. Hz. ✕ garaihteim.

76 in andvairþja is allans dagans unsarans. jah þu barnilo præsētus hauhistsins haltaza sauragaggis
 77 auk saura andvairþja frauþins manvjan vigans imma du giban kunþi naseinains managein is in
 78 afleta fravaurhte ize þairh inseinandein armahairtein guþs unsaris. in þammei gaveisoþ unsara
 79 urruns us hauþþai gabairhtjan þaim in riqiza jah skadau dauþus sitandam du garaihtjan fotuns
 80 unsarans in vig gavairþjis. iþ þata barn vohs jah svinþnoda ahmin jah vas ana auþidom und dag
 1, 1 ustaikneinains seinaios du israela. varþ þan in dagans jainans. urrann gagrests frau:
 2 kaisara agustau gameljan allana midjungard. soh þan gilstrameleins frumista varþ at visandin
 3 kindina syriais raginondin saurim kyreinaiau. jah idjedun allai ei melidai veseina warjizuh in
 4 seinai baurg. urrann þan jah iosef us galeilaia us baurg nazaraiþ in iudaian in baurg daveidis. sei
 5 haitada beþlahaim. duþe ei vas us garda sadreinais daveidis. anameljan miþ mariin. sei in fragistim
 6 vas imma qeins. visandein inkilþon. varþ þan miþþanei þo vesun jainar. usfullnodedun dagos du
 7 bairan izai. jah gabar sunu seinana þana frumabaur jah bivand ina jah galagida ina in uzetin. unte
 8 ni vas im rumis in stada þamma. jah hairdjos vesun in þamma samin lauda þairhvakandans jah
 9 vitandans vahtvom nahts ufaro hairdai seinai. iþ aggilus frauþins anaqam ins jah vulþus frauþins
 10 biskain ins. jah ohtedun agisa mikilamma. jah qaþ du im sa aggilus. ni ogeiþ. unte sai. spillo izvis
 11 saheid mikila. sei vairþiþ allai managein. þatei gabaurans ist izvis himma daga nasjands. saei ist
 12 xristus frauþa in baurg daveidis. jah þata izvis taikns. bigitid barn bivundan jah galagid in uzetin.
 13 jah anaks varþ miþ þamma aggilau managei harjis himnakundis hazjandane guþ jah qiþandane.
 14, 15 vulþus in hauhistsjam guþa jah ana airþai gavairþi in mannam godis viljins. jah varþ biþe galipun
 fairra im in himin þai aggiljus. jah þai mans þai hairdjos qeþun du sis misso. þairhaggaima ju und

INTERPRETATIO.

in facie ejus omnes dies nostros. 76. Et tu, puerule, profeta altissimi vocaris; præs enim præ facie domini parare vias ei 77. ad dandum scientiam salutis populo ejus in remissione peccatorum eorum 78. per commiserantem misericordiam Dei nostri, in quo visitat nos oriens ex altitudine 79. lucere his in tenebris et umbra mortis sedentibus ad dirigendum pedes nostros in viam pacis. 80. Verum hic puer crevit et corroboratus est spiritu et fuit in desertis usque diem ostensionis suæ ad Israeliam. II, 1. Factum est autem in dies illos, exiit edictum a Cæsare Augusto, describere omnem orbem; 2. hæc autem descriptio prima facta est in existente præside Syriæ regente Syris Cyrenæo. 3. Et iverunt omnes, ut scripti essent quisque in sua urbe. 4. Exiit autem etiam Iosef e Galilæa, ex urbe Nazareth, in Iudæam in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlahem, ideo quod fuit e domo familiæ Davidis, 5. inscribi cum Maria, quæ in sponsionibus fuit ei mulier, existente gravida. 6. Factum est autem, dum hi fuerunt illic, impleti sunt dies ad pariendum ei. 7. Et peperit filium suum hunc primogenitum et obvolvit eum et posuit eum in præsepio, quia non fuit iis spatium in loco hoc. 8. Et pastores fuerunt in hac ipsa regione pervigilantes et custodientes vigilias noctis super gregem suum. 9. Verum angelus domini supervenit eos et splendor domini circumfulsit eos et timuerunt timore magno. 10. Et dixit ad eos hic angelus: ne timete, nam ecce, narro vobis lætitiã maguam, quæ sit omni populo, 11. quod natus est vobis hodierno die salvator, qui est Christus, dominus in urbe Davidis. 12. Et hoc vobis signum: invenitis infantem involutum et positum in præsepio. 13. Et subito facta est cum hoc angelo turba agminis cœlestis laudantium Deum et dicentium: 14. gloria in altissimis Deo et in terra pax in hominibus bonæ voluntatis. 15. Et factum est, cum irent procul us in cœlum hi angeli, et hi homines hi pastores dixerunt ad se invicem: pergamus jam usque Bethlahem et videamus verbum hoc

ANNOTATIONES.

1, 76. sauragaggis] St. ✕ sauragangis.
 1, 78. in þammei] in quo, gr. omn. ἐν οἷς (intell. πλάγχθοις), omnino rectius esset in þizaiei, nam proprie ad armahairtei referendum est.
 1, 79. dauþus] vid. ad vs. 54.
 1, 80. dag ustaikneinains] J. St. ✕ dagus taikneinains.
 II, 1. agustau] Z. ✕ augustau. Errant autem, ut id h. l. moneatur, Grim. I, 46 et Bopp Vergleichende Grammatik I, p. 68 docentes Ulfilam græcam diphthongum av in nominibus propriis per au exprimere solere, quod enim ad probandam doctrinam producunt augustus, uti vidimus, falsum est; deinde Παῦλος non est gothice paulus, sed pavlus Cor. II, 1, 1; Tit. 1, 1; Philem. 19, uti Ἡσαῦ = esav Rom. ix, 13 et latinum cautio = kavtsjo in Monument. Neapolit. Sic græcam diphthongum av Gothi non per aiv, sed per aiv reddunt, cf. aivag-geljo, aivxaristia, aivlaugia (ἐὐαγγελιον, εὐχαριστία, εὐλογία).
 II, 2. þan] autem, ° gr. omn. — at visandin] J. St. Z. ✕ jct. — syriais] sic cod. Arg. et Z.; J. St. B. + syrias; cf. Cor. I, xvi, 4 (cod. B) galatiais. xvi, 19 asiatis. II, viii, 1 makidonais. L. iv, 26 seidonair, cf. viii, 41 synagogais. Cæte: um visandin kin-

dina syriais est glossa ad raginondin saurim prius in margine scripta, deinde ab imperito librario in textum illata.

II, 3. seinai] sua. gr. ἰδίων, quod cum Gotho suos reddi solet, Ulf. h. l. c. codd. ἑαυτοῦ legisse suspicari aliquis potest, sed J. vii, 18; viii, 44; Rom. xiv, 4; Cor. I, ii, 21 etiam seins = ἰδιος.

II, 4. þan] B. ✕ þanei. — galeilaia] J. St. ✕ galilaia; B. ✕ ° us galeilaia et J. ✕ ° us baurg nazaraiþ. — baurg] sec. J. ✕ baurh. — beþlahaim] J. St. B. + beþlahaim, sic quidem J. vii, 42, sed apud Luc. beþlahaim, vid. vs. 15. — garda sadreinais] domo familiæ, gr. οἶκον οἴκου καὶ πατριᾶς.

II, 5. inkilþon] vid. ad I, 24.

II, 6. þo vesun] ° gr. omn.

II, 7. seinana — frumabaur] J. St. ✕ seinama — frumabauri. — im] St. ✕ in. — þamma] hoc, ° gr. omn.

II, 8. þamma samin] gr. omn. post lauda.

II, 9. iþ] Ulf. c. codd. et verss. ° ἰδοῦ.

II, 11. gabaurans] Z. ✕ gabauran.

II, 12. jah] sec. et, ° gr.

II, 13. aggilau] J. ✕ aggilu, sic etiam vs. 21.

II, 14. godis viljins] bonæ voluntatis, gr. εὐδοκία.

16 leþ alaim jah sa waima vaurd þata vaurþano. þatei frauja gakannida unsis. jah qemun sniumjan-
 17 dans jah bigetun marian jah iosef jah þata barn ligando in uzetin. gasaiwandans þan gakannidedun
 18 bi þata vaurd. þatei rodip vas du im bi þata barn. jah allai þai gahausjandans sildaleikidedun bi þo
 19 rodidona fram þaim hairdjam du im. ip maria alla gafastaida þo vaurda þagkjandei in hairtin sei-
 20 namma. jah gavandidedun sis þai hairdjos mikiljandans jah hazjandans guþ in allaize. þizeei gahau-
 21 sidedun jah gasewun. svasve rodip vas du im. jah biþe usfulnodedun dagos ahtau du bimaitan ina.
 22 jah haitan vas namo is iesus. þata qipano fram aggilau faurþizei ganumans vesi in vamba. jah biþe
 usfulnodedun dagos hraineinai ize bi vitoda mosezis. brahtedun ina in iairusalem atsatjan faura
 23 frauin. svasve gamelid ist in vitoda frauins. þatei wazuh gumakundaize uslukands qipu veihs
 24 frauins haitada. jah ei gebeina fram imma hunsl. svasve qipan ist in vitoda frauins. gajuk hraiva-
 25 duþono aiþþu tvos juggons ahake. þaruh vas manna in iairusalem. þizei namo symaion. jah sa
 26 manna vas garaihs jah gudafaurhts beidands laþonais israelis. jah ahma veihs vas ana imma. jah
 27 vas imma gataiban fram ahnin þamma veihin ni saiwan dauþu. faurþize sewi xristu frauins. jah
 qam in ahnin in þizai alh. jah miþþanei innattahun berusjos þata barn iesu. ei tavidedeina bi
 28, 29 biuhtja vitodis bi ina. jah is andnam ina ana armins seinans jah þiupida guþa jah qap. nu fralcitais
 30 skalk þeinana. frauinond frauja. bi vaurda þeinamma in gavairþja. þonde sewun augona meina
 31, 32 nasein þeina. þoei manvides in andvairþja allaizo manageino. liubaþ du andhuleinai þiudom jah
 33 vulþu managein þeinai israela. jah vas iosef jah aiþei is sildaleikjandona ana þaim. þoei rodida
 34 vesun bi ina. jah þiupida ina symaion jah qap du mariin aiþein is. sai. sa lig þ du drusa jah usstas-

INTERPRETATIO.

factum, quod dominus ostendit nobis. 16. Et venerunt properantes et invenerunt Mariam et Iosef et hunc infantem jacentem in praesepe. 17. Videntes autem ostenderunt de hoc verbo, quod dictum fuit ad eos de hoc infante. 18. Et omnes hi audientes mirati sunt de his dictis ab his pastoribus ad eos; 19. verum Maria omnia conservavit haec verba cogitans in corde suo. 20. Et converterunt se hi pastores glorificantes et laudantes Deum ob omnia, quae audiverunt et viderunt, sicut dictum fuit ad eos. 21. Et cum implerentur dies octo ad circumcidendum eum, et vocatum fuit nomen ejus Iesus, hoc dictum ab angelo, antequam conceptus esset in utero. 22. Et cum implerentur dies purificationis eorum secundum legem Mosis, tulerunt eum in Ierusalem, apponere coram domino, 23. sicut scriptum est in lege domini, quod quisque masculorum aperiens uterum sacer domini vocatur, 24. et ut darent de eo sacrificium, sicut dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. 25. Tunc fuit homo in Ierusalem, cujus nomen Symeon, et hic homo fuit justus et pius, exspectans consolationem Israelis, et spiritus sanctus fuit super eo. 26. Et fuit ei nuntiatum a spiritu hoc sancto, non videre mortem, priusquam videret Christum domini. 27. Et venit in spiritu in hoc templum, et dum induxerunt parentes hunc infantem Ie-um, ut facerent secundum consuetudinem legis de eo, 28. et is suscepit eum super brachia sua et benedixit Deo et dixit: 29. jam dimittas servum tuum, dominans domine, secundum verbum tuum in pace, 30. quia viderunt oculi mei salutem tuam, 31. quam parasti in facie omnium populorum, 32. lucem ad revelationem gentibus et gloriam populo tuo Israeli. 33. Et fuit Iosef et mater ejus mirantes de his, quae dicta fuerunt de eo: 34. et benedixit ei Symeon et dixit ad Mariam, matrem ejus: ecce, hic jacet ad casum et resurrectionem multorum in

ANNOTATIONES.

ii, 15. vaurþano] St. ✕ vaurþand. — ju] jam, gr. omn. δῆ, Ulf. ἤδη legis-e videtur, vid. Prolegg. p.

ii, 16. sniumjandans] St. ✕ snumjandans. — bigetun] Ulf. ° rē; ia vocula, J. vi, 18 per ip red-dita, saepius etiam in epistolis omittitur, vid. Rom. vii, 7; x, 12; Cor. i, i, 24; Eph. iii, 19.

ii, 17. gakannidedun] J. St. ✕ gakannadedun.

ii, 18. hairdjam] J. St. B. ✕ hairdjan.

ii, 20. sis] Grimm postquam Gr. iv, 30 in sik mutandum suavit, deinde p. 943 defendi dativum posse existimat; id recte quidem, sed Tit. i, 14 comparare non debebat; illo enim loco *afvandjandana sis sunja* est: avertentium sibi veritatem, pro a se veritatem; hoc autem loco Gothus c. c. dd. longe plerisque ἐπιστρέψαν legisse videtur, ut sis sit ad se, ad greges suos; cf. Luc. xviii, 11 *standands sis σταθεῖς πρὸς ἑαυτῶν*. — hairdjos] J. St. B. ✕ hairdjonds. — þizeei] J. St. B. ✕ þoeei; ad probandam cod. Arg. lectionem lh. non ita recte eos ex loan. citat locos, in quibus *hausjan* significat nostram *anhören* (orationem, verba, doctrinam), nam h. l. genitivus *þizeei* non ab *hausjan* pendet, sed esse ex usu attractionis figuræ positum, docebit comparatio gr.

ii, 21. usfulnodedun] lh. Z. *usfullnodedun*, rectius quidem, sed omissa altera liquida illud verbum saepius non solum in cod. Arg. scriptum invenies, vid. vs. 22; ix, 51; xiv, 23 (quo ultimo loco Z. parum sibi constans *usfulnai* in textum recepit), sed etiam

Eph. iii, 19 cod. A. — *aggilau*] J. St. ✕ *aggilu*.

ii, 22. *usfulnodedun*] vid. ad vs. 21. — *hraineinai*] J. St. ✕ *hraineimais*.

ii, 24. *fram imma*] de (pro) eo, ° gr. omn.; praepositionis *fram* hoc sensu (pro, de) positæ usus, quem Iunius *Glossar.* p. 53 omnino ignoravisse videtur, non ita frequens est, vix invenies praeter locos Mc. i, 44; L. v, 14; vi, 28; J. xvii, 19; Eph. v, 20; cf. Rom. xiv, 12. — *hraivadubona*] St. ✕ *hrivadubona*.

ii, 25. *þaruh*] an Ulf. *idou* omiserit, dubitari potest; ponitur eadem particula pro graeco *καὶ ἰδοὺ* etiam M. ix, 3, praeterea etiam pro *idou* M. ix, 18, et pro *καὶ* permultis locis. — *vas*] sec. fuit, ° gr. omn. — *veihs vas*] ¶ gr.

ii, 28. *ina*] eum, intellige Iesum; gr. *αὐτό*, ad *παιδίον* referendum, sic i, 59 cf. ad Mc. xiv, 46.

ii, 29. *fralcitais*] Hz. ÷ *fraletais*, vid. ad M. ix, 6. — *frauinond frauja*] B. *frauja* pro glossa in textum illata habet, in quo lh. et Z. assentiunt; sed Maresh. p. 447 lectionem multo rectius defendit; Goth. enim hac uberitate dicendi utitur aut ad reddendum gravem ensum vocis *δυσπότης*, aut cum amplificatione rei, uti M. ix, 23 *haurnjans haurnjandans*, cf. ad M. ix, 8.

ii, 33. *iosef — is*] Iosef et mater ejus, gr. *ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ*.

ii, 34. *ina*] eum, gr. omn. fere *αὐτούς*. — *drusa jah usstassai*] J. St. ✕ *drusaei jah usstassau*.

35 sai managaize in israela jah du taiknai andsakanai. jah þan þeina silbons saivala þairhgaggiþ hairuz.
 36 ei andhuljaindau us managaim hairtam mitoneis. jah vas anna praufeteis dauhtar fanuelis us kunja
 37 aseris. soh framaldra dage managaize libandei miþ abin jera sibun fram magapein seinai. soh þan
 viduvo jere ahtautehund jah fidvor. soh ni afiddja fairra alb fastubnjam jah bidom blotande fraujan
 38 nahtam jah dagam. soh þizai weilai atstandandei andhahait frauin jah rodida bi ina in allaim þaim
 39 usbeidandam laþon iairusaulmos. jah biþe ustahun allata bi vitoda frauins gavandidedun sik in
 40 galeilaian in baurg seinanazaraip. iþ þata barn vohs jah svinþnoda ahmins fullnands jah handugeins.
 41 jah ansts guþs vas ana imma. jah vratodedun þai birusjos is jera wammeh in iairusalem at dulþ
 42, 43 þaska. jah biþe varþ tvalib vintruns. usgaggandam þan im in iairusaulyma bi biuhtja dulþais jah
 nstiuhandam þans dagans. miþþane gavandidedun sik aftra. ga toþ iesus sa magus in iairusalem. jah ni
 44 vissedun iosef jah aiþei is. hugjandona in gasinþjam ina visan qemun dagis vig jah sokidedun ina in
 45, 46 gauipjam jah in kunþam jah ni bigitandona ina gavandidedun sik in iairusalem sokjandona ina. jah varþ
 afar dagans þrins. bigetun ina in all sitandan in midjaim laisarjam jah hausjandan im jah fraihandan
 47, 48 ins. usgeinodedun þan allai þai hausjandans is ana frodein jah andavaurdjam is. jah gasaiwaudans
 ina sildaleikidedun. jah qaþ du imma so aiþei is. magau wa gatavides uns sva. sai. sa atta þeins jah ik
 49 vinnandona sokidedun þuk. jah qaþ du im. wa þatei sokideduþ mik. niu visseduþ þatei in þaim attins
 50, 51 meinis skulda visan. jah ija ni froþun þamma vaurda. þatei rodida du im. jah Iddja miþ im jah qam
 52 in nazaraip jah vas ufhausjands im jah aiþei is gafastaida þo vaurda alla in hairtin seinamma. jah
 III, 1 ie-us þaih frodein jah vahstau jah anstai at guþa jah mannam. in jera þan fimftaihundiu þiudinas-
 saus teibairiaus kaisaris. raginondu puntiau peilatau iudaia jah fidurraginja þis galeilaian herodeis.

INTERPRETATIO.

Israele et ad signum contradictum. 35. Et au' em tuam ipsius animam transit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. 36. Et fuit Anna profetissa, filia Fanuelis, ex genere Aseris, hæc pervetusta dierum multorum vivens cum marito annos septem a virginitate sua; 37. hæc autem vidua annorum octoginta et quatuor, hæc non abiit procul temp'o, jejuniis et precibus colens dominum noctibus et diebus. 38. Hæc hac hora adstans invocavit dominum et locuta est de eo in omnibus his expectantibus consolationem Ierusalem. 39. Et cum consummarent omne secundum legem domini, converterunt se in Galilæam, in urbem suam Nazareth. 40. Verum hic infans crevit et corroboratus est spiritu impletus et sapientia, et gratia Dei fuit super eo. 41. Et iverunt hi parentes ejus anno quæque in Ierusalem ad festum Pasce. 42. Et cum factus est duodecim hiemes, exeuntibus autem iis in Ierusalem secundum consuetudinem festi, 43. et consummantibus hos dies, dum converterent se iterum, mansit Iesus hic puer in Ierusalem et non sciverunt Iosef et mater ejus, 44. putantes in comitibus eum esse venerunt diei viam et quæsiverunt eum in cognatis et in notis. 45. Et non inveniētes eum converterunt se in Ierusalem quærentes eum. 46. Et factum est post dies tres, invenerunt eum in templo sedentem in mediis doctoribus et audientem eos et interrogantem eos. 47. Stupuerunt autem omnes hi audientes eum de sapientia et responsis ejus. 48. Et videntes eum mirati sunt, et dixit ad eum hæc mater ejus: puer, quid fecisti nobis sic? ecce, hic pater tuus et ego dolentes quæsivimus te. 49. Et dixit ad eos: quid, quod quæsivistis me? nonne scivistis, quod in his patris mei debui esse? 50. Et ii non intellexerunt hoc verbum, quod locutus est ad eos. 51. Et ivit cum iis et venit in Nazareth et fuit obediens iis et mater ejus conservavit hæc verba omnia in corde suo. 52. Et Iesus crevit sapientia et statura et gratia apud Deum et homines. III, 1. In anno autem quinto-decimo imperii Ti-

ANNOTATIONES.

II, 36. *framaldra*] J. St. ✕ *div.* — *soh*] Ulf. c. codd. *καὶ αὐτῆ* legisse videtur, vid. ad vs. 37. — *jera*] gr. ante *miþ*.

II, 37. *viduvo*] Ulf. c. codd. ° *ὠς* (*ἔως*). — *soh*] sec. hæc, gr. omn. *ἦ*, sic vs. 38 *soh* pro *καὶ αὐτῆ*, vid. ad J. xviii, 26; cæterum J. St. ÷ *so*. — *blotande*] sic cod. Arg.; editt. *blotandei*, forma frequentiore, sed vid. ad x, 5. — *fraujan*] dominum, ° gr. omn.

II, 38. *soh*] vid. ad vs. 37. — *in allaim*] inter omnes, gr. omn. *πᾶσι* (ad omnes); J. ÷ ° *in*.

II, 39. *allata*] Ulf. c. codd. ° *τά*, *bi vitoda* igitur pertinet ad *ustahun*.

II, 40. *ahmins* — *handugeins*] spiritu impletus et sapientia, gr. *πνεύματι πληρούμενον σοφίας*. — *fullnands*] St. ÷ *fulnonds*.

II, 42. *tvalib vintruns*.] duodecim hiemes, gr. *ἐτῶν δώδεκα*; uti dedimus legendum esse, jam Lye p. LXV indicavit, vid. M. ix, 20; cod. Arg. et editt. ✕ *tvalib vintrus*, lh. Hz. ✕ *tvalibvintrus* et videtur lh. pro adjectivo habuisse, sed vid. L. viii, 42. Grimm Gr. II, 950 legit jet., *tvalibvintruns*, idque repetit, IV, 652, quia si nostra verborum illorum diremptio recta esset, *tvalibins vintruns* dicendum fuisset; sed ejusmodi accusativus, quem jam Zahn ad Ioan. vi, 70 optabat, nusquam reperitur, nec reperietur. Cæterum

ea synechocles figura, qua usi in æstimanda ætate hiemes pro annis (partem pro toto) ponunt, Islandis cum Gothis communis est. — *þan*] verum, ° gr. omn., vid. ad xvi, 25.

II, 43. *miþþane*] sic cod. Arg. et editt. pro *miþþane*, vid. ad x, 5. — *aftra*] iterum, ° gr. omn. — *vissedun*] sciverunt, gr. *ἔγνων*; cod. Arg. ✕ *visedun*, quod quia hoc uno loco ita scribitur, formam rectam in textu ponere tutius nobis visum est.

II, 44. *hugjandona*] Ulf. ° *δέ*. — *ina*] pr., gr. omn. ante *in*. — *in*] tert. in, ° gr.

II, 45. *ina*] pr. cum, ° gr.

II, 46. *alh*] cod. Arg. ✕ *alh*. vid. ad Gal. v, 15.

II, 47. *is*.] pr., J. St. ✕ *ina*.

II, 48. *qaþ*] gr. post *is*.

II, 49. *skulda*] debui, gr. omn. *δεῖ* præsentis tempore.

II, 51. *þo vaurda*] gr. post *atta*.

III, 1. *fimftaihundiu*] J. St. B. ✕ *fimstaihundiu*, scilicet in cod. Arg. omissa syllaba *ta* supra lineam scripta est. — *fidurraginja* — *herodeis*] J. St. B. ÷ *herodis*, Z. ✕ *herodei* (dativo); *fidurraginja* a nominativo sive *fidurragineis* sive *fidurragini* deducas, tetrarchiam, non tetrarcham significat, cui rei est argumento quod in sequentibus genitivi *flippaus* et *lysaniaus* ponuntur, eaque est causa, cur pro *herodei*, cui similis

filippauzuh þan broþrs is fidurraginja þis iturais jah trakauneitidaus landis jah lysaniaus abeileni fi-
 2 durraginja. at auhmistam gudjam annin jah kajatin varþ vaurd guþs at iohannen zaxariins sunau in
 3, 4 auþidai. jah qam and allans gaujans iaurdanaus merjands daupein idreigos du fraleta fravaurhte. sva-
 sve gamelid ist in bokom vaurde esaeiins praufetaus qiþandins. stibna vopjandins in auþidai. man-
 5 veid vig frauþins. raihtos vaurkeiþ staigos is. all dalei usfulljada jah all fairgunje jah blaine gahnaiv-
 6 jada jah vairþiþ þata vraiþo du raihtamma jah usdrusteis du vigam slaihtaim. jah gasaiwiþ all leika
 7 nasein guþs. qaþ þan du þaim atgaggandeim manageim daupjan fram sis. kuni nadre. was gataiknida
 8 izvis þliuhan saura þamma anavairþin hatiza. vaurkjaþ nu akran vairþata idreigos jah ni duginnaþ
 qiþan in izvis. attan aigum abraham. qiþa auk izvis. þatei mag guþ us stainam þaim urraisjan barna
 9 abrahama. aþþan ju so aqizi at vaurtim bagme ligiþ. all nu bagme unbairandane akran god usmai-
 10, 11 tada jah in fon galagjada. jah frehun ina manageins qiþandans. an wa taujaima. ardhafjands þan
 12 qaþ. sa habands tvos paidos. gibai þamma unhabandin. jah saei habai matins. samaleiko taujai. qe-
 13 mun þan motarjos daupjan jah qeþun du imma. laisari wa taujaima. þarub qaþ di im. ni vaiht ufar
 14 þatei garaid sijai izvis lausjaiþ. frehun þan ina jah þai militondans qiþandans. jah veis wa taujaima.
 15 jah qaþ du im. ni mannanhun holof. ni mannanhun anamahtjaid jah valdaiþ annom izvaraim. at ven-
 jandein þan allai managein jah þagkjandam allaim in hai tam seinaim bi iohannein. niu aufo sa vesi
 16 xristus. andhof þan iohannes allaim qiþands. ik allis izvis vatin daupja. iþ gaggiþ svinþoza mis. þizei

INTERPRETATIO.

berii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudæam et tetrarchia hujus Galilææ Herodis. Filippi autem, fratris
 ejus, tetrarchia hujus Iturææ et Tracōnitidis terræ et Lysaniæ Abilenæ tetrarchia; 2. sub summis sacerdo-
 tibus Anna et Cajafa factum est verbum Dei ad Iohannem, Zachariæ filium, in deserto. 3. Et venit per om-
 nes accolas Iordanis, nuntians baptismum, pœnitentiæ ad remissionem peccatorum. 4. Sicut scriptum est
 in libris verborum Esaiæ profetæ dicentis: vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semi-
 tas ejus. 5. Omne vallium expletur et omne montium et collium humiliatur et fit hoc pravum ad rectum et
 aspredines ad vias planas. 6. Et videt omne corporum salutem Dei. 7. Dixit autem ad hos accedentes
 turbas baptizari a se: genus viperarum, quis ostendit vobis fugere ab hac futura ira. 8. Faciatis igitur fru-
 ctum dignum pœnitentiæ et ne cœperitis dicere in vobis: patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quod
 potest Deus e lapidibus his suscitare liberos Abraham. 9. Verum jam hæc securis ad radices arborum ja-
 cet; omne igitur arborum non-ferentium fructum bonum excinditur et in igne ponitur. 10. Et interroga-
 runt eum turbæ dicentes: jam quid faciamus? 11. Respondens autem dixit: hic habens duas tunicas, det
 huic non-habenti, et qui habeat cibos, simile faciat. 12. Venerunt autem portitores baptizari et dixerunt ad
 eum: magister, quid faciamus? 13. Tunc dixit ad eos: ne quidquam super quod constitutum sit vobis exi-
 gatis. 14. Interrogarunt autem eum etiam hi militantes dicentes: et nos quid faciamus? et dixit ad eos, ne
 quemquam fraudeis, ne quemquam concutiatis et imperetis stipendiis vestris. 15. In sperante autem omni
 turba et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne forte hic esset Christus. 16. Respondit au-

ANNOTATIONES.

lativi forma non amplius invenitur, *herodeis* scripsi-
 mus, sic Esd. II, 33 *lyddomæis*. In cod. Arg. quid
 post *herodei* scriptum fuerit, deprehendere non po-
 tuimus, quanquam vestigium alicujus scripturæ reli-
 ctum est. Denique *fidurraginja* dativum ad nominati-
 vum *fidurragineis* (*ragineis* Mc. xv, 43; Rom. xi, 34;
 Skeir. 52, 11), quam *filurragini* revocare maluimus,
 quia nomina appellativa sæpius et per-sonam et ejus
 munus, officium, artem, etc. significant; inter alia
 est *sauramaþleis* M. ix, 34 *ἀρχων*, Neh. v, 14 *ἡγεμονία*
 (nisi forte ad similitudinem *saurogaggi* *οἰκονομία* L.
 xvi, 2 nominativum *sauramaþli* statuis); *airus* L. vii,
 24 legatus, xiv, 32 legatio; sic *gaman* L. v, 7 socius,
 Cor. II, xiii, 15 societas; cf. ad L. xix, 23. Verbi
staua est alia ratio.

III, 2. *auhmistam gudjam*] summis sacerdotibus, gr.
ἀρχιερέως; J. St. B. ÷ *auhmistam* pro *auhmi-tam*,
 — *iohannen*] St. ✕ *johannem*.

III, 5. *dalei*] pluralis genitivus pro usitato *dale*, cf.
 v, 32 *fareisaiei* (idque reponendum est Skeir. 52, 9;
 vid. 31, 4), J. xi, 45; xii, 11 *iudaiei*, L. x, 5 *gardei*
 (vid. h. l.), *þizei* Mc. xiv, 69 sq. *izei* J. vii, 50; vid.
 Grim. I. 36. — *þata*] J. St. ✕ *þana*. — *usdrusteis*] J.
 St. B. ✕ *usþrusteis*.

III, 8. *akran*] fructum, gr. *καρπούς*.

III, 9. *ju*] Ulf. c. cod. D. et verss. ° *cai*.

III, 10. *an*] J. St. ✕ *þan*; *an* in sententiis inter-
 rogativis respondet græco *καί* x, 29; xviii, 26; J. ix,
 36 (J. xviii, 37 *an nuh* = *οὐκοῦν*).

III, 11. *qaþ*] dixit; temere faciunt, qui Ulf. *ἔλεγε*
 pro *λέγει* in cod. suo legisse dicunt, nam in narratione
 Gothum præterito tempore uti solere ad M. viii, 20
 monuimus; Cæterum Ulf. " *αὐτοῖς*.

III, 12. *þan*] Ulf. ° *cai*, sic Mc. xv, 40.

III, 14. *þa*] hi, Ulf. cum codd. legit *oi*. — *ni man-
 nahun anamahtjaid*] ne quemquam concutiatis; cum
 ea cum gr., qui hoc loco *μηδὲ συκοφαντήσητε* habent,
 non convenient, Ulf. cum codd. *μηδένα ἀδικήσητε* le-
 gisse, sed alio loco posuisse, deinde autem *μηδὲ συκο-
 φαντήσητε* omnino omisisse (cf. ad M. v, 44), veri est
 persimile; aut cum *αῖθλον* L. xix, 8 *συκοφαντεῖν* si-
 gnificet, fortasse pro *διασεισητε* legit *συκοφαντήσητε*
 (*καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· μηδένα ἀδικήσητε, μηδένα συκο-
 φαντήσητε*); illud vero probabilius esse videtur. Cæ-
 terum pro *anamahtjaid* J. St. contra codicis Arg. au-
 thoritatem *anamahtjaiþ*. cf. Maresh. h. l. — *valdaiþ*]
 imperetis, gr. omn. *ἀρκεῖσθε*, ejus verbi sensum glossa
 cod. Arg. *ganohidai sijaiþ* (sic, non uti lh. Z. ✕ *sijuþ*
 ediderunt, in cod. Arg. aperte legitur) bene reddit,
 vid. Skeir. 49, 20 *managai ganohjands ins vailaviznai*
 (multo satisfaciens eis victu), cf. Joan. xiv, 8; Cor. II,
 xii, 9. Secundum Mareshalli ingeniosam conjecturam
 Ulf. pro *ἀρκεῖσθε*, male fortasse scripto, legit *ἀρχεστε*.
 Vid. Prolegg. col. 485 — *annom*] id verbum viris
 doctis multas creavit difficultates; nam Ibrico *Ulfil.*
illustr. pag. 292 sq. probatum, Z. (male) in *launom*,
 Schmid *Schwabisch. Wörterb.* p. 99 (omnino melius)
 in *asnom* (cf. *asneis* *μισθωτός, μισθιος*) mutare vole-
 bant; sed Cor. I, ix, 7 idem verbum eadem signifi-
 catione iterum legitur.

III, 15. *at venjandein*] J. St. Z. ✕ *jet*. — *allai*] omni,
 ° gr. omn. — *iohannein*] sic pro *iohannen* hoc uno loco,
 cf. ad III, 5. — *niu*] J. ✕ *uiu*.

III, 16. *þan*] autem, ° gr. omn. — *izvis*] pr., gr.
 omn. post *daupja*. — *ik*] sec. ego, ° gr. omn.

17 ik ni im valrþs andbindan skaudaraip skohis is. sah izvis daupeif in almiu veihamma jah sunin. habands vinþiskauron in handau seinai jah gahraineif gaþrask sein jah briggif kauru in bansta seinamma. if ahana intandeif sunin unwapnandin. managupþan jah anþar þrastsjands þinþspilloda ma-
 18 namma. if ahana intandeif sunin unwapnandin. managupþan jah anþar þrastsjands þinþspilloda ma-
 19 nagein. if herodes sa taitrarke; gasakans fram imma bi herodiadein qen broþrs is jah bi alla. þoei
 20, 21 gavaurhta ubila herodes. anaiauk jah þata ana alla jah galauk iohannen in karkarai. varþ þan biþe
 22 dauþida alla managein. jah at iesu ufdaupidamma jah bidjandin usluþnoda himins. jah atiddja ahna
 23 sa veiha leikis sunai sve ahaks ana ina jah stibna us himina varþ qifandei. þu is sunus meus sa
 24 liuba. in þuzei vaila galeikaida. jah silba vas iesus sve jere þrijetigive uf gakunþai. svaei sunus
 25 munds vas iosefis. sunaus heleis. sunaus matþatis. sunaus laivveis. sunaus maikeis. sunaus jannins.
 26, 27 sunaus iosefis. sunaus mattaþivis. sunaus ammonis. sunaus naumis. sunaus aizleimis. sunaus nag-
 28 gais. sunaus mahathis. sunaus mattathiaus. sunaus saimeinis. sunaus iosefis. sunaus iodins. sunaus
 29 iohannins. sunaus resins. sunaus zaurababilis. sunaus salþielis. sunaus nerins. sunaus mail-
 30 keins. sunaus addeins. sunaus kosamis. sunaus airmodamis. sunaus heris. sunaus iosezis. sunaus
 31 aileiaizairis. sunaus ioreimis. sunaus mattapanis. sunaus laivveis. sunaus symaions. sunaus iudins.
 32 sunaus iosefis. sunaus iohannins. sunaus aileiakeimis. sunaus mailaianis. sunaus maeinanis. su-
 33 naus mattapanis. sunaus naþanis. sunaus daveidis. sunaus iaisaizis. sunaus obeidis. sunaus
 34 bauauzis. sunaus salmonis. sunaus nabassonis. sunaus ameinadabis. sunaus aramis. sunaus
 35 aizoris. sunaus faraizis. sunaus iudins. sunaus iakobis. sunaus isakis. sunaus abrahamis. sunaus
 36, 37 þarins. sunaus nakoris. sunaus sairokis. sunaus ragavis. sunaus falaigis. sunaus aibairis. sunaus sa-
 38 lamis. sunaus kaeinanis. sunaus arfaksadis. sunaus semis. sunaus nauelis. sunaus lamaikis. sunaus
 39 maþusalis. sunaus ainokis. sunaus iaredis. sunaus maleilaielis. sunaus kaeinanis. sunaus ainois.
 iv, 1 sunaus sedis. sunaus adamis. sunaus guþs. if iesus ahmins veiþis fulls gavandida sik fram iaurdanau
 2 jah tauhans vas in ahmin in auþidai dage sidvortiguns fraisans fram d abulau. jah ni matida vaiht in

INTERPRETATIO.

tem Iohannes omnibus dicens: ego qui lem vos aqua baptizo, verum vadit fortior me, cujus ego non sum dignus solvere corrigiam calcei ejus; hic vos baptizat in Spiritu sancto et igne. 17. Habens ventilabrum in manu sua et mundat aream suam et fert triticum in horreum suum, verum paleas comburit igne inexstinguibili. 18. Multum autem et aliud hortans lætum nuntiavit populo. 19. Verum Herodes hic tetrarcha vituperatus ab eo de Herodiade, uxore fratris ejus, et de omnibus, quæ fecit mala Herodes. 20. Adjecit etiam hoc ad omnia et inclusit Iohannem in carcere. 21. Factum est autem, cum baptizaret omnem turbam, et in Iesu baptizato et orante apertum est cœlum, 22. et descendit spiritus hic sanctus corporis specie, uti columba super eum, et vox e cœlo facta est dicens: tu es filius meus hic carus, in te quo bene placui. 23. Et ipse fuit Iesus circiter annorum triginta sub manifestatione, sicut filius putatus fuit Iosefi, filii Helis, 24. filii Matthatis, filii Levvis, filii Melcis, filii Iannæ, filii Iosefis, 25. filii Mattathii, filii Ammonis, filii Naumis, filii Ezlimis, filii Nangis, 26. filii Mahathis, filii Matthatii, filii Semeinis, filii Iosefis, filii Iodæ, 27. filii Iohannæ, filii Resæ, filii Zorobabilis, filii Salathielis, filii Neræ, 28. filii Melcinis, filii Addinis, filii Cosamis, filii Ermodamis, filii Heris, 29. filii Iosezis, filii Eliezeris, filii Iorimis, filii Mattathanis, filii Levvis, 30. filii Symeonis, filii Iudæ, filii Iosefis, filii Iohannæ, filii Eliacimis, 31. filii Meleanis, filii Maianis, filii Mattathanis, filii Nathanis, filii Davidis, 32. filii Iessezis, filii Obidis, filii Boozis, filii Salmonis, filii Nabassonis, 33. filii Aminadabis, filii Aramis, filii Ezoris, filii Farezis, filii Iudæ, 34. filii Iacobi, filii Isacis, filii Abrahamis, filii Tharæ, filii Nacoris, 35. filii Serocis, filii Ragavis, filii Falegis, filii Eberis, filii Salamis, 36. filii Caïnanis, filii Arfaksadis, filii Semis, filii Noelis, filii Lamecis, 37. filii Mathusalis, filii Enocis, filii Iaredis, filii Maleielis, filii Caïnanis, 38. filii Enosis, filii Sedis, filii Adamis, filii Dei. iv, 1. Verum Iesus spiritu sancto plenus, convertit se a Iordane et ductus fuit in spiritu in desertum, 2. dies quadraginta tentatus a diabulo; et non edit

ANNOTATIONES.

III, 17. jah] sin. St. ✕ jak. — bansta] J. St. ✕ banstan. — unwapnandin] vid. ad Mc. iv, 7.

III, 18. þan] Ulf. utrum μέν, an οὖν omiserit, certo quidem dici non potest, nam þan utrumque significat, sed = οὖν præsertim in evangelis; μέν, cui opponitur if (δέ), tantummodo Cor. I, iv, 10.

III, 20. iohannen] B. ✕ iohannen.

III, 21. dauþida — managein] baptizaret — turbam, expectaveris secundum gr. omn. dauþjada alla managei, idque sensui accommodatius esset, quam quod Ulf. dedit. — alla] J. St. ✕ allama. — managein] St. ✕ mitoþim. — iesu] vid. ad Mc. x, 50. — ufdaupidamma jah bidjandin] J. St. ✕ ufdaupidammai jah bidjandein.

III, 23. uf gakuþai] J. St. B. lh. ✕ jct. d. inde nec Lyei conjectura us gabaurþai, nec Mareshalli uf gakuþai (quod lh. in uf gakuþai mutari voluit) opus est; B. codicis lectionem recte interpretatur sub manifestatione, et Ulf. ἀρχόμενος legit, cujus participii ellipsin sua sententia explevit. Cæterum Ulf. c. eod.

• οὖν. — svaei] St. ✕ sylei. — sunus] gr. post-vas. — sunaus] filii, gr. omn. τοῦ; sic vs. sqq.

III, 24. laivveis] St. ✕ laiveis; sic etiam vs. 29. — jannins] St. ✕ iannis, L. ✕ iannins. — iosefis] St. ✕ iosephis, sic vs. 26 et 30.

III, 25. aizleimis] gr. Ἐσλί.

III, 27. iohannins] St. ✕ iohannis, nam proficiscitur iohannins a nominativo iohanna; sic vs. 30.

III, 28. airmodamis] gr. Ἐλμωδάμ.

III, 31. mailaianis] L. ✕ malaianis; Cæterum gr. omn. Μελεζ. — sunaus] tert., St. ✕ sunans, sic vs. 36.

III, 33. aizoris] gr. omn. Ἐσρώμ.

III, 34. iakobis] St. ✕ iacobis.

III, 35. sairokis] St. ✕ saikoris. — falaigis] gr. Φαλίξ.

III, 37. iaredis] expectaveris iaraidis, quia gothicum e græco η respondere solet, sed cf. tertius protairius. — maleilaielis] J. St. ✕ maleiailis.

IV, 1. in authidai] in deserto, gr. εἰς τὴν ἔρημον.

3 dagam jainaim jah at ustauhanaim þaim dagam biþe gredags varþ. jah qaþ du Imma diabolus. jabai
 4 sunaus sijais guþs. qiþ þamma staina ei vairþai hlaibs. jah andhof iesus viþra ina qiþands. gamelid
 5 ist þatei ni bi hlaib ainana libaid manna ak bi all vaurde guþs. jah ustiuhands ina diabulaus ana
 6 fairguni hauhata ataugida imma allans þiudinassuns þis midjungardis in stika melis. jah qaþ du
 imma sa diabolus. þus giba þata valdufni þize allata jah vulþu ize. unte mis atgiban ist jah þis-
 7 wammeh þei viljau giba þata. þu nu jabai inveitis mik in andvairþja meinamma. vairþiþ þein all.
 8 jah andhafjands imma iesus qaþ. gamelid ist. frauja guþ þeinana inveitais jah imma ainamma sul-
 9 lafahjais. þaþroh gatauh ina in iairusalem jah gasatida ina ana giblin alhs jah qaþ du imma. jabai
 10 sunus sijais guþs. vairp þuk þaþro dalaþ. gamelid ist auk þatei aggilum seinaim anabiudiþ bi þuk
 11 du gafa-tan þuk. jah þatei ana handum þuk ufhaband. ei wan ni gastagqjais bi staina fotu þeinana,
 12, 13 jah andhafjands qaþ imma iesus. þatei qiþan ist. ni fraisais frauja guþ þeinana. jah ustiuhands all
 14 fraistobnjo diabolus afstoþ fairra imma und mel. jah gavandida sik iesus in mathai ahmins in galei-
 15 laian. jah meriþa urrann and all gavi bisitande bi ina. jah is laisida in gaquuþim ize mikilids fram
 16 allaim. jam qam in nazaraþ. þarei vas fodisþ. jah galaiþ inn bi biuhtja seinamma in daga sabbato
 17 in synagogein jah usstoþ siggvan bokos. jah atgibanos vesun imma bokos eisaeius praufetus jah
 18 uslukands þos bokos bigat stad. þarei vas gamelid. ahma fraujs ana mis. in þizei gasalboda mik
 19 du vailamerjan unledaim. insandida mik du ganasjan þans gamalvidans hairtin. merjan frahunþa-
 20 nam fralet jah blindaim sion. fraletan g maidans in gaþrafstein. merjan jer fraujs andanem. jah
 fafalþ þos bokos jah usgibands andbalta gasat. jah allaim in þizai synagogein vesun augona fair-
 21 veitjandona du imma. dugann þan rodjen du im þatei himma daga usfullnodedun mela þo in ausam
 2: izvaraim. jah allai alakjo veitvodidedun imma jah sildaleilkidedun bi þo vaurda anstais þo usgag-

INTERPRETATIO.

quidquam in diebus illis et in consummatis his diebus deinde famelicus factus-est. 3. Et dixit ad eum diabolus: si filius sis Dei, dic huic lapidi, ut fiat panis. 4. Et respondit Iesus ad eum dicens: scriptum est, quod non de pane solo vivit homo, sed de omni verborum Dei. 5. Et educens eum diabolus in montem altum ostendit ei omnia regna hujus mundi in momento temporis. 6. et dixit ad eum hic diabolus: tibi do hoc imperium horum omne et gloriam eorum, nam mihi traditum est, et omni cui volo do hoc. 7. Tu igitur si adoras me in facie mea, sit tuum omne. 8. Et respondens ei Iesus dixit: scriptum est, dominum Deum tuum adores et ei soli satisfacias. 9. Deinde duxit eum in Ierusalem et statuit eum in pinnam templi et dixit ad eum: si filius sis Dei, jace te hinc deorsum. 10. scriptum est enim, quod angelis suis mandat de te ad servandum te. 11. et quod in manibus te tenent, ut quando non offendas in lapide pedem tuum. 12. Et respondens dixit ei Iesus, quod dictum est: ne tentes dominum, Deum tuum. 13. Et consummans omne tentationum diabolus discessit procul eo usque tempus. 14. Et convertit se Iesus in potentia spiritus in Galileam, et fama exiit per omnem regionem vicinorum de eo. 15. Et is docuit in conventibus eorum magnificatus ab omnibus. 16. Et venit in Nazareth, ubi fuit nutritus, et ivit intus secundum consuetudinem suam in die sabbati in synagogam et surrexit legere librum. 17. Et traditus fuit ei liber Isaie profetæ et evolvens hunc librum invenit locum, ubi fuit scriptum: 18. spiritus domini super me, propter quod unxit me ad lætum nuntiandum pauperibus, misit me ad sanandum hos contritos corde, 19. prædicare captivis remissionem et cæcis visum, dimittere contractos in consolationem, prædicare annum domini acceptum. 20. Et complicuit hunc librum et tradens ministro sedit, et omnibus in hac synagoga fuerunt oculi intendentes ad eum. 21. Cœpit autem loqui ad eos, quod hodierno die impleta sunt scripta hæc in auribus vestris. 22. Et omnes omnino

ANNOTATIONES.

iv, 2. at ustauhanaim] J. St. ✕ jct. — þaim dagam] his diebus, gr. omn. αὐτῶν.

iv, 5. diabolus] J. St. B. ⇨ diabulaus. — sunaus] sic cod. Arg. St. B. iz. Z. pro sunus, vid. ad Mc. vii, 52.

iv, 5. diabulaus] sic cod. Arg. J. St. B. pro usitato diabolus, vid. ad vs. 5.

iv, 6. sa] J. St. ° ✕. — þize] horum, ° gr. omn., vel potius τούτων habent. — þei] notandus est hic locus, quia ex eo discimus errasse Grim. III, 19, 5 doctem, illud þei contractam esse formam ex þatei, neutro pronominis relativi, nam h. l. referendum est ad masculinum þiswammeh et þammei expectaveris; sed potius contractum est þei ex þatei, particula relativa, idem quod ei valente et sæpius pro pronomine relativo posita (cf. ad L. i, 20): sic legimus Mc. xi, 25 þiswazuh ei pro þiswazuh saei (Mc. iv, 25) et sæpius.

iv, 7. mik] me, ° gr. omn.; B. haud ita recte putat esse gl-ssam (?), nam inveitan non intransitivam habet significationem, qua græcum προσκυνεῖν gaudet.

iv, 8. iesus qaþ] ¶ gr. omn. excepto cod. 11 ap. Mi. — inveitais] gr. ante frauja.

iv, 9. vairþ] J. St. ✕ vairpi.

iv, 11. handum] J. St. ✕ handun. — þuk ufhaband] ¶ gr. omn. — gasagqjais bi] J. St. ✕ gastagujaisi, B. ✕ gastagujaisi.

iv, 13. fraistobnjo] J. St. fraistubnjo, frequentius quidem (M. vi, 13; L. viii, 13), sed cf. vii, 12 vidoro. xvii, 15 ushofon. xx, 12 vondon. Mc. x, 23 sa ho p o viduvo, ushofun, vundon, saihu, cf. ad Mc. ix, 50. — diabolus] J. ✕ diabolus, St. ✕ daibolaus.

iv, 16. bi biuhtja] St. ✕ jct. — bokos] librum, ° gr. omn.

iv, 17. praufetus] vid. ad i, 54.

iv, 18. du ganasjan — hairtin] ad sanandum — corde, ° gr. — gamalvidans] Wachter Glossar. German. v. Malmen emendat gamalmidans, quæ emendatio speciosior quam verior est, nam a malan (L. xvii, 35) nascitur malvjan, cf. alia in — vjan desinentia verba balvjan, bandvjan, valvjan, skadvjan.

iv, 19. frahunþanaim] J. St. ✕ frahunþanais; Z. conjecturam suam frabunþanaim (saltem frabundunaim) nunc nemini probaverit, vid. Rom. vii, 25; Cor. II, x, 5; Philem. xxiii. — gaþrafstein] consolatione, gr. omn. ἀφῆσει.

iv, 20. jah] sec. et. ° g. omn. præter cod. x ap. Mi. — þizai] St. ✕ tkizai. — vesun] gr. post augona.

iv, 21. dugann] edit. ✕ dugan; in cod. Arg. num geminata liquida scriptum fuerit, cognosci non potest, sed spatium videtur angustius esse, quam quod nn capere possit.

iv, 22. alakjo] vid. ad Mc. xi, 52.

23 gandona us munþa is jah qeþun. niu sa ist sunus iosefis. jah qap du im. austo qibiþ mis þo gajukon. þu leiki hailei þuk silban. wan filu hausidedum vaurþan in kafarnaum. tavei jah her in gabaurþai.

24, 25 þ. inai. qap þan. amen izvis qiþa þatei ni ainshun praufete andanems ist in gabaurþai seinai. aþþan bi sunjai qiþa izvis þatei managos viduvons vesun in dagam heleiins in israela. þan galuknoda himins du

26 jeram þrim jah menoþs saihs. sve varþ buhrus mikils and alla airþa. jah ni du ainaihun þizo insan-

27 diþs vas helias alja in saraipta seidonais du qinon viduvon. jah managai þrutsfillai vesun uf hailei-

28 saiu praufetau in israela. jah ni ainshun ize gabrainids vas alja naiman sa saur. jah fullai vaurþun

29 allai modis in þizai synagogein hausjandans þata. jah usstandandans uskusun imma ut us baurg jah brahtedun ina und auhmisto þis fairgunjis. ana þammei so baurgs ize gatimrida vas. du afdrausjan

30, 31 ina þaþro. ip is þairhleipands þairh midjans ins iddja. jah galaiþ in kafarnaum baurg galeilais jah

32, 33 vas laisjands ins in sabbatim. jah sildaleikidedun bi þo laisein is. unte in valdufna vas vaurd is. jah

34 in þizai synagogein vas manna habands ahman unhulþons unhrainjana jah ufhropida qiþands. let. wa

35 uns jah þus iesu nazorenu. qamt fraqistjan unsis. kann þuk was is. sa veiha guþs. jah gawotida imma iesus qiþands. afdobn jah usgagg us þamma. jah gavairpands ina sa unhulþa in midjaim urrann af

36 imma ni vaihtai gaskapjands imma. jah varþ afslauþnan allans jah rodidedun du sis misso qiþandans. wa vaurde þata. þatei miþ valdufna jah mahtai anabiudip þaim unhrainjam ahmam jah usgaggand.

37, 38 jah usiddja meriþa fram imma and allans stadins þis bisunjane landis. usstandands þan us þizai synagogai galaiþ in gard seimonis. svaihro þan þis seimonis vas anahabaida brinnon mikilai. jah be-

39 dun ina bi þo. jah atstandands ufar ija gasok þizai brinnon. jah aftailot ija. sunsaiv þan usstandandei

40 andbaitida im. miþþanei þan sagq sunno. allai sva managai sve habaidedun siukans sauhitim missa-

41 leikaim brahtedun ins at imma. ip is ainwarjammeh ize handuns analagjands gabailida ins. usiddjedun þan jah unhulþons af managaim hropjandeins jah qiþandeins þatei þu is xristus sunus guþs.

42 jah gasakands im ni lailot þos rodjan. unte vissedun silban xristu ina visan. biþeh þan varþ dags. usgaggands galaiþ ana auþjana stad. jah manageins sokidedun ina jah gemun und ina jah gahabaidedun

43 ina. ei ni astiþi fairra im. þaruh is qap du im. þatei jah þaim anþaraim baurgim vilamerjan ik skal

INTERPRETATIO.

testati-sunt ei et mirati sunt de his verbis gratiæ his exeuntibus ex ore ejus et dixerunt: nonne hic est filius Iosefi? 23. Et dixit ad eos: fortasse dicitis mihi hanc parabolam: tu, medice, sana te ipsum, quam multum audivimus factum in Cafarnaum, fac etiam hic in patria tua. 24. Dixit autem: amen vobis dico, quod non unus profetarum acceptus est in patria sua; 25. at in veritate dico vobis, quod multæ viduæ fuerunt in diebus Heliae in Israele, cum clauderetur cœlum ad annos tres et menses sex, ubi facta est fames magna per omnem terram. 26. Et non ad unam harum missus fuit Helias, nisi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam. 27. Et multi leprosi fuerunt sub Helisæo profeta in Israele et non unus eorum mundatus fuit, nisi Neman hic Syrus. 28. Et pleni facti-sunt omnes ira in hac synagoga audientes hoc. 29. Et exsurgentes ejecerunt eum foras ex urbe et duxerunt eum usque summum hujus montis, in quo hæc urbs eorum ædificata fuit ad præcipitandum eum hinc. 30. Verum is transiens per medios eos ivit. 31. Et ivit in Cafarnaum, urbem Galilææ, et fuit docens eos in sabbatis. 32. Et mirati-sunt de hac doctrina ejus, nam in potestate fuit verbum ejus. 33. Et in hac synagoga fuit homo habens spiritum dæmonii impurum et exclamavit 34. dicens: sine! quid nobis et tibi, Iesu Nazorene? venisti perdere nos, nosco te, quis es; hic sanctus Dei. 35. Et increpavit eum Iesus dicens: obmutesce et exi ex hoc! Et projiciens eum hic dæmon in mediis exiit ab eo, non quoquam nocens ei. 36. Et factum est stupescere omnes et locuti-sunt ad se invicem dicentes: quid verborum hoc, quod cum potestate et potentia imperat his impuris spiritibus et exeunt? 37. Et exiit fama de eo per omnes locos hujus circumjacentium regionis. 38. Surgens autem ex hac synagoga ivit in domum Simonis; socrus autem hujus Simonis fuit detenta febris magna, et orarunt eum de ea. 39. Et adstans super eam increpavit hanc febrem, et dimisit eam. Statim autem surgens ministravit iis. 40. Dum autem occidit sol, omnes tam multi quam habuerunt ægrotos morbis variis, tulerunt eos ad eum; verum is unicuique eorum manus imponens sanavit eos. 41. Exierunt autem etiam dæmones a multis clamantes et dicentes, quod tu es Christus, filius Dei, et increpans eos non permisit eos loqui, nam sciverunt ipsum Christum eum esse. 42. Cum autem fieret dies, exiens ivit in desertum locum, et turbæ quæsierunt eum et venerunt ad eum et tenuerunt eum, ut non abiret procul iis. 43. Deinde is dixit ad eos, quod etiam his aliis urbibus lætum-

ANNOTATIONES.

iv, 23. þo] hanc; errant qui Ulf. ταύτην omisisse dicunt. — þu] tu, ° gr. omn.

iv, 24. izvis] gr. post qiþa.

iv, 25. þatei] quod, ° gr. — dagam] J. St. ✕ daga. — israela] J. ✕ isracl. — jeram þrim] J. St. B. ✕ jeran þrin.

iv, 27. haileisaiu] sic cod. Arg.; J. St. ✕ haileisand, Hickes. conj. ✕ haileisaia, B. Z. ✕ hailei-aim. — naiman] i. e. Ναιμῶν aut Ναιμᾶν, cum autem gr. omn. aut Νεεμῶν aut Ναιεμᾶν legant, fortasse naitaiman legendum est, uti gaiainna (γαίαινα), baitailzaibul (Βειλζαίβουλλ). cf. tamen isak pro isaak (Ἰσαάκ).

iv, 29. ut us] J. St. B. ✕ utun. — þaþro] hinc, ° gr. omn.

iv, 33.] unhrainjana] impurum, referendum ad ahman (πνεῦμα); Goth. c. cod. D (ἀκάθαρτον); gr. reliqui ἀκαθάρτου, quod cum δαιμονίου (unhulþons) conjungendum est. — ufhropida] Ulf. c. cod. 33 ap. Griesb. ° φωνῆ μεγάλῃ, vid. Mc. i. 23.

iv, 34. nazorenu] vid. ad Mc. i, 24.

iv, 40. sagq] J. St. ✕ sagu. — ainwarjammeh] J. St. ✕ ainwarjaneh, Hz. ✕ ainwarjameh.

iv, 41. xristus] Christus, ° gr. — im] ii., ° gr. omn. — silban] ipsum, ° gr. omn., sed Ulf. ea vocula græcum articulum reddere voluisse videtur.

iv, 42. astiþi] J. St. ✕ galaiþ.

iv 43. skal bi] J. St. ✕ skulda.

41. v, 1 bi þiudangardja guþs. unte duþe mik insandida. jah vas merjands in synagogim galeilais. jah varþ miþþanei managei anatramp ina du hausjan vaurd guþs. jah is silba vas standands newa saiva' 2 gainnesaraip jah gasaw tva skipa standandona at þamma saiva. ip fiskjans afgaggandans af im usþ- 3 vohun natja. galaiþ þan in ain þize skipe. þatei vas seimonis. haihait ina astiuban fairra staþa leitul 4 jah gasitands laisida us þamma skipa manageins. biþeh þan ganandida rodjands qaþ du seimonau. 5 brigg ana diupipa jah athahid þo natja izvara du fiskon. jah andhafjands seimon qaþ du imma. talz- 6 jand. alla naht þairharbaidjandans vaiht ni nemum. ip afar vaurda þcinamma vairpan natja. jah 7 þata taujandans galukun managein liske filu sve natja dishnaupnodedun ize. jah bandvidedun gama- nam. þoei vesun in anþamma skipa. ei atiddjedeina hilpan ize. jah qemun jah gafullidedun ba þo 8 skipa sve sugqun. gaumjands þan seimon paitrus draus du knivam iesuis qipands. bidja þuk. usgagg 9 fairra mis. unte manna fravaurhts im. frauja. sildaleik auk dishabaida ina jah allans þans miþ imma 10 in gafahis þize liske. þanzei ganutun. samaleikoh þan jah iakobau jah iohannen sununs zaibaidaius. þaiei vesun gadailans seimona. jah qaþ du seimona iesus. ni ogs þus. fram himma nu manne siud 11, 12 nutans. jah gatiuhandans þo skipa ana airþa asleipandans allata laistidedun afar imma. jah varþ miþþ- þanei vas is in ainai baurge. jah sai. manna fulls þrutsfillis jah gasaiwands iesu driusands ana and- 13 vairþi bad ina qipands. frauja. jabai vileis. magt mik gahrainjan. jah ufrakjands handu attaitok imma 14. qipands. viljau. vairþ brains. jah suns þata þrutsfill aflaiþ af imma. jah is faurbaud imma ei manni ni qeþi. ak gagg jah ataugei þuk silban gudjin jah atbair imma fram þizai gahraineinai þeinai. þatei 15 anaband mozes du veitvodipai im. usmernoda þan þata vaurd mais bi ina. jah garunnun liuhmans 16 managai hausjon jah leikinon fram imma sauhte seinaiþo. ip is vas asleipands ana auþidos jah bid- 17 jands. jah varþ in ainamma dage jah is vas laisjands. jah vesun sitandans fareisaieis jah vitodalaisar- jos. þaiei vesun gaqumanai us allamma haimo galeilais jah iudaias jah iairusaulymon. jah mahts

INTERPRETATIO

nuntiare ego debeo de regno Dei, nam ideo me misit. 44. Et fuit prædicans in synagogis Galilææ. v, 1. Et factum est, dum turba ursit eum ad audiendum verbum Dei, et is ipse fuit stans prope mari Gennesareth 2. et vidit duo navigia stantia ad hoc mare, verum piscatores abeuntes ab iis laverunt retia. 3. Ivit autem in unum horum navigiorum, quod fuit Simonis; jussit eum reducere procul ripa paulum et sedens docuit ex hoc navigio turbas. 4. Cum autem cessaret loquens dixit ad Simonem: duc in altum et laxate hæc retia vestra ad piscandum. 5. Et respondens Simon dixit ad eum: magister, totam noctem perlaborantes quidquam non cepimus, verum in verbo tuo jacimus retia. 6. Et hoc facientes concluserunt multitudinem piscium multum, ut retia dirumperentur eorum. 7. Et annuerunt sociis, qui fuerunt in altero navigio, ut accederent adjuvare eos; et venerunt et impleverunt ambo hæc navigia, ut considerent. 8. Observans autem Simon Petrus cecidit ad genua Iesu dicens: oro te, exi procul me, nam homo peccaminosus sum, domine. 9. Stupor enim occupavit eum et omnes hos cum eo ob capturam horum piscium, quos ceperunt. 10. Similiter autem etiam iacobum et iohannem, filios Zebedæi, qui fuerunt socii Simoni, et dixit ad Simonem Iesus: ne time tibi, ab hodierno nunc hominum estis captives. 11. Et subducentes hæc navigia ad terram, relinquentes omne secuti sunt post eum. 12. Et factum est, dum fuit is in una urbium, et ecce, homo plenus lepra et videns Iesum, cadens in faciem oravit eum dicens: domine, si vis, potes me mundare. 13. Et extendens manum attigit eum dicens: volo, si mundus, et statim hæc lepra abiit ab eo. 14. Et is interdixit ei, ut homini non diceret, sed vade et ostende te ipsum sacerdoti et offer ei pro hac purificatione tua, quod præcepit Moses ad testimonium iis. 15. Enuntiatum est autem hoc verbum magis de eo et concurrerunt greges multi audire et sanari ab eo morbis suis. 16. Verum is fuit abiens in deserta et orans. 17. Et factum est in uno dierum, et is fuit docens, et fuerunt sedentes Farisæi et legis-doctores, qui fuerunt congressi

ANNOTATIONES.

v, 3. galaiþ] conscendit, gr. omn. ἐμβάζει. — astiuhau] gr. post staþa.

v, 4. brigg] St. *bring. — athahid] J. St. *a'haihid; Ulf. χαλάσωμεν legisse, Griesb. falso adnotat.

v, 5. þairharbaidjandans] J. St. B. *div., cf. v, 12 naht þairhvakands. Cor. I, x, 1 marein þairhidjedun. — nemum] St. *nemun. — vairpan] jacimus, gr. χαλάσω.

v, 6. sve—ize] ut retia dirumperentur eorum, gr. διεβήθησαν δὲ τὰ δίχτυον αὐτῶν; Goth. cum cod. D consentit, sed nescimus, an in eo αὐτῶν, in Griesb. adnotatione omissum, legatur.

v, 7. þoei] J. St. B. *þaei; lh. h. l. coniecit þaiei, sed Ulf. illustr. p. 198 codicis Arg. lectionem defendit propterea, quod piscationi operam dantes utriusque sexus homines fuisse credibile sit; sed Goth. aliter scribere omnino non potuit, quia gaman genere est neutrum, vid. Cor II, viii, 23 gaman mein. — sugqun] Ulf. *αὐτά.

v, 8. bidja þuk] oro te, ° gr.

v, 9. þanzei] quos, Ulf. pro þ, quod vulgo legitur, c. codd. B et D þv legit.

v, 10. zaibaidaius] J. *zabaidaius. — þaiei] J. St.

B. *þatei, sic etiam vs. 29. — fram himma nu] Z. recte quidem monet fram himma ad reddendum græcum ἀπὸ τοῦ νῦν (J. xiii, 9; xiv, 7) suffecisse, sed egregie errat pergens, fram nu quoque dici posse; nam præpositiones adverbii non junguntur, nisi addito pronomine demonstrativo, vid. Cor. II, v, 16 fram þamma nu. viii, 13 in þamma nu mela. Cæterum codicis Arg. lectionem veram esse, e L. I, 48; Skeir. 43, 17 und hita nu discimus. — siud nutans] estis captives, gr. omn. ἔση ζωγρῶν; referente Zahnio Brix. habet eritis captives.

v, 13. af] St. ° *

v, 14. is] J. St. ° * — gagg] St. *gang. — imma] sec. ei, ° gr. omn. — þatei] quod, gr. omn. καθώς.

v, 15. mais] gr. omn. ante þata. — hausjon] J. St. B. † hausjon: sic hausjon Mc. iv, 33; J. vi, 60. — scribitur etiam suþjan et suþjon, Tim. II, iv, 3. — seinaiþo] St. *se nazo.

v, 17. vitodalaisarjos] Z. *div. — þaiei] J. St. *þaei. — gaqumanai] congressi, gr. ἐκκληθότες; Ulf. c. cod. I. συνακλήθότες legit, vid. J. xviii, 20; Cor. I, xiv, 23; cf. Mc. xxvii, 17; L. viii, 4.

18 fraujsins vas du hailjan ins. jah sai. mans bairandans ana ligra mannan. saei vas usliþa. jah sokide-
 19 dun. waiva ina innatbereina jah galagidideina in andvairþj. is. jah ni bigitandans. waiva innatbereina
 ina in manageins. ussteigandans ana hrot and skaljos gasatidedun ina miþ þamma badja in mid-
 20 jaim laura iesua. jah gasaiwands galaubein ize qaþ du þamma usliþin. manna. asleitanda þus fra-
 21 vaurhteis þeinos. jah dugunnun þagkjan þai bokarjos jah fareisaieis qiþandans. was ist sa saei ro-
 22 deiþ naiteinins. was mag aletan fravaurhtins alja ains guþ. uskunnands þan iesus mitonins ize an-
 23 dhasjands qaþ du im. wa biþagkeiþ in hairtam izvaraim. waþar ist azetizo qiþan. aletanda þus fra-
 24 vaurhteis þau qiþan. urreis jah gagg. iþ þan ei viteid þatei valdufni habaid sa sunus mans ana airþai
 aletan fravaurhtins. qaþ du þamma usliþin. du þus qiþa. urreis jah ushasjands þata badi þeinata
 25 gagg in gard þeinana. jah sunsaiv usstandands in andvairþja ize ushasjands. ana þammei lag. galaiþ
 26 in gard seinana mikitjands guþ. jah usfilmei dissat allans jah mikilidedun guþ jah fullai vaurþun
 27 agisis qiþandans. þatei gasaiwam vulþaga himma daga. jah afar þata usiddja jah gasaw motari na-
 28 min laivvi sitandan ana motastada jah qaþ du imma. laistei afar mis. jah bileiþands allaim usstan-
 29 dands iddja afar imma. jah gavaurhta daubt mikila laivveis imma in garda seinamma. jah vas mana-
 30 gei motarje mikila jah anþaraize. þatei vesun miþ im anakumbjandans. jah birodidedun bokarjos
 ize jah fareisaieis du siponjam is qiþandans. duwe miþ þaim motarjam jah fravaurhtaim matjid
 31, 32 jah drigkid. jah andhasjands iesus qaþ du im. ni þaurbun hailai leikeis ak þai unhailans. ni qan
 33 laþon garaihtans ak fravaurhtans in idreiga. iþ eis qeþun du imma. duwe siponjos iohannes
 fastand ufta jah bidos taujand samaleiko jah fareisaiei. iþ þai þeinai siponjos matjand jah
 34 drigkand. þaruh is qaþ du im. ni magud sununs brupfads. unte sa brupfads miþ im ist. ga-
 35 taujan fastan. aþþan qimand dagos. jah þan asnimada af im sa brupfads jah þan fastand in
 36 jainaim dagam. qaþuh þan jah gajukon du im. þatei ainshun plat snagius niujis ni lagjid

INTERPRETATIO.

ex omni vicorum Galilææ et Iudææ et Ierusalyma, et potentia domini fuit ad sanandum eos. 18. Et ecce, homines portantes in lecto hominem, qui fuit paralyticus, et quæsierunt, quomodo eum inferrent et ponerent in facie ejus. 19. Et non invenientes quomodo inferrent eum ob turbam, adscendentes in tectum per tegulas posuerunt eum cum hoc lecto in medijs coram Iesu. 20. Et videns fidem eorum dixit ad hunc paralyticum: homo, remittuntur tibi peccata tua. 21. Et cœperunt cogitare hi scribæ et Farisæi dicentes: quis est hic, qui loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi unus Deus? 22. Cognoscens autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad eos: quid cogitatis in cordibus vestris? 23. Utrum est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, an dicere, surge et vade. 24. Verum autem ut sciatis, quod potestatem habet hic filius hominis in terra remittere peccata, dixit ad hunc paralyticum: ad te dico, surge, et tollens hunc lectum tuum vade in domum tuam. 25. Et statim exurgens in facie eorum tollens, in quo jacuit, ivit in domum suam magnificans Deum. 26. Et stuporprehendit omnes, et magnificarunt Deum et pleni facti sunt timore dicentes: quod videmus mirabilia hodierno die. 27. Et post hoc exiit et vidit portitorem, nomine Levvi, sedentem ad telonium et dixit ad eum: sequere post me. 28. Et relinquens omnia surgens ivit post eum. 29. Et fecit cœnam magnam Levvi ei in domo sua et fuit turba portitorum magna et aliorum, qui fuerunt cum iis accumbentes. 30. Et murmurarunt scribæ eorum et Farisæi ad discipulos ejus dicentes: cur cum his portitoribus et peccatoribus editis et bibitis. 31. Et respondens Iesus dixit ad eos: non indigent sani medici, sed hi insani. 32. Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam. 33. Verum ii dixerunt ad eum: cur discipuli Iohannis jejulant sæpe et preces faciunt, similiter etiam Farisæorum, verum hi tui discipuli edunt et bibunt. 34. Tunc is dixit ad eos: non potestis filios sponsi, donec hic sponsus cum iis est, facere jejunare; 35. at veniunt dies, et cum auferetur ab iis hic sponsus, et tunc jejunant in illis diebus. 36. Dixit autem etiam parabolam ad eos, quod unus assummentum ve-

ANNOTATIONES.

v, 18. galagidideina] J. St. galagidedeina, rectius quidem, sed vid. ad VIII, 56.

v, 19. waiva] quomodo, gr. πῶς, Ulf. fortasse c. codd. πῶς legit.—gasatidedun] J. St. ✕ gasandidedun.—midjaim] J. St. B. ✕ midjan.

v, 20. du—usliþin] ad hunc paralyticum, ° gr.—asleitanda] J. St. + aletanda.

v, 21. fareisaieis] J. ✕ fareisaeis. —ains] ea vovula cum et græco εἰς et μόνος respondeat, cum Griesb., Ulf. εἰς legisse, periculosius est contendere.

v, 22. hairtam izvaraim] J. St. ✕ hairtan izvaramma.

v, 23. waþar] utrum, Ulf. accuratius quam gr. τί, sic VII, 42.—azetizo] J. St. B. + azeitizo.—fravaurhteis] Ulf. c. codd. ° σοῦ (þeinos).

v, 24. iþ þan ei] edit. ✕ iþ þanei, vid. M. XXVII, 46; cf. jah þan L. XVII, 3; J. VI, 54; all. cf. ad M. XXV, 40.—viteid] J. St. + viteiþ, sic etiam habaiþ pro habaid.—sa] J. St. ° +.

v, 26. gasaiwam] videmus, gr. omn. εἶδομεν.

v, 28. iddja] cod. Arg. marg. laistida (secutus est).

v, 29. þatei] vid. ad vs. 10.

v, 30. matjid jah drigkid] ea cum aut editis et bibitis aut edit et bibit verti possint, Zahnio Glossar. p. 182 Ulf. cum verss. ἐσθίει καὶ πίνει ex Mc. II, 16 legisse pro: abile videtur; hoc recte; sed quod cod. D etiam, in quo ἐσθίεται καὶ πίνεται legitur, illius lectionis testem adducit, erravit, nam hanc codicis lectionem corruptam pro ἐσθίετε καὶ πίνετε esse, nihil certius est.

v, 33. fareisaiei] pro fareisaie, vid. ad III, 5; J. ✕ fareisaei, B. + fareisaieis. —siponjos] sec. discipuli, ° gr. omn. Ulf. c. verss.

v, 34. is] J. St. B. + iesus, vid. ad Mc. I, 42.—ist] J. St. ✕ is.

v, 35. jah] sec. et, ° gr.; abundat alterutrum jah et ex margine, ubi ex alio cod. positum erat, alteri loco illatum esse videtur; delendum igitur est aut h. l. aut supra; cf. ad J. XIII, 29; XVIII, 31; Cor. I, XV, 19.

v, 36. þan] St. ✕ tan. —plat.] J. St. ✕ naat.—aiþþau] St. ✕ aiþþau. —gatimid] Ulf. c. codd. ° ἐπιβλημα.

ana snagan fairnjana. aiþþau jah sa niuja aftaurnid jah þamma fairnjin ni gatinid þata a
 37 þamma niujin. jah ainshun ni giutid vein niujata in balgins fairnjans. aiþþau distairid þata
 58 niujo vein þans balgins jah silbo usgutniþ jah þai balgeis fraqistnand. ak vein juggata in balgins
 39 niujans giutand jah bajops gafastanda. jah ainshun driggandane fairni. ni suns vili jugg. qiþiþ auk. þata
 vi, 1 fairnjo batizo ist. jah varþ in sabbato anþamma frumin gaggan imma þairh atisk. jah raupideduu
 2 ahsa siponjos is jah matidedun bnauandans handum. iþ sumai fareisaie qeþun du im. wa taujid.
 3 þatei ni skuld ist taujan in sabbato dagam. jah andhafjands vipra ins iesus qab. ni þata ussuggvud.
 4 þatei gatavida daveid. þan gredags vas. silba jah þatei miþ imma vesun. waiva inngalaiþ in gard
 guþs jah hlaibans faurlageinans usnam jah matida jah gaf þaim miþ sis visandam. þanzei ni skuld i-t
 5 matjan nibai ainaim gudjam. jah qab du im. þatei frauja ist sa sunus mans jah þamma sabbato daga.
 6 jah varþ þan in anþamma daga sabbato galeiþan imma in synagogein jah laisjan. jah vas jainar
 7 manna. jah handus is so taihsvo vas þaursus. vitaidedunuh þan bai bokarjos jah fareisaieis. jau in
 8 sabbato daga leikinodedi. ei bigeteina til du vrohjan ina. iþ is vissuh mitonins ize jah qab du þam-
 ma manu þamma þaursja habandin handu. urreis jah stand in midjaim. þaruh is urreisands gastop.
 9 qab þan iesus du im. fraihna izvis. wa skuld ist sabbato dagam. þiup taujan þau unþiup taujan. sai-
 10 vala ganasjan þau usqistjan. jah ussaiwands allans ins qab du imma. ufrakei þo handu þeina. þaruh
 11 is ufrakida. jah gastop so handus is svasve so anþara. iþ eis fullai vaurþun unfrodeins jah rodidedun
 12 du sis misso. wa tavidideina þamma iesua. jah varþ in dagam þaim ei usiddja iesus in fairguni bidjan
 13 jah vas naht þairhvakands in bidai guþs. jah biþe varþ dags atvopida siponjans seinans jah gaval-
 14 jands us im tvolib. þanzei jah apaustulunans namnida. seimon. þanei jah namnida þaitru. jah andraian
 15 broþar is. iakobu jah iohannen. filippu jah barþulomaiu. maþþaiu jah þoman. iakobu þana alfaius
 16 jah seimon þana haitanan zeloten. iudan iakobaus jah iudan iskarioten. saei jah varþ galevjands
 17 ina. jah atgaggands dalaþ miþ im gastop ana stada ibamma jah hiuma siponje is jah hansa mikila
 manageins af allamma iudaias jah iairusalem. jah þize faur marein tyre jah seidone jah anþaraizo

INTERPRETATIO.

stimenti novi non ponit in vestimento vetere, alioquin etiam hoc novum rumpit et huic veteri non
 convenit hoc ab hoc novo. 37. Et unus non fundit vinum novum in utres veteres, alioquin dirumpit
 hoc novum vinum hos utres et ipsum effunditur et hi utres perduntur. 38. Sed vinum novum in utres
 novos fundunt, et ambo conservantur. 39. Et unus bibentium vetus, non statim vult novum, dicit enim: hoc
 vetus melius est. vi, 1. Et factum est in sabbato secundo primo ire ei per satum, et vellerunt aristas disci-
 puli ejus et ederunt conterentes manibus. 2. Verum quidam Farisæorum dixerunt ad eos: quid facitis,
 quod non fas est facere in sabbati diebus? 3. Et respondens ad eos Iesus dixit: non hoc legistis, quod
 fecit David, cum famelicus esset, ipse et qui cum eo fuerunt? 4. quomodo introiit in domum Dei et panes
 propositionis sumpsit et dedit his cum eo existentibus, quos non fas est edere, nisi unis sacerdotibus. 5.
 Et dixit ad eos, quod dominus est hic filius hominis et huic sabbati diei. 6. Et factum est autem in alio die sab-
 bati ire ei in synagogam et docere, et fuit illic homo, et manus ejus hæc dextra fuit arida. 7. Observarunt
 autem hi scribæ et Farisæi, an in sabbati die sanaret, ut invenirent facultatem ad accusandum eum. 8.
 Verum is scivit cogitationes eorum et dixit ad hunc hominem hunc aridam habentem manum: surge et sta in
 mediis. Tunc is surgens stetit. 9. Dixit autem Iesus ad eos: interrogo vos, quid fas est sabbati diebus, bene
 facere, an male facere, animam servare an perdere? 10. Et adspiciens omnes eos dixit ad eum: protende
 hanc manum tuam. Tunc is protendit, et stetit hæc manus ejus, sicut hæc altera. 11. Verum ii pleni facti-
 sunt insipientia et locuti sunt ad se invicem, quid facerent huic Iesu. 12. Et factum est in diebus his, ut
 exiret Iesus in montem orare et fuit noctem pervigilans in prece Dei. 13. Et cum fieret dies, advocavit
 discipulos suos et eligens ex iis duodecim, quos etiam apostulos vocavit, 14. Simonem, quem etiam vocavit
 Petrum, et Andream, fratrem ejus, Iacobum et Iohannem, Philippum et Bartholomæum, 15. Maththæum et
 Thomam, Iacobum hunc Alfæi et Simonem hunc vocatum Zeloten, 16. Iudam Iacobi et Iudam Iscarioten,
 qui etiam factus est tradens eum. 17. Et iens deorsum cum iis stetit in loco plano et grex discipulorum
 ejus et cohors magna populi ab omni Iudæa et Ierusalem et horum præter mare Tyrorum et Sidonum et

ANNOTATIONES.

v, 38. giutand] fundunt, gr. βλητέον; sic. Mc. II, 22.

v, 39. driggandane] sic cod. Arg. et ita quidem, ut syllaba drig sit ultima plagule, reliqua verbi pars gandane in sequente plaga scripta sit; lh. Z. ÷ driggkandane, uti in cod. Arg. h. l. sic etiam Ep'i. v, 18 legitur.—fairni] J. St. ✕ fairnji.—qiþiþ] J. ✕ qiþ.—fairnjo] J. St. B. ✕ fairnji.

vi, 1, ahsa] gr. omn. post is.

vi, 2. sabbato dagam] editi. ut semper ✕ jct., vid. vs. 6 daga sabbato.

vi, 3. iesus qab] ¶ gr.

vi, 4. gaf] Ulf. c. codd. et vers. ° zai — visandam] existentibus, ° gr. omn., Ulf. ex Mc. II, 26.

vi, 7. til du vrohjan] facultatem ad accusandum pro gr. κατηγορίαν; haud ita recte Griesb. statuit, Ulf. κατηγορεῖν legisse.

vi, 10. ufrakida] protendit, gr. ἐποίησεν

vi, 11. tavidideina] J. St. rectius tavidedeina, sed vid. ad VIII, 56. — þamma] vid. ad Mc. xv, 15.

vi, 12. ei usiddja] ut exiret, gr. ἐξῆλθεν omissa particula; Ulf. sequitur libros. qui ἐξελεῖν αὐτόν habent, cf. VIII, 1. — iesus] J. St. B. ÷ is, vid. ad Mc. I, 42. — þairhvakands] cod. Arg. ✕ þairhvakands, vid. ad M. v, 15.

vi, 13. im] J. St. ✕ in, sic v. 59.

vi, 15. maþþaiu] vid. ad M. ix, 9.

vi, 16. ina] eum, ° gr. omn.

vi, 17. atgaggands] cod. Arg. ✕ a'gaggaggands, cf. ad Cor. II, x. 12. — hiuma] sic editi cum cod. Arg. h. l. et VIII, 4 pro hiuhma, vid. ad M. v, 15. — faur marein] J. St. Z. ✕ jct. — jah — baurge] et aliarum urbium, ° gr. omn.; sine dubio ea verba ex cod., qui pro Ἱερουσαλήμ—Σιδῶνος habebat ἄλλων

18 baurge. þaiei qemun hausjan Imma jah hailjan sik saulte seinai zo. jah þai anahabaidans fram ahmam
 19 unbrainjaim jah gahailidai vaurþun. jah alla managei sokidedun attēkan imma. unte mahts af imma
 20 usidēlja jah ganasida allans. jah is ushafjands augona seinā du siponjam seinaim qaþ. audagai jus
 21 unledans ahmin. unte izvara ist þiudangardi himine. audagai jus gredagans nu. unte sadai vairþiþ.
 22 audagai jus gretandans nu. unte ushlohjanda. audagai sijuþ. þan sijand izvis mans jah afskaidand
 23 izvis jah idveitjand jah usvairpand namin izvaramma sve ubilamma in sunaus mans. faginod in jai-
 namma daga jah laikid. unte sai. mizdo izvara managa in himinam. bi þamma auk tavidedun prau-
 24, 25 fetum attans ize. aþþan vai izvis þaim gabeigam. unte ju habaid gaþlaiht izvara. vai izvis jus sadans
 26 nu. unte gredagai vairþiþ. vai izvis jus hlahjandans nu. unte gaunon jah gretan duginnid. vai þan
 27 vaila izvis qiþand allai mans. samaleiko allis tavideduu galiugapraufetum attans ize. akei izvis qiþa
 28 þaim hausjandam. frijod þans hatandans izvis. vaila taujaid þaim sijandam izvis. þiupþaiþ þans fra-
 29 qiþandans izvis. bidjaid fram þaim anamahjandam izvis. þamma stautandin þuk bi kinnu galevei
 30 imma jah anþara. jah þamma nimandin af þus vastja jah paida ni varjais. wammeh þan bidjandane
 31 þuk gif jah af þamma nimandin þein ni lausei. jah svasve vileid ei taujaina izvis mans jah jus taujaid
 32 imsamaleiko. aþþan jabai frijod þans frijondans izvis. wa izvis laune ist. jah auk þai fravaurhtans þans
 33 frijondans sik frijond. jah jabai þiupþ taujaid þaim þiupþ taujandam izvis. wa izvis laune ist. jah auk
 34 þai fravaurhtans þata samo taujand. jah jabai leiwid. fram þamei veneid andniman. wa izvis laune
 35 ist. jah auk fravaurhtai fravaurhtaim leiwand. ei andnimaina samalaud. sveþauh frijod þans sijands
 izvarans, þiupþ taujaid jah leiwaid ni vaihtais usvenans. jah vairþiþ mizdo izvara managa jah vairþiþ
 36 sunjus haubistins. unte is gods ist þaim unfagram jah unseljam. vairþaid bleiþjandans svasve jah

INTERPRETATIO.

aliamum unum, 18. qui venerunt audire eum et sanare se morbis suis, et hi vexati a spiritibus impuris et sanati facti sunt. 19. Et omnis turba quæsierunt attingere eum, nam potentia ab eo exiit et sanavit omnes. 20. Et is extollens oculos suos ad discipulos suos dixit: beati vos pauperes spiritu, nam vestrum est regnum cælorum; 21. beati vos famelici nunc, nam saturi sitis; beati vos flentes nunc, nam exhilaramini; 22. beati esis, cum odiunt vos homines et separant vos et exprobrant et ejiciunt nomen vestrum uti malum ob filium hominis. 23. Gaudete in illo die et exultate, nam ecce, merces vestra multa in cælis; secundum hoc enim fecerunt profetis patres eorum. 24. At vae vobis his divitibus, nam jam habetis consolationem vestram; 25. vae vobis, vos saturi nunc, nam famelici sitis; vae vobis, vos ridentes nunc, nam lugere et flere incipitis; 26. vae cum bene vobis dicunt omnes homines, similiter enim fecerunt falsis profetis patres eorum. 27. Sed vobis dico bis audientibus: amate hos odientes vos, bene facite his odientibus vos, 28. benedicite his maledicentibus vobis, orate pro his violentantibus vos. 29. Huic percutienti te in maxillam, trade ei etiam alteram, et huic sumenti a te vestem, etiam tunicam ne prohibeas. 30. Cuique autem orantium te da et ab hoc sumente tuum ne exige. 31. Et sicut vultis, ut faciant vobis homines, etiam vos faciatis iis similiter. 32. At si amatis hos amantes vos, quid vobis mercedum est? et enim hi peccatores hos amantes se amant. 33. Et si bene faciatis his bene facientibus vobis, quid vobis mercedum est? et enim hi peccatores hoc ipsum faciunt. 34. Et si commodatis, a quibus speratis accipere, quid vobis mercedum est? et enim peccatores peccatoribus commodant, ut accipiant æquale. 35. Verumtamen amate hos inimicos vestros, bene facite et commodate non quidquam expectantes, et sit merces vestra multa et sitis filii summi, nam is bonus est his inutilibus et malis. 36. Fiatis misericordes, sicut etiam pater vester misericors est; 37. et ne iudicate, ut non

ANNOTATIONES.

πόλεων, in margine posita, qui codicem argenteum scripsit, in textum intulit.

vi, 20. siponjam seinaim] J. St. ✕ siponje seinai, B. ✕ siponje seinai; in cod. Arg. quid scriptum fuerit, cognosci hodie non potest, quod cum lh. dedimus, constructio postulat præpositionis du. — jus] vos, gr. oi, sic Ulf. pronomen personale vocativo addere solet, ubi Græci articulo utuntur, vid. M. vi, 11 alta unsar þu in himinam. vii, 23; Mc. ix, 25; L. iv, 23; vi, 25; Eph. vi, 9; morem Græcorum raro imitatur: Mc. xv, 29 sq. o sa gatairands þo alh nasei þuk! aut L. ix, 41 o kuni! sæpius omittit pronomen, ut Mc. x, 47, L. vii, 54; J. xix, 3; aut interjectionem, ut Rom. ix, 20 manna! — ahmin] spiritu ° gr.; J. St. addit ÷ nu. — himine] cælorum, gr. omn. θεοῦ.

vi, 21. fin. J. St. signum lacunæ post ushlohjanda ponunt, sed in cod. Arg. nihil additur; illi viri docti in errorem sunt inducti, quod in extrema linæ parte librarius nihil scripsit (id quod sæpius factum esse vidimus) et quæ litteræ exstare videntur, ex ex aversa parte plagulæ pervaserunt.

vi, 22. sijuþ] Hz. ° ✕ — sijand] J. St. ✕ sijond. — jah] pr., Ulf. ° ὄταν.

vi, 23. laikid] J. St. B. ✕ laikod. — himinam] cælis, gr. οὐρανῶν. — praufetum] sic cod: Arg.; J. St. B. ✕ praufetun.

vi, 24. ju] jam, ° gr. omn.; J. St. ÷ nu. — gaþlaiht.] J. ✕ gaþrafst. St. ✕ gaþod et pro eo Glossar. p. 56 ✕ gudaliþ, Z. inepte laþon proponit, quod verbum h. l. sensum vix tolerabilem præbet; in cod. Arg. legitur, quod B. dedit, vid. etiam Cor. II, 1, 3 seqq. vii, 4, 7.

vi, 25. sadans] St. ✕ sandans. — nu] pr. nunc, ° gr. — duginnid] incipitis, ° gr. omn.; Ulf. ad indicandum tempus futurum addidit; pro eo tempore, quo ejus lingua caret, præsens ponere solet, sed aliquoties illum defectum ita explet, ut circumscriptione quadam utatur, additis verbis præter duginnan etiam haban (habere), skulan (debere), munan (cogitare), sik skastjan (præparare).

vi, 26. allai] omnes, ° gr.

vi, 27. sijandam] cod. Arg. marg. hatjandam (odientibus); erravit autem librarius, nam signum glossæ non verbo sijandam, ad quod pertinet glossa, sed verbo hatandans appinxit.

vi, 28. fram] vid. ad II, 24.

vi, 29. imma] ei, ° gr.

vi, 32. aþþan] at, gr. omn. xai

vi, 34. þamei] J. St. B. Hz. ÷ þammei.

vi, 35. izvarans] Ulf. ° xai. — jah] tert., Z. ✕ ja. — unfagram] J. St. ✕ unfairam.

vi, 36. vairþaid] Ulf. c. codd. ° οὐν. — svasve] cod. Arg. ✕ svave. — izvar] J. St. ✕ izvara.

- 37 atta izvar bleiþs ist. jah ni stojid. ei ni stojaindau. ni afdomjaid jah ni afdomjanda. fraletaid jah frale-
 58 tanda. gibaid jah gibada izvis. mitads goda jah ufarfulla jah gavigana jah ufargutana gibada in barm
 39 izvarana. þizai auk samon mitadjon. þizaiei mitid. mitada izvis. qaþuh þan gajukon im. ibai
 40 mag blinds blindana tiuhan. niu bai in dal gadriusand. nist siponeis ufar laisari seinana. iþ gannan-
 41 vids warjizuh vairþai sve laisaris is. aþþan wa gaumeis gramsta in augin broþrs þeinis. iþ anza in
 42 þeinamma augin ni gaumeis. aiþþau waiva magt qiþan du broþr þeinamma. broþar let. ik usvairþa
 gramsta þamma in augin þeinamma. silba in augin þeinamma anza ni gaumjands. liuta. usvairp
 43, 44 þeinis. ni auk ist bagms gods taujands akran ubil. nih þan bagms ubils taujands akran god. warjizuh
 raihtis bagme us svesamma akrana uskunþs ist. ni auk us þaurnum lisanda smakkans. nihþan us
 45 aiwatundjai trudanda veinabasja. þiuþeigs manna us þiuþeigamma huzda hairtins seinis usbairid
 þiuþ. jah ubils manna us ubilamma huzda hairtins seinis usbairid ubil. uzuh allis ufarfullein hairtins
 46, 47 rodeid munþs is. aþþan wa mik haitid. frauja frauja. jah ni taujid. þatei qiþa. wazuh sa gaggands
 48 du mis jah hausjands vaurda meina jah taujands þo. ataugja izvis. wamma galeiks ist. galeiks ist
 mann timrjandin razn. saei grob jah gadiupida jah gasatida grunduvaddjau ana staina. at garunjon þan
 vaurþanai bistagq awa bi jainamma razna jah ni mahta gavagjan ita. gasulid auk vas ana þamma staina
 49 iþ sa hausjands jah ni taujands galeiks ist mann timrjandin razn ana airþai inuh grunduvaddju. þatei
 vii, 1 bistagq flodus jah sunsgadraus. jah varþso usvalteins þis raznis mikila. biþe þan usfullida alla þo vaurda
 2 seina in hlumans manageins. galaiþ in kafarnaum. hundafade þan sumis skalks siukands svultavairþja.

INTERPRETATIO.

judicemini; ne condemnetis et non condemnamini; absolvatis et absolvimini. 38. Detis et datur vobis; mensura bona et superplena et concussa et superfusa datur in sinum vestrum, hac enim ipsa mensura, qua mensuratis, mensuratur vobis. 39. Dixit autem parabolam iis: num potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? 40. Non-est discipulus super magistrum suum, verum paratus quisque fiat uti magister ejus. 41. At quid vides festucam in oculo fratris tui, verum trabem in tuo oculo non vides? 42. Aut quomodo potes dicere ad fratrem tuum: frater, sine, ego ejicio festucam hanc in oculo tuo; ipse in oculo tuo trabem non videns, hypocrita, ejice antea hanc trabem ex oculo tuo et tum videas ejicere festucam hanc in oculo fratris tui. 43. Non enim est arbor bona faciens fructum malum, neque arbor mala faciens fructum bonum. 44. Quaeque enim arborum ex proprio fructu nota est, non enim de spinis colliguntur ficus, neque de rubo calcantur uvae. 45. Bonus homo e bono thesauro cordis sui profert bonum et malus homo e malo thesauro cordis sui profert malum; exque enim abundantia cordis loquitur os ejus. 46. At quid me vocatis domine, domine! et non facitis, quod dico? 47. Quisque hic iens ad me et audiens verba mea et faciens ea, ostendo vobis, cui similis est. 48. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit et profundum-fecit et posuit fundamentum super saxum; in inundatione autem facta irruit aqua contra illam domum et non potuit commovere eam, fundata enim fuit super hoc saxo. 49. Verum hic audiens et non faciens similis est homini aedificanti domum super terram sine fundamento, cui irruit fluctus et statim cecidit, et facta-est haec eversio hujus domus magna. vii, 1. Cum autem expleret omnia haec verba sua in aures turbæ, ivit in Cafarnaum. 2 Centurionum autem cujusdam servus aegrotans morti-propinquus, qui fu t

ANNOTATIONES.

- vi, 5. ei] ut, gr. και; sed vid. ad J. xvi, 17.
 vi, 38. jah] sec. et. ° gr. — ufarfulla] superplena, gr. πεπεσμένον, cui cum gothicum verbum non satis respondeat, Ulfilam περισσόν legisse B. suspicatur. — gibada] sec. datur, gr. omn. δώπουσι, cf. vs. 44. — mitid] sic et B. conjectura, lh. etiam (in adnotatione ad Hz.) probata, dedimus; cod. Arg. et edit. ✕ mitad; librarius sequenti mitada in errorem inductus esse videtur.
 vi, 39. þan] St. ✕ tan. — im] J. St. ✕ in. — dal gadriusand] edit. ✕ dalga driusand, vid. ad Mc. xii, 1.
 vi, 40. gamanvids] J. St. ✕ gaustaujane manvids, B. ✕ ga ustaujane manvids; cod. Arg. gamanvids et in marg. ustauhaus (perfectus), quod cum jam B. legerit et evidenter scriptum sit, lhrium miramur dicere in cod. us'aubans legi.
 vi, 41. gaumeis] sec., J. St. ✕ gaumjeis.
 vi, 42. ik] ego, ° gr. omn.
 vi, 44. lisanda — trudanda] colliguntur — calcantur, gr. omn. συλλέγουσι — τρυγῶσι, cf. vs. 38. Cæterum gothicum trudan calcare (x, 19), conculcare (viii, 5), græco τρυγῶν (metere, vindemiare) omnino non respondet; et si quis Ulf. sensum potius quam verba respexisse dicat, tum us aiwatundjai non ita apte appositum videtur; nos hunc locum in eorum numero habemus, ubi græcorum verborum significationem non satis intellexit, vid. ad. i, 5. — veinabasja] uvæ

- (plur.), gr. σταφυλήν; cæterum J. ✕ veinabasjan, St. ✕ vainabasjan.
 vi, 45. usbairid] pr. St. ✕ nsbairid.
 vi, 47. vaurda meina] ¶ gr. omn. — galeiks ist] ¶ gr. omn.
 vi, 48. at garunjon] J. ✕ atarunjan, St. ✕ at garunjan, B. ✕ atgarunjan. — bistagq awa] J. ✕ bistagun awa, St. ✕ bistaguna wa. — ana] sec., J. St. ✕ and.
 vi, 49. þatei] si pro particula relativa aut causali accipitur, sensus omnino turbatur; gr. omn. ἧ referendum ad οἰκία pendet a προσέβηζεν. Si Gothus græcorum lectionem ad verbum exprimere vellet, bi þammei debebat scribere; nam præpositio bi vel du vel viþra verbo stiggan conjungi solet (M. vii, 25, 27; L. iv, 11; xiv, 31; Rom. ix, 32); si þatei ad razn pertinet, id quod sensus postulat, Ulf. constructionem mutavit, quod sæpius fecit, sed h. l. audacius. — bistagq]. J. St. ✕ bistagun. — flodus] J. St. B. ✕ awaflodus; cod. Arg. marg. awa (fluvius); glossam viri illi docti in textum intulerunt. — gadraus] suspicamur, Ulf. c. gr. συνέπιπτε legisse.
 vii, 2. svultavairþja] Z. ✕ div.; J. St. B. ✕ svulta vairþid; svultavairþja = ad mortem vergens i. e. morti appropinquans (Grim. II. 577); gr. ἠπέλλε τελευτῶν, forma concreta præcedente abstracta habet, in quo diligens lector offendere possit.

3 saei vas imma svers. gahausjands þan bi iesu insandida du imma sinistans iudaie bidjands
 4 ina. ei qimi jah ganasidedi þana skalk is. ip eis qimandans at iesua bedun ina usdaudo
 5 qibandans. þatei vairþs ist þammei fragibis þata. unte frijoþ þiuda unsara jah synagogein is gatimrida
 6 unsis ip iesus iddjub miþ im jah juþan ni fairra visandin imma þamma garda insandida du imma.
 sa hundafads frijonds qibands du imma. frauja. ni draibe þuk. unte ni im vairþs ei uf hrot mein
 7 inngaggais. duþei ni mik silban vairþana rahnida at þus qiman. ak qip vaurda jah gahailnid sa
 8 þimagus meus. jah þan auk ik mannaim uf valdufþja gasatids. habands uf mis silbin gadrahtins.
 jah qipa du þamma. gagg. jah gaggid. jah anþamma. qim her. jah qimid. jah du skalka mei-
 9 namma. tavei þata. jah taujid. gahausjands þan þata iesus sildaleikida ina jah vandjands sik
 du þizai afarlaistjandein sis managein qap. amen qipa izvis. ni in israela svalauda galaubein bigat.
 10, 11 jah gavandjandans sik þai insandidans du garda bigetun þana siukan skalk hailana. jah varþ in
 þamma afar daga. iddja in baurg namnida naen. jah mididdjedun imma siponjos is ganohai jah
 12 manageins silu. biþeb þan newa vas daura þizos baurgs. þaruh sai. utbaurans vas naus. sunus ainahz
 13 aiþein seinai. jah si silbo vidovo. jah managei þizos baurgs ganoha miþ izai. jah gasaiwands
 14 þo frauja iesus infeinoda du izai jah qap du izai. ni gret. jah duatgaggands attaitok wilstrjom.
 15 ip þai bairandans gastopun jah qap. juggalaud du þus qipa. urreis. jah ussat sa naus jah dugann
 16 rodjan, jah atgaf ina aiþein is. dissat þan allans agis. jah mikilidedun guþ qibandans. þatei prau-
 17 letus mikils urrais in unsis jah þatei gaveisoda guþ manageins seinazos. jah usiddja þata vaurd
 18, 19 and alla iudaia bi ina jah and allans bisitands. jah gataihun iohannen siponjos is bi alla þo. jah
 atbaitands tvans siponje seinaze iohannes insandida ins du iesua qibands. þu is sa qimanda þau
 20 anþaranu venjaima. qimandans þan at imma þai vairov qeþun. iohannes sa daupjands insandida
 21 ugkis du þus qibands. þu is sa qimanda þau anþaranu venjaima. inu þan þizai weilai gahailida
 22 managans af sahtim jah slahim jah ahmane ubilaize jah blindaim managaim fragaf siun. jah
 andhafjands iesus qap du im. gaggandans gateihats iohannen. þatei gasewuts jah gahausideduts.

INTERPRETATIO.

ei carus. 3. Audiens autem de Iesu misit ad eum seniores Iudæorum orans eum, ut veniret et sanaret hunc servum ejus. 4. Verum ii venientes ad Iesum orarunt eum sollicite dicentes, quod dignus est, cui præstas hoc, 5. nam amat gentem nostram et synagogam is ædificavit nobis. 6. Verum Iesus ivit cum iis et amplius non procul existente eo hac domo, misit ad eum hic centurio amicos dicens ad eum: domine, ne urge te, nam non sum dignus, ut sub tectum meum intres, 7. ideoque non me ipsum dignum æstimavi, ad te venire, sed dic verbum, et sanatur hic puer meus. 8. Et vero enim ego homo sum sub imperio constitutus, habens sub me ipso milites, et dico ad hunc: vade, et vadit, et alteri: veni huc, et venit; et ad servum meum: fac hoc, et facit. 9. Audiens autem hoc Iesus miratus est eum, et vertens se ad hanc sequentem se turbam dixit: amen dico vobis, non in Israele talem fidem inveni. 10. Et convertentes se hi missi ad domum invenerunt hunc ægrotum servum sanum. 11. Et factum est in hoc postero die, ivit in oppidum vocatum Naen, et comitati sunt eum discipuli ejus multi et turbæ multum. 12. Cum autem prope esset portæ hujus oppidi, tunc, ecce, elatus fuit mortuus, filius unicus matri suæ, et ea ipsa vidua, et turba hujus oppidi multa cum ea. 13. Et videns hanc dominus Iesus misertus est super eam et dixit ad eam: ne fle. 14. Et accedens attigit feretrum, verum hi portantes steterunt, et dixit: adolescens, ad te dico, surge! 15. Et surrexit hic mortuus et cœpit loqui, et reddidit eum matri ejus. 16. Obsedit autem omnes timor, et magnificarunt Deum dicentes: quod profeta magnus exstitit in nobis et quod visitavit Deus populum suum. 17. Et exiit hoc verbum in omnem Iudæam de eo et in omnes vicinos. 18. Et nuntiarunt Iohanni discipuli ejus de omni hoc; 19. et advocans duos discipulorum suorum Iohannes misit eos ad Iesum dicens: tu es hic veniens, an aliumne expectemus? 20. Venientes autem ad eum hi viri dixerunt: Iohannes hic baptizans misit nos ad te dicens: tu es hic veniens, an aliumne expectemus? 21. In autem hac hora sanavit multos a morbis et plagis et spiritibus malis et cæcis multis reddidit visum. 22. Et respondens Iesus dixit ad eos: euntes nuntiate Iohanni, quod vidistis et audivistis, quod cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, muti

ANNOTATIONES.

vii, 3. qimi] sic cod. Arg.; Hz. + qemi, vid. ad viii, 56.

vii, 4. fragibis] J. St. B. ✕ frambis.

vii, 5. synagogein] vid. ad M. xxvii, 62.

vii, 6. im] pr., J. St. ✕ in. — imma] pr., gr. omn. post juþan. — du imma] sec., J. ✕.

vii, 8. mis silbin] J. B. ✕ jct. uti vs. 49 et sæpius, St. ✕ missisbin. — her] huc, ° gr. omn.

vii, 9. amen] amen, ° gr.

vii, 11. afar daga] St. Z. ✕ jct. — naen] in cod. Arg. maen scriptum esse videtur: cæterum gr. omn. Naiv.

vii, 12. vidovo] vid. ad iv, 13. — managei] J. St. ✕ managai. — si silbo] ea ipsa, gr. αἴτη. — ganoha] Ulf. c. codd. ° ἡν.

vii, 13. frauja iesus] dominus Iesus; gr. alii κύριος, alii Ἰησοῦς; utrumque Ulf. et cod. 225 conjungit.

vii, 15. dugann] St. ✕ dugan.

vii, 16. allans agis] ¶ gr. omn. — mikilidedun] J. St. B. ✕ mikelidedun. — qibandans] lb. h. l. adnotat: Gothus lineolam illam, notam τῶν n, syllabæ ultimæ superinducere neglexit; sed errat vir doctus, nam illa lineola clarissime supra est ducta. — seinazos] St. ✕ seinazos.

vii, 19. tvans] Ulf. c. cod. D. et verss. ° τῶνς. — ins] eos, ° gr. omn.

vii, 20. venjaima] St. ✕ venjaima.

vii, 21. ahmane ubilaize] St. ✕ ahmanum; B. conjectura ahmam ubilaim non necessaria est, construuntur enim verba medendi et sanandi et cum genitivo (L. v, 15; vi, 18; viii, 2) et cum præpositione af (Mc. v, 29, 34). Locos, ubi Ulf. constructionem mutat, habes hos: iv, 25 galuknoda himins du jeram þrim jah menoþs saih. Mc. i, 6 vas gavasiþs taglam jah gairda; cf. ad Cor. ii, xii, 21.

vii, 22. gateihats] Z. ✕ gataihats.

- 23, 24 patei blindal ussaiwand. haltai gaggand. þrutsfillai gahrainjanda. baudai gahausjand. naveis urreisand. unledzi vailamerjanda. jah audags ist sawazuh saei ni gamarzdada in mis. at galeipandam þan þaim airum iohannes dugann rodjan du managein bi iohannen. wa usiddjedup in aupida saiwan. raus fram vinda vagid. akei wa usiddjedup saiwan. mannan in hnasqjaim vastjom gavasidana. sai. þai in vastjom vulþagaim jah fodeinai visandans in þiudangardjom sind. akei wa usiddjedup saiwan. 27 praufetu. jai qipa izvis. jah mais praufetu. sa ist bi þanei gamelid ist. sai. ik insandja aggilu meinana 28 faura andvairþja þeinamma. saei gamanveid vig þeinana faura þus. qipa allis izvis. maiza in baurim qinono praufetus iohanne þamma daupjandin ainshun nist. ip sa minniza imma in þiudangardjai 29 guþs maiza imma ist. jah alla managei gahausjandei jah motarjos garaihtana domidedun guþ u'daupidai 30 pidai daupeinai iohannis. ip fareisaisis jah vitodafastjos runa guþs fraqepun ana sik ni daupidai 31, 32 fram imma. we nu galeiko þans mans þis kunjis jah we sijaina galeikai. galeikai sind barnan þaim in garunsai sitandam jah vopjandam seina misso jah qipandam. sviglodedum izvis jah ni plinsidedup. 33 gaunodedum izvis jah ni gaigrotuþ. urrann raihtis iohannessa daupjands nih hlaif matjands nih vein 34 drigkands. jah qipiþ. unhuþon habaiþ. urrann sunus mans matjands jah drigkands. jah qipiþ. sai. 35 manna afetja jah veindrugkja. frijonds motarje jah fravaurhtaize. jah gasuþjoda varþ handugei fram 36 barnam seinaim allaim. baþ þan ina sums fareisaisi ei matidedi miþ imma. jah atgaggands in gard 37 þis fareisaisius anakumbida. þaruh sai. qino in þizai baurg. sei vas fravaurhta jah uskunnandei. þatei 38 anakumbida in razna þis fareisaisius. briggandei alabalstraun balsanis. jah standandei faura fotum is 39 is jah gasalboda þamma balsana. gasaiwands þan sa fareisaisius. saei baihait ina. rodida sis ains

INTERPRETATIO.

audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. 23. Et beatus est omnis, qui non scandalizatur in me. 24. In abeuntibus autem his legatis Iohannis coepit loqui ad turbam de Iohanne: quid existiis in desertum videre, arundinem a vento motam? 25. Sed quid existiis videre, hominem in mollibus vestibus vestitum? Ecce, hi in vestibus splendentibus et cibo existentes in regum aulis sunt. 26. Sed quid existiis videre, profetam? utique dico vobis, etiam magis profeta. 27. Hic est, de quo scriptum est: ecce, ego mitto angelum meum præ facie tua, qui parat viam tuam præ te. 28. Dico enim vobis: major in natis mulierum profeta Iohanne, hoc baptizante, unus non-est, verum sic minor eo in regno Dei major eo est. 29. Et omnis turba audiens et portitores justum judicarunt Deum baptizati baptismo Iohannis. 30. Verum Farisæi et legis-periti consilium Dei improbarunt in se, non baptizati ab eo. 31. Cui jam similo hos homines hujus generis et cui sint similes? 32. Similes sunt pueris his in foro sedentibus et vocantibus se invicem et dicentibus: tibiis-cecinimus vobis et non saltavistis; lamentati-sumus vobis et non ploravistis. 33. Prodiit enim Iohannes hic baptizans, nec panem edens, nec vinum bibens, et dicitis: dæmonem habet; 34. prodiit filius hominis edens et bibens, et dicitis: ecce, homo devorator et vinolentus, amicus portitorum et peccatorum. 35. Et justificata fuit sapientia a filiis suis omnibus. 36. Oravit autem eum quidam Farisæorum, ut ederet cum eo, et adiens in domum hujus Farisæi accubuit. 37. Tunc ecce, mulier in hoc oppido, quæ fuit peccatrix et cognoscens, quod accubuit in domo hujus Farisæi, afferens alabastrum balsami 38. et stans ante pedes ejus retro fletus coepit rigare pedes ejus lacrymis et capillo capitis sui tersit et osculata-est pedes ejus et unxit hoc balsamo. 39. Videns autem hic Farisæus, qui vocavit eum, locutus-est sibi solus dicens: hic si esset profeta, cognosceret utique, quæ et qualis hæc mu-

ANNOTATIONES.

vii, 24. at ga'eiþandam] St. Z. ✕ jct.; J. ✕ asgaleiþandam.

vii, 25. vulþagaim] J. St. B. ✕ vulþanaim. — fodeinai] cibo, Ult. τροφή pro τροφή legisse jam Maresh. et B. recte viderunt, ni-i forte ad fodeinai ex præcedentibus vulþagai subintelligendum esse aliquis suspicatur, ut fodeins vulþaga (lautus cibus) græco τροφή respondeat; id autem artificiosius ne sit admodum veremur. — þiudangardjom] J. St. ✕ þiudangardja, B. ✕ þiudangardjan (scilicet in cod. — on pro — om exaratum esse videtur).

vii, 26. jai] J. St. ✕ jah. — praufetu] sec., vid. ad i, 54.

vii, 27. þanei] J. St. ✕ þanci.

vii, 28. baurim] J. St. ✕ bauran. — nist] J. St. B. ✕ ni ist. — imma] pr. ei, ° gr. omn.

vii, 29. gahausjandei] J. St. ÷ gahausjandans. — garaihtana domidedun guþ] J. St. garaihta....; hæc cum sequentibus in cod. Arg. omnino evanuerunt.

vii, 30. fraqepun ana] J. St. ✕ frakunþ.... B. Hz. Z. ✕ fraqepun and. Quod dedimus fraqepun, id analogia linguæ postulat, cum neque ex japhan (B. lh.), nec ex jaiþan (Z.) illud jepun nasci possit; neque in cod. Arg. ullum vestigium partis j litteræ apparet, quæ subter lineam ducitur. Verbum fraqiþan, proprie maledicere (M. xxv, 44; Mc. xi, 21; all.) significans, l. l. significationem contemnendi, repudiandi (alias

usþrikan Mc. vi, 26) induit. And, quod pro ana legunt, quia sensum huic loco alienum præbet, probari omnino non potest, neque lh. ana, quod prius conjecerat (nam in cod. Arg. clare cognosci jam non potest) Benzeli auctoritate motus, rejicere debebat; ad reddendum græcum εις εαυτούς (contra se, in detrimentum suum) nihil aptius est, quam ana sik, cf. M. xxvii, 13; Mc. iii, 26; xiv, 55; J. xviii, 29; Cor. ii, x, 2.

vii, 31. Ab initio versus J. St. qaþ þan frauja. e nonnullis gr. addunt, quod cod. Arg. non agnoscit. vii, 32. seina misso] editt. ✕ jct. — sviglodedum] J. St. ✕ svigalodedum. — gaunodedum] cod. Arg. marg. synonymum hufum e M. xi, 17.

vii, 33. nih] sec. J. St. ÷ ni.

vii, 34. afetja] J. St. B. ✕ afetei.

vii, 35. seinaim] J. ✕ seinama, St. ✕ seinamma.

vii, 36. ina sums] ¶ gr. omn.

vii, 37. sei] J. St. B. ✕ so. — jah] et, ° gr.; J. St. ✕ sah. — in razna] J. ✕ in gard, St. ✕ and gard. — þis fareisaisius briggandei] J. St. ✕ fareisaisie briggandei omissa ultima versus parte — alabalstraun] B. ✕ alabastraum; gr. omn. ἀλάβαστρον.

vii, 38. of aro] gr. ante faura. — post fotum usque ad fravaurhta vers. 39 J. St. lac.; omnia fere singularum litterarum vestigia in cod. Arg. interierunt.

vii, 39. far. isaius] sic cod. Arg.; Hz. Z. ✕ fareisaisius. — sis] B. ÷ in sis. — ains] solus, ° gr. omn.

qibands. sa ip vesi praufetus. ufkunpedi þau. wo jah wileika so qino. sei tekib imma. þatei fravaurlta
 40, 41 ist. jah andhafjands iesus qap du paitrau. seimon. skal þus wa qiban. ip is qap. laisari qip. tva
 42 dulgis skulans vesun dulgahaitjin sumamma. ains skulda skatte fimfhunda. ip anþar fimstiguns. ni
 43 habandam þan. wapro usgebeina. baim fragaf. wapar nu þize. qip. mais ina frijod. andhafjands þan
 44 seimon qap. þana gavenja. þammei managizo fragaf. þaruh is qap du imma. raihtaba stauides. jah ga-
 vandjands sik du þizai qinon qap du seimona. gasaiwis þo qinon. atgaggandin in gard þeinana vato mis
 ana fotuns meinans ni gast. ip si tagram seinaim ganatida meinans fotuns jah skufta seinamma bisvarb.
 45, 46 ni kukides mis. ip si. fram þammei innatiddja. ni svaif bikukjan fotuns meinans. aleva haubid mei-
 47 nata ni salbodes. ip si balsana gasalboda fotuns meinans. in þize. qipa þus. afletanda fravaurlhteis
 48 izos þos managons. unte frijoda filu. ip þammei leitul fraletada. leitul frijod. qapuh þan du izai. afle-
 49 tanda þus fravaurlhteis þeinon. jah dugunnun þai miþanakumbjandans qipan in sis silbam. was sa ist.
 50 saei fravaurlhtins afletai. ip is qap þan du þizai qinon. galaubeins þeina ganasida þuk. gagg in ga-
 VIII, 1 vairþi. jah varþ biþe afar þata ei jah is vratoda and baurgs jah haimos merjands jah þiuþspillonds
 2 þiudangardja guþs. jah þai tvalib miþ imma jah qinons. þozei vesun galeikinodos ahmane ubilaize jah
 3 sauhte. jah marja. sei haitana vas magdalene. us þizaiei usiddjedun unhulþons sibun. jah iohanna
 qens kusins sauragaggjins herodes jah susanna jah anþaros managos. þozei andbahtededun im us aigi-
 4 nam seinaim. gaqumanaim þan hiumam managaim jah þaim. þaiei us baurgim gaiddjedun du imma.
 5 qap þairh gajukon. urrann sa ands du saian fraiva seinamma. jah miþþanei saiso. sum gadraus saur
 6 vig jah gatrudon varþ jah fuglōs himinis fretun þata. jah anþar gadraus ana staina jah uskijanata ga-

INTERPRETATIO.

lier, quæ tangit eum, quod peccatrix est. 40. Et respondens Iesus dixit ad Petrum: Simon, debeo tibi aliquid dicere. Verum is dixit: magister, dic! 41. Duo debiti rei fuerunt creditori cuidam; unus debuit denariorum quingentos, verum alter quinquaginta. 42. Non habentibus autem, unde redderent, ambobus remisit; uter igitur horum, dic, magis eum amat? 43. Respondens autem Simon dixit: hunc puto, cui plus remisit. Tunc is dixit ad eum: recte iudicasti! 44. Et convertens se ad hanc mulierem dixit ad Simonem: vides hanc mulierem, accedenti in domum tuam aquam mihi in pedes meos non dedisti, verum ea lacrymis suis rigavit meos pedes et capillo suo tersit; 45. non osculatus-es me, verum ea, ex quo introii, non cessavit osculari pedes meos; 46. oleo caput meum non unxisti, verum ea balsamo unxit pedes meos. 47. Propter hoc dico tibi, remittuntur peccata ejus hæc multa, nam amavit multum; verum cui paucum remittitur, paucum amat. 48. Dixit autem ad eam: remittuntur tibi peccata tua. 49. Et cœperunt hi concumbentes dicere in se ipsis: quis hic est, qui peccata remittat? 50. Verum is dixit tum ad hanc mulierem: fides tua sanavit te; vade in pacem. VIII, 1. Et factum est deinde post hoc, ut etiam is iret per urbes et vicus prædicans et evangelizans regnum Dei, et hi duodecim cum eo 2. et mulieres, quæ fuerunt sanctæ spiritibus malis et morbis, et Marja, quæ vocata fuit Magdalene, ex qua exierunt dæmones septem, 3. et Iohanna, uxor Cusæ, præfecti Herodis, et Susanna et aliæ multæ, quæ ministrarunt iis e facultatibus suis. 4. Congressis autem gregibus multis et his, qui ex oppidis coiverunt ad eum, dixit per parabolam: 5. exiit serens ad serendum semine suo, et dum sevit, quoddam concidit ante viam et conculcatum fuit et aves cœli vorarunt hoc. 6. Et aliud concidit in saxum et enatum exaruit, propter quod non habuit humorem.

ANNOTATIONES.

— *ufkunþedi*] sic cod Arg. et secunda manu Hz.; B. lh. (*Ulf. illustr. p. 158*) * *ufkunþeda*. — *tekiþ imma*] B. * *sik attekiþ*.

VII, 40. *paitrau*] Petrum, gr. omn. *ἀπέτρον*, qua propter J. imma edidit; St. ÷ *paitru*; cæterum Goth. cum Brix. concinit.

VII, 41. *dulgis skulans*] B. Z. jct., sed vid. Grim. II. 598 sq.; J. St. * *dulgiskulans*. — *dulgahaitjin*] J. St. B. * *duliahaitjin*.

VII, 42. *þan*] Ulf. ° *ἀπέτρον*.

VII, 43. *þana*] J. St. * *þama*: cæterum ° gr. omn., contra ea Ulf. post *gavenja* ° *ὄτι*.

VII, 44. *qap*] gr. omn. post *seimona*. — *atgaggandin*] accedenti, gr. omn. *εἰσῆλθον*. — *mis*] mihi, ° gr. omn. — *seinaim*] suis, ° gr. omn.

VII, 45. *fotuns meinans*] ° gr. omn.

VII, 46. *fotuns meinans*] ° gr.

VII, 48. *qapuh þan*] sic cod. Arg.; St. Z. * *qap uþþan*. — *þus*] tibi, ° gr. omn., nam quod ii habent σοῦ, id Ulf. per *þeinon* reddidit.

VII, 49. *sis silbam*] St. * *sissilban*. — *saei*] Ulf. ° *xzi*.

VII, 50. *is*] is, ° gr. omn. — *gavairþi*] J. St. B. * *gavairþa*.

VIII, 1. *biþe afar þata*] deinde post hoc = ἐν τῷ κρηενῆς; neutrum abundat, ut B. lh. putant. — *þata ei*] J. B. Z. * jct., St. * *þatei*. — *ei*] ut, ° gr. omn. vid. ad vi, 12; sic sæpius post *varþ* (ἐγένετο, es geschah) *ei*, sæpe *jah* quoque sequitur; quamobrem ne aut *ei* aut *jah* ex glossa ortum s. t. suspicamur. — *vra-*

toda and baurgs] St. lact., J. v. B. *vratoda*. — *haimos*] J. * *haimo*, St. *haimo*. omissis reliquis usque ad — *londs*. — *þiuþspillonds*] sic cum J. et B. ex loco III, 18 dedimus; in codice Arg. nihil præter — *llonds* legi potest; quod scribunt lh. et Z. *vailaspillonds* non probamus, quod ea compositio nusquam invenitur.

VIII, 2. *qinons*] Ulf. c. verss. ° *τενῆς*. — *galeikinodos*] J. * *galeikinode*, St. *galeik*. — *sauhte jah*] J. St. * *sauthaim — jah*] tert. et, ° gr. omn. — *usiddjedun*] gr. omn. post *sibun*.

VIII, 3. *sauragaggjins*] sic cod. Arg. et J. St. B; lh. Z. ÷ *sauragaggjins*, vid. ad xvi, 1. — *herodes*] St. * *heordes*. — *andbahtededun*] sic cod. Arg. pro *andbahtededun*; J. St. B. * *andbaheidedun*. — *im*] iis, gr. *ἀπέτρον — seinaim*] J. St. * *seinain*.

VIII, 4. *hiumam*] vid. ad vi, 17; J. * *hiuman*. — *þaiei us*] St. * jct. — *us baurgim*] ex oppidis, gr. *κατὰ πόλιν* (i. e. in oppido habitantibus et ex oppido prolificiscentibus).

VIII, 5. *saiands*] J. St. B. e Mc. iv, 3 et 14 *sa* articulum addunt, quem h. l. cod. Arg. non agnoscit. — *saiso*] St. * div. — *gatrudon*] ea forma cum infinitivus propter constructionem (nam *varþ* participium secum habere solet), participium autem propter terminationem esse non possit, veremur ne errore librarii pro *gatrudan* scriptum sit, si verum est quod Grim. I. 844 dicit.

VIII, 6. *uskijanata*] Grim. I. 841 falsum pro *uskina-*
nata esse suspicatur; nobis potius participium præteriti

7 þaursnoda. in þizei ni habaida qrammiþa. jah sum gadrans in midumai þaurnive jah mþuskeinan-
 8 dans þai þaurnjus afwapidedun þata. jah anþar gadrans ana air[ai godai jah uskeinoda jah tavidā
 akran taihuntaihundfalþ. þata þan qibands ufropida. saei habai ausona du hausjan. gabausjai.
 9, 10 frehun þan ina saponjos is qibandans. wa sijai so gajuko. ip iesus qap. izvis atgiban ist kunnan runos
 þiudinassaus gup-. ip þaim anþaraim in gajukom. ei saiwandans ni gasaiwaina. jah gabausjandans
 11, 12 ni fraþjaina. aþþan þata ist so gajuko. þata fraiv ist vaurd gups. ip þai viþra vig sind þai bausjandans.
 13 þaþroh qimiþ diabolus jah usniwiþ þata vaurd af hairtin ize. ei galaubjandans ni ganisaina. ip þai
 ana þamma staina. ize þan hausjand. miþ saheidai andnimand þata vaurd. jah þai vaurtins ni ha-
 14 band. þaiei du mela galaubjand jah in mela fraistubnjos afstandand. ip þata in þaurnuns gadriusando
 þai sind. þaiei gabausjandans jah af saurgom jah gabein jah gabaurjopum þizos libainais gaggandans
 15 afwapnandjah ni gavrisqand. ip þata ana þizai godon airþai þai sind. þai ize in hairtin godamma
 16 jah seljamma gabausjandans þata vaurd gahaband jah akran beirand in þulainai. aþþan ni manna
 lukarn tandjands dishuljip ita kasa aipþau uf ligr gasatjip ak ana lukarnastapin satjip. ei þai im-
 17 gaggandans saiwaina liuhad. ni auk ist analaugn. þatei svikunþ ni vairþai. nih fulgin. þatei nigakumai-
 18 dau jah in svekunþamma qimai. saiwiþ nu. waiva hauseiþ. unte saei habaiþ. gibada imma. jah saei ni
 19 habaiþ. jah þatei þugkeiþ haban. afniwada af imma. atiddjedun þan du imma aipei jah broþrjus is jah
 20 ni mahtedun andqipan imma saura managein. jah gataihan varþ imma. þatei aipei þeina jah bro-
 21 þrjus þeina standand uta gasaiwan þuk gairnjandona. ip is andhafjands qap du im. aipei meina jah
 22 broþrjus meinai þai sind þai vaurd gups gabausjandans jah taujandans. varþ þan in ainamma þize
 dage. jah is galaiþ in skip jah saponjos is. jah qap du im. galeiþam hindar þana marisaiv. jah gali-
 23 þun. þarub þan sve faridedun. anasaisleiþ jah atiddja skura vindis in þan marisaiv jah gafullnode-
 24 dun jah birekjai vaurþun. duatgaggandans þan urraisidedun ina qibandans. ta'zjand. fraqistnam. ip

INTERPRETATIO.

7. Et quoddam cecidit in medium spinarum, et simul-enascentes hæ spinæ exstinxerunt hoc. 8. Et aliud concidit in terram bonam et pullulavit et fecit fructum centuplum. Hoc autem dicens exclamavit: qui habeat aures ad audiendum, audiat. 9. Interrogarunt autem eum discipuli ejus dicentes, quid sit hæc parabola. 10. Verum Iesus dixit: vobis datum est scire mysteria regni Dei, verum his aliis in parabolis, ut videntes non videant et audientes non intelligant. 11. At hoc est hæc parabola: hoc semen est verbum Dei; 12. verum hi ad viam sunt hi audientes, deinde venit diabolus et demit hoc verbum a corde eorum, ut credentes non salventur. 13. Verum hi in hoc saxo, qui cum audiunt, cum lætitia assumunt hoc verbum, et hi radices non habent, qui ad tempus credunt et in tempore tentationis desistunt. 14. Verum hoc in spinas cadens hi sunt, qui audientes et a curis et possessione et voluptatibus hujus vitæ euntes extinguuntur et non fructum ferunt. 15. Verum hoc in hac bona terra hi sunt, hi qui in corde bono et probo audientes hoc verbum tenent et fructum ferunt in patientia. 16. At non homo lucernam incendens operit eam vase, aut sub lecto ponit, sed super candelabro ponit, ut hi ineuntes videant lucem. 17. Non enim est occultum, quod manifestum non fiat, neque absconditum, quod non cognoscatur et in apertum veniat. 18. Videte igitur, quomodo auditis; nam qui habet, datur ei, et qui non habet, etiam quod putat habere, demitur ab eo. 19. Adierunt autem ad eum mater et fratres ejus, et non potuerunt adire cum præ turba. 20. Et nuntiatum fuit ei, quod mater tua et fratres tui stant foris videre te cupientes. 21. Verum is respondens dixit ad eos: mater mea et fratres mei hi sunt, hi verbum Dei audientes et facientes. 22. factum est autem in uno horum dierum, et is ivit in navigium et discipuli ejus, et dixit ad eos: imus trans hoc stagnum; et iverunt. 23. Tunc autem ubi navigarunt, obdormivit et adiit procella venti in hoc stagnum et completi sunt et periclitantes facti sunt. 24. Accedentes autem suscitavit eum dicentes: præceptor, per-

ANNOTATIONES.

ad verbum *keian* (Grim. I. 854, 7) pertinens, esse videtur. — *qrammiþa*] J. St. ✕ *qarmmiþa*.

viii, 7. *afwapidedun*] vid. ad Mc. iv, 7.

viii, 8. *taihuntaihundfalþ*] St. ✕ *taihuntaihundfalt*. — *þan*] autem, ° gr. omn.

viii, 9. *gajuko*] St. ✕ *tajuko*.

viii, 10. *iesus*] vid. ad Mc. i, 42. — *þiudinassaus*] J. St. ✕ *þiudanassaus*.

viii, 11. *þata ist*] ¶ gr. omn.

viii, 12. *ni*] Ulf. morem suum, negationem verbo dñito, quod dicunt, jungendi secutus, h. l. sensui male consuluit.

viii, 13. *ize*] pro *izei*, sic Mc. ix, 1 et *sa ize* M. v, 52; cf. ad x, 5. — *vaurtins*] vid. ad Mc. iv, 6.

viii, 14. *þaiei*] sic cod. Arg.; editt. ✕ *þatei*. cæterum gr. omn. oī, cf. Prolegg. col. 485. — *saurgom*] sic perspicue cod. Arg.; editt. ✕ *saurjom*. — *afwapnand*] vid. ad Mc. iv, 7.

viii, 15. *þulainai*] J. St. B. ✕ *þuldinai*.

viii, 17. *ni auk*] J. St. ✕ *niuh þan*. — *ni*] J. St. ✕ *ni*. — *svekunþamma*] sic cod. Arg.; J. St. B. ✕ *svasunþamma*; Maresh. p. 456 et Lye h. l. *svikunþamma*, recte quidem, sed i et e Gothus sæpius pro-

miscue utitur: *wileiks* et *welciks*, *azitizo* et *azetizo*, *aggeljus* et *aggiljus*, all.

viii, 18. *andqipan imma*] J. St. ✕ *duatgaggan*.

viii, 20. *imma*] Ulf. c. cod l. et verss. ° λεγόντων. — *þatei*] quod. ° gr. — *gasaiwan*] B. ✕ *gasaiwan*. — *gairnjandona*] J. ÷ *viljandans*, sed ante *þuk gasaiwan* (hoc enim ordine legit); St. lac. an'e *þuk gasaiwan*.

viii, 21. *sind*] J. St. B. ✕ *sindon*.

viii, 22. *þan*] autem, gr. *zai*. — *þize*] J. St. ✕ *þizai*. — *marisaiv*] J. St. B. ✕ *marein*.

viii, 23. *sve*] J. St. ° ✕ — *anasaisleiþ*] sic cod. Arg., sed i littera rasa esse videtur; J. St. bis div., B. Z. ÷ *anasaislep*, cf. ad iii, 5.

viii, 24. *duatgaggandans*] J. St. B. ÷ *atgaggandans*. — *urraisidedun*] editt. *usraisidedun*, in cod. Arg. utrum *urr* — an *usr* — sit scriptum, quamquam difficile est cognoscere, tamen quod edidimus, id usus linguæ gothicæ postulat, sic *urrinnan*, *urrannjan*, *urruns*, *urrisan*, *urristis*; unus omnino est locus Cor. II, vi, 11, ubi dum alter cod. veram formam *urrunnoda* præbet, in altero *usrunnoda* male legitur. — *talzjand*] hoc verbum, cujus loco St. lacunæ signum habet,

25 is ütfeisands gasok vinda jah þamma vega vatins. jah anaslavaidedun jah varþ vis. qaþ þan du im.
 war ist galaubeins izvara. ogandans þan sildaleikidedun qiþandans du sis misso. was siai sa ei jah
 26 vindam faurbiudip jah vatnam. jah ufbausjand imma. jah atfaridedun in gavi gaddarene. þatei ist
 27 viþravairþ galeilaia. usgaggandin þan imma ana airþa gamotida imma vair sums us baurg. saei ha-
 28 baida unhulþons mela lagga. jah vastjom ni gavasipþ vas jah in garda ni gavas ak in blaivasnom. ga-
 saiwands þan iesu jah ufthropjands draus du imma jah sibnai mikilai qaþ. wa mis jah þus iesu sunau
 29 guþs hauhistins. bidja þuk. ni balvjais mis. unte anabaud ahmin þamma unhrainjin usgaggan as
 þamma mann. manag auk mel fravalv ina jah bundans vas eisarnabandjom jah fotubandjom fastaiþs
 30 vas jah dishniupands þos bandjos draibiþs vas fram þamma unhulþin ana auþidos. frah þan ina iesus
 31 qiþands. wa ist namo þein. þaruh qaþ. harjis. unte unhulþons managos galiþun in ina. jah bad ina
 32 ei ni anabudi im in asgrundipa galeiþan. vasuþ-þan jainar hairda sveine managaize haldanaize in
 33 þamma fairgunja. jah bedun ina ei uslaubidedi im in þo galeiþan. jah uslaubida im. usgaggandans
 þan suns þai unhulþans af þamma mann galiþun in þo sveina jah rann so vriþus and driuson in þana
 34 marisaiv jah afwapnodedun. gasaiwandans þan þai haldandans þata vaurþano gaþlauhun jah gataihun
 35 in baurg jah in veihsa. usiddjedun þan saiwan þata vaurþano jah qemun at iesua jah bigetun sitan-
 dan þana mannan. af þammei unhulþons usiddjedun gavasidana jah fraþjandan faura lotum iesuis
 36, 37 jah ohtedun. gataihun þan im jah þai gasaiwandans. waiva ganas sa daimonareis. jah bedun ina
 allai gaujans þize gaddarene galeiþan fairra sis. unte agisa mikilamma dishabaidai vesun. ip is ga-
 38 leiþands in skip gavandida sik. baþ þan ina sa vair. af þammei þos unhulþons usiddjedun. ei vesi
 39 miþ imma. fralailot þan ina iesus qiþands. gavandei þuk du garda þeinamma jah usspillo. wan filu
 40 gatavida þus guþ. jah galaiþ and baurg alla merjands. wan filu gatavida imma iesus. varþ þ n miþþa-
 41 nei gavandida sik iesus. andnam in managei. vesun auk allai beidandans is. jah sai. qam vair.
 þizei namo iaeirus. sah fauramaþleis synagogais vas. jah driusands faura lotum iesuis bad ina gaggan

INTERPRETATIO.

dimur! Verum is surgens increpavit ventum et huic fluctui aquæ, et obmutuerunt et facta-est malaria. 25. Dixit autem ad eos: ubi est fides vestra? Timentes autem mirati-sunt dicentes ad se invicem: quis sit hic, ut etiam ventis interdicit et aquis, et obediunt ei? 26. Et navigarunt in regionem Gaddarenorum, quæ est contraria Galilææ. 27. Exeunti autem ei in terram occurrit ei vir quidam ex oppido, qui habuit dæmones tempora longa, et vestibus non vestitus fuit et in domo non mansit, sed in sepulcris. 28. Videns autem Iesum et exclamans cecidit coram eo et voce magna dixit: quid mihi et tibi, Iesu, fili Dei summi, oro te, ne torqueas me. 29. Nam præcepit spiritui huic immundo exire ab hoc homine, multum enim tempus arripuit eum et ligatus fuit ferreis-catenis et compedibus custoditus fuit et di-rumpens has catenas pulsus fuit ab hoc dæmone in deserta. 30. Interrogavit autem eum Iesus dicens: quod est nomen tuum? Tunc dixit: exercitus, nam dæmones multi iverunt in eum. 31. Et oravit eum, ut non præciperet iis in abyssum ire. 32. Fuit autem illic grex porcorum multorum pascentium in hoc monte; et orarunt eum, ut permitteret iis in eos ire; et permisit iis. 33. Exeuntes autem statim hi dæmones ab hoc homine iverunt in hos porcos et cucurrit hic grex ex præcipitio in hoc stagnum et suffocati-sunt. 34. Videntes autem hi pascentes hoc factum effugerunt et narrarunt in oppidum et in vicos. 35. Exierunt autem videre hoc factum et venerunt ad Iesum et invenerunt sedentem hunc hominem, a quo dæmones exierunt, vestitum et intelligentem ante pedes Iesu et timuerunt. 36. Narrarunt autem iis etiam hi videntes, quomodo valuit hic dæmoniacus. 37. Et orarunt eum omnes incolæ horum Gaddarenorum ire procul se, nam timore magno occupati fuerunt; verum is iens in navigium convertit se. 38. Oravit autem eum hic vir, a quo hi dæmones exierunt, ut esset cum eo; dimisit autem eum Iesus dicens: 39. converte te ad domum tuam et enarra, quam multum fecit tibi Deus. Et ivit per oppidum totum, prædicans, quam multum fecit ei Iesus. 40. Factum-est autem dum convertit se Iesus, excepit eum turba; fuerunt enim omnes exspectantes eum. 41. Et ecce, venit vir, cuius nomen Iairus, hicque præfectus synagogæ fuit, et cadens

ANNOTATIONES.

J. cum gr. quibusdam bis ponit, in cod. Arg. autem alterius illius nullum vestigium reperimus.

viii, 25. *siai sa*] ¶ gr. omn., Ulf. etiam ° ἀρα. — *vatnam*] aquis, gr. omn. ὕδατι.

viii, 26. *galeilaia*] J. ✕ *galilaia*.

viii, 27. *unhulþons*] J. ÷ *skohsla*, glossam marginalem pro textus lectione ponens; B. *skohsla unhulþons* glossam cum glossemate in textu conjungens.

viii, 28. *balvjais mis*] ¶ gr. omn.

viii, 29. *eisarnabandjom*] J. St. B. ✕ *div.* — *vas*] sec. fuit, ° gr. omn.

viii, 30. *qiþands*] J. ° ÷. — *þein*] gr. omn. (σοί) ante *ist*. — *harjis*] Ulf. h. l. gothico verbo reddit græco-latinum λεγεών, cum Mc. v, 9 et 15 *laigaion* scripserit; cf. Skeir. 49, 2. ubi auctor illius libelli nomen Petri apostoli per *stains* reddit.

viii, 32. *im*] sec. J. St. ✕ *in*.

viii, 33. *suns*] *sta'im*, ° gr. omn. — *mann*] J. St. E ✕ *manna*. — *galiþun*] J. St. ÷ *iddjedun*. — *rann*] J. St. ÷ *draus*, omis-is reliquis usque ad *saiw*. — *so*

vriþus] B. lac. et conjectura *so hairda* reponere vult. — *afwapnodedun*] vid. ad Mc. iv, 7.

viii, 34. *gaþlauhun*] J. St. ✕ *gaplaujun* — *baurg*] J. St. ✕ *baurgi*. — *veihsa*] J. ÷ *haiþjos*, St. lac.

viii, 35. *at iesua*] St. lac. — *gavasidana*] J. St. ✕ *gavasidona*. — *iesuis*] J. St. B. ÷ *iesua*.

viii, 36. *þan im jah*] St. lac. — *im*] J. ✕ *du im*. — *waiva ganas*] J. St. ✕ *wai vas haileda*.

viii, 37. *bedun ina*] J. St. ✕ *badun im*. — *gaujans*] St. ✕ *manjans*. — *gaddarene*] sic cod. Arg.; J. St. lh. Z. ✕ *gadarene*, vid. etiam Mc. v, 1; L. viii, 26. — *fairra sis*] J. St. ✕ *us fram*, deinde lac. usque ad finem hujus versus.

viii, 37. *baþ þan ina*] St. lac. — *usiddjedun*] gr. ante *þos*.

viii, 39. *usspillo*] J. St. ✕ *uspillo*. — *galaiþ and*] J. St. ✕ *galaiþands*. — *baurg ulla*] ¶ gr. omn.

viii, 41. *þizei*] J. St. ÷ *þize*. — *sah*] hicque; Ulf. xxi non omittit, uti Sch. adnotat; sic *sah* pro xai αὐτός xvii, 16; xix, 2. vid. ad J. xviii, 26. — *garda*] St. ✕ *garda*.

42 in gard seinana. unte dauhtar ainoho vas imma sve vintrive tvalibe. jah so svalt. miþþanei þan iddja
 45 is. manageins þraihun ina. jah qino visandei in runa bloþis jera tvalif. soei in lekjans fraqam allam-
 44 ma aigina seinamma jah ni mahta vas fram ainomehun galeikinon. atgaggandei du aftaro attaitok
 45 skauta vastjos is jah suns gastof sa runs bloþis izos. jah qaf iesus. was sa tekands mis. laugnjan-
 dam þan allaim qaf paitrus jah þai miþ imma. talzjand. manageins biwairband þuk jah þreihand.
 46 jah qifis. was sa tekands mis. þaruh iesus qaf. taitok mis sunis. ik auk uskunþa maht usgaggandei
 47 af mis. gasaiwandei þan so qino. þatei ni galaugniða. reirandei jah atdriusandei du imma. in þizei
 48 attaitok imma. gataih imma in andvairþja allaizos manageins jah waiva gahailnoda suns. ip iesus qaf
 49 du izai. þrafstei þuk dauhtar. galaubeins þeina ganasida þuk. gagz in gavairþja. nauhþan imma rod-
 jandin gaggiþ suns manne fram þis fauramaþleis synagogeis qifands du imma. þatei gadauþnoda
 50 dauhtar þeina. ni draibe þana laisari. ip iesus gahausjands andhof imma qifands. ni faurhte.
 51 þatainei galaubei. jah ganasjada. qimands þan in garda. ni fralailot ainohun inngaggan
 52 alja paitru jah iakobu jah iohannen jah þana attan þizos maujos jah aiþein. gaigrotun þan
 53 allai jah faiflokun þo. þaruh qaf. ni gretip. unte ni gasvalt ak slepiþ. jah bihlohun ina gasaiwandans
 54 þatei gasvalt. þanuh is usdreibands allans ut jah fairgreipands handu izos vopida qifands. mavi
 55, 56 urreis. jah gavandida ahman izos. jah ustof suns. jah anabaud izai giban mat. jah usgeisnodedun
 ix, 1 sadrein izos. ip is faurbaud im ei mann ni qipeina þata vaurþano. gahaitands þan þans tvalif apau-
 2 stauluns atgaf im maht jah valdufni afar allaim unhuþom jah saughtins gahailjan. jah ins andida ias
 3 merjan þindaugardja guþs jah gahailjan allans þaus unhailans. jah qaf du im. ni vaiht nimaip in
 4 vig. nih valuns nih matibalg nih hlaib nih skattans. nih þan tveihnos paidos haban. jah in þanei
 5 gard gaggaiþ. þar saljiþ jah þaþroh usgaggaiþ. jah sva managai sve ni andnimaina izvis. usgag-
 6 gandans us þizai haurg jainai jah mulda af fotum izvaraim afhrisjaip du veitvodiþai ana ins. usgag-
 7 gandans þan þairhiddjedun and haimos vilamerjandans jah leikinondans and all. gahausida þan

INTERPRETATIO.

ante pedes lesu oravit eum ire in domum suam; 42. nam filia unica fuit ei circiter hiemum duodecim, et hæc obiit. Dum autem ivit is, turbæ torserunt eum, 43. et mulier existens in fluxu sanguinis annos duodecim, quæ in medicos impendit omnem facultatem suam et non potens fuit ab uno sanari, 44. veniens ad retro attingit simbriam vestis ejus et statim stetit hic fluxus sanguinis ejus. 45. Et dixit Iesus: quis hic tangens me? Negantibus autem omnibus dixit Petrus et hi cum eo: præceptor, turbæ circummeunt te et torquent, et dicis: quis hic tangens me? 46. Tunc Iesus dixit: tetigit me quidam; ego enim cognovi potentiam exeuntem a me. 47. Videns autem hæc mulier, quod non latuit, tremens et procidens ante eum, propter quod attingit eum, confessa est ei in præsentia omnis turbæ et quomodo sanata est statim. 48. Verum Iesus dixit ad eam: consolare te, filia, fides tua sanavit te, vade in pace. 49. Adhuc eo loquente il quidam hominum de hujus præfecti synagogæ dicens ad eum, quod mortua est filia tua, ne urge hunc magistrum. 50. Verum Iesus audiens respondit ei dicens: ne time, tantum crede, et sanatur. 51. Veniens autem in domum, non permisit unum inire, nisi Petrum et Iacobum et Iohannem et hunc patrem hujus puellæ et matrem. 52. Fleverunt autem omnes et planxerunt hanc. Tunc dixit: ne flete, nam non obiit, sed dormit. 53. Et deriserunt eum videntes, quod obiit. 54. Tunc is expellens omnes foras et apprehendens manum ejus clamavit dicens: puella, surge! 55. Et convertit spiritum ejus, et surrexit statim, et præcepit ei dare cibum. 56. Et obstupuerunt parentes ejus; verum is interdixit iis, ut homini non dicerent hoc factum. ix, 1. Convocans autem hos duodecim apotolos tradidit iis potentiam et imperium super omnes dæmones et morbos sanare. 2. Et misit eos prædicare regnum Dei et sanare omnes hos insanos 3. et dixit ad eos: ne quidquam sumatis in viam, neque baculos, neque peram, neque panem, neque denarios, neque duas tunicas habere, 4. et in quam domum eatis, ibi manete et hinc exeatis. 5. Et tam multi quam non suscipiant vos, exeuntes ex hoc oppido illo et pulverem a pedibus vestris excutiatis ad testimonium super eos. 6. Exeuntes autem transierunt per vicos evangelizantes et sanantes per omne. 7. Audivit autem Herodes, hic tetrarcha, hæc facta ab eo

ANNOTATIONES.

viii, 42. vintrive] J. St. B. ✕ vintraive.—miþþanei — is] J. ✕ galeiþanti þanei þan ina, St. ✕ begaiþ þanei þan ina. — manageins] St. lac.

viii, 43. lekjans] J. St. ÷ leikjans.—aigina] J. St. B. ✕ aihna. — seinamma] sua ° gr.

viii, 44. du] vid. ad Mc. x, 13.

viii, 47. reirandei] J. St. ÷ qam e græcis addunt.

viii, 48. iesus] gr. ó.

viii, 49. nauhþan] editt. ✕ div. — gaggiþ] St. ÷ gaggid. — manne] hominum, ° gr. omn. — þis fauramaþleis] hic genitivus non pendet a fram præpositione, sed a supplendo substantivo mannam, cf. ad xix, 7; M. xxvii, 57 et J. xvi, 52. — synagogeis] legendum esse videtur synagogais, uti scribitur vs. 41 et J. ix, 22. — þeina] J. ✕ þein.

viii, 51. ainohun inngaggan] ¶ gr. omn.; cæterum de ainohun vid. ad Mc. ix, 8. — iakobu — iohannen] ¶ gr., sic ix, 28.

viii, 52. unte] nam, ° gr.

viii, 53. gasaiwandans] videntes (ιδόντες), gr. omn. εἰδότες.

viii, 54. allans ut] ¶ gr. omn.

viii, 55. ustof] J. St. usstof, rectius quidem, sed h. l. contra codicis Arg. auctoritatem, vid. ad Mc. iii, 15.

viii, 56. qipeina] pro qeþeina, sic etiam ix, 21 et xvii, 6 qipeiþ, Grim. I. 844. cf. u-dribeina, ix, 40. qimi vii, 3. gulagidideina v, 18. tavidideina vi, 11. uskunþidun Neh. vi, 16. vid. Grim. I. 36.

ix, 1. apaustauluns] apostolos, ° gr.

ix, 2. allans] omnes, ° gr. omn.

ix, 3. nih] pr. Z. ✕ ni. — valuns] baculos, gr. ῥάβδον. nih hlaib] J. ° ✕ nih] quart. Z. ✕ ni. — nihþan] Z. ✕ ni þan.

ix, 4. þanei] St. ✕ þainei.

ix, 6. and all] J. St. B. ✕ jct.

ix, 7. taitarkes] cod. Arg. Hz. ✕ taitarkes, vid. iii, 19.

herodis sa tairrakes þo vaurþanona fram imma alla jah þahta. unte qeþun sumai. þatei iohannes
 8 urrais us dauþaim. sumai þan qeþun. helias ataugida sik. sumaiþ-þan þatei praufetus sums þize
 9 airizane usstoþ. jah qap herodes. iohannau ik haubiþ afmaimait. ip was ist sa. bi þanei ik hausja
 10 svaleik. jah sokida ina gasaiwan. jah gavandjandans sik apaustauleis uspillodedun imma sva filu
 sve gatavededun. jah andnimands ins afiddja sundro ana stap auþjana baurgs namnidaizos baidσαι-
 11 dan. ip þos manageins supandeins laistidedun afar imma. jah audnimands ins rodida du im þo bi
 12 þiudangardja guþs jah þans þarbans leikinassaus gabailida. þanuh dags juþan dugann hneivan.
 atgaggandans þan du imma þai tvalif qeþun du imma. fralet þo managein ei galeiþandans in þos
 bisunjane haimos jah veihsa saljaina jah bugjaina sis matins. unte her in auþjamma stada sium.
 13 þanuh qap du im. gibiþ im jus matjan. ip eis qeþun du imma. nist hindar uns maizo simf blaibam
 14 jah fiskos tvai. niba þau þatei veis gaggandans bugjaina allai þizai manaseidai matins. vesun auk
 sve simf þusundjos vaire. qap þan du siponjam seinaim. gavaurkeiþ im anakumbjan kubituns. ana
 15, 16 warjanoh simstigns. jah gatavededun sva jah gatavededun anakumbjan allans. nimands þan þans
 simf blaibans jah tvans fiskans. insaiwands du himina gapiuþida ins jah gabrak jah gaf siponjam
 17 du faurlagjan þizai managein. jah matidedun jah sadai vaurþun allai jah ushafan varþ. þatei adlif-
 18 noda im gabruko. tainjons tvalif. jah varþ miþþanei vas is bidjands sundro. gamotidedun imma
 19 siponjos is jah frah ins qiþands. wana mik qiþand visan þos manageins. ip eis andhafjandans
 qeþun. iohannen þana dauþjand. anþarai þan heleian. sumai þan þatei praufetus sums þize airizane
 20 usstoþ. qap þan du im. aþþan jus wana mik qiþiþ visan. andhafjands þan paitrus qap. þu is xri tus
 21, 22 sunus guþs. ip is þan gawotjands im faurbaup ei mann ni qiþeina þata. qiþands þatei skal sunus
 mans manag vinnan jah uskusans fram sinistam vairþan jah gudjam jah bokarjam jah usqiman jah
 23 þridjin daga urreisan. qap þan du allaim. jabai was vili afar mis gaggan. afaikai sik silbau jah nimai

INTERPRETATIO.

omnia et cogitavit, quia dixerunt quidam, quod Iohannes surrexit e mortuis; 8. quidam autem dixerunt: Helias ostendit se; quidam autem, quod profeta quidam horum seniorum surrexit. 9. Et dixit Herodes: Iohanni ego caput abscidi, verum quis est hic, de quo ego audio tale; et quæsit eum videre. 10. Et convertentes se apostoli enarrarunt ei tam multum quam fecerunt, et adsumens eos abiit seorsim in locum desertum oppidi vocati Bedsaidan. 11. Verum hæc turbæ comperientes secutæ sunt post eum, et adsumens eos locutus est ad eos hæc de regno Dei et hos indigentes sanationis sanavit. 12. Tunc dies jam cœpit inclinare; accedentes autem ad eum hi duodecim dixerunt ad eum: dimitte hanc turbam, ut euntes in hos circumcirca vicus et pagos divertant et emant sibi cibos, nam hic in deserto loco sumus. 13. Tunc dixit ad eos: date iis vos edere. Verum ii dixerunt ad eum: non est pene nos magis quinque panibus et pisces duo, nisi forte quod nos euntes emamus omni huic populo cibos; 14. fuerunt enim circiter quinque millia virorum. Dixit autem ad discipulos suos: facite iis accumbere accubitus, in quemque quinquaginta. 15. Et fecerunt sic, et fecerunt accumbere omnes. 16. Sumens autem hos quinque panes et duos pisces, suspiciens ad cœlum benedixit iis et confregit et dedit discipulis ad proponendum huic turbæ. 17. Et ederunt et saturi facti sunt omnes et sublatum fuit, quod superfuit iis frustorum, sportæ duodecim. 18. Et factum est, dum fuit is orans seorsim, occurrerunt ei discipuli ejus et interrogavit eos dicens: quem me dicunt esse hæc turbæ? 19. Verum ii respondentes dixerunt, Iohannem, hunc baptizantem; alii autem Heliam; quidam autem, quod profeta quidam horum seniorum surrexit. 20. Dixit autem ad eos: at vos, quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus dixit: tu es Christus, filius Dei. 21. Verum is tum increpans iis interdixit, ut homini non dicerent hoc. 22. dicens, quod debet filius hominis multum pati et reprobatus a natu-maximis fieri et sacerdotibus et scribis et occidi et tertio die surgere. 23. Dixit autem ad omnes: si quis vult post me ire,

ANNOTATIONES.

ix, 8. *sumai* — *qeþun*] quidam — dixerunt, gr. omn. ὑπό τινων sc. λέγεσθαι; Gothus quia vs. 7 διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων vertit unte *qeþun sumai* (quia dixerunt quidam) h. l. perspicuitatis causa *qeþun* repetit; contra ea sequens ὅτι omittit, quod gr. omn. legunt. — *sumaiþ-þan*] sic cod. Arg.; editi. **sumai uþþan*.

ix, 9. *iohannau*] Z. **johannau*; cæterum notanda est insolita terminatio — *au*, quæ solis nominibus, in—*us* desinentibus competit; aliis locis aut *iohanne*, aut *iohannen* scribitur, — *ist*] Z. **is*. — *ina gasaiwan*] † gr.

ix, 10. *namnidaizos*] J. **namndaizos*, St. **manndaizos*. — *baidσαιdan*] manifesto mendo pro *baidσαιdan* vel *baidσαιdan*, vid. x, 13; J. xii, 21. Cæterum quod scribitur *baidσαιdan* pro *bedsuidan* vid. ad M. viii, 28.

ix, 11. *þo*] hæc, ° gr. — *þarbans*] St. **þarbands*.

ix, 12. *juþan*] jam, ° gr.; Goth. et δὲ et ἔδῃ legere, Mill. etiam animadvertit. — *du imma*] pr. ad eum, ° gr. omn. — *jah bugjaina sis matins*] et emant sibi cibos, gr. omn. καὶ εὐρωσιν ἐπισιτισμὸν; Ulf. cum Brix. — *sium*] J. St. † *sijum*.

ix, 13. *du imma*] ad eum ° gr. omn. — *fiskos*] St. **siskos*. — *niba þau þatei*] nisi forte quod, gr. omn. εἰ μὴ τι, quod. Goth. si legisset, aut *niba þau* solum, uti Cor. I, vii, 5, aut *nibai austo*, uti Cor. II, xiii, 5 cod. A scripsisset; videtur igitur ille quidem εἰ μὴ τι vel εἰ μὴ ὅτι legisse, cf. *niba þatei* Cor. II, xii, 13; Eph. iv, 9 (εἰ μὴ ὅτι). — *veis gaggandans*] † gr. — *manaseidai*] cod. Arg. in marg. *managein* (idem significantem vocem), quod J. St. in textum receperunt.

ix, 14. *vaire*] gr. omn. ante *simf*. — *kubituns*] sic cod. Arg.; B. Ib. Z. **kumbituns*. — *warjanoh*] sic cod. Arg. sine dubio; editi. **warjamoh*. — *simstigns*] J. St. **simstijuns*.

ix, 18. *gamotidedun*] occurrerunt, gr. omn. συνῆσεν; Ulf. συνήνησαν legisse B. acute suspicatur. — *is*] sec. ejus, ° gr. — *frah*] J. St. B. **froh*. — *visan*] gr. omn. post *manageins*.

ix, 19. *helcian*] J. St. † *helian*, sic etiam vs. 54.

ix, 20. *þu — guþs*] tu — Dei, gr. τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ; Ulf. cum verss. latt.

ix, 21. *qiþeina*] vid. ad viii, 56.

ix, 22. *uskusans*] J. St. B. **uskesans*. — *usqiman*] vid. Grimm. Gr. IV, 943.

ix, 23. *dag wanoh*] J. St. B. **jet*.

24 galgan seinana dag wanoh jah laistjai mik. saei allis vili saiva'la seinana na-jan. fraqisteiþ izai. aþþan
 25 saei fraqisteiþ saivalai seinai in meina. ganasjiþ þo. wo allis þaurste gataujiþ sis manna gageigands
 26 þo manased alla iþ sis silbin fraqistjands aþþau gasleiþjands. saei allis skamaiþ sik meina aþþau
 meinaize vaurde. þizuh sunus mans skamaid sik. biþe qimiþ in vulþu seinamma jah attins jah þize
 27 veihane aggele. qiþuh þan izvis sunja. sind sumai þize her standandane. þaiei ni kausjand dauþau.
 28 unte gasaiwand þiudinassau guþs. vaurþun þan afar þo vaurda sve dagos ahtau. ganimands paitru
 29 jah iakobu jah iohannen usiddja in fairguni bidjan. jah varþ. miþþanei baþ is. siuns andvairþjis is
 30 auþara jah gavaseins is weita skeinande. jah sai. vairov tvai miþrodidedun imma. þaiei vesun
 31 moses jah helias. þai gasaiwanans in vulþau qeþun urruns is. þoei skulda usfulljan in iairusalem.
 32 iþ paitrus jah þai miþ imma vesun kauridai slepa. gavaknandans þan gasewun vulþu is jah þans
 33 tvans vairans þans miþstandandans imma. jah varþ miþþanei afskaskaidun sik af imma. qaþ paitrus
 du iesua. talzjand. god ist unsis her visan jah gavaurkjaima bleiþros þrins. aina þus jah aina mose
 34 jah aina helijin. ni vitands wa qiþiþ. þata þan imma qiþandin varþ milhma jah ufarskadvida ins.
 35 saurhtidedun þan in þanmei jainai qemun in þamma milhmin. jah stibna varþ us þamma milhmin
 36 qiþande. sa ist sunus meins sa liuba. þamma hausjaiþ. jah varþ miþþanei so stibna. bigitans varþ
 iesus ains jah eis þahaidedun jah mann ni gataihun in jainaim dagam ni vaith þize
 37 gasewun. varþ þan in þamma daga dalaþ atgaggandam in af fairgunja. gamotida imma
 38 manageins filu. jah sai. manna us þizai managein ufvoþida qiþands. laisari. bidja þuk insaiwan du
 39 sunu meinamma. unte ainaha mis ist. jah sai. ahma nimip ina unhrains jah anaks hropjiþ jah

INTERPRETATIO.

abneget se ipsum et sumat crucem suam diem quemque et sequatur me. 24. Qui enim vult animam suam servare, perdit eam; at qui perdit animam suam ob me, servat hanc. 25. Quam enim utilitatem facit sibi homo lucrans hunc mundum omnem, verum se ipsum perdens aut lædens? 26. Qui enim pudet se mei aut meorum verborum, huius filius hominis pudet se, cum venit in splendore suo et patris et horum sanctorum angelorum; 27. dico autem vobis veritatem: sunt quidam horum hic stantium, qui non gustant mortem, donec vident regnum Dei. 28. Facti sunt autem post hæc verba circiter dies octo, assumens Petrum et Iacobum et Iohannem exiit in montem orare. 29. Et factum est, dum oravit is, species faciei ejus alia et vestitus ejus albus splendens. 30. Et ecce, viri duo locuti sunt cum eo, qui fuerunt Moses et Helias. 31. Illi visi in gloria dixerunt exitum ejus, quem debuit explorare in Ierusalem. 32. Verum Petrus et hi cum eo fuerunt gravati somno; evigilantes autem viderunt splendorem ejus et hos duos viros hos stantes cum eo. 33. Et factum est, dum separarunt se ab eo, dixit Petrus ad Iesum: præceptor, bonum est nobis hic esse et faciamus tabernacula tria, unum tibi et unum Mose et unum Heliae; non sciens quod dicit. 34. Hoc autem eo dicente facta est nubes et umbravit eos; timuerunt autem in quo illi venerunt in hac nube. 35. Et vox facta est ex hac nube dicens, hic est filius meus, hic carus, hunc audiat. 36. Et facta est dum hæc vox, inventus fuit Iesus unus et ii tacuerunt et homini non narrarunt in illis diebus non quidquam ejus quod viderunt. 37. Factum est autem in hoc die, deorsum euntibus iis de monte, occurrit ei turbæ multum. 38. Et ecce, homo ex hac turba exclamavit dicens: magister, oro te respicere ad filium meum; nam unus mihi est. 39. et ecce, spiritus capit eum impurus et subito clamat et laceraat eum cum spuma et ægre desinit ab

ANNOTATIONES.

ix, 24. *ganasjiþ*] J. St. ✕ *ganisjiþ*; cæterum Ulf. ° οὐτος.

ix, 26. *aþþau*] aut, gr. omn. *zai*. — *sik biþe*] J. St. ✕ *urriþe*; cæterum iidem, non uti Z. dicit *skammaid*, sed recte *skamaid* legunt. — *vulþu* pro *vulþau* (quod B. in textu posuit), vid. ad I, 54. — *veihane*] J. St. ✕ *veihame*. — *aggele*] sic cod. Arg. J. St., B. lh. Z. ✕ *aggile*, vid. xv, 10.

ix, 27. *sunja*] veritatem, gr. omn. ἀληθῶς. — *dauþau*] et mox *þiudinassau* vid. ad Mc. vii, 32.

ix, 28. *vaurþun*] facti sunt, gr. omn. ἐγένετο, præter unum cod. ap. Mi., qui cum Goth. facit. — *ahtau*] Ulf. c. codd. ° *zai*. — *iakobu*. — *iohannen*] vid. ad viii, 51.

ix, 29. *baþ*] J. St. ÷ *bad*.

ix, 31. *urruns*] J. St. B. ✕ *urrunne*. — *þai*] hi, gr. omn. οἱ, cf. Prolegg. col. 485.

ix, 33. *afskaskaidun*] J. St. Hz. Z. ✕ *afskaidun*, quæ forma cum ab *afskaidan* deduci non possit, lectio codicis Arg. tuenda est cum Benzelio, qui recte comparat *maimait*, *lailaik*, quibus adde *haihait*, *aiuik*, vid. Grim. I. 849. — *gavaurkjaima*] J. St. ✕ *gavaurkjaim*. — *jah*] ult. Z. ✕ *jai*.

ix, 34. *qemun* — *milhmin*] cod. Arg. in marg. *jah at im in milhmin atgaggandam*, i. e. et in iis in nubibus venientibus. Hæc in textu vitiose posuerunt J. (*qemun. jah at im in milhmin atgaggandun*) et B. (*qemun. jah at im in þamma milhmin atgaggandam*). Ordinem verborum glossæ nullus græcorum sequitur;

et offendit maxime *jah* ab initio glossæ, nisi forte glossator *jah saurhtidedun at im*, etc., scribere voluit.

ix, 36. *varþ miþþanei*] hæc verba transponenda sunt, uti jam Z. recte monuit; mirum etiam verborum ordinem vide xiv, 28 *izvara was raihtis*, cf. ad xiv, 28, xvii, 17; Cor. II, vi, 2. — *gasewun*] St. ✕ *gaseiwun*.

ix, 37. *in þamma daga*] in hoc die, gr. ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ, unde J. St. ÷ *in þamma afar daga*] (vid. vii, 11,) ediderunt. — *atgaggandam*] J. St. ✕ *afgaggandam*. — *fairgunja*] J. St. ÷ articulum *þamma* addunt.

ix, 38. *manna*] J. St. ÷ *vair*, deinde lacunam habent usque ad finem versus. — *insaiwan*] B. ✕ *insaiwan*; cæterum Ulf. c. codd. ἐπιβλέψαι legit. — *sunu*] B. ÷ *sunau*, vid. ad I, 54. — *meinamma*] B. ✕ *minamma*. — *mis ist*] gr.

ix, 39. *unhrains*] impurus, J. St. ° ÷ c. gr. omn. — *anaks hropjiþ*] J. ÷ *sunsaiu ushropjiþ*, St. ✕ *sunsaiu ushropjiþ*; cæterum *hropjiþ* (pro *hropeiþ* Grimm. I. 847 suspectum videtur. — *tahjiþ*] J. St. lacunam usque ad *imma* habent. — *waþon*] B. *waþ.* — *astinnip*] B. *asteiþiþ*. Quamquam hæc tota pagina in cod. Arg. legi vix potest et verbum *astinnan* nullo alio loco invenitur, *asteiþan* autem M. vii, 23 eadem significatione ponitur, tamen Benzeli lectio in textum reci, i non debet, nam ἀπαξ εἰρημένους, quæ vocantur, interpres in hoc evangelio sapius utitur et verbi *astinnan*, ab lh. primum reperti, codicem acriter insipienti vestigia quedam cognoscuntur.

40 tabjiþ ina miþ waþon jah halisaiv aþinnip af imma gabrikands ina. jah baþ siponjans þeinans ei
 41 usdribeina imma. jah ni mahtedun. andhafjands þan iesus qaþ. o kuni ungalaubjando jah invindo.
 42 und wa siau at izvis jah þulau izvis. attiuh þana sunu þeinana hidrei. þaruh nauþþan duatgaggandan
 ina gabrak ina sa unluþa jah tabida. gawotida þan iesus ahmin þamma unhrainjin jah gahailida
 43 þana magu jah atgaf ina attin is. usfilmans þan vaurþun allai ana þizai mikilein guþs. at allaim þan
 sildaleikjandam bi alla. þoei gatavida iesus. qaþ paitrus. frauja. duwe veis ni mahtedum usdreiban
 þamma. ip iesus qaþ. þata kuni ni usgaggiþ nibai in bidom jah in fastubnja. qaþ þan du siponjam
 44 seinaim. lagjiþ jus in ausona izvara þo vaurda. unte sunus mans skulds ist atgiban in handuns
 45 manne. ip eis ni froþun þamma vaurda jah vas gahuliþ faura im. ei ni froþeina imma. jah
 46 ohtedun fraihnan iua bi þata vurd. galaip þan mitons in ins. þata warjis þau ize malsts
 47 vesi. ip iesus gasaiwands þo miton hairtins ize fairgreipands barn gasatida faura si-
 48 jah qaþ du im. sawazuh saei andnimip þata barn ana namin meinamma. mik andnimip. jat.
 sawazuh saei mik andnimip. andnimip þana sandjandan mik. unte sa minnista visands in allaim izvis
 49 sa vairþip mikils. andhafjands þan iohannes qaþ. talzjand. gasewum sumana ana þeinamma namin
 50 usdreibandan unluþons jah varidedum imma. unte ni laisteip miþ unsis. jah qaþ du im iesus. ni
 varjiþ. unte saei nist vipra izvis. faur izvis ist. ni ainshun auk ist manne. saei ni gavaurkjai maht
 51 in namin meinamma. varþ þan in þammei usfulnodedun dagos andanumtais is. jah is andvairþi sei-
 52 nata gatulgida du gaggan in iairusalem. jah insandida airuns faura sis. jah gaggan dans galipun in
 53 haim samareite sve manvjan imma. jah ni andnemun ina. unte andvairþi is vas gaggando du iairu-
 54 salem. gasaiwandans þan siponjos is iakubos jah iohannes qepun. frauja. vileizu ei qiþaima fon at-
 55 gaggai us himina jah fragimai im sve jah heleias gatavida. gavandjands þan gasok im jah qaþ du im.
 56 niu vituþ. wis ahmane sijuþ. unte sunus mans ni qam saivalom qisijan ak nasjan. jah idjedun in an-
 57 þara haim. varþ þan gaggandam im in viga qaþ sums du imma. laistja þuk þiswaduh þadei gaggis
 58 frauja. jah qaþ du imma iesus. sauhons grobos a'gun jah fuglos himinis silans. ip su us mans ni

INTERPRETATIO.

eo confringens eum. 40. Et oravi discipulos tuos, ut expellerent eum, et non potuerunt. 41. Respondens autem Iesus dixit: o genus infidele et injustum, usque quo sim apud vos et patiar vos! Adduc hunc filium tuum huc. 42. Tunc adhuc accedentem eum confregit eum hic dæmon et laceravit; increpavit autem Iesus spiritum hunc impurum et sanavit hunc puerum et tradidit eum patri ejus. 43. Attoniti autem facti sunt omnes super hac magnitudine Dei; in omnibus autem mirantibus ob omnia, quæ fecit Iesus, dixit Petrus: domine, cur nos non potuimus expellere hunc? Verum Iesus dixit: hoc genus non exit, nisi in precibus et in jejunio. Dixit autem ad discipulos suos: 44. ponite vos in aures vestras hæc verba, quia filius hominis debet tradi in manus hominum. 45. Verum ii non intellexerunt hoc verbum et fuit occultum ante eos, ut non intelligerent id, et timuerunt interrogare eum de hoc verbo. 46. Ivit autem cogitatio in eos, hoc quis quidem eorum maximus esset. 47. Verum Iesus videns hanc cogitationem cordis eorum apprehendens puerum statuit ante se. 48. et dixit ad eos: omnis qui suscipit hunc puerum in nomine meo, me suscipit, et omnis qui me suscipit, suscipit hunc mittentem me, nam hic minimus existens in omnibus vobis, hic sit magnus. 49. Respondens autem Iohannes dixit: præceptor, vidimus quemdam in tuo nomine expellentem dæmones et prohibuimus eum, quia non sequitur cum nobis. 50. Et dixit ad eos Iesus: ne prohibete, nam qui non est contra vos, pro vobis est. Non unus enim est hominum, qui non faciat potentiam in nomine meo. 51. Factum est autem, in quo impleti sunt dies assumptionis ejus, et is faciem suam firmavit ad eundem in Ierusalem. 52. Et misit legatos ante se, et euntes iverunt in vicum Samaritarum, uti pararent ei; 53. et non receperunt eum, quia facies ejus fuit iens ad Ierusalem. 54. Videntes autem discipuli ejus Iacobus et Iohannes dixerunt: domine, visne, ut dicamus, ignis descendat e cælo et perdat eos, uti etiam Helias fecit? 55. Convertens autem increpavit eos et dixit ad eos: nonne scitis, cujus spiritum estis? 56. Nam filius hominis non venit animas perdere sed servare. Et iverunt in alium vicum. 57. Factum est autem euntibus iis, in via dixit quidam ad eum: sequor te, quocumque quo vadis, domine. 58. Et dixit ad

ANNOTATIONES.

ix, 40. siponjans þeinans] J. St. ✕ siponjam þeinaim. — usdribeina.] J. St. ✕ usvairþana; B. usdribeina, hoc recte quidem, sed vid. ad viii, 56. — imma] J. St. ✕ ina. — mahtedun] J. ✕ mahtidedun, St. ✕ mahtidun; in cod. Arg. utrum mahtidedun, an mahtededun scriptum sit, dignosci non potest, utrumque vero falsum est. Idem mendum insidebat Cor. II, iii, 7, ubi mahtededeina legebatur.

ix, 41. qaþ] J. St. addunt ÷ du im. — kuni] J. St. ✕ kunni, uti vs. 43. — invindo.] J. St. lacun. usque gabrak ina versu sequente. — attiuh] Z. ✕ atþiuh, B. at... — hidrei] B. ° ✕ gr. ante þana.

ix, 42. þaruh] B. ° ✕ et legit ✕ nauh þaruh at duatgaggandis is distairid. ina. — ahmin] J. St. ✕ ahman.

ix, 43. qaþ paitrus — fastubnja] dixit Petrus — jejunio, ° gr. omn., Ulf. cum verss. latt. e locis parallelis M. xvii, 19—21 et Mc. ix, 28 sq. — kuni] vid. ad vs. 41. — þan] ult. autem, ° gr. omn.

ix, 46. ize — vesi] ¶ gr. omn.

ix, 47. gasatida] Ulf. ° αὐτό.

ix, 48. sandjandan] J. St. ✕ sandjandin. — visands] gr. post izvis. — allaim] J. St. ✕ allan.

ix, 49. ana.] J. St. ÷ in. — þeinamma namin] ¶ gr. omn.

ix, 50. im] iis, gr. αὐτόν. — ni ainshun — meinamma] non unus — meo, J. St. ° ÷ c. gr. omn., Ulf. c. verss. latt. e loco parallelo Mc. ix, 39.

ix, 51. usfulnodedun] Hz. Z. ÷ usfullnodedun, vid. ad ii, 21. — andanumtais] sic cod. Arg. B. ii. Z.; J. St. ✕ andanumstais, vid. Rom. xi, 15.

ix, 54. gasaiwandans] St. ✕ gasaiwands. — iakubos] J. St. ✕ iakobos. — heleias] vid. ad vs. 19.

ix, 55. du im] ad eos, ° gr. — niu] J. ✕ niu. — sijuþ] Ulf. c. codd. ° ὁμοίως.

ix, 56. unte — nasjan] nam — servare, ° gr. — saivalom] Ulf. c. verss. ° ἀνθρώπων.

ix, 57. þiswaduh] J. St. ✕ þiswaiduh.

59 habaiþ war haubiþ galagjai. qab þan du anþamma. laistei mik. iþ is qab. frauja. uslaubei mis ga-
 60 leiþan saurþis jah u-filhan attan meinana. qab þan du imma iesus. let þans dauþans usfilhan seinans
 61 navins. iþ þu gagg jah gaspillo þiudangardja guþs. qab þan jah anþar. laistja þuk frauja. iþ saurþis
 62 uslaubei mis andqiþan þaim þaiei sind in garda meinamma. qab þan du imma iesus. ni manna uslag-
 x, 1 jands handu seinana hohan jah saiwands aftra gatils ist in þiudangardja guþs. afaruþ-þan þata
 ustaiknida frauja jah anþarans sibuntehund jah insandida ins tvans wanzuh faura andvairþja seinam-
 2 ma in all baurge jah stade. þadei munaida is gaggan. qabuh þan du im. asans managa iþ vaurstv-
 3 jans savai. bidjiþ nu frauþan asanais ei ussatjai vaurstvjans in þo asan seinana. gaggiþ. sai ik insandja
 4 izvis sve lamba in midumai vulfe. ni bairaiþ pugg nih matihalg nih gaskohe. ni mannanhun bi vig
 5, 6 goljaiþ. in þane gardei inngaggiþ. frumist qiþaiþ. gavairþi þamma garda. jah jabai sijai jainar sunus
 7 gavairþjis. gaweilaiþ sik ana imma gavairþi izvar. iþ jabai ni. du izvis gavandjai. inuh þan þamma
 garda visaiþ matjandans jah driggkandans þo at im. vairþs auk ist vaurstvja mizdons seinazos. ni
 8 faraiþ us garda in gard. jah in þoei baurge gaggiþ jah andnimaina izvis. matjaiþ þata saurlagido
 9, 10 izvis jah lekinof þans in izai siukans jah qiþiþ du im. atnewida ana izvis þiudangardi guþs. iþ in
 11 þoei baurge inngaggiþ jah ni andnimaina izvis. usgaggandans ana sauradaurja izos qiþaiþ. jah stubju
 þana gahafnandan unsis us þizai baurg izvarai ana fotuns unsarans afhrisjam izvis. sveþauh þata
 12 viteiþ þatei atnewida sik ana izvis þiudangardi guþs. qiþa izvis þatei saudaumjam in jainamma daga
 13 sutizo vairþiþ þau þizai baurg jainai. vai þus kaurazein. vai þus baiþsaïdan. unte iþ in tyrai jah sei-

INTERPRETATIO.

eum Iesus: vulpes foveas habent et aves cœli sedes; verum filius hominis non habet, ubi caput ponat. 59. Dixit autem ad alium: sequere me; verum is dixit: domine, permittite mihi ire antea et sepe ire patrem meum. 60. Dixit autem ad eum Iesus: sine hos mortuos sepelire suos mortuos; verum tu vade et nuntia regnum Dei. 61. Dixit autem etiam alius: sequor te, domine, verum antea permittite mihi renuntiare his, qui sunt in domo mea. 62. Dixit autem ad eum Iesus: non homo mittens manum suam ad aratrum et videns retro aptus est ad regnum Dei. x, 1. Post autem hoc designavit Dominus etiam alios septuaginta et misit eos duos quosque ante faciem suam in omne oppidorum et locorum, quo cogitavit is ire. 2. Dixit autem ad eos: messis magna, verum operarii pauci; orate nunc dominum messis, ut mittat operarios in hanc messem suam. 3. Ite, ecce ego mitto vos uti agnos in medium luporum. 4. Ne portetis sacculum neque peram neque calceamentum, ne hominem in via salutetis. 5. In quam domorum ineatis, primum dicatis: pax huic domui. 6. Et si sit illic filius pacis, moratur se super eo pax vestra; verum si non, ad vos revertatur. 7. In autem hac domo maneat edentes et bibentes hæc apud eos, dignus enim est operarius mercede sua, ne eat in domo in domum. 8. Et in quam urbium eat et suscipiant vos, edatis hoc appositum vobis. 9. et sanate hos in ea ægrotos et dicite ad eos: appropinquavit ad vos regnum Dei. 10. Verum in quam urbium eat et non suscipiant vos, exeuntes in plateas ejus dicatis: 11. etiam pulverem hunc adhærentem nobis ex hac urbe vestra ad pedes nostros extergimus vobis; veruntamen hoc scite, quod appropinquavit se ad vos regnum Dei. 12. Dico vobis, quod Sodomis in illo die facilius sit, quam huic urbi illi. 13. Væ tibi Corazin! væ tibi Beth-

ANNOTATIONES.

ix, 61. þaim þaiei sind] sic codd. Arg.; J. ✕ þammei vesind, St. ✕ þainmei vesind, B. ✕ þaimei veisind.

ix, 62. ana — guþs] J. St. lac. — saiwands] B. ✕ saivands. — gatils] B. lac. et conjecit ni fagrs; lh. locum in cod. Arg. lectu difficillimum bene restituit, cf. Mc. vi, 21.

x, 1. ustaiknida] J. St. B. ✕ usmarkoda. — anþarans sibuntehund] J. St. ✕ anþarana sibuntiguns, B. ✕ anþarans sibuntiguns. — ins usque ad fin. versus] J. St. B. lac.

x, 2. im] J. St. ✕ imma. — asans] J. St. ✕ sa asa. — ei] St. ✕ — ussatjai] B. ussandjai, uti loco parallelo M. ix, 58 legitur, cf. etiam Mc. i, 45. Lectio codicis Arg. præ illa conjectura, quamquam præclara, tamen non rejicienda est, cf. Mc. xii, 49, ubi ussatjan = ἐξαναστῆσαι — vaurstvjans] ult., cod. Arg. ✕ vaurstvjands; similem errorem in codd. vid. Cor. ii, ix, 4; x, 18. — þo] J. St. B. ✕ — seinana] J. St. ✕ seinamma.

x, 4. pugg] J. St. B. ÷ gairda. — nih] sec. St. ✕ ni. — gaskohe] sic in cod. Arg. scriptum esse videtur, sed ultimæ literæ hujus verbi ita evanuerunt, ut legi jam non possint. Lectio autem illa recepta (J. St. B. ÷ skohe habent) nobis non vera esse videtur, nam etiamsi varietas casuum nullam habet offensionem (vid. ad vii, 21), tamen num pluralis vocis gaskoh (das geschühe, gall. chaussure) probari possit, admodum dubitamus, vid. xv, 22, ubi Ulf. græcum ὑποδήματα per gaskoh singulari numero reddit, eamque maxime ob causam gaskoh etiam h. l. præferendum esse nobis videtur. —

ni] sec. Ulf. ° zai; inde usque ad finem versus J. St. B. lac.

x, 5. in þane gardei] in quam domorum, sic cod. Arg.; lh. Z. ✕ in þana gard ei, J. St. B. ✕ in þane gard ei. lhrii lectio defendi quidem potest e Neh. v, 14 þamma daga ei (hoc die quo), ubi particula relativa ei pro pronomine relativo (þammei) p̄sita vel potius a pronomine demonstrativo avulsa est, ut dictum sit pro þammei daga: eum vero nostro loco in codice Arg. non þana, sed þane evidenter legatur, secundum usum linguæ gothicæ (vid. vs. 8 et 10 in þoei baurge, cf. Cor. i, xii, 22) lectio sic explicanda est, ut þane pro þanei (uti L. ii, 43 miþþane, cf. ii, 57 blotande, xix, 37 þoze, Cor. i, viii, 11; ii, xii, 13 þize, Skeir. 37, 16 þataine pro miþþanei, blotandei, þozei, þizei, þatainei, alia vide not. ad Thess. ii, iii, 17; vid. etiam ad L. viii, 13) et gardei pro garde (vid. supra ad iii, 5) scriptum esse et in quam domorum converti debeat. Cæterum Ulf. ° dē; fortasse librarius þan omisit propter præcedens þane, cf. ad M. ix, 16; Mc. x, 39 et 42. Rom. ix, 15. — inngaggiþ] J. St. B. ✕ ingaggiþ, deinde usque ad gavairþjis versu sequente lac.

x, 7. ist] gr. post seinazos.

x, 8. saurlagido] J. St. ✕ sauralagido.

x, 10. inngaggiþ] St. ✕ ingaggiþ.

x, 11. ana fotuns unsarans] ad pedes nostros, ° gr. — sveþauh] J. St. ✕ div., uti J. etiam vs. 14 et 20. — ana izvis] ad vos, ° gr. — þiudangardi] St. ✕ þiudangardja.

x, 13. baiþsaïdan] vid. ad M. viii, 28. — þozei] J. ✕ þosei. — airis þau] J. St. ✕ jct. — azgon] St. ÷ azgom.

donai vaurpeina mahteis þozei vaurþun in izvis. airis þau in sakkum jah azgon sitandeins gaidreigode-
 14, 15 deina. sveþauh tyrai jah seidonai sutizo vairþiþ in daga stauos þau izvis. jah þu kafarnaum. þu und
 16 himin ushauhido. und halja gadrausjaza. saei hauseiþ izvis. mis hauseiþ. jah saei ufbrikiþ izvis. mis
 17 ufbrikiþ. iþ saei ufbrikiþ mis. ufbrikiþ þamma sandjandin mik. gavandidedun þan sik þai sibuntehund
 18 miþ fahedai qiþandans. frauja. jah unhulþons ufhausjand unsis in namin þeinamma. qaþ þan du im.
 19 gasaw satanan sve lauhmunja driusandan us himina. sai. atgaf izvis valdufni trudan ufaro vaurme jah
 20 skaurpþono jah ana allai mahtai sijandis jah vaihte ainohun izvis ni gaskapþiþ. sveþauh þamma ni
 faginof ei þai ahmans izvis ufhausjand. iþ faginod in þammei namna izværa gamelida siud in himi-
 21 nam. inuh þizai weilai svegnida ahmin iesus jah qaþ. andhaita þus atta. frauja himinis jah airþos.
 unte affalht þo faura snutraim jah froðaim jah andhulides þo niuklahaim. jai atta. unte sva varþ ga-
 22 leikaiþ in andvairþja þeinamma. jah gavandiþs du siponjam seinaim qaþ. all mis atgiban ist fram
 attin meinamma. jah ni washun kann. was ist sunus. alja atta. jah was ist atta. alja sunus jah þam-
 23 mei vili sunus andhuljan. jah gavandiþs du siponjam seinaim sundro qaþ. audaga augona. þoei sai-
 24 wand. þoei jus saiwiþ. qiþa auk izvis þatei managai praufeteis jah þiudanos villedun saiwan. þatei
 25 jus saiwiþ. jah ni gasewun. jah hausjan. þatei jus gahauseiþ. jah ni hausidedun. jah sai. vitodafa-
 26 steis sums ustof fraisands ina jah qiþands. laisari. wa taujands libainais aiveinons arbja vairþa. þa-
 27 ruh qaþ du imma. in vitoda wa gameliþ ist. waiva ussiggviz. iþ is andhafjands qaþ. frijos frauja gup
 þeinana us allamma hairtio þeinamma jah us allai saivalai þeinai jah us allai mahtai þeinai jah us
 28 allai gahugdai þeinai. jah newundjan þeinana sve þuk silban. þanuh qaþ du imma raihtaba and-
 29 host. þata tavei jah libais. iþ is viljands usvaurhtana sik domjan qaþ du iesua. an was ist mis ne-
 30 wundja. andhafjands þan iesus qaþ. manna galaiþ af iairusalem in iaireikon jah in vadedjans
 xiv, 9 frarann. þaiei jah biraubodedun ina jah banjos analag ... — ... na aftumistan haban staþ.
 10 ak þan haitaizau. atgaggands anakumbei ana þamma aftumistin stada. ei biþe qimai. saei haihait þuk.

INTERPRETATIO.

saida! Nam si in Tyro et Sidone fierent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim quidem in accis et cinere sedentes pœniterent. 14. Veruntamen Tyro et Sidoni facilius fit in die iudicii, quam vobis. 15. Et tu Cafarnaum, tu usque cœlum exaltata, usque infernum demergeris. 16. Qui audit vos, me audit, et qui spernit vos, me spernit; verum qui spernit me, spernit hunc mittentem me. 17. Reverterunt autem se hi septuaginta cum lætitia dicentes: domine, etiam dæmones obediunt nobis in nomine tuo. 18. Dixit autem ad eos: vidi Satanam uti fulgur cadentem e cœlo. 19. Ecce, tradidi vobis potestatem calcare supra serpentes et scorpiones et super omnem potentiam inimici et rerum una vobis non nocet. 20. Veruntamen hoc ne gaudete, quod hi spiritus vobis obediunt; verum gaudete in eo quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. 21. Inque hac hora exsultavit spiritu Iesus et dixit: confiteor tibi, pater, domine cœli et terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti hæc parvulis; utique pater, nam sic facta est delectatio in vultu tuo. Et conversus ad discipulos suos dixit: 22. omne mihi traditum est a patre meo, et non quisquam no-scit, quis est filius, nisi pater; et quis est pater, nisi filius et cui vult filius revelare. 23. Et conversus ad discipulos suos seorsim dixit: beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. 24. Dico enim vobis, quod multi profetæ et reges voluerunt videre, quod vos videtis, et non viderunt, et audire, quod vos auditis, et non audiverunt. 25. Et ecce, legis-peritus quidam surrexit tentans eum et dicens: magister, quid faciens vitæ æternæ hæres sis? 26. Tunc dixit ad eum: in lege quid scriptum est? quomodo legis? 27. Verum is respondens dixit: ames dominum Deum tuum ex omni corde tuo et ex omni anima tua et ex omni potentia tua et ex omni mente tua, et propinquum tuum uti te ipsum. 28. Tunc dixit ad eum: recte respondisti, hoc fac et vivis. 29. Verum is volens justum se judicare dixit ad Iesum: at quis est mihi propinquus? 30. Respondens autem Iesus dixit: homo ivit a Ierusalem in Ierico et in maleficos incidit, qui et spoliarunt eum et vulnera impon(entes)... — xiv, 9. — ... (hu)nc ultimum habere locum; 10. sed cum voceris, accedens ac-

ANNOTATIONES.

x, 14. sveþauh] J. ✕ div., St. ✕ se þauh. — in daga stauos] in die iudicii, gr. ἐν τῇ κρίσει.

x, 15. ushauhido] J. St. ÷ ushauhida. — gadrausjaza] J. St. B. ✕ gadrausjazai.

x, 16. uf brikib mis] † gr. omn.

x, 17. þan sik] J. St. ÷ †. — sibuntehund] J. St. ✕ sibuntiguns, B. ✕ sibuntehuns.

x, 18. driusandan] J. St. ✕ driusandam; cæterum gr. omn. post himina.

x, 19. atgaf] tradidi, gr. διδώμι, cf. ad J. vi, 32 et viii, 45. — skaurpþono] St. ✕ skaurpiono.

x, 20. sveþauh] vid. ad vs. 11.

x, 21. þo niuklahaim] sic clarissime cod. Arg., vid. Cor. i, xiii, 11; Eph. iv, 14; cf. Skeir. 49, 10; edit. ✕ þaniu klahaim; pro þa legendum esse, þo jam L. videt. — jai] St. Z. ✕ jah. — jah gavandiþs — qaþ] et conversus — dixit, ° gr. et in quibus leguntur, ii pro seinaim (suos) articulum (τοῦς) habent, sic vs. 23.

x, 25. seinaim] suos, ° gr. omn., vid. ad vs. 21. — jus] vos, ° gr. omn.; Ulf. c. verss.

x, 24. jus] sec. vos, ° gr. omn. — gahauseiþ] J. St. ✕ gahausaiþ, B. ÷ gahauseid.

x, 25. vitodafasteis] J. St. ✕ vitodafasteis. — ustof] sic cod. Arg. et Hz.; edit. ÷ usstof; vid. ad Mc. iii, 13. — vairþa] J. St. B. ÷ vairþau.

x, 26. þaruh] J. St. ÷ þanuh.

x, 27. þuk silban] J. St. ✕ þus missan.

x, 28. þanuh] J. ✕ þannuh.

x, 29. an] J. S. B. ✕ jah, vid. ad L. iii, 10. — newundja] St. ✕ newundbja.

x, 30. manna] Ulf. ° τῆς. — iaireikon] sic cod. Arg.; edit. ✕ iaireikom. — þaiei] J. St. ✕ þaci. — biraubodedun] spoliarunt, gr. ἐκδύσαντες. — analag.] hucusque cod. Arg.; J. St. Z. plene analagjandans.

xiv, 9. ... na] reliquæ pronominis þana, quod superlativis addi solet, vid. vs. seq. — haban staþ] † gr. omn.

xiv, 10. hauhis] altius, viri docti pro genitivo (alti) habentes, erraverunt; Grim. cum III. 88 idem illud statuisset, p. 591 comparativi adverbium esse recte vidit.

- 11 qihai du þus. frijond. usgagg haulis. þanuh ist þus haubiþa faura þaim miþanakumbjandan; þus. uute
 12 wazuh saei hauheiþ sik silban. gahnaivjada. jah saei hnaiveiþ sik silban. ushauljada. qapub-þanjah þam-
 ma haitandin sik. þan vaurkjais undaurnimat aiþþau nahtamat. ni haitais frijonds þeinans nih broþrums
 þeinans nih niþjans þeinans nih garaznans gabeigans. ibai aufto jah eis aftra haitaina þuk jah vairþiþ
 13, 14 þus usguldand. ak þan vaukjais dauht. hait unledans gamaidans haltans blindans. jah audags vairþis. unte
 15 eis ni haband usgildand þus. usgildada auk þus in ustassai þize usvaurhtane. gahausjands þan sums þize
 16 anakumbjandane þata qap du imma. audags saei maiþiþ hlaiþ in þiudangardjai guþs. þaruh qap imma
 17 frauja. manna sums gavaurlita nahtamat mikilana jah haihait managans. jah insandida skalk seinana
 18 weilai nahtamatis qiþan þaim haitanam. gaggiþ. unte ju manvu ist allata. jah dugunnun suns faurqiþan
 allai. sa frumista qap. land bauhta jah þarf galeiþan jah saiwan þata. bidja þuk. habai mik faur-
 19 qiþanana. jah anþar qap. juka aulsne usbauhta fimf jah gagga kausjan þans. bidja þuk. habai mik
 20, 21 faurqiþanana. jah sums qap. qen liugaida jah dupe ni mag qiman. jah qimands sa skalks gataih frau-
 jin seinamma þata. þanuh þvairhs sa garda valdands qap du skalka seinamma. usgagg sprauto in
 22 gatvons jah staigos baurgs jah unledans jah gamaidans jah blindans jah haltans attiuh hidre. jah qap
 23 sa skalks. frauja. varþ sve anabaust. jah nauh stads ist. jah qap sa frauja du þamma skalka. usgagg
 24 and vigans jah faþos jah nauþei innatgaggan. ei usfulnai gards meins. qiþa allis izvis þatei ni ains-
 25 hun manne jainaize þize faura haitanane kauseiþ þis nahtamatis meinis. miþiddjedun þan imma
 26 hiuhmans managai. jah gavandjands sik qap du im. jahai was gaggiþ du mis jah ni sijaiþ attan sei-
 nana jah aiþein jah qen jah barna jah broþrums jah svistrums. nauhuþ-þau seinu silbins saivala. ni
 27 mag meins siponeis visan. jah saei ni haiþiþ galgan seinana jah gaggai afar mis. ni mag visan
 28 meins siponeis. izvara was raihtis viljands kelikn timbrjan. niu frumist gasitands raihtis mauvi. þo

INTERPRETATIO.

eumbe in hoc ultimo loco, ut cum veniat, qui vocavit te, dicat ad te : amice, adscende altius ! tunc est tibi gloria coram his accumbentibus-cum te. 11. Nam quisque qui exaltat se ipsum, humiliatur, et qui humiliat se ipsum, exaltatur. 12. Dixit autem etiam huic vocanti se : cum facias prandium aut cœnam, non voces amicos tuos, neque fratres tuos, nec cognatos tuos, neque vicinos divites, ne forte etiam ii iterum vocent te et fiat tibi redditum ; 13. sed cum facias convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, 14. et beatus sis ; nam ii non habent reddere tibi, redditur enim tibi in resurrectione horum perfectorum. 15. Audiens autem quidam horum accumbentium hoc dixit ad eum : beatus qui edit panem in regno Dei. 16. Tunc dixit ei dominus : homo quidam fecit cœnam magnam et vocavit multos, 17. et misit servum suum hora cœnæ dicere his vocatis : ite, nam jam paratum est omne. 18. Et cœperunt statim excusare omnes ; hic primus dixit : agrum emi et debeo ire et videre hunc ; oro te, habe me excusatum. 19. Et alter dixit : iuga boum emi quinque et eo probare hos, oro te, habe me excusatum. 20. Et quidam dixit : uxorem duxi et ideo non possum venire. 21. Et veniens hic servus nuntiavit domino suo hoc. Tunc iratus hic paterfamilias dixit ad servum suum : exi subito in plateas et semitas urbis et pauperes et debiles et cæcos et claudos adduc huc. 22. Et dixit hic servus : domine, factum est, uti præcepisti, et adhuc locus est. 23. Et dixit hic dominus ad hunc servum : exi per vias et sepes et compelle introire, ut impleatur domus mea. 24. Dico enim vobis, quod non unus hominum illorum horum antea vocatorum gustat hanc cœnam meam. 25. Iverunt-cum autem eo greges multi, et convertens se dixit ad eos : 26. si quis it ad me et non odiat patrem suum et matrem et uxorem et liberos et fratres et sorores, insuper autem suam ipsius animam, non potest meus discipulus esse ; 27. et qui non portat crucem suam et eat post me, non potest esse meus discipulus. 28. Vestrum quis enim volens turrim ædificare, nonne primum sedens computat paratum, hæc habeatue ad

ANNOTATIONES.

xiv, 11. silban] J. St. ✕ silba, quos lh. non eo nomine, quia constructio casum quartum requireret, vituperare debebat, sed quia usus linguæ gothicæ, abhorrens a legibus latinæ grammaticæ (vid. Ramshorn Gramm. Lat. p. 523), sic postularet, vid. de multis aliis locis Cor. II, v, 12.

xiv, 12. gabeiþans] J. St. ✕ gabeiþans. — astra haitaina] J. B. Z. ✕ jct., vid. ad Mc. viii, 25. — þuk] gr. ante astra.

xiv, 14. eis] ii, ° gr. omn. — ustassai] J. St. ÷ ustassai, vid. ad Mc. iii, 15.

xiv, 15. anakumbjandane] B. suspicatur Ulf. ἀνακειμένων pro συνανακειμένων legisse; certe aliis locis προ συνανακεισθαι ponit miþanakumbjan, sic vs. 10; vii, 49; M. ix, 10; Mc. vi, 22, 26; cf. tamen Cor. II, vii, 3 gasviltan = συναποθανεῖν, pro quo alter codex miþgasviltan habet.

xiv, 16. þaruh] J. St. ÷ þanuh. — frauja] dominus, gr. omn. δ. — haihait] St. ✕ haihaiþ.

xiv, 18. qap] Ulf. ° ἀντὶ c. codd. et ve: ss. — faurqiþanana] J. ✕ faurqiþana.

xiv, 19. faurqiþanana] J. ✕ farqiþanana.

xiv, 21. skalks] Ulf. ° ἐξέως c. codd. — blindans—haltans] ¶ gr.

xiv, 22. stads ist] St. ÷ ¶.

xiv, 25. usfulnai] J. St. ÷ usfullnai, vid. ad ii, 21.

xiv, 24. faura haitanane] editt. ✕ jct.

xiv, 26. þan] Ulf. ° xai; esse id expressum particula uþ (uh), voci nauh affixa, propterea nobis non videtur, quod h. l. xai = etiam, quod nunquam, quantum scimus, per — uh Gothus reddit, vid. tamen ad J. xviii, 26.

xiv, 27. visan meins] ¶ gr., sic vs. 33.

xiv, 28. izvara] gr. omn. post raihtis, cf. ad ix, 56. — mauvi — ustiuhan] paratum — consummandum ; viri docti alii aliter de hoc loco statuerunt : B. pro habaiu legere malebat habaiþ et convertere, apparatus quem habet ad perficiendum, quod falsum est, quia þo non pronomen relativum, sed demonstrativum est ; L. lectionem codicis Arg. servans interpretatur apparatus habeat, qui ad perficiendum suppetat, in eo is tantum errat, quod þo ad mauvi refert, quod fieri non licet ; lh. Ulfil. illustrat. p. 234, cui ordo verborum habaiu mauvi du ustiuhan þo esse videtur, audaciorem criticum se præstat, et Z., qui eum recte sensisse dicit, si Ulf. τὰ πρὸς cum codd. legisset, se græca non intelligere comprobatur ; quod autem Z. ipse mauviþo jct. legere se malle ait et pro participio habere, non meminit ille hanc participii formam in — ido, nunquam in — iþo desinere ; pro genitivo vero pluralis verbi alicu-

29 habaiu du ustiuhan. ibai austo biþe gasatidedi grunduvaddju jah ni mahtedi ustiuhan. allai þai ga-
 30 saiwandans duginnaina bilaikan ina qipandans þatei sa manna dustodida timbrjan jah ni mahta
 31 ustiuhan. aiþþau was þiudans gaggands stigqan viþra anþarana þiudan du viganna. niu gasitands
 faurþis þankeiþ. siaiu mahteigs raiþ taihun þusundjon gamotjan þamma miþ tvaimtigum þusundjo
 32 gaggandin ana sik. eiþau jabai nist mahteigs. nauhþanuh fairra imma visandin insandjands airu
 33 bidjiþ gavairþjis. svah nu warjizuh izvara saci ni afqiþiþ allamma aigina seinamma. ni mag visan
 34, 35 meins siponeis. god salt. iþ jabai salt baud vairþiþ. we gasupoda. nih du airþai. ni du maihstau
 xv, 1 sagr ist. ut usvairpand imma. saci habai ausona gahausjandona. gahausjai. vesunþ-þan imma
 2 newjandans sik allai motarjos jah fravaurhtai hausjan imma. jah birodidedun fareisaieis jah bokar-
 3 jos qipandans þatei sa fravaurhtans andnimiþ jah miþmatjiþ im. qaþ þan du im þo gajukon qipands.
 4 was manna izvara aigands taihuntehund lambe jah fraliusands ainamma þize. niu bileiþiþ þo niun-
 5 tehund jah niun ana auþidai jah gaggiþ afar þamma fralusanin. unte bigitiþ þata. jah bigitands us-
 6 lagjiþ ana amsans seinans faginonds. jah qimands in garda galaþoþ frijonds jah garaznans qipands
 7 du im. faginoþ miþ mis þammei bigat lamb mein þata fralusano. qiþa izvis þatei sva faheds vairþiþ
 in himina in ainis fravaurhtis idreigondins þau in niuntehundis jah niune garaihtaize. þaiei ni þaur-
 8 bun idreigos. aiþþau suma qino drakmans habandei taihun. jabai fraliusiþ drakmin ainamma. niu
 9 tandeis lukarn jah usbaugeiþ razn jah sokeiþ glaggvaba. unte bigitiþ. jah bigitandei gahaitiþ
 frijondjos jah garaznans qipandei. faginoþ miþ mis. unte bigat drakmein. þammei fralaus.

INTERPRETATIO.

consummandum, 29. ne forte, cum poneret fundamentum et non posset consummare, omnes hi adspicientes
 cœperint deridere eum 30. dicentes, quod hic homo cœpit ædificare et non potuit consummare. 31. Aut
 qui rex iens ruere contra alium regem ad bellum, nonne sedens antea cogitat, sitne potens cum decem milli-
 bus o currere huic cum viginti millibus eunti contra se? 32. Alioquin si non-est potens, adhuc procul eo
 existente mittens legatum orat pacem. 33. Sic jam quisque vestrum qui non renuntiat omni possessioni
 suæ, non potest esse meus discipulus. 34. Bonum sal; verum si sal fatuum sit, quo conditur? 35. Neque
 ad terram, non ad fimum utile est; foras eijciunt id. Qui habeat aures audientes, audiat. xv, 1. Fuerunt
 autem ei appropinquantes se omnes telonarii et peccatores audire eum; 2. et murmurarunt Farisæi et
 scribæ dicentes, quod hic peccatores suscipit et edit-cum iis. 3. Dixit autem ad eos hanc parabolam dicens:
 4. quis homo vestrum possidens centum ovium et amittens unam harum, nonne relinquit has nonaginta et
 novem in deserto et vadit post hanc amissam, donec invenit hanc; 5. et inveniens ponit in humeris suis
 gaudens 6. et veniens in domum convocat amicos et vicinos dicens ad eos: gaudete cum me, quod inveni
 ovem meam hanc amissam. 7. Dico vobis, quod sic lætitia sit in cœlo ob unum peccatorem pœnitentem,
 quam ob nonaginta et novem justos, qui non indigent pœnitentiæ. 8. Aut quædam mulier drachmas habens
 decem, si amittit drachmam unam, nonne incendit lucernam et everrit domum et quærit diligenter, donec
 invenit, 9. et inveniens convocat amicas et vicinas dicens: gaudete cum me, nam inveni drachmam, quam

ANNOTATIONES.

Jus manviþa nemo, qui sensum perspexerit, cum isto viro docto habuerit. Quamquam confitemur lectionem nos male habere, tamen nihil restat, nisi ut statuamus, Ulf. c. codd. τὰ εἰς aut τὰ πρὸς legisse et auctoritatem codd. in eo tantum omisisse, quod voces þo habaiu pro habaiu þo (habeatne hæc) transposuerit, qui tamen error librarii esse videtur, voces enim aliquoties transpositas esse, ad ix, 36 monuimus. Cæterum pro ustiuhan St. ✕ usstiuhan.

xiv, 29. mahtedi] cod. Arg. Hz. J. St. B. ✕ mah-tide, cf. J. xviii, 36.

xiv, 30. timbrjan] J. St. ÷ timrjan.

xiv, 31. viganna] sic edit.; cod. Arg. viga] na, sine dubio falsum pro vigana, qui est dativus vocis vigans (bellum); sic quoque Grimm. Gr. IV, 105 interpretatur, et de duplicatione litteræ n comparari possunt, quæ adnotavimus ad Gal. v, 15; sæpius enim librariis accidit, ut litteras aut syllabas, in fine lineæ scriptas ab initio proximæ repeterent, cf. ad J. ix, 41. Erravit lh., qui viganna pro gerundio (Ulf. illustr. p. 154), aut pro infinitivo, addita syllaba na (p. 245) habuit; erravit etiam Z., qui (cum lh.) vigan ina coniecit, nam infinitivus est veihan non vigan; præterea hoc verbum ponitur cum du (vid. Cor. I, xv, 52), non cum accusativo. Quid denique F. viganma suo voluerit, nescitur. — pankeiþ] sic cod. Arg. pro usitato pagkeiþ, uti xv, 22 bringiþ, xvii, 9 pank, xix, 31 inqis. — siaiu] J. St. B. ✕ siau; cæterum gr. omn. post mahteigs. — þusundjo] J. St. B. ✕ þusundjom.

xiv, 32. eiþau] hoc uno loco inventum i. q. aiþþau

= εἰ δὲ μὴ, quæ sequuntur jabai nist mahteigs (si non-est potens) sine dubio orta sunt e glossa in margine adscripta ad explicandam minus usitatam particulam, certe in græcis nullum eorum vestigium apparet. — fairra imma] ¶ gr. — insandjands airu] ¶ gr. omn.

xiv, 33. aigina seinamma] ¶ gr. — visan meins] vid. ad vs. 27.

xiv, 34. jabai] St. ✕ jada.

xiv, 35. ni] St. nih, quod melius est.

xv, 1. imma newjandans] ¶ gr.

xv, 4. taihuntehund] pro usitato taihuntehund (viii, 8; xvi, 6 sq.); cæterum J. ✕ taihunte hund, sicut paulo post niunte hund. — fralusanin] J. St. ✕ fralausnin, sic etiam vs. 6.

xv, 5. uslaggiþ] B. ✕ uslaujiþ.

xv, 6. bigat] St. ✕ bigaþ. — fralusano] vid. ad vs. 4.

xv, 7. pau] J. St. ✕ pan. — niuntehundis] J. St. ✕ niuntehundas. — þaiei] St. ✕ þaei.

xv, 8. suma] quædam, gr. omn. τις (quæ), pro quo Ulf. per errorem τις legit. — taihun jabai] J. St. ✕ taihunja sai. — usbaugeiþ] J. St. B. ✕ usbaugeiþ. glaggvaba] sic cod. Arg.; Hz. Z. ✕ glaggvaba.

xv, 9. drakmein] J. St. B. ✕ drakmin, nam is est casus tertius formæ drakma (vid. vs. 8); nostro loco Ulf. forma græca utitur, uti sæpius — ein pro — ἓν, vid. M. xxvii, 62 paraskaivein (παρασκευήν), L. vii, 5 synagogein (συναγωγήν), Rom. xvi, 22 aipistaulein (ἐπιστολήν); Z. igitur illam formam injuria tentavit. — fralaus] J. St. B. ✕ fralausda.

10, 11 sva qipa izvis. faheds vairþiþ in andvairþja aggele guþs in ainis idreigondins fravaurhtis. qapþ-þan.
 12 sums aihta tvans sununs. jah qap sa jobiza ize du attin. atta. gif mis. sei undrinnai mik. dail aiginis.
 13 manne jah disdailida im sves sein. jah afar ni managans dagans brahta samana allata sa juhiza sunus
 14 jah allaiþ in land fairra visando jah jainar distahida þata sves seinata libands usstiuriba. biþe þan fra-
 15 vas allamma. varþ huhrus abrs and gavi jainata. jah is dugann alaþarba vairþan jah gaggands gaha-
 16 stida sik sumamma baurgjane jainis gaujis. jah insandida ina haiþjos seinazos haldan sveina. jah
 17 gairnida sad itan haurne. þoei matidedun sveina. jah manna imma ni gaf. qimands þan in sis qap.
 18 wan filu asuje attins meinis ufarassau haband blaibe. iþ ik huhrau fraqistna. usstandands gagga du
 19 attin meinamma jah qipa du imma. atta. fravaurhta mis in himin jah in andvairþja þeinamma. ju
 20 þanaseiþs ni im vairþs ei haitaidau sunus þeins. gatavei mik sve ainana asnje þeinaize. jah usstan-
 dands qam at attin seinamma. nauþi muh þan fairra visandan gasaw ina atta is jah inseinoda jah
 21 þragjands draus ana hals is jah kukida imma. jah qap imma sa sunus. atta. fravaurhta in himin jah
 22 in andvairþja þeinamma. ju þanaseiþs ni im vairþs ei haitaidau sunus þeins. qap þan sa atta du
 skalkam seinaim. sprauto bringiþ vastja þo frumiston jah gavasjiþ ina jah gibij siggragulþ in handu
 23 is jah gaskoh ana fotuns is. jah briggandans stur þana alidan ufsneiþiþ. jah matjandans visam
 24 vaila. unte sa sunus meinis dauþs vas jah gaqiuoda jah fralusans vas jah bigitans varþ. jah dugun-
 25 nun visan. vasuþþan sunus is sa alþiza ana akra jah qimands atiddja new razo jah gahausida sagg-
 26, 27 vins jah laikans. jah athai ands sumana magive frahub. wa vesi þata. þaruh is qap du imma. þatei
 28 broþar þeins qam. jah ufsnaiþ atta þeins stur þana alidan. unte hailana ina andnam. þanuh modags

INTERPRETATIO.

amisi. 10. Sic dico vobis, lætitia sit in facie angelorum Dei ob unum pœnitentem peccatorem. 11. Dixit autem : hominum quidam habuit duos filios, 12. et dixit hic junior eorum ad patrem : pater, da mihi, quæ contingit me, partem proprii ; et divisit iis possessionem suam. 13. Et post non multos dies tulit in unum omne hic junior filius et abiit in terram procul existentem et illic dissipavit hanc possessionem suam vivens effrenate. 14. Cum autem vacuus esset omni, facta est fames magna per regionem illam, et is cœpit egenus fieri. 15. Et iens dedit se cuidam civium illius regionis, et misit eum agri sui pascere porcos. 16. Et cupit sat edere siliquis, quas ederunt porci ; et homo ei non dedit. 17. Veniens tum in se dixit : quam multum mercenariorum patris mei abundantiam habent panium, verum ego fame perdor ; 18. surgens vado ad patrem meum et dico ad eum : pater, peccavi mihi in cœlum et in facie tua ; 19. jam amplius non sum dignus, ut vocer filius tuus ; fac me uti unum mercenariorum tuorum. 20. Et surgens venit ad patrem suum ; adhuc autem procul existentem vidit eum pater ejus et misertus est, et currens cecidit super collum ejus et osculatus est eum ; 21. et dixit ei hic filius : pater, peccavi in cœlum et in facie tua ; jam amplius non sum dignus, ut vocer filius tuus. 22. Dixit autem hic pater ad servos suos : subito afferite vestem hanc primam et vestite eum et date annulum in manum ejus et calceamentum in pedes ejus, 23. et afferentes vitulum hunc saginatum dissecate, et edentes epulamur laute ; 24. nam hic filius meus mortuus fuit et revixit, et amissus fuit et inventus factus est ; et cœperunt epulari. 25. Fuit autem filius ejus hic major in agro, et veniens adiit prope domum et audivit cantiones et ludos, 26. et advocans quendam puerorum interrogavit, quid esset hoc. 27. Tunc is dixit ad eum, quod frater tuus venit, et dissecavit pater tuus vitulum hunc saginatum, nam sanum eum accepit. 28. Tunc iratus factus est et non voluit intrare, verum

ANNOTATIONES.

xv, 10. aggele] sic cod. Arg. uti ix, 26; J. St. B.

✕ aggilum. — idreigondins fravaurhtis] ¶ gr. omn.

xv, 12. sei undrinnai mik] sic cod. Arg.; J. St. B.

✕ so undrinnanein, pro quibus L. multo melius þo undrinnandein conjecit; Ih. Z. ✕ sei undrinnai mis.

xv, 13. in land fairra visando] vid. ad xix, 12.

xv, 14. alaþarba] sic cod. Arg.; J. St. B. ✕ allaþarba, quod Z. male probat, aut allþarba (quod non melius est) legendum esse censet; vid. Grim. II. 627.

xv, 15. baurgjane] J. St. ✕ baurjane. — jainis gaujis] ¶ gr. omn. — haiþjos] agri, genitivus locum indicans, quo mittebatur, sic Mc. iv, 35. L. xix, 12; vid. Grim. III. 127.

xv, 16. sad itan] St. ✕ jet., cæterum Ulf. c. codd. et verss. χορτασθῆναι legisse videtur. — imma] gr. omn. post gaf.

xv, 17. qimands—sis] ¶ gr. omn. — ufarassau] St. ✕ ufaraslau. — ik] Ulf. c. codd. ° ὄδξ.

xv, 18. mis] vid. ad M. xxvii, 4. — in] pr. St. ✕ is.

xv, 19. ju] Ulf. aut pro καί, quod. h. l. plerique codd. habent, posuit, uti Mc. ix, 13 et infra vs. 21, neque cum Griesb. καί omisisse dicendus est; aut si καί non legit, pleonastice adverbio þanaseiþs, uti L. xvi, 2 adverbio þanamais, addidit, nam ju ni pro solito þanaseiþs ni græco οὐκέτι sæpius respondet, vid. Rom. vii, 17, 20; Eph. ii, 19; Philenr. 16.

xv, 21. ju] vid. ad vs. 19. — haitaidau] J. ✕ haitaidau.

xv, 22. atta] St. ✕ urta. — seinaim] J. St. ✕ sei-

name. — sprauto bringiþ] J. St. B. ✕ suns tobrigg; cæterum sprauto ° gr. et de bringiþ pro briggijþ vid. ad xiv, 31. — siggragulþ] J. ✕ friggragulþ, St. ✕ fingragulþ.

xv, 24. varþ] St. ✕ varþa. — visan] J. St. B. ÷ vailavisan, quod additamentum eis sensus requirere videtur; sed nesciverunt illi, visan h. l. non esse verbum substantivum, sed significare epulari et ad eorum genus pertinere, quæ Grim. I. 842, x enarravit, quod autem vaila vs. 23 additum h. l. omisit, sæpius Ulf. sic facere solet, ut eorundem verborum compositorum altero proxime subsequente particulam non repetat, vid. L. xix, 5 dalaþ atsteig ei vs. 6 solummodo atstaig, quamquam utrumque pro καταβαίνειν positum est; alia ejusmodi dicta col. egimus ad Tim. I, vi. 6.

xv 25. alþiza] J. St. B. . . þiza: — akra] J. St. ✕ lande, B. ✕ landa—jah] Ulf. ° ὄξ. — qimands—new] J. St. B. ✕ miþþanei gavandida sik jah atiddja newa. — jah] sec. et, ° gr. omn. — saggvins] hinc usque ad vs. 27 ufsnaiþ J. St. B. lacunam habent; hæc difficilia in cod. Arg. lectu Ih. recte eruit.

xv, 27. ufsnaiþ] sic cod. Arg.; Hz. prima manu ✕ afsnaiþ; errant igitur Z. et Wackernagel Deutsch. Leseb. I, præf. p. xxvi afsnaiþ codicis Arg. lectionem esse dicentes.

xv, 28. iþ] verum, gr. ὅν, Ulf. c. codd. ὄξ, vid. ad Cor. I, xv, 11. — ut] foras, ° gr. omn. vid. Mth ix, 32.

29 varþ jah ni vilda inngaggan. iþ atta is usgaggands ut bad ina. þaruh is andhafjands qaþ du attin. sai.
 sva filu jere skalkinoda þus jah ni wanhun anabusn þeina ufariddja. jah mis ni aiv atgaft gaitein ei miþ
 30 frijondam meinaim bivesjau. iþ þan sa sunus þeins. saei fret þein sves miþ kalkjom. qam. ufsnaist imma
 31 stiur þana alidan. þaruh qaþ du imma. barnilo. þu siuteino miþ mis vast jah is. jah all þata mein
 32 þein ist. vaila visan jah faginon skuld vas. unte broþar þeins dauþs vas jah gagiunoda. j. h. fralu-
 XVI, 1 sans jah bigitans varþ. qaþuþ-þan du siponjam seinaim. manne sums vas gabeigs. saei aihta fau-
 2 ragagjan. jah sa fravrohiþs varþ du imma ei distahidedi aigin is. jah atvopjands ina qaþ du imma.
 duwe þata hausja fram þus. usgif raþjon sauragaggjis þeinis. ni magt auk ju þanamais sauragaggja
 3 visan. qaþ þan in sis sa sauragaggja. wa taujau. þandei frauja meins afnimib sauragaggi af mis. gra-
 4 ban ni mag. bidjan skama mik. andþalta mik wa taujau. ei þau biþe afsatjaidau us sauragaggja.
 5 andnimaina mik in gardins seinans. jah athaitands ainwarjanoh faibuskulane fraujs seinis qaþ
 6 þamma frumistju. wan filu skalt frauja meinamma. þaruh qaþ. taihuntaihund kase alevis. jah qaþ
 7 du imma. nim þus bokos jah gasitands sprauto gamelei fimtiguns. þaþroh þan du anþamma qaþ.
 aþþan þu wan filu skalt. iþ is qaþ. taihuntaihund mitade kurnis. jah qaþ du imma. nim þus bokos
 8 jah melei ahtautehund. jah hazida sa frauja þana sauragaggjan invidiþos. unte frodaba gatavida.
 9 unte þai su: jos þis aivis frodozans sunum liuhadis in kunja seinamma sind. jah ik izvis qipa.
 taujaip izvis frijonds us faihuþraihna invidiþos. ei þan usligaiþ. andnimaina izvis in aiveinos
 10 bleiþros. saei triggvs ist in leitilamma. jah in managamma triggvs ist. jah sa in leitilamma
 11 untriggva jah in managamma untriggvs ist. jabai nu in invidamma faihuþraihna triggvai
 12 ni vaurþuþ. þata sunjeino was izvis galaubeiþ. jah jabai in þamma framþjia triggvai ni
 13 vaurþuþ. þata izvar was izvis gibip. ni ainshun þive mag tvaim frauja skalkinom. andizuh

INTERPRETATIO.

pater ejus exiens foras oravit eum. 29. Tunc is respondens dixit ad patrem: ecce, tam multum annorum servivi tibi et non unquam præceptum tuum præterii, et mihi non unquam dedisti capram, ut cum amicis meis epularer. 30. Verum cum hic filius tuus, qui voravit tuam possessionem cum meretricibus, venit, dissecasti ei vitulum hunc saginatum. 31. Tunc dixit ad eum: filiule, tu semper cum me fuisti et es, et omne hoc meum, tuum est. 32. Laute epulari et gaudere debitum fuit, nam frater tuus mortuus fuit et revixit, et amissus et inventus fuit. XVI, 1. Dixit autem ad discipulos suos: hominum quidam fuit dives, qui habuit villicum et hic diffamatus fuit apud eum, quod dissiparet bonum ejus. 2. Et advocans eum dixit ad eum: cur hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, non potes enim jam amplius villicus esse. 3. Dixit autem in se hic villicus: quid faciam, quia dominus meus aufert villicationem a me; fodere non possum, mendicare pudet me. 4. Deliberavi apud-me, quid faciam, ut fortasse, cum amovear e villicatione, recipiant me in domos suas. 5. Et advocans unumquemque debitorum domini sui dixit huic primo: quam multum debes domino meo? 6. Tunc dixit: centum eadorum olei. Et dixit ad eum: sume tibi litteras et sedens subito scribe quinquaginta. 7. Deinde autem ad alterum dixit: at tu quam multum debes? Verum is dixit: centum eorum tritici. Et dixit ad eum: sume tibi litteras et scribe octoginta. 8. Et laudavit hic dominus hunc villicum iniquitatis, quia prudenter fecit; quia hi filii hujus seculi prudentiores filiis lucis in genere suo sunt. 9. Et ego vobis dico, faciatis vobis amicos de divitiis iniquitatis, ut cum subjaceatis, recipiant vos in æternas tabernas. 10. Qui fidelis est in parvo, etiam in multo fidelis est; et hic in parvo infidelis etiam in multo infidelis est. 11. Si igitur in iniquis divitiis fideles non facti-estis, hoc verum quis vobis credit? 12. Et si in hoc alieno fideles non facti-estis, hoc vestrum quis vobis dat? 13. Non unus servorum

ANNOTATIONES.

xv, 2). þaruh] St. ÷ þanuh. — skalkinoda] servivi, gr. omn. δουλεύω. — bivesjau] epularer; Ulf. lam ἀριστήσω pro εὐφραίνω cum cod. D legisse Gri. sb. audacius contendit.

xv, 30. fret] librum falso pro frat scripsisse, Grim. I. 844 recte arbitratur, sequitur eum Wackern. I 4.

xv, 31. vast jah is] fuisti et es, gr. omn. solummodo εἶ, Ulf. c. verss. lat. — all.] J. St. ✕ alla.

xv, 32. vaila visan] J. St. B. ✕ jct.; cæterum Ulf. ° δέ. — faginon] J. ✕ fujinon. — broþar] Ulf. c. codd. ° ὄψτος. — fralusans] Ulf. codd. ° ἦν.

xvi, 1. þan] Ulf. c. codd. et ver. s. ° xai. — saei] St. ✕ saie. — aihta] J. St. ✕ aihida. — sauragaggjan] sic cod. Arg. et J.; St. B. lh. Z. ÷ sauragaggjan, quod usitatus est, vid. vss. seqq. cf. viii, 3. — distahidedi aigin] J. St. B. ✕ distahidudi aigan.

xvi, 2. hausja] St. ✕ hausjah. — sauragaggjis] St. ÷ sauragaggjis. — ju panamais] J. St. ✕ jct.; cf. ad xv, 19.

xvi, 3. sauragaggi] J. St. ✕ sauragaggji. — ni mag] St. ✕ nim ag.

xvi, 4. ei þau] J. St. ✕ eiþan; cæterum þau (zv) ° gr. omn. uti Goth. ipse vs. 9. — us] ex, ° g.

xvi, 5. skalt] St. ✕ shalt.

xvi, 6. taihuntaihund] sic cod. Arg. h. l. et vs. seq.; B. H. Z. utroque loco taihuntehund, vid. ad

xv, 4. — bokos] St. ✕ hokos. — fimtiguns] sic cod. Arg.; J. B. Z. ÷ fimstiguns.

xvi, 7. taihuntaihund] vid. ad vs. 6.

xvi, 8. sunjos] pro sunjus, vid. ad iv, 13.

xvi, 10. triggvs] J. St. ✕ triggva. — leitilamma] pr. inde ab hac voce usque ad finem versus J. St. lacunam habent, quamquam in cod. Arg. locus integer exstat, nec habet, quod lectionem difficilem reddat. Cæterum pro leitilamma utroque gr. omn. ἐλαχίστω. — sa — untriggva] B. ÷ saei — i. t. untriggvs.

xvi, 11. faihuþraihna] B. ✕ frikuþraihna, sic etiam vs. 13.

xvi, 13. andizuh] inde usque ad finem versus J. St. lacunam habent; B. ÷ aiþþau. Andizuh, lectio cod. cis Arg. manifesta, est verbum incertæ originis et significationis (Grim. III, 15); gr. omn. ἢ γάρ, quod Ulf. in loco parallelo M. vi, 24 unte jabai (nam si) reddidit, unde conjici potest, andizuh significationem contra, alioquin habere. — aiþþau] B. ✕ aiþau. — and iloþ] sic in cod. Arg. scriptum esse videtur, sed certo dici non potest, quia litteræ admodum evanuerunt: B. and. . . , conjecit ipse ✕ andnimip. — iþ] B. ÷ jah, secundum gr., qui xai habent. — fa. huþraihna] vid. ad vs. 11; c. d. Arg. in arg. man. onim.

ainana sijaiþ jah anþarana frijoþ. aiþþau ai namma andtiloþ iþ anþamma frakann. ni maguþ
 14 guþa skalkinon jah faihuþraibna. gahausidedun þan þo alla jah þai fareisaieis faihufrikai visandans
 15 jah bimamindedun ina. jah qaþ du im jus sijuþ. juzei garaihtauns domeiþ izvis silbans in andvairþja
 16 manne. iþ guþ kann hairtona izvara. uote þata hauho in mannam andaset in andvairþja guþs. vitoþ
 17 jah praufeteis und iohannen. þaþroh þiudangardi guþs vailamerjada jah wazuh in izai nauþjada. iþ
 18 azetizo ist himin jah airþa hindarleiþan þau vitodis ainana vrit gadriusan. wazuh saei aſletands qen
 19 seinu jah liugands anþara horinoþ. jah wazuh saei aſleitana liugaiþ. horinoþ. aþþan manne sums vas
 20 gabigs jah gavasids vas þaurþaurai jah byssaun jah vaila visands daga wammeh bairhtaba. iþ unleds
 21 sums vas namin haitans lazarus. sah atvaurþans vas du daura is þanjo fulls. jah gairnida saþ itan
 drauhisno þizo driusaudeino af biuda þis gabeigins. akei jah hundos atrinnandans bilaigodedun þau-
 22 jos is. varþ þan gasviltan þamma unledin jah briggan fram aggilum in barma abrahamis. gasvalt þan
 23 jah sa gabeiga jah gafulhans varþ. jah in haljai ushafjands augona seinu visands in balveinim gasaw
 24, xvii, 3 þan abraham fairraþro jah lazzaru in barmim is. jah is ufþroþjands. — —jabai fravaurkjai broþar
 4 þeins. gasak imma. jah þan jabai idreigo sik. fraletais imma. jah jabai sibun sinþam ana dag fravaurk-
 5 jai du þus jah sibun sinþam ana dag gavandjai sik qiþands. idreigo mik. fraletais imma. jah qeþun
 6 apaustauleis du frauþin. þiank uns galaubein. qaþ þan frauþa. jabai habaidedeiþ galaubein sve kurno
 sinapis aiþþau jus jabai qiþeiþ du hainabagma þamma. uslausei þok us vaurtim jah ussatei þok in
 7 marein. jah andhausidedi þau izvis. was þan izvara skalk aigands arjandan aiþþau haldandan. saci

INTERPRETATIO.

potest duobus dominis servire, alias unum odit et alterum amat; aut uni adhæret, verum alterum contemnit; non potestis deo servire et divitiis. 14. Audiverunt autem hæc omnia etiam hi Farisæi, avari existentes, et deriserunt eum. 15. Et dixit ad eos: vos estis, vos qui justos judicatis vos ipsos in facio hominum, verum Deus nescit corda vestra, nam hoc altum in hominibus, abominabile in facie Dei. 16. Lex et profetæ usque Iohannem; deinde regnum Dei evangelizatur et quisque in id compellitur. 17. Verum facilius est cælum et terram perire, quam legis unum apicem cadere. 18. Quisque qui dimittens uxorem suam et ducens aliam, mœchatur; et quisque qui dimissam ducit, mœchatur. 19. At hominum quidam fuit dives et vestitus fuit purpura et bysso et laute epulans die quoque splendide; 20. verum pauper quidam fuit nomine vocatus Lazarus, hic projectus fuit ad januam ejus, vulneribus plenus. 21. Et cupit sat edere micis his cadentibus a mensa hujus divitis, sed etiam canes accurrentes lambeunt vulnera ejus. 22. Factum est autem mori huic pauperi et ferri ab angelis in sinum Abrahami; mortuus est autem etiam hic dives et sepultus fuit. 23. Et in inferno atollens oculos suos, existens in cruciatibus, vidit autem Abrahamum procul et Lazarum in sinibus ejus. 24. Et is exclamans — xvii, 3. — si peccet frater tuus, increpa eum, et autem si convertat se, remittas ei. 4. Et si septem vicibus per diem peccet in te et septem vicibus per diem convertat se dicens: converto me, remittas ei. 5. Et dixerunt apostoli ad dominum: adauge nobis fidem. 6. Dixit autem dominus: si haberetis fidem sicut granum sinapis, fortasse vos si diceretis ad morum hanc: exsolve te e radicibus et expone te in mare, et obediret fortasse vobis. 7. Quis autem vestrum servum habens

ANNOTATIONES.

xvi, 14. *Fareisaie's*] B. ✕ *fareisaies*. — *bimamindedun*] sic cod. Arg. et editt. sine dubio ✕; Grim. I. 818, pro *bimaminidedun* dictum, nobis *bimamidedun* scribendum esse videtur.

xvi, 15. *hairtona*] J. St. B. ✕ *hairtona*. — *hauho*] gr. omn. post *mannam*. — *andaset*] J. St. ✕ *andset*.

xvi, 16. *nauþjada*] compellitur, Ulf. verba gr. id dicentia: ad id (sc. occupandum) vim adhibent, non intellexit et *βιάζεται* verbum medium pro passivo habuisse videtur, id quod sensum turbat. Nec *nauþjan* græco *βιάζεσθαι* apte respondet, est id potius *anamhtjan* (M. xi, 12), *nauþjan* autem = *ἀναγκάζειν* L. xiv, 23; cf. Skeir. 58, 2.

xvi, 17. *iþ*] St. ÷ *jah*. — *vrit gadriusan*] J. St. B. ✕ *vruta driusan*.

xvi, 18. *seinu*] St. ✕ *saina*. — *aſleitana*] Ulf. c. codd. et verss. ° *ἀπὸ ἀνδρός*.

xvi, 19. *byssaun*] J. St. ✕ *byssaun*. — *jah*] tert. et, ° gr. omn. — *vaila visands*] editt. ✕ jct., vid. ad xv, 52. — *daga wammeh*] editt. ✕ jct.

xvi, 20. *haitans*] vocatus, ° gr. omn. — *sah*] hicque, gr. omn. *ὁς*, vid. ad Joan. xviii, 26. — *fulls*] J. St. ✕ *fuls*.

xvi, 21. *saþ itan*] J. St. B. ✕ *saþnan*. — *bilaigodedun*] J. St. ✕ *bilaigvodedun*; Ulf. c. codd. *ἐπιλείχων* pro *ἀπέλειχων* legisse videtur.

xvi, 22. *briggan*] Ulf. ° *αὐτόν*.

xvi, 23. *þan*] sic cod. Arg.; B. lh. Z. ✕ *þana*, vid. ad J. v, 56; cæterum ° gr. omn.; solet quidem Ulf. interdum hanc particulam, præcedentibus particulis

temporalibus aut participiis, in apodosi addere, vid. L. ii, 42. — *lazzaru*] J. St. ✕ *lazarum*, B. ÷ *lazaru*.

xvii, 3. *Jabai*] num Ulf. *δέ* omiserit, uti Griesb. contendit, certo dici non potest, quia an e *jabai* in cod. Arg. quædam desiderantur, quorum ultima vox *iþ* fuisse videtur, solemne est enim Ulf. dicere *iþ jabai* = *ἐὺν δέ, εἰ δέ*. — *fravaurkjai*] Ulf. c. codd. et verss. ° *εἰς σε*. — *idreigo*] J. ✕ *idreijo*.

xvii, 4. *sibun sinþam*] J. St. B. ✕ jct. — *fraletais*] J. ÷ *aſletais*.

xvii, 6. *aiþþau jus jabai qiþeiþ*] aut vos si diceretis, gr. omn. *ἐλέγετε ὅτι*. Lectio nostra sensum pervertit; requiritur particula græcum *ἄν* exprimens, quæ cum sit *aiþþau* (M. xi, 23; J. xiv, 2, 7, 28; xv, 19; xviii, 36), restat *jabai*, quod aliquando in margine positum ab aliquo, qui *ὅτι* pro *ἐὺν* dictum esse putavit idque voce *jabai* reddendum esse e indicare voluit, deinde autem a librario in textum illatum, nunc ejiciendum et legendum est: *aiþþau jus qiþeiþ*. *Jus* (vos) ab omn. gr. omissum, simili loco invenitur etiam additum J. xiv, 28 *jabai frijodedeiþ mik*. *aiþþau jus saginodedeiþ*. Cæterum de *qiþeiþ* pro *qeþeiþ* vid. ad viii, 56. — *andhausidedi*] St. ✕ *andhauseidei*.

xvii, 7. *arjandan*] J. St. ✕ *ariandam*. — *haldandan*] J. St. ✕ *haldandam*. — *atgaggandin*] J. St. ✕ *qimandim*. — *hendarleiþ anuhkumbei*] J. B. ✕ *hendarleiþa nuh kumbei*, St. ✕ *hendarlei þanuh kumbei*; veram lectionem L. jam pridem invenit, vid. ad Mc. xiv, 44.

- 8 atgaggandin af haiþjai qipai suns. hindarleip anubkumbei. ak niu qipip du imma. manvei. wa du
 naht matjau jah bigaurdans andbahtei mis. unte matja jah drigka. jah biþe gamatjis jah gadrigkais
 9, 10 þu. iba þank þus fairhaitis skalka jainamma. unte gatavida. þatei anabudan vas. ni man. sva jah jus.
 þan taujaiþ alla þo anabudanona izvis. qipaiþ. þatei skalkos unbrukjai sijum. unte þatei skuldedum
 11 taujan. gatavidedum. jah varþ miþþanei iddja is in iairusalem. jah is þairhiddja þairh midja sama-
 12 rian jah galeilaian. jah inngaggandin imma in suma haimo gamotidedun imma taihun þrutsfillai
 13, 14 mans. þaih gastopun fairraþro. jah silbans ushofon stibna qipandans. iesu talzjand. armai unsis. jah
 gaumjands qap du im. gaggandans ataugeiþ izvis gudjam. jah varþ miþþanei galipun gahrainidai
 15 vaurþun. ip ains þan ize gaumjands þammei brains varþ. gavandida sik miþ stibnai mikilai hauh-
 16, 17 jands guþ. jah draus ana andavleizn saura fotum is aviliudonds imma. sah vas samareites. andhafjands
 18 þan iesus qap. niu taihun þai gahrainidai vaurþun. ip þai niun war. ni bigitanai vaurþun gavand-
 19 jandans giban vulþu guþa niba sa aljakunja. jah qap du imma. usstandands gagg. galaubeins þeina
 20 ganasida þuk. fraihans þan fram fareisaium. wan qimiþ þiudangardi guþs. andhof im jah qap. n
 21 qimiþ þiudangardi guþs miþ atvitainai. nih qipand. sai her. aiþþau sai jainar. sai auk þiudangardi
 22 guþs in izvis ist. qap þan du siponjam. aþþan qimand dagos. þan gairneiþ ainamma þize dage su-
 23 nuns mans gasaiwan jah ni gasaiwiþ. jah qipand izvis. sai her. aiþþau sai jainar. ni galeiþaiþ nih
 24 laistjaiþ. svasve raihtis lauhmoni lauhatjandei us þamma uf himina in þata uf himina skeiniþ. sva
 25 vairþiþ sunus mans in daga seinamma. aþþan faurþis skal manag gapulan jah uskiusada fram þam-
 26, 27 ma kunja. jah svasve varþ in dagam nauelis. svah vairþiþ jah in dagam sunaus mans. etun jah drug-
 kun. liugaidedun jah liugaidos vesun und þanei dag galaip nauel in arka jah qam midjasveipains jah
 28 fraqistida allans. samaleiko jah sve varþ in dagam lodis. etun jah drugkun. bauhtedun jah frabauhte-

INTERPRETATIO.

arantem aut pascentem, qui regredienti ab agro dicat statim : prodi accumbeque ; 8. sed nonne dicit ad eum : para quod in nocte edam et cinctus ministra mihi, dum edo et bibo, et posthac edas et bibas tu. 9. Num gratiam tibi promittis servo illi, quia fecit quod præceptum fuit ; non puto. 10. Sic etiam vos, cum faciatis omnia hæc præcepta vobis, dicatis, quod servi inutiles sumus ; nam quod debuimus facere, fecimus. 11. Et factum est dum ivit is in Ierusalem, et is transiit per mediam Samariam et Galilæam. 12. Et in eunte eo in quemdam vicorum, occurrerunt ei decem leprosi homines, hique steterunt procul. 13. Et ipsi levarunt vocem, dicentes : Iesu præceptor, miserere nostri. 14. Et observans dixit ad eos : euntes ostendite vos sacerdotibus ! Et factum est, dum iverunt, mundati facti sunt. 15. Verum unus tum eorum observans quod mundus factus est, convertit se cum voce magna exaltans Deum, 16. et cecidit in vultum ante pedes ejus, gratias agens ei, hique fuit Samarites. 17. Respondens autem Iesus dixit : nonne decem hi mundati facti sunt, verum hi novem ubi, 18. non inventi facti sunt convertentes dare gloriam Deo, nisi hic alienigena ? 19. Et dixit ad eum : surgens vade, fides tua sanavit te. 20. Interrogatus autem a Farisæis : quando venit regnum Dei, respondit iis et dixit : non venit regnum Dei cum observatione, 21. neque dicunt : ecce hic, aut ecce illic ! ecce enim regnum Dei in vobis est. 22. Dixit autem ad discipulos : at veniunt dies, cum cupitis uno horum dierum filios hominis videre et non videtis. 23. Et dicunt vobis : ecce hic, aut ecce illic, ne eati neque sequamini. 24. Sicut enim fulgur fulgens ex hoc sub cælo in hoc sub cælo luceat, sic sit filius hominis in die suo. 25. At antea debet multum pati et rejicitur ab hoc genere. 26. Et sicut factum est in diebus Noelis, sic sit etiam in diebus filii hominis. 27. Ederunt et biberunt ; uxores duxerunt et nuptiæ fuerunt usque quem diem ivit Noel in arcam et venit diluvium et perdidit omnes. 28. Similiter etiam sicut factum est in diebus Lodi, ederunt et biberunt, emerunt et vendiderunt, plantarunt, ædi-

ANNOTATIONES.

xvii, 8. *naht matjau*] editt. ✕ jct.; cæterum B. conjecit ✕ *waduh nahtmatjau*, nec melius L. *wa du nahtmatjan*.

xvii, 9. *iba*] sic cod. Arg. pro usitato *ibai*, cf. Grim. III. 284. — *þank þus fairhaitis*] sic cod. Arg.; J. St. ✕ *þankjus fairhuitei*, B. ✕ *þankþ usfairhaitiþ*, Ih. ✕ *þankþ usfairhaitis*. Locus, interpretibus difficilior visus, a Zahnio recte constitutus, re-pondet græcis verbis; Ulf. enim medium *ἔχει* (*ἔχη*) addito pronomine *þus* reddere voluit, quam ob causam neque *þau*, quod Z. conjecit, neque *þis*, quod Rw. proposuit, hoc loco admittitur; cf. M. v, 42 *leiwan sis* (*δανείσασθαι*), Mc. ii, 6 *þagkjan sis* (*διαλογίζεσθαι*), ci. J. ix, 22. Tit. i, 14 *afwandjan sis* (*ἀποστρέφεσθαι*). Cæterum de *þank* pro *þagk* scripto, vid. ad xiv, 51.

xvii, 12. *þaih*] J. St. ✕ *þai*; de *þaih* pro *þaici* vid. ad J. xviii, 26.

xvii, 13. *ushofon*] sic cod. Arg. pro *ushofun*, vid. ad iv, 13.

xvii, 14. *gudjam*] J. B. ✕ *gudjan*.

xvii, 15. *brains varþ*] purus factus est, gr. *ἰάθη*, suspicari posset. Ulf. c. codd. et verss. legisse *ἐκαθαρίσθη*, cf. v, 15; M. viii, 5; xi, 5.

xvii, 16. *sah*] B. falso adnotat, Ulf. xxi omisisse, vid. ad J. xviii, 26.

xvii, 17. *þai*] pr. hi, Ulf. c. gr., qui οὗτοι legunt idque post *δέξα* ponunt; aut si mavis, transponas *taihun þai* et legas *þai taihun*, cf. ad ix, 35, et xiv, 28.

xvii, 19. *usstandands*] J. ✕ *usstandans*, St. Z. ✕ *ustandands*.

xvii, 20. *fraihans*] J. St. ✕ *fraihands*. — *andhof*] J. St. B. ✕ *andhaf*.

xvii, 21. *qipand*] St. ✕ *qipands*.

xvii, 22. *aþþan*] at, ° gr. omn. — *þize*] horum, ° gr. — *sununs*] cod. Arg. *sunus*, pro quo Z. Benzeli conjecturam *sunaus* temere in textum recepit. Ulf. sine dubio locum male intellectum male interpretatus est. De *sununs* recte judicavit Etmüller l. l. p. 585, scriptum est enim propter sequens *mans* pro *sunu*, cf. ad Cor. I, vi, 16 et nostra : *Beitrage zur Textberichtigung*, etc., *der Skeireins* (id est *additamenta ad textum*, etc.) p. 53; sic fortasse etiam Sk. p. 48, 7 pro *atteins veitvodeins* legendum est *attiins veitvodei*.

xvii, 25. *manag gapulan*] J. St. ✕ *managai þulan*.

xvii, 26. *nauelis*] gr. omn. Νῶε; a Gothis conson s iis nominibus propriis, quæ in vocalem desinunt, sæpius affigi solere, ad Cor. II, vi, 15 monebimus.

xvii, 27. *jah*] pr. sec. et, ° gr. omn.

xvii, 28. *lodis*] gr. omn. Λῶτ tenui consona scriptum. — *jah*] sec. tert. e', ° gr. omn.

29 dun satidedun timrideJun. ip þammei daga usiddja lod us saudaumim. rignida svibla jah sunin us
 30, 31 himina jah fraqistida allaim. bi þamma vairþip þamma daga ei sunus mans andhuljada. in jainam-
 ma daga saei sijai ana brota jah kasa is in razna. ni atsteigai dalaþ niman þo. jah saei ana haipjai.
 32, 33 samaleiko ni gavandjai sik ibukana. gamuneip qenais lodis. saei sokeipsaivala seinu ganasjan. fraqis-
 34 teip izai. jah saei fraqisteip izai in meina. ganasjip þo. qiþa izvis. þatei þizai naht tvai vairþand ana
 35 ligra samin. ains usnimada jah anþar bileipada. tvos vairþand malandeins samana. aina usnimada jah
 36, 37 anþara bileipada. jah andhafjandans qeþun du imma. war frauja. ip is qap im. þarei leuk. jaindre
 xviii, 1 galisand sik arans. qapup-þan jah gajukon im. du þammei sinteino skulun bidjan jah ni vairþan us-
 2, 3 grudjans. qiþands. staua vas sums in sumai baurg guþ ni ogands jah mannan ni aistands. vasup-þan
 jah viduvo in þizai baurg jainai jah atiddja du imma qiþandei. fraveit mik ana andastapja meinamma.
 4 jah ni vilda laggai weilai. afarup-þan þata qap in sis silbin. jabai jah guþ ni og jah mannan ni aista.
 5, 6 ip in þizei usþriutiþ mis so viduvo. fraveita þo. ibai und andi qimandei usagljai mis. qap þan frauja.
 7 hauseip wa staua invindiþos qiþip. ip guþ niu gavrikai þans gavalidans seinans þans vopjandans du
 8 sis dagam jah nahtam jah usbeidands ist ana im. aþþan qiþa izvis. þatei gavrikip ins sprauto. ip
 9 sveþauh sunus mans qimands biugitai galaubein ana airþai. qap þan du sumaim. þatei silbans traui-
 10 dedun sis ei veseina garaitai jah frakunnandans þaim anþaraim. þo gajukon. mans tvai usiddjedun
 11 in alh bidjan. ains fareisaius jah anþar motareis. sa fareisaius standands sis þo bad. guþ. þaviliudo
 12 þus. unte ni im svasve þai anþarai mans. vilvans invinda horos aiþþau svasve sa motareis. fasta
 13 tvaim sinþam sabbataus jah afdailja taihundon dail allis þize gastalda. jah sa motareis fairraþro stan-

INTERPRETATIO.

ficarunt. 29. Verum quo die exiit Lod e Sodomis, pluit sulphure et igne e caelo et perdidit omnes. 30. Secundum hoc fit hoc die, quo filius hominis revelatur. 31. In illo die qui sit super tecto et vasa ejus in domo, ne descendat deorsum sumere hæc, et qui in campo, similiter ne vertat se retrorsum. 32. Recordamini uxoris Lodi. 33. Qui quærit animam suam servare, perdit eam, et qui perdit eam ob me, servat hanc. 34. I dico vobis, quod hac nocte duo fiunt in lecto uno, unus assumitur et alter relinquitur; 35. duæ fiunt molentes simul, una assumitur, et altera relinquitur. (36.) 37. Et respondentes dixerunt ad eum: ubi, domine? Verum is dixit iis, ubi corpus, illuc colligunt se aquilæ. xviii, 1. Dixit autem etiam parabolam iis, propter quod semper debent orare et non fieri segnes, 2. dicens: iudex fuit quidam in quadam urbe Deum non timens et hominem non æstimans. 3. Fuit autem etiam vidua in hac urbe illa et adiit ad eum dicens: vindica me adversus adversarium meum. 4. Et non voluit longa mora, post autem hoc dixit in se ipso, si etiam Deum non timeo et hominem non æstimo, 5. verum propter quod molestat me hæc vidua, vindico hanc, ne usque-ad finem veniens affligat me. 6. Dixit autem dominus: audite, quid iudex iniustitiæ dicit. 7. Verum Deus nonne vindicet hos electos suos hos clamantes ad se diebus et noctibus et patiens est in illis? 8. At dico vobis, quod vincat eos subito; verum tamen filius hominis veniens inveniatne fidem in terra. 9. Dixit autem ad quosdam, qui ipsi confisi sunt sibi, quod essent justi, et aspernantes hos alios, hanc parabolam: 10. homines duo adscenderunt in templum orare; unus Farisæus et alter portitor. 11. Hic Farisæus stans sibi hæc oravit: Deus, gratias ago tibi, quod non sum sicut hi alii homines, raptores, iniusti, adulteri, aut sicut hic portitor; 12. jejuno duabus vicibus sabbati et do decimam partem omnis quod possideo. 13. Et hic portitor procul stans non voluit nec oculos suos attollere ad cælum, sed

ANNOTATIONES.

xvii, 29. svibla jah sunin] ¶ gr.
 xvii, 30. þamma — ei] vid. ad i, 20.
 xvii, 31. atsteigai] J. St. ✕ qemai.
 xvii, 33. in meina] ob me. ° gr. — ganasjip] J. St. ✕ libantauþ, quo gr. lectionem ζωοποιήσει vel ζωογονήσει reddere voluisse videntur, sed cum plerique sint codd. qui σώσει legunt, non dubitamus quin Ulf. hos secutus sit.
 xvii, 34. þatei] quod, ° gr.; Ulf. c. cod. m ap. Mi. — tvai vairþand] ¶ gr. — samin] J. St. ✕ aina (vid. ad Mc. x, 8); hinc usque ad finem versus iidem lac.
 xvii, 35. tvos — malandeins] J. St. ✕ tvai — malandans. — samana] J. lac., St. ° ✕.
 xvii, 36. Hujus versus initium (tvai vairþand) apud J. legitur, apud St. signum lacunæ; sed in cod. Arg. nullum alicujus scriptiois vestigium apparet, nam Ulf. c. gr. hunc totum versum omittit.
 xvii, 37. im] J. ÷ du im. — þarei] J. St. ✕ þaruh. — jaindre] J. St. B. ✕ jainar; hinc apud B. lac. — galisand] J. St. ✕ qumand, et inde lacunam usque ad finem versus habent.
 xviii, 1. skulun] J. St. ✕ skulum. — usgrudjans] editt. ✕ ustrudjans, quorum auctoritate deceptus, et cum litteræ g et t non facile discerni possint, Castill. etiam Cor. II, iv, 4 et 16 ustrudjans edidit; sed monitus locis Eph. III, 13; Gal. vi, 9, ubi clarissime lectio quam dedimus inveniebatur, et denuo inspectis codicibus, vitium illud emendavit.
 xviii, 2. vas sums] ¶ gr. omn.

xviii, 3. vasup — viduvo] fuit — vidua, gr. omn. χήρα δὲ ἦν.
 xviii, 4. laggai] J. ✕ lagga, St. ✕ langa. — og] sic cod. Arg., non oga, uti B. dicit.
 xviii, 5. ip] v rum, gr. omni. γε, pro quo Ulf. δὲ legisse videtur. — usþriutiþ] St. ✕ ustriutiþ. — ibai und] J. St. ✕ iba ni in. — usagljai] J. St. B. ✕ usagajai.
 xviii, 7. dagam — nahtam] diebus — noctibus, gr. omn. ἡμέρας καὶ νυκτός, cæterum St. ✕ naþam. — ist] est, ° gr. omn.
 xviii, 8. aþþan] at, ° gr. omni. — ip sveþauh] est pro gr. πλὴν, vid. ad xix, 27. — biugitai] sic cod. Arg.; J. St. B. ✕ bigiutai, lh. Z. ÷ bigitai; vid. ad M. ix, 28. Cæterum cave ἄρα ab Ulf. omissum esse dicas, nam eam particulam interrogativam addito illo u reddidit.
 xviii, 9. þan] Ulf. c. codd. ° καὶ.
 xviii, 11. invinda] sic cod. Arg.; Hz. sec. manu et Z ÷ invindai; cum inveniri vix possit, quo codicis Arg. lectio defendatur (nam loci Mc. III, 31 aiþei jah broþrjus standandona et similium omnino alia ratio est), cum B. invindans legendum esse dubitari non debet, quam formam librarius imperfectam reliquit. — aiþþau] Ulf. ° καὶ.
 xviii, 12. jah] et, ° gr. omni. — taihundon dail allis] sic cod. Arg.; editt. ✕ taihundondai allais.
 xviii, 13. seinu] suos, ° gr. omni. — ushafjan] gr. post himina.

dands ni vilda nih augona seina ushaffjan du himina ak sloh in brusts seinos qibands. guþ. hulþs si-
 14 jais mis fravaurlitamma. qiba izvis. atiddja sa garaihtoza gataihans du garda seinamma þau raihtis
 jains. unte sawazuh saei hauheif sik silban. gabnaivjada. if saei hnaiveif sik silban. ushauljada.
 15, 16 berun þan du imma barna ei im attaitoki. gasaiwandans þan siponjos andbitun ins. if iesus athai-
 tands ins qaf. letif þo barna gaggan du mis jah ni varjif þo. unte þize svaleikaize ist þiudangardi
 17, 18 guþs. amen qiba izvis. saei ni andnimiþ þiudangardja guþs sve barn. ni qimiþ in izai. jah frah ina
 19 sums reike qibands. laisari þiuþeiga. wa taujands libainais aiveinons arbja vairþau. qaf þan du im-
 20 ma iesus. wa mik qifis þiuþeigana. ni ainshun þiuþeigs niba ains guþ. þos anabusnins kant. ni hori-
 21 nos ni maurþrjais ni hlifais ni galiugaveitvods sijais. sverai attan þeinana jah aifein. if is qafuh.
 22 þata allata gafastaida us jundai meinai. gahausjands þan þata iesus qaf du imma. nauh ainis þus
 van ist. all þatei habais frabugei jah gadailei unledaim. jah habais huzd in himina. jah hiri laistjan
 23, 24 mik. if is gahausjands þata gaurv varþ. vas auk gabeigs silu. gasaiwands þan ina iesus gaurana
 25 vaurþanana qaf. waiva agluba þai faihu habandans inngaleifand in þiudangardja guþs. rapizo allis
 26 ist ulbandau þairh þairko neplos þairhleifan þau gabigamma in þiudangardja guþs galeifan. qefun
 27 þan þai gahausjandans. an was mag ganisan. if is qaf. þata unmahteigo at mannam mahteig ist a
 28, 29 guþa. qaf þan paitrus. sai. veis aflailotum allata jah laistidedum þuk. if is qafuh du im. amen qiba
 izvis þatei ni ainshun ist þize afletandane gard a þþau fadrein a þþau broþruns a þþau qen a þþau
 30 barna in þiudangardjos guþs. saei ni andnimal managsalþ in þamma mela jah in aiva þamma qi-
 31 mandin libain aiveinon. ganimands þan þans ib qaf du im. sai. usgaggam in iairusalem jah ustiu.
 32 hada all þata gamelido þairh praufetuns bi sunu mans. atgibada auk þiudom jah bitaikada jah ana-
 33, 34 mahtjada jah bispeivada jah usbliggvandans usqimand imma jah þridjin daga usstandif. jah eis ni
 35 vaihtai þis froþun. jah vas þata vaurd gafulgin af im jah ni vissedun þo qibanona. varþ þan miþþa-
 36 nei n wa vas is iaireikon. blinda sums sat faur vig du aihtron. gahausjands þan managein saurgag-
 37, 38 gandein frah. wa vesi þata. gataihun þan imma þatei iesus nazoraius þairhgaggiþ. if is ubuhvo-

INTERPRETATIO.

percussit in pectora sua dicens: Dens, propitius sis mihi peccatori. 14. Dico vobis, abiit hic justior prædicator ad domum suam, quam quidem ille; nam quisque qui exultat se ipsum, humiliatur, verum qui humiliat se ipsum, exaltatur. 15. Tulerunt autem ad eum pueros, ut eos attingeret; videntes autem discipuli increparunt eos; 16. verum Iesus advocans eos dixit: sinite hos pueros ire ad me et ne prohibete eos, nam horum talium est regnum Dei. 17. Amen dico vobis, qui non accipit regnum Dei, uti puer, non venit in id. 18. Et interrogavit eum quidam principum dicens: magister bone, quid faciens vitæ æternæ hæres siam? 19. Dixit autem ad eum Iesus: quid me dicis bonum? non ullus bonus nisi unus Deus. 20. Has leges nosti: ne mœcheris, ne occidas, ne fureris, ne falsus-testis sis; honora patrem tuum et matrem. 21. Verum is dixit: hoc omne observavi e pueritia mea. 22. Audiens autem hoc Iesus dixit ad eum: adhuc unius tibi defectus est, omne quod habes, vende et distribue pauperibus, et habes thesaurum in cœlo, et veni sequi me. 23. Verum is audiens hoc tristis factus est, fuit enim dives multum. 24. Videns autem eum Iesus tristem factum dixit: quam difficulter hi pecuniam habentes introeunt in regnum Dei! 25. facilius enim est, camelo per foramen acus transire quam diviti in regnum Dei ire. 26. Dixerunt autem hi audientes, an quis potest valere. 27. Verum is dixit: hoc impossibile apud homines, possibile est apud Deum. 28. Dixit autem Petrus: ecce, nos reliquimus omne et secuti sumus te. 29. Verum is dixit ad eos: amen, dico vobis, quod non ullus est horum relinquentium domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut liberos ob regnum Dei, 30. qui non accipiat multiplex in hoc tempore et in ævo hoc veniente vitam æternam. 31. Assumens autem hos dixit ad eos: ecce, eximus in Ierusalem et perficitur omne hoc scriptum per profetas de filio hominis; 32. traditur enim gentibus et illuditur et violatur et conspuitur, 33. et percussiones occidunt eum et tertio die exurgit. 34. Et ii non quidquam hujus intellexerunt, et fuit hoc verbum absconditum ab iis, et non sciverunt hæc dicta. 35. Factum est autem dum prope fuit is Ierico, cæcus quidam sedit ad viam ad mendicandum; 36. audiens autem turbam prætereuntem interrogavit, quid esset hoc. 37. Narrarunt autem ei, quod Iesus Nazoræus transit. 38. Verum is exclamavit dicens: Iesu, fili Davidis, miserere

ANNOTATIONES.

xviii, 14. silban] utr., J. St. ✕ silba.
 xviii, 15. imma] Ulf. ° xxi.
 xviii, 16. gaggan] St. ✕ gangan; sic sæpius idem in hoc et seqq. capitibus. — þiudangardi] St. ✕ þiudangardo.
 xviii, 17. sve] St. ✕ sue.
 xviii, 18. ina sums] ¶ gr. omn.
 xviii, 20. galiugaveitvods] St. ✕ div. — aifein] Ulf. c. codd. ° σοῦ.
 xviii, 22. laitsjan] sequi, gr. omn. ἀκολουθεῖ, vid. M. v, 24.
 xviii, 24. agluba] St. ✕ agauba.
 xviii, 25. ulbandau] St. ✕ ulbandan. — þairhleifan] cod. Arg. ✕ þairhleifan; cæterum Ulf. c. codd. διεθεῖν pro vulg. εἰσεθεῖν legit. — þau] St. ✕ þan.
 xviii, 26. an was] J. St. ✕ jct.
 xviii, 29. qafuh] St. ✕ qafun. — broþruns] J. St. B. ✕ broþrus, non animadvertentes signum,
 PATROL. XVIII.

litteram n indicans, quod supra u in cod. Arg. clarissime cernitur.

xviii, 30. managsalþ] St. ✕ managsal.
 xviii, 31. bi sunu] de filio, gr. τῷ υἱῷ, qui dativus a τὴν τελεσθήσεται pertinet; Ulf. c. codd. legit περὶ τοῦ υἱοῦ, quod a γεγραμμένα (gamelido) pendet.
 xviii, 33. usbliggvandans] St. ✕ usblingvandans. — þridjin daga] ¶ gr.
 xviii, 35. du aihtron] ad mendicandum, gr. omn. προσαιτῶν, sic loco parallelo Mc. x, 46, participio autem utitur J. ix, 8 saei sat aihtronds; itaque aliquis suspicari potest, Ulf. illis prioribus locis προσαιτεῖν legisse; infra xix, 48 pro ἀκούων sunt codd. qui ἀκούειν legunt, Ulf. du hausjan.
 xviii, 36. saurgaggandein] Ulf. pro διαπορευομένου c. cod. D. et verss. παραπορευομένου legisse videtur, vid. Mc. ii, 20.
 xviii, 37. þairhgaggiþ] Z. ✕ þairgaggiþ.
 xviii, 38. if is] verum is gr. omn. καὶ. — ubuhvopi-

39 pida qipands. iesus sunu daveidis armai mik. jah þai fauragaggandans andbitun ina ei þahaidedi. ip
 40 is und filu mais hropida. sunau daveidis armai mik. gastandands þan iesus haihait ina tiuhan du sis.
 41 biþe newa vas þan imma. frah ina qipands. wa þus vileis ei taþjau. ip is qap. frauja. ei u-saiwau.
 42, 43 jah iesus qap du imma. ussaiw. galaubeins þeina ganasida þuk. jah suns ussaw jah laistida ina avi-
 XIX, 1 liudonds guþa. jah alla managei gasaiw. andei gaf hazein guþa. jah inugaleiþands þairhlaip iaireikon.
 2, 3 jah sai. guma namiu haitans zakkaius sah vas fauramapleis motarje jah vas gabigs. jah sokida gasa-
 4 wan iesu. was vesi. jah ni mahta faura managein. unte vahstau leitils vas. jah biþragjands faur
 5 usstaig ana smakkabagm. ei gasewi ina. unte is and þata munaida þairhgaggan. jah biþe qam ana
 þamma stada. insaiwands iup iesus gasaw ina jah qap du imma. zakkaiu. sniumjands dalap atsteig.
 6 himma daga auk in garda þeinamma skal ik visan. jah sniumjands atstaig jah andnam ina faginonds.
 7 jah gasaiwandans allai birodidedun qipandans. þatei du fravaurhtis mans galaiþ in gard ussaljan.
 8 standands þan zakkaius qap du frauin. sai. halbata aiginis meinis. frauja. gadailjau unledaim jah
 9 jabai wis wa afholoda. fidurfalþ fragilda. qap þan du imma iesus. þatei himma daga naseins þamma
 10 garda varþ. unte jah sa sunus abrahamis ist. qam auk sunus mans sokjan jah nasjan þans fralusa-
 11 nans. at gabausjandam þan im þata biaukands qap gajukon. li þatei newa iairusalem vas. jah þuhta
 12 im ei suns skulda vesi þiudangardi guþs gasvikunþjan. qap þan. manna sumns godakunds gaggida
 13 landis franiman sis þiudangardja jah gavandida sik. athaitands þan taihun skalkans seinans atgaf im
 14 taihun dailos jah qap du im. kaupof unte ik qiman. ip baurgjans is sijaidedun ina jah insandidedun

INTERPRETATIO.

mei! 39. Et hi praeuntes increparunt eum, ut taceret, verum is usque multum magis clamavit: fili Davidis, misere mei! 40. Stans autem Iesus iussit eum ducere ad se; cum prope esset autem ei, interrogavit eum
 41. dicens: quid tibi vis ut faciam? verum is dixit: domine, ut videam. 42. Et Iesus dixit ad eum: vide, fides tua sanavit te. 43. Et statim vidit et secutus est eum gratias agens Deo, et omnis turba videns dedit laudem Deo. XIX, 1. Et iniens transiit Ierico. 2. Et ecce, vir nomine vocatus Zaccæus, hic fuit praefectus portitorum et fuit dives, 5. et quæsiuit videre Iesum, quis esset, et non potuit præ turba, nam statura parvus fuit. 4. Et currens præ ascendit in ficum, ut videret eum, nam is per hoc cogitavit transire. 5. Et cum veniret in hunc locum, spectans sursum Iesus vidit eum et dixit ad eum: Zaccæe, properans deorsum descende, hodierno die enim in domo tua debeo ego esse. 6. Et properans descendit et excepit eum gaudens. 7. Et videntes omnes murmurarunt dicentes. quod ad peccatoris hominis ivit in domum divertere. 8. Stans autem Zaccæus dixit ad dominum: ecce, dimidium proprii mei, domine, tribuam pauperibus, et si ejus quid defraudavi, quadruplum reddo. 9. Dixit autem ad eum Iesus, quod hodierno die salus huic domui facta est, quia etiam hic filius Abrahami est; 10. venit enim filius hominis quærere et salvare hos perditos. 11. In audientibus autem iis hoc, addens dixit parabolam, propter quod prope Ierusalem fuit, et visum est iis, quod statim debitum esset regnum Dei manifestari. 12. Dixit autem: homo quidam nobis ivit in regionem longinquam accipere sibi regnum et convertit se. 13. Advocans autem decem servos suos tradidit iis decem portiones et dixit ad eos: negotiamini donec ego veniam. 14. Verum cives ejus oderunt eum et

ANNOTATIONES.

da] J. St. ✕ div.; cæterum vid. ad M. ix, 28. — qipands] St. ✕ qitands. — sunu] pro solita vocalivi forma sunau, sic Cor. I, xv, 15 dauþu. L. XIX, 5 zakkaiu. M. xxvi, 28 aristu pro dauþau, zakkaiu, aristu, cf. ad L. I, 54.

XVIII, 39. ina] J. St. B. ✕ imma.

XVIII, 40. imma] ei, ° gr. omn., nam αὐτοῦ, quod legunt, pertinet ad ἐγγισσάντος.

XIX, 1. iaireikon] J. St. ✕ iaireiko.

XIX, 2. guma — zakkaius] cod. Arg., uti edidimus; J. ✕ man sakkaius haitands, St. ✕ man zakkaius haitands, B. + manna zakkaius haitands. — sah] hic, Ulf. fortasse c. codd. D et verss. οὗτος pro vulg. καὶ οὗτος legit, sed vid. ad J. xviii, 26; cæterum B. + jah sa, J. St. lac. usque ad motarje. — jah] ult. Ulf. c. codd. ° οὗτος. — gabigs] J. St. B. + gabeigs.

XIX, 3. vahstau leitils] J. St. B. ✕ vahstai leitil.

XIX, 4. biþragjands] St. ✕ biþrangands. Pro vulgata lectione προδρομῶν Ulf. c. cod. προσδρομῶν legisse videtur; nam bi notioni præpositionis πρὸς propius accedit, quam præpositioni πρὸ. — faur usstaig] J. St. B. ✕ faura gastaig. — is] is, ° gr. omn.

XIX, 5. iup] J. St. B. ° ✕ Z. ✕ jup. — imma zakkaiu] J. St. ✕ im zakkaiu; cæterum de zakkaiu vid. ad xviii, 38. — atsteig] J. St. ✕ afsteig. — auk in] J. St. ✕ and. Cæterum Griesb. falso adnotat, γὰρ ab Ulf. esse omissum, cum per auk redditum sit.

XIX, 6. atstaig] J. ✕ afstaig.

XIX, 7. du — ussaljan] mira dicendi ratio, cum du præpositio posita sit cum genitivo, cum quo casu conjungi non solet. Locum esse corruptum, et du

indicat et otiosum illud in gard. Z. aut du deleri, aut omissum in gard legi maluit du fravaurhtin mann. Si de glossa in textum illata, ejus rei exempla non pauca inveniuntur (vid. ad II, 2), cogitari licet, glossator quidam in gard ad explicandam constructionem du fravaurhtis mans, nobis videtur addidisse; ea autem ellipsis et græco sermoni familiaris est (Matthiæ Griech Gram. p. 704), nec abhorret a gothico (vid. ad VIII, 49). Si non omnia, quæ leguntur, sincera sunt, certe ordo verborum mutandus est hunc in modum: fravaurhtis mans galaiþ in gard du ussaljan, cf. ad M. ix, 16. Cum Zahnio, qui du ad galaiþ trahi posse arbitratur, veremur ut intelligentes consentiant. — fravaurhtis] J. St. ✕ fravaurhtan.

XIX, 8. zakkaius] J. ✕ sakkaius. — sai] J. St. ✕ sai sa. — fidurfalþ fragilda] ¶ gr. omn.

XIX, 10. jah] St. ✕ ah. — þans fralusanans] hos perditos, gr. omn. τὸ ἀπολωλὸς

XIX, 11. at gabausjandam] J. St. B. ✕ jct. — iairusalem vas] ¶ gr. omn.

XIX, 12. sumns] St. ✕ suns. — landis] gr. εἰς χώραν μακρὰν, quod supra xv, 12 plene per in land fairra visando reddidit. — franiman] St. ✕ franimans. — gavandida sik] convertit se, gr. omn. ὑποστρέψαι.

XIX, 13. ik] ego, ° gr. omn.

XIX, 14. airu] inde ab hac voce usque ad finem versus 25 J. St. lacunam habent, quam B. et lh. expleverunt; hodie ea est codicis Arg. conditio, ut usque ad vs. 20 præter litteras ab aversa plagula transmissas quidquam legi plane non possit. — þanu] B. lac.

15 airu afar Imma qibandans. ni vileima pana piudanon ufar unsis. jah varþ biþe atvandida sik aftra
 andnimands þindangardja jah haibait vopjan du sis þans skalkans þainei atgaf þata silubr. ei ga-
 16 kunnaidedi. wa warjizuh gavaurhtedi. qam þan sa frumista qibands. frauja. skatts þeins gavaurhta
 17 taihun skattans. jah qaþ du imma. vaila goda skalk. unte in leitilamma vast triggvs. sijais valdufni
 18 habands ufar taihun baurgim. jah qam anþar qibands. frauja. skatts þeins gavaurhta fimf skattans.
 19, 20 qaþ þan jah du þamma. jah þu sijais ufaro fimf baurgim. jah sums qam qibands. frauja sai. sa skatts
 21 þeins þanei habaida galagidana in fanin. ohta mis auk þuk. unte manna hardus is. nimis þatei ni
 22 lagides. jah sneiþis þatei ni saisost. jah qaþ du imma. us munþa þeinamma stoja þuk. unselja skalk
 23 jah lata. visseis þatei ik manna hardus im nimands þatei ni lagida jah sneiþands þatei ni saiso. jah
 24 duwe ni atlagides þata silubr mein du skattjam. jah qimands miþ vokra galausidedjau þata. jah du
 þaim saurastandandam qaþ. nimir af imma pana skatt jah gibip þamma þos taihun dailos habandin.
 25, 26 jah qeþun du imma. frauja. habaiþ taihun dailos. qiþa allis izvis þatei warjammeþ habandane gibada.
 27 ip af þamma unhabandin jah þatei habaiþ afnimada af imma. aþþan sveþauh sijands meinans jainans.
 28 þatei ni villedun mik piudanon ufar sis. briggiþ her jah usqimiþ faura mis. jah qibands þata iddja
 29 fram usgaggands in iairusaulyma. jah varþ biþe newa vas beþsagein jah beþanijin af fairgunja. þatei
 30 haitada alevjo. insandida tvans saponje seinaze qibands. gaggats in þo viþravairþon haim. in þizaiei
 innaggandans bigitats fulan asilaus gabundanau. ana þammei ni ainshun aiv manne sat. andbindan-
 31 dans ina attiuhþ. jah jabai was inqis fraihnai. duwe andbindiþ. sva qiþaits du imma. þatei frauja
 32, 33 þis gairneiþ. gale þandans þan þai insandidans bigetun svasve qaþ du im. andbindandam þan im
 34 qeþun þai fraojans þis du im. duwe andbindats pana fulan. ip eis qeþun. frauja þaurfis þis ist.
 35 jah attauhun þana fulan iesua jah usvairpandans vastjos seinos ana þana fulan ussatidedun iesu.

INTERPRETATIO.

miserunt legatum post eum dicentes : non volumus hunc regnare super nos. 15. Et factum est cum conver-
 teret se iterum accipiens regnum, et jussit vocare ad se hos servos, quibus tradidit hoc argentum, ut co-
 gnosceret, quid quique faceret. 16. Venit autem hic primus dicens : domine, nummus tuus fecit decem
 nummos. 17. Et dixit ad eum : bene, bone serve, nam in parvo fuisti fidelis, sis imperium habens super
 decem urbes. 18. Et venit alter dicens : domine, nummus tuus fecit quinque nummos. 19. Dixit autem
 etiam ad hunc : etiam tu sis super quinque urbes. 20. Et quidam venit dicens : domine, ecce, hic nummus
 tuus, quem habui positum in panno ; 21. timui mihi enim te, nam homo durus es, sumis quod non po-
 suisti, et metis quod non sevisti. 22. Et dixit ad eum : ex ore tuo judico te, improbe serve et piger ! sci-
 vi ti quod ego homo durus sum, sumens quod non posui, et metens quod non sevi. 23. Et cur non depo-
 suisti hoc argentum meum ad argentarios, et veniens cum lucro exigerem hoc ? 24. Et ad hos adstantes
 dixit : auferite ab eo hunc nummum et date huic has decem portiones habenti. 25. Et dixerunt ad eum :
 domine, habet decem portiones. 26. Dico enim vobis, quod cuique habentium datur, verum ab hoc non-
 habente, etiam quod habet, auferitur ab eo. 27. At præterea inimicos meos illos, qui non voluerunt me
 regnare super se, ferte huc et occidite coram me. 28. Et dicens hoc ivit ultra exiens in Ierusalem.
 29. Et factum est, cum prope esset Bethsage et Bethania a monte, qui vocatur oliferus, misit duos discipu-
 lorum suorum 30. dicens : ite in hunc oppositum vicum, in quo ineuntes inventis pullum asini alligatum,
 in quo non ullus unquam hominum sedit ; solventes eum adducite ; 31. et si quis vos interroget : cur sol-
 vitis ? sic dicatis ad eum, quod dominus hunc cupit. 32. Euntes autem hi missi invenerunt, sicut dixit ad
 eos. 33. Solventibus autem iis dixerunt hi domini hujus ad eos : cur solvitis hunc pullum ? 34. Verum
 illi dixerunt : domino opus hujus est. 35. Et adduxerunt hunc pullum Iesu et conjicientes vestes suas super

ANNOTATIONES

xix, 15. sik] B. ° ✕ — sis] B. lac. — silubr] B.
 ✕ silubro. — wa warjizuh) quid quisque, gr. τις τι
 (τι). — gavaurhtedi] B. gavaur...

xix, 16. quam] B. ✕ gan.

xix, 17. unte] B. lac. — leitilamma] H. ap. Büsch.
 ✕ aleitilamma; cæterum gr. omn. ελαχιστω. — vast
 triggvs] [gr. omn. — sijais] B. lac. — taihun] B. ✕
 taihunja.

xix, 18. gavaurhta] B. ✕ fravaurhta. — fimf] H.
 ✕ fim, sic quoque vs. 19.

xix, 19. ufaro] B. ÷ [ufar, vid. L. II, 8. — fiif]
 vid. ad vs. 18.

xix, 20. sums] B. anþar, quod textui gr. accom-
 modatius est, nam nullo alio loco Ulf. sums pro ἕτε-
 ρος ponit, excepto xiv, 20. — galagidana] Z. gala-
 gida ina (posuit eum), quod H. testante in cod. Arg.
 scriptum sit; repudiavimus autem, quod sensum per-
 turbat, nec auctoritate alius gr. confirmatur. Cæte-
 rum B. hinc usque ad finem versus signa lacunæ ponit.

xix, 22. jah] pr., quod Sch. contendit, Ulf. cum
 verss. καὶ pro δὲ legisse, speciosius est quam verius;
 jah enim pro δὲ sæpissime ponitur. — jah lata] et pi-
 ger, ° gr. omn., Goth. cum Brix. — visseis] pro vis-
 ses, vid. Prolegg.

xix, 23. du skattjam] ad argentarios, gr. ἐπὶ τρά-

πεζαν, cf. Cor. I, x, 25 at skiljam — ἐν μαλλίῳ cf.
 etiam ad L. II, 1. — jah] sec., Ulf. ° ἐγώ.

xix, 24. saurastandandam] Z. ✕ div.

xix, 27. aþþan] at, ° gr. omn.; B. sveþauh e mar-
 gine in textum irrepsisse suspicatur, ut alterum
 glossa explicans alterum sit, sed vid. Philip. III, 16
 aþþan sveþauh et supra xviii, 8 ip sveþauh — πλῆν;
 cæterum idem significantes particulæ conjunctæ su-
 pissime inveniuntur, vid. ad M. ix, 17. — þatei] J.
 St. ✕ þatei.

xix, 29. af] sic cod. Arg. J. St.; B. H. Z. at,
 quod sensus quidem postulare videtur, sed habet le-
 ctio codicis, quo defendatur, latino enim sermone
 etiam dicitur aliquid prope ab aliquo esse.

xix, 30. gaggats] St. ✕ gangaþ. — innaggandans]
 H. ✕ ingaggandans. — asilaus] asini, ° gr. omn.
 Vulg. etiam addit asinæ.

xix, 31. inqis] sic cod. Arg. pro iggis; vid. ad xiv,
 31; J. ✕ izqis, St. ÷ izvis.

xix, 33. andbindandam] J. St. ✕ andbindandan.—
 im] pr., Ulf. ° τὸν πῶλον.

xix, 35. þana fulan] hunc pullum, gr. omn. αὐτόν
 — iesua] St. ✕ iaisuna. — vastjos seinos] [gr. omn.

xix, 37. alevabagne] J. St. ✕ div. — alukjo] J. St.

36, 37 gaggandin þan imma ufstravedun vasjom seinaim ana viga. biþe þan is newa vas juþan at Iddal-
 jin þis fairgunjis alevabagme. dugunnun alakjo managei siponje saginondans hazjan guþ stibnai mi-
 38 kilai in allaizo þoze sewun mahte. qiþandans. þiuþida sa qimanda þiudans in namin frauþins. ga-
 39 vairþi in himina jah vulþus in haubistjam. jah sumai fareisaie us þizai managein qeþun du imma.
 40 laisari. sak þaim siponjam þeinaim. jah andhafjands qaþ du im. qiþa izvis þatei jabai þai slavand.
 41, 42 stainos broþjand. jah sunsei newa vas. gasaiwands þo baurg gaigrot bi þo qiþands. þatei iþ vissede's
 jah þu. in þamma daga þeinamma þo du gavairþja þeinamma. iþ nu gafulgin ist faura augam þeinaim.
 43 þatei qimand dagos ana þus jah bigraband sijands þeinai grabai þuk jah bistanand þuk jah bivaib-
 44 jand þuk allapro jah airþai þuk gaibnjand jah barna þeina in þus jah ni letand in þus
 45 stain ana staina. in þizei ni uskunþes þata mel niuhseinais þeinaizos. jah galeiþands in alh
 46 dugann usvairpan þans frabugjandans in izai jah bugjandans qiþands du im. gameliþ ist þatei
 47 gards meins gards bido ist. iþ jus ina gatavideduþ du filegrja þiube. jah vas laisjands daga wam-
 meh in þizai alh. iþ þai auhmistans gudjans jah bokarjos sokidedun ina usqistjan jah þai frumistans
 48; xx, 1 manageins. jah ni bigetun wa gatavidedeina. managei auk alakjo hahaida du hausjan imma. jah
 varþ in sumamma dage jainize at laisjandin imma þo managein in alh jah vailamerjandin atstoþun
 2 þai gudjans jah bokarjos miþ þaim sinistam jah qeþun du imma qiþandans. qiþ unsis in wamma val-
 3 dufnje þata taujis aþþau was i-t saei gaf þus þata valdufni. andhafjands þan qaþ du im. fraihna
 4, 5 izvis jah ik ainis vaurdis jah qiþiþ mis. dauþeins iohannis uzuh himina vas þau uzuh mannam. iþ
 eis þahdedun miþ sis misso qiþandans. þatei jabai qiþam. us himina. qiþiþ. aþþan duwe ni galaubide-
 6 duþ imma. iþ jabai qiþam. us mannam. alla so managei stainam afvairþiþ unsis. triggvaba galaub-
 7, 8 jand auk allai iohannen prau'etu visan. jah andhofun ei ni vissedeina waþro. jah iesus qaþ im. ni
 9 ik izvis qiþa in wamma valdufne þata tauja. dugann þan du managein qiþan þo gajukon. manna us
 10 satida veinagard jah anafalh ina vaurstjam jah aþaþ jera genoha. jah in mela insandida du þaim
 aurtjam skalk. ei akranis þis veinagardis gebeina imma. iþ þai aurtjans usbliþgvandans ina insan-

INTERPRETATIO.

hunc pullum imposuerunt Iesum. 36. Eunti autem ei superstraverunt vestes suas in viam; 37. cum au-
 tem is prope esset jam ad descensum hujus montis olearum, cœnerunt omnino turba discipulorum gaudentes
 laudare Deum voce magna ob omnes, quas viderunt virtutes. 38. dicentes: benedictus hic veniens rex in no-
 mine domini, pax in cœlo et gloria in altissimis. 39. Et quidam Farisæorum ex hac turba dixerunt ad eum:
 magister, increpa hos discipulos tuos. 40. Et respondens dixit ad eos: dico vobis, quod si hi tacent, lapides
 clamant. 41. Et cum primum prope fuit, adspiciens hanc urbem flevit ob eam. 42. dicens, quod si scires
 etiam tu in hoc die tuo hæc ad pacem tuam, verum nunc absconditum est ab oculis tuis. 43. quod veniunt dies
 super te, et circumfodiunt inimici tui fossa te et circumstant et circumdant te undique. 44. et terræ te adæ-
 quant et filios tuos in te et non relinquunt in te lapidem super lapide, ob quod non cognovisti hoc tempus visitati-
 onis tuæ. 45. Et iens in templum cœpit ejicere hos vendentes in eo et ementes. 46. dicens ad eos: scriptum est,
 quod domus mea domus precum est, verum vos eam fecistis ad latibulum furum. 47. Et fuit docens die quoque
 in hoc templo, verum hi summi sacerdotes et scribæ quæsiverunt eum perdere et hi principes populi. 48.
 Et non invenerunt, quid facerent; turba enim prorsus suspensa fuit ad audiendum eum. xx, 1. Et factum
 est in quodam dierum illorum in docente eum hanc turbam in templo et evangelizante adsteterunt hi sacerdo-
 tes et scribæ cum his natu-maximis. 2. Et dixerunt ad eum dicentes: dic nobis, in qua potestatum hoc fa-
 cis, aut quis est, qui dedit tibi hanc potestatem? 3. Respondens autem dixit ad eos: interrogo vos etiam
 ego unum verbum et dicite mihi: 4. baptismus Iohannis exne cœlo fuit an exne hominibus? 5. Verum ii
 cogitarunt cum se invicem dicentes: quod si dicimus, ex cœlo, dicit, at cur non credidistis ei? 6. Verum si
 dicimus, ex hominibus, omnis hæc turba lapidibus conjicit nos, fideliter credunt enim omnes, Iohannem pro-
 fetam esse. 7. Et responderunt, quod non scirent unde. 8. Et Iesus dixit iis, non ego vobis dico, in qua
 potestatum hoc facio. 9. Cœpit autem ad turbam dicere hanc parabolam: homo plantavit vineam et tra-
 didit eam colonis et abiit annos multos. 10. Et in tempore misit ad hos hortulanos servum, ut fructus hu-

ANNOTATIONES.

B. ✗ allai so. Cæterum notandum est, adverbium
 alakjo, quod aliis locis cum allai conjungi solet (vid.
 iv, 22; Mc. xi, 32), h. l. vice adjectivi (= ἀπας)
 fungi, sic infra vs. 48, cf. L. vi, 5 galukun managein
 fiske filu. — þoze sewun] J. St. ✗ þo gesewun; cæ-
 terum vid. ad x, 5.

xix, 38. þiuþida] Hz. ✗ þiutida. — vulþus] St. ✗
 vultus.

xix, 42. þatei] St. ✗ þaþei. — þu] Ulf. c. codd.
 et verss. ° xai ye. — gafulgin] J. St. B. ✗ gafalgin.
 — augam] J. St. B. ✗ augom.

xix, 43. þus] J. St. B. ✗ þuk. — bigraband] J. St.
 B. ✗ barra... et inde usque ad grabai lac. — bistan-
 dand] J. St. ✗ bisandand, B. ✗ bisandand; jam L.
 veram lectionem invenit. — allapro] J. St. ° ✗.

xix, 45. in izai] J. ° ✗, quapropter Griesb. Ulf.
 inter eos refert, qui ἐν αὐτῷ omittunt.

xix, 46. qiþands] St. ✗ qiþandans. — þatei] quod,
 ° gr. — bido] precum. gr. omn. προσευχῆς.

xix, 47. daga wammeh] J. St. B. ✗ jct. — þizai]
 St. ✗ tkizai. — gudjans] J. ✗ judjans, St. ✗ gudians.

xix, 48. bigetun] Ulf. c. codd. ° τό. — managei]
 J. ✗ managai. — alakjo hahaida] J. St. B. ✗ allai ga-
 hahaida; cæterum de alakjo vid. ad vs. 37. — du haus-
 jan] vid. ad xviii, 35. — imma] gr. omn. ante du.

xx, 1. at laijandin] J. St. Z. ✗ jct. — sinistam]
 St. ✗ sinistaim.

xx, 3. undhafjands] St. ✗ andhafjadns. — fraihna]
 St. ✗ fraina.

xx, 4. þau] J. + þauh.

xx, 5. þahdedun] St. ✗ þahdedun. — aþþan.] St.
 ✗ aþþā pro aþþa.

xx, 6. [allai omnes, ° gr. omn.

xx, 7. vissedeina] St. ✗ vissedeinna.

xx, 8. jah] pr., sic cod. Arg.; Hz. + iþ. — izvis
 qiþa] gr. omn.

xx, 9. jera] annos. gr. omn. χρόνους.

xx, 10. gebeina] St. ✗ gebena.

11 didedun lausana. jah anaiauk sandjan anþarana skark. ip eis jah jainana bliggvandans jah unsve-
 12 randans insandidedun lausana. jah anaiauk sandjan pridjan. ip eis jah þana gavondondans usvaur-
 13 pun. qap þan sa frauja þis veinagardis. wa taujau. sandja sunu meinana þana liuban. aufto þana
 14 gasaiwandans aistand. gasaiwandans þan ina þai aurtjans þahtedun miþ sis misso qipandans. sa ist
 15 sa arbinumja. afslaham ina. ei uns vairþai þata arbi. jah usvairpandans ina ut us þamma veinagarda
 16 usqemun. wa nu taujai im frauja þis veinagardis. qimiþ jah usqisteiþ aurtjam þaim jah gipiþ þana
 17 veinagard anþaraim. gahausjandans qeþun þan. nis-sijai. ip is insaiwands du im qap. aþþan wa ist
 18 þata gamelido. stans þammei uskusun timrjans. sah varþ du haubida vaihtins. wazuh saei driusiþ
 19 ana þana stain. gakrotuda. ip ana þanei driusiþ disvinþeiþ ina. jah sokidedun þai bokarjos jah aulu-
 mistans gudjans uslagjan ana ina handuns in þizai weilai jah ohtedun þo managein. froþun auk þatei
 20 du im þo gajukon qap. jah asleiþandans insandidedun ferjans þans us liutein taiknjandans sik ga-
 21 raihtans visan. ei gafaisaheina is vaurde jah atgebeina ina reikja jah valdufnja kindinis. jah frehun
 ina qipandans. laisari. vitum þatei raihtaba rodeis jah laiseis jah ni andsaiwis andvairþi ak bi sunjai
 22, 23 vig guþs laiseis. skuldu ist unsis kaisara gild giban þau niu. bisaiwands þan ize unselein iesus qap
 24 du im. wa mik fraisiþ. atangeiþ mis skatt. wis habaiþ manleikan jah ufarmeli. andhafjandans þan
 25, 26 qeþun. kaisaris. ip is qapuh du im. us nu gipiþ þo kaisaris kaisara jah þo guþs guþa. jah ni mahte-
 27 dun gafaban is vaurde in andvairþja manageins jah sildaleikjandans andavaurde is gapahaidedun.
 28 quatgaggandans þan sumai saddukaie. þaiei qipand usstass ni visan. frehun ina qipandans. laisari.
 moses gamelida uns. jabai wis broþar gadauþnai aigands qen jah sa unbarnahs gadauþnai. ei nimai
 29 broþar is þo qen jah urraisjai fraiv broþr seinamma. sibun nu broþrjus vesun jah sa frumista
 30, 31 nimands qen gadauþnoda unbarnahs. jah nam anþar þo qen jah sa gasvalt unbarnahs. jah þridja nam
 32 þo samaleiko. samaleiko þan jah þai sibun jah ni biliþun barne jah gasvultun. spedista allaize ga-
 33 dauþnoda jah so qens. in þizai usstassai nu warjis þize vairþiþ qens. þai auk sibun aihtedun þo da

INTERPRETATIO.

Jus vineæ darent ei; verum hi hortulani percutientes eum miserunt vacuum. 11. Et addidit mittere alium servum, verum ii etiam illum percutientes et dehonorantes miserunt vacuum. 12. Et addidit mittere tertium; verum ii etiam hunc vulnerantes ejecerunt. 13. Dixit autem hic dominus hujus vineæ: quid faciam? mitto filium meum hunc carum, forte hunc videntes aestimant. 14. Videntes autem eum hi hortulani cogitarunt eum se invicem dicentes: hic est hic hæres; occidamus eum, ut nobis fiat hæc hæreditas. 15. Et eicientes eum foras ex hac vinea occiderunt. Quid nunc faciat iis dominus hujus vineæ? 16. Venit et perdit hortulanos hos et dat hanc vineam aliis. Audientes dixerunt autem: non sit. 17. Verum is adspiciens ad eos dixit: at quid est hoc scriptum, lapis, quem rejecerunt fabri, hic factus est ad caput anguli? 18. Quisque qui cadit in hunc lapidem, conquassatur, verum in quem cadit, comminuit eum. 19. Et quæsierunt hi scribæ et summi sacerdotes ponere in eum manus in hac hora et timuerunt hanc turbam; intellexerunt enim, quod ad eos hanc parabolam dixit. 20. Et discedentes miserunt insidiatores hos e dolo ostendentes se justos esse, ut caperent eum ob-verba et traderent eum principatui et potestati præsidis. 21. Et interrogarunt eum dicentes: magister, scimus, quod recte loqueris et doces et non respicis faciem, sed in veritate viam Dei doces: 22. debitumne est nobis Cæsari tributum dare an nonne? 23. Perspiciens autem eorum improbitatem Iesus dixit ad eos: quid me tentatis? 24. Ostendite mihi nummum, cujus habet effigiem et inscriptionem? Respondentes autem dixerunt: Cæsaris. 25. Verum is dixit ad eos: igitur reddite hæc Cæsaris Cæsari et hæc Dei Deo. 26. Et non potuerunt capere eum ob-verba in præsentia turbæ et mirantes ob-responsa ejus tacuerunt. 27. Accedentes autem quidam Sadducæorum, qui dicunt, resurrectionem non esse, interrogaverunt eum 28. dicentes: magister, Moses scripsit nobis, si cujus frater moriatur habens uxorem et hic sine-prole moriatur, ut ducat frater ejus hanc uxorem et suscitet semen fratri suo; 29. septem igitur fratres fuerunt et hic primus ducens uxorem mortuus est sine-prole. 30. Et duxit alter hanc uxorem et hic obiit sine-prole. 31. Et tertius duxit hanc similiter; similiter autem etiam hi septem et non reliquerunt liberos et obierunt. 32. Ultima omnium mortua est etiam hæc uxor. 33. In hac resurrectione igitur cujus

ANNOTATIONES.

xx, 11. anþarana] J. St. ✕ anþaran.
 xx, 12. gavondondans] sic cod. Arg. et edit. pro gavundondans, vid. ad iv, 13.
 xx, 13. meinana] J. St. ✕ meinama.—liuban aufto] edit. et Hz. ✕ liubana ufto, lectionem receptam Z. de præstanti conjectura dedit; formam concretam, quam vocant, articulus præpositus requirit, nec ufto nisi cum ibai conjunctum (si lectio M. xxvii, 64 proba est) invenitur.
 xx, 14. arbinumja] Ulf. c. codd. ° δευτε.
 xx, 16. nis-sijai] sic cod. Arg. Hz. Z. (vid. ad M. v, 37); J. St. B. ✕ ni sijai.
 xx, 17. stains] lapis, gr. omn. λίθον, vid. ad Mc. xii, 10.
 xx, 18. gakrotuda] vid. ad Mc. ix, 50.
 xx, 19. bokarjos—gudjans] † gr.
 xx, 20. asleiþandans] discedentes, gr. παρατηρήσαντες, Ulf. c. cod. D et verss. ἀποχωρήσαντες legit.—us liutein] J. St. ✕ usanigein, B. ✕ us anigein; veram lectionem jam Maresh. p. 462 et L. dederunt.—jah atgebeina] et traderent, gr. omn. εἰς τὸ (ὥστε)

παραδοῦναι; Ulf. c. verss. lat.
 xx, 22. skuldu] J. St. ÷ skuld.—kaisara gild] B. Hz. Z. ÷ jct., quod quamquam loco Mc. xii, 14 comprobatum, h. l. textui græco (καίσαρι φόρον) non respondet.
 xx, 23. unselein] Ulf. c. cod. l. pro vulg. πανουργίαν legisse videtur πονηρίαν, vid. Mc. vii, 22; Cor. i, v, 8; Eph. vi, 12; cf. Eph. iv, 31.—iesus] ° gr. omn.
 xx, 24. mis] J. St. ✕ mik.
 xx, 25. us nu gipiþ] vid. ad Mc. xiv, 44.
 xx, 26. andavaurde] responsa, gr. omn. ἀποκρίσει; cæterum J. St. ✕ andvaurde.
 xx, 27. qipand] gr. ἀντιλέγοντες, Ulf. c. codd. λέγοντες legit.
 xx, 28. is] J. St. B. ° ✕.
 xx, 31. samaleiko] pr. similiter, ° gr.—jah] tert. et ° gr.
 xx, 32. spedista] ultima, gr. omn. ὕστερον; cæterum Ulf. c. codd. ° δέ.
 xx, 33. nu] gr. omn. ante usstassai.—vairþiþ] lit. Sch. temere contendit, Gothum legisse εἶσται.

34, 35 qenai. jah andhafjands qap̃ du im̃ iesus. þai sunjus þis aivis liugand jah liuganda. ip̃ þaiei vairþai
 36 sind jainis aivis niutan jah usstassais us dauþaim ni liugand ni liuganda. nih allis gasviltan þana-
 37 seiþs magun. ibnans aggilum auk sind jah sunjus sind guþs usstassais sunjus visandans. aþþan þatei
 urreisand dauþans jah moyses banvida ana aiwatundjai sve qiþiþ. saw frauja guþ abrahamis jah guþ
 38, 39 isakis jah guþ iakobis. aþþan guþ nist dauþaize ak qivaize. allai auk imma liband. andhafjandans
 40 þan sumai þ ze bokarje qeþun. laisari. vaila qast. niþ-þan þanaseiþs gadaurstedun fraihnan ina ni
 41, 42 vaibtais. qap̃ þan du im̃. waiva qiþand xristu sunu daveidis visan. jah silba daveid qiþiþ in bokom
 43, 44 psalmo. qap̃ frauja du frauja meinamma. sit af taihsvon meinai. unte ik galagja sijands þeinans
 45 fotubaurd fotive þeinaize. daveid ina frauja haitiþ. jah waiva sunus imma ist. at gahausjandein þan
 46 allai managein qap̃ du siponjan seinaim. atsaiwiþ faura bokarjam þaim viljandam gaggan in weitaim—

INTERPRETATIO.

horum sit uxor? hi enim septem habuerunt hanc ad uxorem. 34. Et respondens dixit ad eos Iesus, hi filii huius
 ævi nubunt et nubuntur: 35. verum qui digni sunt illud ævum nancisci et resurrectionem e mortuis, non
 nubunt, non nubuntur, 36. neque enim mori amplius possunt, æquales angelis enim sunt et filii sunt Dei,
 resurrectionis filii existentes. 37. At quod surgunt mortui, etiam Moses significavit in rubo, sicut dicit:
 vidi dominum Deum Abrahami et Deum Isaci et Deum Iacobi. 38. At Deus non est mortuorum, sed vivo-
 rum; omnes enim ei vivunt. 39. Respondentes autem quidam horum scribarum dixerunt: magister, bene
 dixisti. 40. Neque vero amplius ausi sunt interrogare eum non quidquam. 41. Dixit autem ad eos: quo-
 modo dicunt Christum filium Davidis esse? 42. Et ipse David dicit in libro psalmorum: dixit dominus ad
 dominum meum, sede a dextra mea, 43. donec ego pono inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 44. Da-
 vid eum dominum vocat, et quomodo filius ei est? 45. In audiente autem omni turba dixit ad discipulos
 suos: 46. attendite a scribis his volentibus ire in albis —

ANNOTATIONES.

xx, 35. þaiei] J. St. ✕ þatei.— usstassais] St. ✕
 usstassai.

xx, 37. banvida] sic cod. Arg. et editt. pro bandvida.
 — saw] vidi, ° gr. om̃.; Ulf. e. verss. Cæterum J. St. B.
 ✕ saei; iidem reliqua, quæ de hoc capite in cod. Arg. ex-
 stant, omittunt, nec quidquam litterarum fere in hac pla-
 gula cognosci potest; quæ nunc legimus, libro debemus.

xx, 43. ik] ego, ° gr. om̃.

xx, 44. daveid] Ulf. ° d̃v.— ina frauja] ¶ gr.

xx, 45. at gahausjandein] Z. ✕ jct.

xx, 46. weitaim] albis, sine dubio vas'jom (στολαίς
 xv, 22. Mc. xvi, 5), uti jam Ih. recte vidit, proxime
 sequebatur; in gr. nullum verbi weitaim responden-
 tis vestigium adest, quod Ulf. unde hauserit, non li-
 quet; alba vestimenta, tanquam magnitudinem quam-
 dam, decus et majestatem indicantia, placuisse scri-
 bis ludæorum, qui venerationis quidquam accedere
 suæ dignitati ex vestitu autumassent, Ih. annotat.

AIVAGGELJO þAIRH IÖHANNEN.

1, 29; iii, 3 Sai. sa ist viþrus guþs saei afoimiþ fravaurlit þizos manasedais. — — amen amen qiþa þus.
 4 niba saei gabairada iupaþro. ni mag gasaiwan þiudangardja guþs. — waiva mahts ist manna gabaí-
 5 ran alþeis visands. ibai mag in vamba aiþeins seinaiþs astra galeiþan jag-gabairaidan. — amen amea
 23 qiþa þus. niba saei gabairada us vatin jah ahmin. ni mag iungaleiþan in þiudangardja guþs. — ..naga
 24, 25 vesun jainar. þaruh gemun jah daupidai vesun. ni nauþpanuh galagiþs vas in karkarai-ïohannes. þa-
 26 þroh þan varþ sokeins us siponjam iohannes mþ iudaium bi sviknein — — rabbei. saei vas miþ

INTERPRETATIO. — EVANGELIUM PER IOHANNEM.

1, 29. Ecce, hic est agnus Dei, qui sumit peccatum huius mundi. — iii, 5. Amen, amen dico tibi, nisi qui
 nascitur deorsum, non potest videre regnum Dei. 4. — quomodo potens est vir nasci adultus existens?
 num potest in uterum matris suæ rursus ire et nascatur? 5. — Amen, amen dico tibi, nisi qui nascitur ex
 aqua et spiritu, non potest ingredi in regnum Dei. — 23... (mul)tæ fuerunt illic; igitur venerunt et bapti-
 zati fuerunt. 24. Non adhuc conjectus fuit in carcerem Iohannes. 25. Tunc vero facta est quæstio a disci-
 pulis Iohannis cum ludæis de purificatione — 26. — rabbi, qui fuit cum te trans Jordanum, cui tu testatus

ANNOTATIONES.

Fragmenta, quæ de capite primo, tertio et quinto
 usque ad vs. 38 addidimus, asservata sunt in com-
 mentario super evangelium Iohannis, lingua gothica
 conscripto, ejus fragmenta e codd. Vaticanis et
 Ambrosianis collegit et Skeireins aivaggeljons þairh
 iohannen inscripta nuper edidit Massmannus, pro-
 fessor Monacensis.

i, 29. Skeir. p. 4 (37). ist] est, ° gr. om̃.

iii, 3. Skeir. p. 7 (39).

iii, 4. Skeir. p. 8 (39) et iterum p. 9 (40). manna]
 sic recte p. 9 legitur, altero loco ✕ ma; librarius
 enim alteram huius verbi partem in proxima linea
 scribere omisit. — gabairan alþeis visands] sic p. 8
 e. gr. om̃., p. 9 gabairan post visands]. — astra galei-
 þan] Mssm. p. 39 et 40 ✕ jct. — jag- | p. 9 jah, vid.
 ad M. v, 37.

iii, 5. Skeir. p. 9 (40).

iii, 23. Skeir. p. 11 (41).. naga vesun] Mssm. conjec-
 cit managa vatna gavesun; cum vero gavisan non signi-
 ficet esse, sed manere, habitare (μένειν L. viii, 27), e
 gr. om̃n. ὕδατα πολλά legant, nobis potius vatna ma-
 naga vesun complendum esse videtur. — jainar] Mssm.
 p. 41 ° ✕.

iii, 24. Skeir. p. 11 (41). nauþpanuh] Mssm. ✕
 div., cæterum Goth. ° γάρ. — galagiþs vas] ¶ gr.
 om̃n.

iii, 25. Skeir. p. 11 sq. (41). þan] cod. (si vero
 ita in eo scriptum est) ✕ þau. — iudaium] ludæis,
 gr. Ἰουδαίου.

iii, 26. Skeir. p. 15 (43). jaurdanau] vid. ad Mc.
 x, 1.

29 þus hindar jaurdanau. þammei þu veitvodides. sai. sa daupeiþ jah allai gaggand du imma. — so nu
 30, 31 laheþs meina usfullnoda. jains skal vabsjan. iþ ik minznan. sa iupaþro qimands ufaro allaim ist —
 32 sa us himna qumana ufaro allaim ist. jah þatei gasaw jag-gahausida. þata veitvodeiþ. jah þo veit-
 v, 21 vodida is ni ainshun nimiþ. — svasve auk atta urraiseiþ dauþans jah liban gataujiþ. sva jah sunus
 22, 23 þanzei vili liban gataujiþ. nih þan atta ni stojiþ ainohun ak staua alla atgaf sunau. ei allai sveraina
 35 sunu svasve sverand attan. — jains vas lukarn brinnando jah liuhtjando. iþ jus vildeduþ svignjan du
 36 weilai in liuhada is. aþþan ik haba veitvodiþa maizein þamma iohanne. þo auk vaurstva. þoei atgaf
 37 mis atta ei ik taujau þo. þo vaurstva. þoei ik tauja. veitvodjand bi mik þatei atta mik sandida. jah
 saei sandida mik atta. sah veitvodeiþ bi mik. nih stibna is wanhun gahausededuþ nih siun is ga-
 38 sewuþ. jah vaurd is ni habaiþ visando in izvis. þande þanei insandida jains. þammuh jus ni galau-
 45 beiþ. — — þatei ik vrohidedjau izvis du attin. ist saei vrohida izvis moses. du þammei jus veneiþ.
 46, 47 jabai allis mose galaubidedeiþ ga-þau-laubidedeiþ mis. bi mik auk jains gamelida. þande nu jains
 vi, 1 melam ni galaubeiþ. waiva meinaim vaurdam galaubjaiþ. afar þata galaiþ iesus ufar marcin þo ga-
 2 leilaie jah tibairiade. jah laistida ina manageins filu. unte gasewun taiknins þozei gatavida bi siukaim.
 3, 4 usiddja þan ana fairguni iesus jah jainar gasat miþ siponjam seinaim. vasuh þan newa pasxa so
 5 dulps iudaie. þaruh ushof augona iesus jah gaumida þammei manageins filu iddja du imma qaþuh
 6 du filippau. waþro bugjam hlaibans ei matjaina þai. þatuh þan qaþ fraisands ina. iþ silba vissa. þa-
 7 tei habaida taojan. andhof imma filippus. tvalmbundam skatte hlaibos ni ganohai sind þaim þei ni-
 8, 9 mai warjizuh leitil. qaþ ains þize siponje is andraias broþar paitraus seimonaus. ist magula ains her.

INTERPRETATIO.

es, ecce, nic baptizat et omnes eunt ad eum. 29. Hoc igitur gaudium meum expletum est. 30. Ille debet crescere, verum ego minui. 31. Ille deorsum veniens super omnibus est — hic de caelo veniens super omnibus est. 32. Et quod vidit et audivit, hoc testatur, et hoc testimonium ejus non ullus accipit. — v, 21. Sicut enim pater suscitavit mortuos et vivere facit, sic etiam filius, quos vult, vivere facit. 22. Nec vero pater non judicat ullum, sed iudicium omne tradidit filio, 25. ut omnes colant filium, sicut colunt patrem. — 35. Ille fuit lux ardens et lucens, verum vos voluistis exultare ad horam in luce ejus. 36. At ego habeo testimonium majus hoc Iohanne; hæc enim opera, quæ tradidit mihi pater, ut ego faciam hæc, hæc opera, quæ ego facio, testantur de me, quod pater me misit. 37. Et qui misit me pater, hic testatur de me. Nec vocem ejus unquam audistis, nec faciem ejus vidistis, 38. et verbum ejus non habetis existens in vobis, quod quem misit ille, huic vos non creditis. — 45. — quod ego accusarem vos apud patrem; est qui accusavit vos Moses, ad quem vos speratis. 46. Si enim Mosi crederetis, utique crederetis mihi, de me enim ille scripsit. 47. Quod si igitur illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis? vi, 1. Post hoc ivit Iesus trans mare hoc Galilæorum et Tiberiadum. 2. Et secutum est eum turbæ multum, quia viderunt signa quæ fecit in ægrotis. 3. Exiit autem in montem Iesus et illic sedit cum discipulis suis. 4. Fuit autem prope pascha, hoc festum Iudæorum. 5. Ibi sustulit oculos Iesus et observavit, quod turbæ multam ivit ad eum dixitque ad Filippum: unde emimus panes, ut edant hi? 6. Hoc autem dixit tentans eum verum ipse scivit, quod habuit facere. 7. Respondit ei Filippus: ducentis denariorum panes non sufficientes sunt his, ut sumat quisque paucum. 8. Dixit unus horum discipulorum ejus, Andreas, frater Simonis: 9. est puer unus hic, qui habet v panes hordeaceos et ii pisces; sed hoc, quid est pr

ANNOTATIONES.

iii, 29. Skeir. p. 15. (43).
 iii, 30. Skeir. p. 15 (43) bis et p. 23 (47).
 iii, 31. Skeir. p. 16 sq. (43 sq.). ist] pr., quæ deinde sequuntur usque ad λαλει in commentario gothico non ad verbum sunt translata, scriptum est enim: sik air þakundana jah us air þai rodjandan, i. e. se terrigenam et ex terra loquentem intell. dicit, quæ sunt interpretis verba, non integre citata, secundum gr. esse debebat: sa visands us air þai (i. sa air þakunda) us air þai ist jah us air þai rodeiþ.
 iii, 32. Skeir. p. 17 (44). veitvodida] pro veitvodiþa; pro participio passivi haberi, quod Massmanno videtur, lectio recepta non patitur propter sequens is, quod sic af sive fram imma esse debet.
 v, 21. Skeir. p. 20 (45).
 v, 22. Skeir. p. 20 (45). ainohun] sic cod. Ambr.; Mssm. emendavit ainnohun, vid. ad Mc. ix, 8.
 v, 23. Skeir. bis p. 21 et 22 (46).
 v, 35. Skeir. p. 23 (47).
 v, 36. Skeir. p. 23 sq. (47). þamma] de usu articuli ad nomina propria positi vid. ad Mc. xv, 15. — ik] sec. ego, ° gr. omn.
 v, 37. Skeir. p. 25 sq. (48) et Specim. p. 24. sandida] sic cod. Ambr. recte; Specim. ✕ sanda. — wanhun gahausededuþ] ° gr. — gasewuþ] cod. Ambr. gas., Specim. ✕ gasaiwiþ; veram lectionem jam w. Mssm. invenit, vid. cum ad p. 26.

v, 38. Skeir. p. 26 (48) et Specim. p. 24.
 v, 45. Hinc incipiunt ea, quæ de evangelio Iohannis in codice Arg. supersunt. — du] pr., J. St. B. ✕ bi. — vrohida] accusavit, minus recte Ulf. præterito utitur pro præsentem, gr. omn. participium habent, cujus sensum non recte capiens verba male interpretatus est.
 v, 46. mose galaubidedeiþ] ° gr. omn. — ga-þau-laubidedeiþ] J. ✕ jaþau galaubidedeiþ, St. ✕ jaþan galaubidedeiþ, B. ✕ ga þau galaubidedeiþ. Cæterum vid. ad M. ix, 28. — mik auk] ° gr.
 v, 47. galaubjaiþ] Ulf. c. codd. πιστεύσατε iegisse cum B. contendere nolumus, nam ille futurum græcum conjunctivo suo sæpissime reddidit.
 vi, 1. þata] St. ✕ þaþa. — jah] et, ° gr. — tibairiade] J. St. ✕ tiberiade.
 vi, 5. augona iesus] ° gr. — manageins filu] ° gr. omn. — qaþuh] dixitque vid. ad J. xviii, 26; cf. ad Mc. ii, 11 et ad Cor. I, xvi, 15.
 vi, 7. nimai] gr. omn. post leitil; cæterum Ulf. c. codd. ° ἀντῶν et τῖ.
 vi, 8. qaþ] Ulf. ° ἀντῶ. — siponje] B. ✕ sinonje. — paitraus seimonaus] ° gr. omn.
 vi, 9-15. leguntur hi vss. maximam partem etiam Skeir. p. 27 sqq. (49 sq.).
 vi, 9. b.] Skeir. trans; St. ✕ ivaim.

10 saei habaiþ ·e· hlaibans barizeinans jah ·b· fiskans. akei þata wa ist du sva managaim. iþ iesus qaþ.
 vaurkeiþ þans mans anakumbjan. vasuh þan havi manag ana þamma stada. þaruh anakumbjandun
 11 vairov raþjon svasve fimf þusundjos. namuh þan þans hlaibans iesus jah aviliudonds gadailida
 12 þaim anakumbjandam. samaleiko jah þize fiske sva filu sve villedun. þaruh biþe sadai
 vaurþun. qaþ du siponjam seinaim. galisþ þos aflifnandeins drauhsnos. þei vaihtai ni fraqistnai.
 13 þaruh galesun jah gafullidedun ·ib· tainjons gabruko us fimf hlaibam þaim barizeinam. þatei
 14 aflifnoda þaim matjandam. þaruh þai mans gasaiwandans. þoei gatavida taikn iesus. qeþun þatei
 15 sa ist bi sunjai praufetus sa qimanda in þo manaseþ. iþ iesus kunnands þatei munaidedun usgag-
 16 gan jah vilvan. ei tavidedeina ina du þiudana. afiddja aftra is fairguni in ains. iþ sve seiþu varþ.
 17 atiddjedun siponjos is ana marein. jah usstigun in skip. iddjedunuh ufar marein in kafarnaum. jah
 18 riqis juþan varþ jah ni atiddja nauþþan du im iesus. iþ marei vinda mikilamma vaiandin urraisida
 19 vas. þaruh farjandans sve spaurde ·k· jah ·e· aiþþau ·l· gasaiwand iesu gaggandan ana marein jah
 20, 21 newa skipa qimandan jah ohtedun sis. þaruh qaþ. ik im. ni ogeiþ izvis. þaruh villedun ina niman
 22 in skip. jah sunsaiv þata skip varþ ana airþai. ana þoei eis iddjedun. istunin daga managei. sei stoþ
 hindar marein. sewun þatei skip anþar ni vas jainar alja ain jah þatei m þ ni qam siponjam sei-
 23 naim iesus in þata skip ak ainai siponjos is galþun. anþara þan skipa qemun us tibairiadau newa
 24 þamma stada þarei matidedun hlaif ana þammei aviliudoda frauja. þaruh þan gasaw managei þatei
 25 iesus nist jainar nih siponjos is. gastigun in skipa jah qemun in kafarn-um sokjandans iesu. jah
 26 bigetun ina hindar marein qeþunuh du imma. rabbei. wan her qamt. andhof im iesus jah qaþ.
 amen amen qiþa izvis. sokeiþ mik ni þatei sewuþ taiknins jah sauratanja ak þatei matideduþ þizo
 27 hlaibe jah sadai vaurþuþ. vaurkjaiþ ni þana mat þana fralusanan ak mat þana visandan du libainai
 28, 29 aiveinon. þanei sunus mans gibiþ izvis. þaruh auk atta gasiglida guþ. þaruh qeþun du imma. wa
 taujaima ei vaurkjaima vaurstva guþs. andhof iesus jah qaþ du im. þat-ist vaurstv guþs ei galaub-

INTERPRETATIO.

mul-is? 10. Verum Iesus dixit: facite hos homines accumbere. Fuit autem gramen multum in hoc loco, ibi accubnerunt viri numero circa quinque millia. 11. Sumpsit autem hos panes Iesus et gratias-agens distribuit his accumbentibus; similiter etiam horum piscium tam multum quam voluerunt. 12. Tunc ubi saturi facti sunt, dixit ad discipulos suos: colligite hæc remanentia fragmenta, ut quidquam non pereat. 13. Tunc collegerunt et compleverunt XII sportas frustis ex quinque panibus his hordeaceis, quod relictum est his edentibus. 14. Tunc hi homines videntes, quod fecit signum Iesus, dixerunt, quod hic est in veritate profeta hic veniens in hunc mundum. 15. Verum Iesus cognoscens, quod cogitarunt exire et rapere, ut facerent eum ad regem, abiit iterum in montem, is solus. 16. Verum ubi sero factum est, adierunt di cipiuli ejus ad mare. 17. et adscenderunt in navem, iveruntque trans mare in Cafarnaum, et tenebræ jam factæ sunt et non adiit adhuc ad eos Iesus. 18. Verum mare vento magno flante suscitatum fuit. 19. Tunc remigantes circiter stadiorum XX et v aut XXX vident Iesum euntem supra mare et prope navem venientem et timuerunt sibi. 20. Tunc dixit: ego sum; ne timete vobis. 21. Tunc voluerunt eum accipere in navem, et statim hæc navis facta est ad terram, ad quam ii iv-runt. 22. Postero die turba, quæ stetit ultra mare, viderunt quod navis alia non fuit illic nisi una et quod cum non venit discipulis suis Iesus in hanc navem, sed soli discipuli ejus iverunt. 23. Aliæ autem naves venerunt e Tiberiade, prope hunc locum, ubi ederunt panem, in quo gratias-egit dominus. 24. Tunc autem vidit turba, quod Iesus non est illic neque discipuli ejus, scanderunt in naves et venerunt in Cafarnaum quærentes Iesum. 25. Et invenerunt eum ultra mare dixeruntque ad eum: rabbi, quando huc venisti? 26. Respondit iis Iesus et dixit: amen, amen dico vobis, quæritis me, non quod vidistis signa et prodigia, sed quod edistis-de his panibus et saturi facti-estis. 27. Operemini non hunc cibum hunc peribilem, sed cibum hunc manentem ad vitam æternam, quem filius hominis dat vobis; hunc enim pater signavit Deus. 28. Tunc dixerunt ad eum: quid faciamus, ut operemur opera Dei? 29. Respondit Iesus et dixit ad eos: hoc est opus Dei, ut credatis cui misit ille.

ANNOTATIONES.

vi, 10. iesus qaþ] ¶ gr. omn. — vasun—þusundjos] Skeir. sensum, non verba singula reddens sic habet: iþ eis at hauja managamma visandin in þamma stada þo filusna anakumbjan gatavidedun fimf þusundjos v-ire, i. e. verum ii in gramine multo existente in hoc loco hanc multitudinem accumbere fecerunt quinque milia virorum.

vi, 11. gadailida] Ulf. c. codd. ° τοῖς μαθηταῖς, ο' δὲ μαθηταί.

vi, 12. du] ° Skeir. — drauhsnos] Skeir. † drausnos, vid. ad M. v, 15. — þei] Skeir. ei.

vi, 13. fimf] Skeir. þaim ·e·, quæ lectio nobis mirifice placet præ ea, quam cod. Arg. præbet, nam repetitis nominibus semper fere articulus addi solet. — þaim] pr. his, ° Skeir. — barizeinam] Skeir. addit jah ·b· fiskam, quod nullus gr. agnoscit. — aflifnoda] sic recte Skeir.; in cod. Arg. exstat aflif... a, quod deest, legi non potest, quia in ea parte verbi membrana mutila est; editt. male suppleverunt aflifnanda. — þaim] sec., Skeir. at þaim.

vi, 15. vilvan] Ulf. ° ἀπόλυ.

vi, 17. iddjedunuh ufar] J. ✗ iddjedun uh ufar, St. ✗ iddjedun uhufar. — nauþþan] adhuc, ° gr.; Ulf. c. gr. ὄπω legitt, cf. III, 24; VII, 39.

vi, 18. iþ] verum, gr. omn. τε; Ulf. fortasse δὲ legitt, cf. ad L. XVIII, 5. — marei] J. St. ✗ marein.

vi, 19. ·k· jah ·e·] St. Hz. ✗ ¶.

vi, 20. qaþ] Ulf. ° ἀποταῖς.

vi, 21. ina niman] ¶ gr. — eis] ii, ° gr. omn.

vi, 22. daga] die, ° gr. omn. — sewun] viderunt, gr. ἰδών; Ulf. c. codd. εἶδον legitt. — alja] J. St. ✗ usja. — miþ ni qam] cf. ad Mc. XIV, 44.

vi, 23. skipa qemun] ¶ gr. — ana þammei] in quo, his Ulf. utitur ad circumscribendos genitivos quos vocant absolutos, cf. VII, 14.

vi, 24. gastigun] Ulf. c. codd. ° ἀπόλυ.

vi, 25. qeþunuh] J. St. ✗ div.

vi, 26. jah sauratanja] et prodigia, ° gr.

vi, 27. aiveinon] J. St. ✗ aiveinan, Z. ✗ aivainon. — gibiþ izvis] ¶ gr.

vi, 28. vaurstva] cod. Arg. ✗ vaursva.

30 jaip þamnei Insandida jains. qeþun du imma. aþþan wa taujis þu taikne. ei saiwaima jah galaub-
 31 jaima þus. wa vaurkeis. attans unsarai manna matidedun ana auþidai. swasve ist gameliþ. hlaif us
 32 himina gaf im du matjan. þaruh qaþ im iesus. amen amen qiþa izvis. ni mozes gaf izvis hlaif us hi-
 33 mina ak atta meins gaf izvis hlaif us himina þana sunjeinan. sa auk hlaifs guþs ist. sai atstaig us
 34 himina jah gaf libain þizai manasedai. þanuh qeþun du imma. frauja. framvigis gif uns's þana hlaif.
 35 jah qaþ du im iesus. ik im sa hlaifs libainais. þana gaggandan du mis ni huggreiþ jah þana
 36, 37 galaubjandan du mis ni þaurseiþ wanhun. akei qaþ izvis þatei gasewuþ mik jah ni galaubeiþ. all
 38 þatei gaf mis atta. du mis qimiþ jah þana gaggandan du mis ni usvairpa ut. unte atstaig us himina
 (39.) 40 nih þeei taujau viljan meinana ak viljan þis sandjandins mik. þatuh pan ist vilja þis sandjandins
 mik ei wazuh saei saiwiþ þana sunu jah galaubeiþ du imma aigi libain aiveinon. jah urraisja ina ik
 41 in spedistin daga. birodidedun pan iudaieis bi ina. unte qaþ. ik im hlaifs sa atsteigands us himina.
 42 jah qeþun. niu sa ist iesus sa sunus iosefis. þizei veis kunþedum attan jah aiþein. waiva nu qiþiþ
 43, 44 sa þatei us himina atstaig. andhof þan iesus jah qaþ du im. ni birodeiþ miþ izvis misso. ni manna
 mag qiman at mis. nibai atta. saei sandida mik. atþin-iþ ina. jah ik urraisja ina in þamma spe-
 45 distin daga. ist gameliþ ana praufetum. jah vairpand allai laisidai guþs. wazuh nu sa gahausjands at
 46, 47 attin jah ganam. gaggiþ du mis. ni þatei attan sewi was. nibai saei ist fram attin. sa saw attan. amen
 48, 49 amen qiþa izvis. saei galaubeiþ du mis. aih libain aiveinon. ik im sa hlaifs libainais. attans
 50 izvarai matidedun manna in auþidai jah gasvultun. sa ist hlaifs. saei us himina atstaig. ei saei þis
 51 matjai ni gadauþnai. ik im hlaifs sa libanda. sa us himina qumana. jabai was matjiþ þis hlaibis. li-
 baiþ in ajukduþ. jah þan sa hlaifs. þanei ik giba. leuk mein ist. þatei ik giba in þizos manasedais libai-
 52, 53 nais. þanuh sokun miþ sis misso iudaieis qiþandans. waiva mag sa unsis leuk giban du matjan. þaruh
 qaþ du im iesus. amen amen qiþa izvis. nibai matjiþ leuk þis sunaus mans jah driggkaiþ is bloþ. ni
 54 habaiþ libain in izvis silbam. saei matjiþ mein leuk jah driggkiþ mein bloþ. aih libain aiveinon. jah
 55 ik urraisja ina in þamma spedistin daga. þata auk leuk meinata bi sunjai ist mats jah þata bloþ mein

INTERPRETATIO.

50. Dixerunt ad eum : at quia taci tu signorum, ut videamus et credamus tibi, quid operaris? 31. Patres nostri manna ederunt in deserto, sicut est scriptum, panem e caelo dedit iis ad edendum. 32. Tunc dixit iis Iesus : amen, amen dico vobis, non Moses dedit vobis panem e caelo, sed pater meus dedit vobis panem e caelo hunc verum. 33. Hic enim panis Dei est, qui descendit e caelo et dedit vitam huic mundo. 34. Tunc dixerunt ad eum : domine, semper da nobis hunc panem! 35. Et dixit ad eos Iesus : ego sum hic panis vitae, hic iens ad me non esurit et hic credens ad me non sitit unquam. 36. Sed dixi vobis, quod vidistis me et non creditis. 37. Omne quod dedit mihi pater, ad me venit et hunc euntem ad me non eicio foras. 38. Nam descendi e caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem hujus mittentis me. (39.) 40. Hoc autem est voluntas hujus mittentis me, ut quisque qui videt hunc filium et credit ad eum, habeat vitam aeternam, et suscito eum ego in ultimo die. 41. Murmurarunt autem iudaei de eo, quia dixit, ego sum panis hic descendens a caelo, 42. et dixerunt : nonne hic est Iesus, hic filius Iosefi, cujus nos novimus patrem et matrem, quomodo nunc dicit hic, quod e caelo descendit? 43. Respondit autem Iesus et dixit ad eos : ne murmurate cum vobis invicem; 44. non homo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, attrahit eum, et ego suscito eum in hoc ultimo die. 45. Est scriptum in profetis : et fiunt omnes docti Dei ; quisque nunc hic audiens a patre et percepit, ita ad me. 46. Non quod patrem videret aliquis, nisi qui est a patre, hic vidit patrem. 47. Amen, amen dico vobis : qui credit ad me, habet vitam aeternam. 48. Ego sum hic panis vitae. 49. Patres vestri ederunt manna in deserto et mortui sunt. 50. Hic est panis, qui e caelo descendit, ut qui de-eo edat, non moriatur. 51. Ego sum panis hic vivens hic e caelo profertus ; si quis edit de-hoc pane, vivit in aeternitatem, et autem hic panis, quem ego do, corpus meum est, quod ego do pro hujus mundi vita. 52. Tunc increparunt cum se invicem iudaei dicentes : quomodo potest hic nobis corpus dare ad edendum ? 53. Tunc dixit ad eos Iesus : amen, amen dico vobis, nisi editis corpus hujus filii hominis et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis ipsis. 54. Qui edit meum corpus et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, et ego suscito eum in hoc ultimo die. 55. Hoc enim corpus meum in ve-

ANNOTATIONES.

vi, 30. qeþun] Ulf. c. codd. * οὐν, et prius quidem, non uti Griesb. per errorem annotat, alterum illud, quod gr. post τὶ habent, hoc enim per aþþan redditum est.

vi, 32. gaf] sec. dedit, gr. omn. διδωσι, sic etiam vs. 37, cf. ad L. x, 19.

vi, 33. gaf libain] ¶ gr.

vi, 36. þatei] Ulf. c. codd. * xai.

vi, 37. gaf.] vid. ad vs. 32. — gaggandan] St. ✕ gaggandin.

vi, 39. Hic versus in cod. Arg. deest, fortasse per eundem librarii errorem, quo in cod. 157 ap. Griesb. excidit; facile id fieri poterat, quia hic et sequens versus idem initium eundemque finem habent. Cf. L. xvii, 36.

vi, 40. vilja] cod. Arg. Hz. editt. ✕ viljan; non negantes substantivum θέλημα gothice viljan (velle) reddi posse, tamen genitivum subjectivum cum eo conjungi posse negamus. Lectionem receptam jam

Lye conjectura assecutus est et Ih. probavit. Caeterum cf. Cor. I, xvi, 7 ubi cod. A mendose venjan pro venja legit, pro quo rectum venja cod. B. habet.

vi, 43. þan] autem, ° gr.

vi, 45. nu] nunc, ° gr.

vi, 46. sawi was] ° gr. — attin] patre, gr. omn. θεοῦ.

vi, 48. libainais] St. ✕ labainais, sic vs. 63.

vi, 50. ei — gadauþnai] ut qui de eo edat, non moriatur, gr. omn. ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ; xai c. Goth. omittunt Vulg. Colb. Patrr. lat.

vi, 51. libanda sa] J. St. B. ✕ libandans. — jab. i] Z. ✕ jah.

vi, 52. leuk giban] ¶ gr.

vi, 53. driggkaiþ] J. drigkaiþ, sic frequentius quidem hoc verbum; in evangelio Ioan. autem semper geminata littera g scribi solet, cf. ad Mc. x, 37.

vi, 54. driggkiþ] St. ✕ dringkiþ. — in] in, ° gr.

- 56, 57 bi sunjai ist draggk. saei matj:þ mein leik jah driggkip mein bloþ. In nis visip jah ik In Imma. sva-
 58 sve insandida mik libands atta jah ik liba in attins. jah saei matjip mik jah sa libaip in meina. sa ist
 hlaifs. saei us himina atstaig. ni svasve matidedun attans izvarai manna jah gadaupnodedun. ip saei
 59, 60 matjip pana hlaif. libaip in ajukduþ. þata qaþ in synagoge laisjands in kafarnaum. þanuh managai
 61 gahausjandans þize siponje is qeþun. hardu ist þata vaurd. was mag þis hausjon. ip vitands iesus in
 62 sis silbin þatei birodidedun þata þai siponjos is qaþ du im. þata izvis gamarzeiþ. jabai nu gasaiwiþ
 63 sunu mans ussteigan. þadei vas saurþis. ahma ist saei liban taujiþ. þata leik ni boteiþ vaiht. þo vaur-
 64 da. þoei ik rodida izvis. ahma ist jah libains ist. akei sind izvara sumai. þaiei ni galaubjand. vissuh
 65 þan us fræmistja iesus. warjai sind þai ni galaubjandans jah was ist. saei galeiveiþ ina. jah qaþ. duþe qaþ
 66 izvis þat: i ni ainshun mag qiman at mis. nibai ist atgiban imma fram attin meinamma. uzuh þanuma
 67 mela managai galipun siponje is ibukai jah þanaseiþs miþ imma ni iddjedun. þaruh qaþ iesus du
 68 þain tvalibim. ibai jah jus vileiþ galeiþan. þanuh andhof imma seimon paitrus. frauja. du wamma
 69 galeiþaima. vaurda libainis aiveinons habais. jah veis galaubidedum jah ufkuuþedum þatei þu is
 70 xristus sunus guþs libandins. andhof im iesus. niu ik izvis 'ib' gavalida jah izvara ains diabaulus ist.
 71 qaþuh þan pana iudan seimonis iskariotu. sa auk habaida ina galevjan a ns visands þize tvalþe.
 vii, 1 jah warboda iesus afar þata in galeilaia. ni auk vilda in iudaia gaggan. unte sokidedun ina þai in-
 2, 3 daieis usqiman. vasuh þan newa dulþs iudaie. so hleþrastakeins. þanuh qeþun du imma broþrjus is.
 4 usleiþ þapro jah gagg in iudaiā. ei jah þai siponjos saiwaina vaurstva þeina. þoei þu taujis. ni
 manna auk in analaugnein wa taujiþ jah sokeiþ sik uskunþana visan. jabai þata taujis. bairhtei þuk
 5, 6 silban þizai manasedai. ni auk þai broþ jus is galaubidedun imma. þaruh qaþ im iesus. mel mein ni
 7 nauh ist. ip mel izvar sinteino ist manvu. ni mag so manaseþs sjan izvis. ip mik sijaiþ. unte ik veit-
 8 vodja bi ins þatei vaurstva ize ubila sind. jus galeiþip in dulþ þo. ip ik ni nauh galeiþa in þo dulþ.
 9, 10 unte meinata mel ni nauh usfulliþ ist. þatuh þan qaþ du im visands in galeilaia. ip biþe galipun þai
 11 broþrjus is. þanuh jah is galaip in þo dulþ ni andaugjo ak sve analaugniba. þanuh iudaieis sokide-
 12 dun ina in þizai dulþai jah qeþun. war ist jains. jah biodeins mikila vas in managein. sumaih qeþun
 13 þatei sunjeins ist. anþarai qeþun. ne. ak airzeiþ þo managein. nih þan ainshun sveþauh baþada ro-

INTERPRETATIO.

ritate est cibus et hic sanguis meus in veritate est potus. 56. Qui edit meum corpus et bibit meum sangui-
 nem, in me manet et ego in eo. 57. Sicut misit me vivens pater et ego vivo ob patrem, et qui edit me, etiam
 hic vivit ob me. 58. Hic est panis, qui e cœlo descendit, non sicut ederunt patres vestri manna et mortui-
 sunt; verum qui edit hunc panem, vivit in æternitatem. 59. Hoc dixit in synagoga docens in Cafarnaum.
 60. Itaque multi audientes horum discipulorum ejus dixerunt: durum est hoc verbum, quis potest hoc audire?
 61. Verum sciens Iesus in se ipso, quod murmurarunt hoc hi discipuli ejus, dixit ad eos: hoc vos sollicitat?
 62. si igitur videtis filium hominis assurgere, ubi fuit antea? 63. Spiritus est, qui vivere facit; hoc corpus
 non prodest quidquam; hæc verba, quæ ego locutus-sum vobis, spiritus est et vita est. 64. Sed sunt vestrum
 quidam, qui non credunt. Scivit autem e principio Iesus, qui sunt hi non credentes et quis est, qui tradit
 eum. 65. et dixit: ideo dixi vobis, quod non ullus potest venire ad me, nisi est datum ei a patre meo.
 66. Ex hoc tempore multi iverunt discipulorum ejus retrorsi et amplius cum eo non iverunt. 67. Tunc dixit
 Iesus ad hos duodecim: num etiam vos vultis ire? 68. Tunc respondit ei Simon Petrus: domine, ad quem
 eamus? verba vitæ æternæ habes. 69. Et nos credidimus et agnovimus, quod tu es Christus, filius Dei vi-
 ventis. 70. Respondit iis Iesus: nonne ego vos XII elegi et vestrum unus diabolus est? 71. Dixit autem
 hunc Iudam Simonis Iscariotem; hic enim habuit eum tradere, unus existens horum duodecim. vii, 1. Et
 ambulavit Iesus post hoc in Galilæa, non enim voluit in Iudæa ire, nam quæsiverunt eum hi Iudæi occidere.
 2. Fuit autem prope festum Iudæorum, hæc scenopegia. 3. Tunc dixerunt ad eum fratres ejus: exi hinc et
 vade in Iudæam, ut etiam hi discipuli videant opera tua, quæ tu facis. 4. Non homo enim in occultatione
 aliquid facit et quærit se agnitum esse; si hoc facis, manifesta te ipsum huic mundo. 5. Non enim hi fratres
 ejus crediderunt ei. 6. Tunc dixit iis Iesus: tempus meum non adhuc est, verum tempus vestrum semper
 est paratum. 7. Non potest hic mundus odisse vos, verum me odit, nam ego testor de iis, quod opera eorum
 mala sunt. 8. Vos ite in festum hoc, verum ego non adhuc eo in hoc festum, nam meum tempus non adhuc
 expletum est. 9. Hoc autem dixit ad eos manens in Galilæa. 10. Verum cum irent hi fratres ejus, tunc etiam
 is ivit in hoc festum non palam, sed sicuti occulte. 11. Tunc Iudæi quæsiverunt eum in hoc festo et dixe-
 runt: ubi est ille? 12. Et murmuratio magna fuit in turba: quidam dixerunt, quod verus est; alii dixerunt:
 minime, sed seducit hanc turbam. 13. Non autem ullus tamen audacter locutus-est de eo ob timorem Iu-

ANNOTATIONES.

vi, 58. manna] manna, ° gr. — ip] verum, ° gr.
 omn. Hanc particulam Ulf. apud Ioan. in sententiæ
 adversativis sæpius contra græcorum auctoritatem
 addi, sic vii, 8, 23, 29; viii, 15, 23, al.

vi, 59. synagoge] Z. * synanoge. — kafarnaum] St.
 * kafarnum.

vi, 63. liban taujiþ] editt. * jct. — rodida] locutus
 sum, gr. λαλώ. — libains] vid. ad vs. 48.

vi, 64. galeiveiþ] J. St. ÷ guleveiþ.

vi, 66. mela] tempore, ° gr. omn., cf. ad vs. 22.

vi, 67. jah] St. * jaþ.

vi, 68. þanuh] tunc, ° gr.

vi, 69. xristus sunus] Christus filius, gr. υἱος. —

libandins] viventis, ° gr.

vii, 5. siponjos] Ulf. ° σοῦ. — þu] tu, ° gr.

vii, 6. ni nauh] editt. * jct., sic vs. 8 et sæpius.

vii, 7. ins] eos, gr. omn. αὐτοῦ, Ulf. per synesin
 pro ija.

vii, 8. ip] verum, ° gr. omn. vid. ad vi, 58. —
 meinata mel] * gr.

vii, 9. þan] autem, ° gr. — qaþ — visands] dixit —
 existens, gr. omn. εἰπὼν — ἔμεινεν; Ulf. c. Brix. (dixit
 cum esset) conspirare. Z. haud ita recte dicit.

vii, 12. mikila] Ulf. ° περὶ αὐτοῦ.

vii, 13. nih þan] J. St. Z. * jct.

14, 15 dida bi ina in agisis iudaie. ip juban ana midjai dulþ usstaig iesus in alh jah laisida. jah sildaleiki-
 16 dedun manageins qipandans. waiva sa bokos kann unuslaisiþs. andhof þan iesus jah qap. so meina
 17 laiseins nist meina ak þis sandjandins mik. jabai was vili viljan is taujan. uskunnaip bi þo laisein.
 18 Iramuh guþa sijai. þau iku fram mis silbin rodja. saei fram sis silbin rodeiþ. hauhiþa seina sokeiþ. ip
 19 saei sokeiþ hauhiþa þis sandjandins sik. sah sunjeins ist jah invindiþa in imma nist. niu moses gaf
 20 izvis vitop. jah ni ainshun izvara taujiþ þata vitop. wa mik sokeiþ usqiman. andhof so managei jah
 21 qeþun. unhulþon habais. was þuk sokeiþ usqiman. andhof iesus jah qap du im. ain vaurstv gatavida
 22 jah allai sildaleikeiþ. duþþe moses atgaf izvis bimait. ni þatei fram mose sijai ak us attam. jah in
 23 sabbato bimaitiþ mannan. jabai bimait nimiþ manna in sabbato. ei ni gatairaidau vitop þata mosezis.
 24 ip mis hatizop. unte allana mannan hailana gatavida in sabbato. ni stojaiþ bi siunai ak þo garaihton
 25, 26 staua stojaiþ. qeþunh þan sumai þize iairusaulymeite. niu sa ist. þammei sokjand usqiman. jah sai.
 andaugiba rodeiþ jah vaiht du imma ni qipand. ibai austo bi sunjai uskunþedon þai reiks þatei sa ist
 27 bi sunjai xristus. akei þana kunnun. waþro ist. ip xristus biþe qimiþ. ni manna vaiht. waþro ist.
 28 hropida þan in alh laisjands iesus jah qipands. jah mik kunnuþ jah vituþ. waþro im. jah af mis silbin
 29 ni qam. ak ist sunjeins. saei sandida mik. þanei jus ni kunnuþ. ip ik kann ina. unte fram imma im.
 30 jah is mik insandida. sokidedun þan ina gafahan. jah ni ainshun uslagida ana ina handu. unte nauh-
 31 þanuh ni atiddja weila is. ip managai þizos manageins galaubidedun imma jah qeþun. xristus þan
 32 qimiþ. ibai ei managizeins taiknins taujai þaimei sa tavida. hausidedun þan fareisaieis þo managein
 birodjandein bi ina þata inuhsandidedun andbahtans þai fareisaieis jah þai auhumistans gudjans. ei
 33 gafafahena ina. þanuh qap iesus. nauh leitila weila miþ izvis im jah þan gagga du þamma sand-
 34, 35 jandin mik. sokeiþ mik jah ni bigitiþ. jah þarei im ik. jus ni maguþ qiman. þaruh qeþun þai iudaieis

INTERPRETATIO.

dæorum. 14. Verum jam in medio festo ascendit Iesus in templum et docuit, 15. et miratæ sunt turbæ dicentes: quomodo hic litteras scit non-edoctus? 16. Respondit autem Iesus et dixit: hæc mea doctrina non-est mea, sed hujus mittentis me. 17. Si quis vult voluntatem ejus facere, cognoscat de hac doctrina, abne Deo sit, an egone a me ipso loquor. 18. Qui a se ipso loquitur, gloriam suam querit; verum qui querit gloriam hujus mittentis se, hic verus est et injustitia in eo non-est. 19. Nonne Moses dedit vobis legem? et non ullus vestrum facit hoc præceptum. Quid me queritis occidere? 20. Respondit hæc turba et dixerunt: dæmonem habes; quis te querit occidere? 21. Respondit Iesus et dixit ad eos: unum opus feci et omnes admiramini. 22. Ideo Moses dedit vobis circumcisionem, non quod a Mose sit, sed ex patribus, et in sabbato circumciditis hominem. 23. Si circumcisionem sumit homo in sabbato, ut non dissolvatur præceptum hoc Mosis; verum mihi irascimini, quia totum hominem sanum feci in sabbato. 24. Ne judicetis e specie, sed hoc justum iudicium judicetis. 25. Dixerunt autem quidam horum Ierusalymitarum: nonne hic est, quem querunt occidere? 26. Et ecce, palam loquitur et quidquam ad eum non dicunt. Num forte in veritate agnoverunt hi principes, quod hic est in veritate Christus? 27. Sed hunc novimus, unde est; verum Christus cum venit, non homo scit, unde est. 28. Clamavit autem in templo docens Iesus et dicens: et me noscitis et scitis, unde sum, et a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos non noscitis. 29. Verum ego novi eum, nam ab eo sum, et is me misit. 30. Quæsierunt autem eum capere et non ullus imposuit in eum manum, nam adhuc non adiit hora ejus. 31. Verum multi hujus turbæ crediderunt ei et dixerunt: Christus cum venit, num pures signa faciat his-quæ hic fecit? 32. Audiverunt autem Farisæi hanc turbam murmurantem de eo hoc immiseruntque ministros hi Farisæi et hi summi sacerdotes, ut caperent eum. 33. Tunc dixit Iesus: adhuc breve tempus cum vobis sum et tunc vado ad hunc mittentem me. 34. Queritis me et non invenitis, et ubi sum ego, vos non potestis venire. 35. Tunc dixerunt hi Iudæi ad se

ANNOTATIONES.

vii, 14. *midjai*] sic cod. Arg.; B. ✕ *midja*. — *dulþ usstaig*] J. St. ✕ *dulþus staig*. Notanda est forma dativi *dulþ* pro *dulþai* (vs. 11; xii, 20; cf. vii, 37; L. ii, 42); *dulþ* accusativum esse et cum B. *midja* legi debere, qui existimat, is reputare debet *ana* cum accusativo aliam habere significationem, vid. L. xvii, 4 *ana dag*, i. e. per diem; nostro autem loco dativus requiritur tempus indicans, quo aliquid factum est, cf. J. vi, 23.

vii, 15. *manageins*] turbæ, gr. omn. Ἰουδαῖοι.

vii, 16. *þan*] Ulf. c. cod. ° ap. Mi. ° ἀποτός.

vii, 17. *uskunnaip*] cum Ulf. *illustr.* p. 158 et 160 h. l. et vs. 51 *uskunnaip* legi maluerit, nescivisse videtur, *uskunnaip* duas flectendi rationes sequi. — *iku*] J. St. B. ✕ *ik*.

vii, 18. *sik*] J. St. ✕ *sis*.

vii, 22. *bimaitiþ*] St. ✕ *bimaiþ*.

vii, 23. *þata*] cum Ulf. verbo *vitop* articulum adjungat, in suo cod. ° τος legisse videtur, cujus tamen in nullo gr. libro ullum vestigium deprehendimus. — *iþ*] verum, ° gr. omn. vid. ad vi, 58. — *allana*] J. St. ✕ *allama*.

vii, 24. *staua*] J. St. ✕ *stava*.

vii, 25. *þize*] St. ÷ *þizei*.

vii, 26. *vaiht*] St. ✕ *vaiht*. — *bi sunjai*] sec. in veritate, ° gr.

vii, 29. *iþ*] verum, ° gr.; vid. ad vi, 58.

vii, 30. *uslagida*] J. ÷ *lagida*.

vii, 31. *qeþun*] Ulf. c. codd. ° ὅτι. — *ibai ei*] J. St. Z. Grim. (III, 284) jet.; cæterum an hæc particulæ compositio recte se habeat, admodum dubitamus; invenitur quidem *ei* in sententiis interrogativis, tunc vero nec enclitica est, nec suffigi aliis verbis debet. Cum autem, *ibai* particula ad sensum græci μήτι exprimendum sufficiente, *ei* superfluum sit, supra vero desideretur verbum aliquod, quo ὅτι reddatur, librarii errore *ei* fortasse hoc loco positum est, quod post *qeþun* erat ponendum, cf. ad M. ix, 16. — *taiknins*] Ulf. c. codd. ° τούτων.

vii, 32. *þan*] autem, ° gr. — *inuhsanaidedun*] de *uh* ita inter compositorum verborum partes posito vid. ad Mc. xiv, 44, quod autem illa enclitica pro *zai* ponitur, de eo cf. ad Mc. ii, 11. — *andbahtans*] gr. post *gudjans*.

vii, 33. *leitila*] J. St. ✕ *leitil*. — *þan*] tum, ° gr. omn.

vii, 34. *maguþ*] J. St. ✕ *majup*.

vii, 35. *skuli*] St. ✕ *shuli*.

du sis misso. wadre sa skuli gaggan. þei veis ni bigitaima ina. nibai in distahein þiudo skuli gaggan
 36 jah laisjan þiudos. wa sijai þata vaurd. þatei qaþ. sokeiþ mik jah ni bigitiþ. jah þarei im ik. jus ni
 37 maguþ qiman. iþ in spedistin daga þamma mikilin dulþais stoþ iesus jah hropida qiþands. jabai wana
 38 þaursjai. gaggai du mis jah driggkai. saei galaubeiþ du mis. svasve gaþ gameleins. awos us vamba;
 39 is rinnand vatins libandins. þatuh þan qaþ bi abman. þanei skuldedun niman þai galaubjandans du
 40 imma. uute ni nauþpanuh vas ahma sa veiha ana im. uute iesus nauþpanuh ni hauhiþs vas. nana-
 41 gai þan þizos manageins hausjandans þize vaurde qeþun. sa ist bi sunjai sa praufetes. sumaih qeþun.
 42 sa ist xristus. sumaih qeþun. ibai þu us galeilaa xristus qimiþ. niu gameleins qaþ. þatei us fraiva
 43 daveidis jah us beþlaihaim veihsa. þarei vas daveid. xristus qimiþ. þanuh missaqiss in þizai mana-
 44, 45 gein varþ bi ina. sumaih þan ize vildedun fahan ina. akei ni ainshun uslagida ana ina handuns. gali-
 þun þan þai andbahtos du þaim auhumistam gudjam jah fareisaium. þaruh qeþun du im jainai. duwe
 46, 47 ni attauhuþ ina. andhofun þai andbahtos. ni wanhun aiv rodida manna svasve sa manna. andhofun
 48 þan im þai fareisaieis. ibai jah jus afairzidai sijuþ. sai jau ainshun þize reike galaubidedi imma aiþ-
 49, 50 þau fareisaie. alja so managei. þaiei ni kunnun vitoþ. fraqiþanai sind. qaþ nikaudemus du im. saei
 51 atiddja du imma in naht sums visands izei. ibai vitoþ unsar stojiþ mannan. nibai faurþis hauseiþ
 52 fram imma jah uskunnaþ. wa taujai. andhofun jah qeþun du imma. ibai jah þu us galeilaa is. usso-
 viii, 12 kei jah saiw þatei praufetus us galeilaa ni urreisþ. aftra du im iesus rodida qaþuh. ik im liuhaþ
 13 manasedais. saei laisteiþ mik. ni gaggiþ in riqiza ak habaiþ liuhaþ libainais. þanuh qeþun du imma
 14 þai fareisaieis. þu bi þuk silban veitvodeis. so veitvodiþa þeina nist sunjeina. andhof iesus jah qaþ
 du im. jah jabai ik veitvodja bi mik silban. sunja ist so veitvodiþa meina. uute vait. waþro qam jah
 15 waþ galeiþa. iþ jus ni vituþ. waþro qima aiþþau waþ galeiþa. jus bi leika stojiþ. iþ ik ni stoja ain-
 16 nohun. aþþan jabai stoja ik. staua meina sunjeina ist. uute ains ni im. ak ik jah saei sandida mik

INTERPRETATIO.

Invicem : quo hic debeat ire, ut nos non inveniamus eum, nisi in dispersionem gentium debeat ire et docere gentes? 36. Quid sit hoc verbum, quod dixit : quæritis me et non invenitis, et ubi sum ego, vos non potestis venire. 37. Verum in ultimo die hoc magno festi stetit Iesus et clamavit dicens : si quis sitiit, eat ad me et bibat. 38. Qui credit ad me, sicut dixit scriptura, fluvii e ventre ejus fluunt aquæ viventis. 39. Hoc vero dixit de spiritu, quem debuerunt accipere hi credentes ad eum, nam non adhuc fuit spiritus hic sanctus super iis, nam Iesus adhuc non exaltatus fuit. 40. Multi autem hujus turbæ audientes hæc verba dixerunt : hic est in veritate hic profeta ; 41. alii dixerunt : hic est Christus ; alii dixerunt : num e Galilæa Christus venit? 42. Nonne scriptura dixit, quod e semine Davidis et ex Bethlehem oppido, ubi fuit David, Christus venit? 43. Tunc dissensio in hac turba facta-est de eo. 44. Quidam autem eorum voluerunt capere eum, sed non ullus imposuit in eum manus. 45. Iverunt autem hi ministri ad hos summos sacerdotes et Farisæos ; tunc dixerunt ad eos illi : cur non adduxistis eum? 46. Responderunt hi ministri : non ullo ævo locutus-est homo sicut hic homo. 47. Responderunt autem iis hi Farisæi : num etiam vos seducti estis? 48. Ecce an unus horum principum crederet ei aut Farisæorum ; 49. sed hæc turba, qui non norunt legem, maledicti sunt. 50. Dixit Nicodemus ad eos, qui adiit ad eum in nocte, quidam existens eorum : 51. num lex nostra judicat hominem, nisi antea audit ab eo, et agnoscit quid faciat? 52. Responderunt et dixerunt ad eum : num etiam tu e Galilæa es? exquire et vide, quod profeta e Galilæa non exurgit. viii, 12. Rursus ad eos Iesus locutus-est dixitque : ego sum lux mundi, qui sequitur me, non it in tenebris, sed habet lucem vitæ. 13. Itaque dixerunt ad eum hi Farisæi : tu de te ipso testaris, hoc testimonium tuum non est verum. 14. Respondit Iesus et dixit ad eos : etiam si ego testor de me ipso, verum est hoc testimonium meum, nam scio unde veni, et quo eo ; verum vos non scitis, unde venio, aut quo eo. 15. Vos secundum carnem judicatis, verum ego non judico quemquam. 16. At si judico ego, judicium meum verum est nam

ANNOTATIONES.

vii, 39. sa] hic, ° gr. omn. — ana im] super iis, ° gr.
 vii, 40. þize vaurde] hæc verba, gr. τὸν λόγον; Ulf.
 c. codd. iis consentit, qui τῶν λόγων τούτων legunt.
 vii, 41. sumaih] sec. alii (autem), Ulf. fortasse c.
 codd. οὐ δὲ legit. — þu] sic cod. Arg., pro eo pro-
 nomine sine sensu posito B. coniecit þau, quam
 conjecturam lh. repetiit. Si nudo ibai Ulf. usus esset,
 nemo quidquam desideraret, nam μή γάρ Cor. I, xi,
 22 eodem significatu positum Goth. solo ibai reddi-
 dit; cum autem addatur, nec tamen illud þu sensus
 patitur, emendatione opus est : quid probabilius
 illorum virorum conjectura sit, ipsi invenire non po-
 tuimus, cf. Cor. I, xv, 29 sq.
 vii, 44-52. Hi versus maximam partem etiam in
 Skeir. p. 31 sqq. (51 sq.) leguntur.
 vii, 44. ize vildedun] ° gr. — ni] St. ✕ nih.
 vii, 45. auhumistam] Z. ✕ auhumistan.
 vii, 46. andhofun] Skeir. c. codd. þan (autem) ad-
 dit. — andbahtos] Skeir + qiþandans þatei addit,
 quod nullus gr. agnoscit, cf. ad M. v, 8. — aiv] Ulf.
 c. cod. 7 ap. Mi. ° οὐτως.
 vii, 47. sijuþ] Skeir. siuþ
 vii, 48. sai jau] ecce au = μή. — aiþþau] Z. ✕

aiþþan; cæterum Skeir. addit þize.

vii, 49. so] Z. ✕ sa.

vii, 50. du imma] gr. post nahit. — izei] J. St. + ize.

vii, 51. mannan] J. St. ✕ manna. — faurþis] gr.
 post imma. — uskunnaþ] vid. ad vs. 17.

vii, 52. jah qeþun] et dixerunt, Skeir. qiþandans
 (dicentes), omissis quæ sequuntur du imma contra
 omn. gr. auctoritatem. — urreisþ] post hoc verbum
 J. St. addunt jah et deinde signum lacunæ ponunt.
 In cod. autem Arg. nec vocolæ jah nec alius omis-
 sionis vestigium apparet, nam Goth. c. permultis
 codd. et verss. versum ultimum hujus capitis et pe-
 ricopam de adultera (viii, 1-11) omittit; posterior
 igitur manus in cod. ad viii, 12 hæc adscripsit : cap.
 viii Ioan. Iterum ergo Iesus locutus est eis dicens :
 Ego sum lux mundi. Quod hic præcedit initium capi-
 tis omissum est, uti et illud præcedens : Et profectus
 est unusquisque in domum suam.

viii, 12. aftra] Ulf. c. verss. ° οὐν. — du im] gr.
 post iesus.

viii, 15. iþ] verum, ° gr.

viii, 16. aþþan] Ulf. c. codd. ° δὲ, aþþan enim =
 græco καί, uti L. vi, 32.

17, 18 *atta. jah þan in vitoda izvaramma gameliþ ist. þatei tvaddje manno veitvodiþa sunja ist. ik im. saei*
 19 *veitvodiþa bi mik silban. jah veitvodeiþ bi mik saei sandida mik atta. qeþun þan du imma. war ist sa*
atta þeins. andhof iesus. ni mik kunnuþ nih attan meinana. iþ mik kunþedeiþ. jah þau attan meinana
 20 *kunþedeiþ. þo vaurda rodida in gazaufylakio laisjands in alþ. jah ainshun ni faifah ina. unte nauh-*
 21 *þanuh ni qam weila is. þanuh qaþ aftra du im iesus. ik galeiþa jah sokeiþ mik jah i fravaurhtai iz-*
 22 *varai gadauþniþ. þadei ik gagga. jus ni maguþ qiman. qeþun þan iudaieis. nibai usqimai sis silbin.*
 23 *ei qiþiþ. þadei ik gagga. jus ni maguþ qiman. jah qaþ du im iesus. jus us þaim dalaþro sijþ. iþ ik*
 24 *us þaim iupaþro im. jus us þamma fairwau sijþ. iþ ik ni im us þamma fairwau. qaþ nu izvis. þa-*
tei gadauþniþ in fravaurhtim izvaraim. jabai auk ni galaubeiþ þatei ik im. gadauþniþ in fravaurh-
 25 *tim izvaraim. þaruh qeþun du imma. þu was is. jah qaþ du im iesus. anastodeins. þatei jah rodja*
 26 *du izvis. manag skal bi izvis rodjan jah stojan. akei saei sandida mik sunjeins ist. jah ik. þatei hau-*
 27, 28 *sida at imma. þata rodja in þamma fairwau. ni froþun þatei attan im qaþ. qaþuh þan du im iesus.*
þan ushauheiþ þana sunu mans. þanuh uskunnaiþ þatei ik im jah af mis silbin tauja ni vailt ak
 29 *svasve laisida mik atta meins. þata rodja. jah saei sandida mik miþ mis ist. ni bilaiþ mis ainamma*
 30 *atta. unte ik þatei leikaiþ imma tauja sinteino. þata imma rodjandin managai galaubidedun imma.*
 31 *þanuh qaþ iesus du þaim galaubjandam sis iudaium. jaba jus gastand þ in vaurda meinamma. bi sunjai*
 32, 33 *siponjos meinai sijþ. jah uskunnaiþ sunja jah so sunja frijans izvis briggiþ. andhofun imma. fraiv*
abrahamis sijum jah ni manshun skalkinodedun aiv wanhun. waiva þu qiþis. þatei frijai vairþiþ.
 34, 35 *andhof im iesus. amen amen qiþa izvis þatei wazuh saei taujiþ fravaurht. skalks ist fravaurhtai. sah*
 36 *þan skalks ni visiþ in garda du aiva. sunus visiþ du aiva. jabai nu sunus izvis frijans briggiþ. bi sun-*
 37 *jai frijai sijup. vaiþ þatei fraiv abrahamis sijup akei sokeiþ mis usqiman. unte vaurd mein ni gamot*
 38 *in izvis. ik þatei gasaw at attin meinamma rodja. jah jus þatei hausideduþ fram attin izvaramma tau-*
 39 *jiþ. andhofun jah qeþun du imma. atta unsar abraham ist. qaþ im iesus. iþ barna abrahamis veseiþ.*
 40 *vaurstva abrahamis tavidedeiþ. iþ nu sokeiþ nik usqiman mannan izvei sunja izvis rodida. þoei hau-*
 41 *sida fram gþa. þatuh abraham ni taida. jus taujiþ toja attins izvaris. þanuh qeþun imma. veis us*
 42 *horinassau ni sijum gabauranai. ainana attan aigum guþ. qaþ du im iesus. jabai guþ atta izvar vesi.*

INTERPRETATIO.

solus non sum, sed ego et qui misit me pater. 17. Et autem in præcepto vestro scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est. 18. Ego sum, qui testor de me ipso, et testatur de me, qui misit me, pater. 19. Dixērunt autem ad eum: ubi est hic pater tuus? Respondit Iesus: non me nostis neque patrem meum: si me nosceretis, etiam utique patrem meum nosceretis. 20. Hæc verba locutus est in gazofylacio docens in templo et ullus non cepit eum, nam adhuc non venit hora ejus. 21. Tunc dixit rursus ad eos Iesus: ego eo, et quæritis me et in peccato vestro morimini; quo ego eo, vos non potestis venire. 22. Dixērunt autem Judæi: ne occidat se ipsum, quod dicit, quo ego eo, vos non potestis venire. 23. Et dixit ad eos Iesus: vos ex his deorsum estis; verum ego ex his superne sum, vos ex hoc mundo estis, verum ego non sum ex hoc mundo. 24. Dixi jam vobis, quod morimini in peccatis vestris, si enim non creditis, quod ego sum, morimini in peccatis vestris. 25. Tunc dixerunt ad eum: tu quis es? Et dixit ad eos Iesus: principium, quod etiam loquor ad vos. 26. Multum debeo de vobis loqui et judicare, sed qui misit me verus est, et ego. quod audivi apud eum, hoc loquor in hoc mundo. 27. Non intellexerunt, quod patrem iis dixit. 28. Dixit autem ad eos Iesus: cum exaltatis hunc filium hominis, tunc cognoscitis, quod ego sum et a me ipso facio non quidquam, sed sicut docuit me pater meus, hoc loquor. 29. Et qui misit me, cum me est; non reliquit me solum pater, nam ego, quod placet ei, facio semper. 30. Hoc eo loquente multi crediderunt ei. 31. Tunc dixit Iesus ad hos credentes sibi Iudæis: si vos statis in verbo meo, in veritate discipuli mei estis 32. et cognoscitis veritatem, et hæc veritas liberos vos reddit. 33. Responderunt ei: semen Abrahami sumus et non homini servivimus ævo ullo, quomodo tu dicis, quod liberi sumus? 34. Respondit iis Iesus: amen, amen dico vobis, quod quisque qui facit peccatum, servus est peccato; 35. hic autem servus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. 36. Si igitur filius vos liberos reddit, in veritate liberi estis. 37. Scio, quod semen Abrahami estis, sed quæritis me occidere, quia verbum meum non capit in vobis. 38. Ego quod vidi apud patrem meum, loquor, et vos quod audivistis a patre vestro, facitis. 39. Responderunt et dixerunt ad eum: pater noster Abraham est. Dixit iis Iesus: si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis; 40. verum nunc quæritis me occidere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo; hoc Abraham non fecit. 41. Vos facitis opera patris vestri. Tunc dixerunt ei: nos e fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus Deum. 42. Dixit ad eos Iesus: si Deus pater vester esset,

ANNOTATIONES.

viii, 19. *nih*] St. + *ni*. — *jah þau*] J. ✕ *jct.*, St. ✕ *jah þan*; cæterum *þau* gr. omn. post *kunþedeiþ*.

viii, 23. *iesus*] Iesus, ° gr. omn. — *iþ*] utr. verum, ° gr. omn., vid. ad vi, 58. — *þaim*] sec., St. ✕ *þain*. — *iupaþro*] Z. uti semper ✕ *jupaþro*.

viii, 25. *anastodeins*] gr. omn. τὴν ἀρχὴν, quod cum ab initio significare inter omnes constet, Ulf. autem convertat, tanquam Iesus responderit, se principium esse, sine dubio erravit ille cum versionibus et patribus latinis, qui eodem modo τὴν ἀρχὴν acceperunt, vid. Griesb.

viii, 26. *rodja*] loquor, gr. λέγω, Ulf. c. codd. λαλῶ

legisse videtur, nam huic græco verbo *rodjan* omnibus fere locis respondere solet; idem statuimus de vs. 45.

viii, 31. *gastandiþ*] St. ✕ *gastandit*.

viii, 34. *fravaurhtai*] B. Z. + *fravaurhtais*; frequentissimus est usus dativi a substantivis pendentis, vide de multis locis Mc. ii, 28 *frauja ist sa sunus mans jah þamma sabbato*, cf. ad J. ix, 28.

viii, 38. *gasaw*] St. ✕ *gasah*. — *jus*] Ulf. c. codd. ° οὐν.

viii, 42. *urrann*] Z. ✕ *urran*. — *ni*] non ° gr. omn., offendit ea particula præcedente *nih* eo magis, quod

- friodedeiþ þau mik. unte ik fram guþa urrann jah qam. nih þan auk fram mis silbia ni qam. ak is
 43, 44 mik insandida. duwe maþlein meina ni kunnuþ. unte ni maguþ hausjan vaurd mein. jus us attin dia-
 baulau sijub jah lustuns þis attins izvaris vileiþ taujan. jains manamaurþrja vas fram frumisja jah
 in sunjai ni gastuþ. unte nist sunja in imma. þan rodeiþ liugn. us seinaim rodeiþ. unte liugnja ist
 45, 46 jah atta is. ip ik þatei sunja rodida. ni galanbeip mis. was izvara gazakiþ mik bi fravaurht. þande
 47 sunja qiþa. duwe ni galaubeip mis. sa visands us guþa vaurda guþs hauseiþ. duþe jus ni hauseiþ.
 48 unte us guþa ni sijub. andhofun þan þai iudaeis jah qeþun du imma. niu vaila qiþam veis þatei sa-
 49 mareites is þu jah unhulpon habais. andhof iesus. ik unhulpon ni haba ak svera attan meinana. jah
 50, 51 jus unsveriþ mik. ik ni sokja hauhein meina. ist saei sokeiþ jah stojþ. amen amen qiþa izvis. jabai
 52 was vaurd mein fastaiþ. dauþu ni gasaiwiþ aiva dage. þanuh qeþun du imma þai iudaeis nu. uskunþe-
 dum þatei unhulpon habais. abraham gadauþnoda jah praufeteis. jah þu qiþis. jabai was mein vaurd
 53 fastai. ni kausjai dauþau aiva dage. ibai þu maiza is attin unsaramma abrahama. saei gadauþnoda. jah
 54 praufeteis gadauþnodedun. wana þuk silban taujis þu. andhof iesus. jabai ik hauhja mik silban. so
 hauheins meina ni vaihts ist. ist atta meins. saei hauheiþ mik. þanei jus qiþiþ þatei guþ unsar ist.
 55 jah ni kunnuþ ina. ip ik kann ina. jah jabai qeþjau þatei ni kunnjau ina. sijau galeiks izvis liugnja.
 56 ak kann ina jah vaurd is fasta. abraham atta izvar sifaida. ei gasewi dag meinana. jah gasaw jah
 57, 58 faginoda. þanuh qeþun þai iudaeis du imma. simstiguns jere nauh ni habais jah abraham sawt. qap
 59 im iesus. amen amen qiþa izvis. faurþizei abraham vaurþi. ik im. þanuh nemun stainans. ei vaur-
 peina ana ina. ip iesus þan gafalh sik jah usiddja us alh usleiþands þairh midjans ins jah warboda sva.
 ix, 1, 2 jah þairhgaggands gaumida mann blinainma us gabaurþat. þaruh frehun ina siponjos is qiþandans.
 3 rabbei. was fravaurhta. sau þau fadrein is. ei blinds gabaurans varþ. andhof iesus. nih sa fravaurhta
 4 nih fadrein is. ak ei bairhta vaurþeina vaurstva guþs ana imma. ik skal vaurkjan vaurstva þis sand-

INTERPRETATIO.

amaretis utique me, quia ego a Deo exii et veni, neque autem enim a me ipso non veni, sed is me misit. 43. Cur loquelam meam non noscitis? quia non potestis audire verbum meum. 44. Vos e patre diabolo estis et desideria hujus patris vestri vultis facere; ille homicida fuit ab initio et in veritate non stetit; nam non-est veritas in eo; cum loquitur mendacium, de suis loquitur, nam mendax est et pater ejus. 45. Verum ego, quod veritatem locutus-sum, non creditis mihi. 46. Quis vestrum increpat me ob peccatum? Dum veritatem dico, cur non creditis mihi? 47. Hic existens e Deo verba Dei audit; ideo vos non audistis, nam e Deo non estis. 48. Responderunt autem hi ludæi et dixerunt ad eum: nonne bene dicimus nos, quod Samarita es tu et dæmonem habes? 49. Respondit Iesus: ego dæmonem non habeo, sed honoro patrem meum, et vos inhonoratis me. 50. Ego non quæro gloriam meam; est qui quærit et judicat. 51. Amen, amen dico vobis, si quis verbum meum servat, mortem non videt ævo dierum. 52. Tunc dixerunt ad eum hi ludæi: nunc cognovimus, quod dæmonem habes; Abraham mortuus-est et profetæ, et tu dicis: si quis meum verbum servet, non gustet mortem ævo dierum. 53. Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est, et profetæ mortui sunt? Quem te ipsum facis tu? 54. Respondit Iesus: si ego exalto me ipsum, hæc gloria mea non quidquam est; est pater meus, qui exaltat me, quem vos dicitis, quod Deus noster est. 55. Et non noscitis eum: verum ego nosco eum, et si dicerem, quod non noscam eum, sim similis vobis mendax. Sed nosco eum et verbum ejus servo. 56. Abraham pater vester exultavit, quod videret diem meum, et vidit et gavisus-est. 57. Tunc dixerunt hi ludæi ad eum: quinquaginta annorum adhuc non habes et Abraham vidisti? 58. Dixit Iis Iesus: amen, amen dico vobis: antequam Abraham fieret, ego sum. 59. Tunc sustulerunt lapides, ut jacerent in eum; verum Iesus tum abscondidit se et exiit e templo abiens per medios eos et præterit sic. ix, 1. Et transiens observavit hominem cæcum a nativitate. 2. Tunc interrogarunt eum discipuli ejus dicentes: rabbi, quis peccavit, hicne an parentes ejus, ut cæcus natus fieret? 3. Respondit Iesus: neque hic peccavit, neque parentes ejus; sed ut manifesta fierent opera Dei in eo. 4. Ego debeo facere opera hujus

ANNOTATIONES.

Goth. græcorum morem negationes cumulandi imitari non solet, h. l. autem in nullo gr. duæ negationes apparent. Cum gr. aliquoties fecit, vid. infra ix, 33; xvi, 24; M. xxvii, 14; Mc. vii, 12; L. ix, 36. Cum nostro loco, ubi altera negatio temere additur, comparari potest formula ni þanaseiþsni = οὐκίτι J. xvi, 24; Cor. ii, v, 16.

viii, 45. mein] J. St. ✕ meins.

viii, 44. manamaurþrja] sic cod. Arg.; editt. ✕ mannamaurþrja; cf. manaseds.

viii, 45. rodida] locutus sum, gr. omn. λαλῶ (vid. ad vs. 26); cf. ad L. x, 19.

viii, 46. duwe] Ulf. c. codd. ° δυεϊς.

viii, 48. þan] autem ° gr. — qiþam] St. ✕ qiþan.

viii, 50. ik] Ulf. c. codd. ° δέ.

viii, 51] aiva dage] St. ✕ jct., sic vs. 52 cum J.; cæterum dage (dierum) ° gr. omn. uti etiam vs. seq.

viii, 52. mein vaurd] ¶ gr. omn. — aiva dage] vid. ad vs. 51. — dauþau] vid. ad Luc. ix, 27.

viii, 53. þu] tu, ° gr.

viii, 54. unsar] noster, gr. ὁμῶν.

viii, 55. kunnjau] J. St. b. ✕ kunnjau.

viii, 58. im] J. St. ✕ imma.

viii, 59. þan] tum, ° gr. omn. — usleiþands — sva] abiens — sic, ° gr.

ix, 2. sau þau] J. St. ✕ sa uþþau. — blinds] sic cod. Arg.; Hz. ✕ blins.

ix, 4. þa..ei] editt. ✕ þatei; quid in cod. Arg. scriptum fuerit, cognosci non potest, cum inter þa et ei pars membranæ exesa sit, spatium autem tantum est, ut duas litteras capere posse videatur, quarum alterius post a veligium d, alterius ante e aut m aut n aut similis cujusdam relictum est. Itaque quamquam þatei et þarei, quas conjecturas Z. proposuit, quia neque ita spatium expleatur, neque utrumque verbum illud græco ὅτι satis accommodatum sit, rectas esse negamus, tamen e tota gothicorum verborum copia nullum invenimus quod reponi mereatur. Unum quod cum quadam probabilitate conjeceris, est þandei, pro quo librarius litteris negligenter transpositis þadnei scripsisse putandus est, sic quidem Mc. xiv, 13 gaggast pro gaggats scripserat. — u manna] St. ✕ meinamma.

5 jandins mik. unte dags ist. qimiþ nahts. þa..ei ni manna mag vaurkjan. þan in þamma fairwau Im.
 6 liuhaf im þis faiswaus. þata qibands gaspaiv dalaþ jah gavaurhta fani us þamma spauskuldra jah
 7 gasmait imma ana augona þata fani þamma blindin jah qaf du imma. gagg þvahan in svumsl siloa-
 8 mis. þatei gaskeirjada insandifs. galaif jah afþvoh jah qam saiwands. þanuh garaznans jah þai
 9 saiwandans ina saurþis þatei is bidagva vas qeþun. niu sa ist. saei sat aihtronds. sumaih qeþun.
 10 þatei sa ist. sumaih þatei galeiks þamma ist. ip is qaf. þatei ik im. þanuh qeþun du imma. waiva
 11 usl knodedun þus þo augona. andhof jains jah qaf. manna hailans iesus fani gavaurhta jah bismait
 mis augona jah qaf mis. gagg afþvahan in þata svumsl siloamis. ip ik galaif jah biþvahands ussaw.
 12, 13 qeþun þan du imma, war ist sa. ip is qaf. ni vait. galiuhand ina du fareisaium þana saei vas
 14, 15 blinds. vasuh þan sabbato. þan þata fani gavaurhta iesus jah uslauk imma augona. astra þan
 frebun ina jah þai fareisais. waiva ussaw. ip is qaf jah þaim. fani galagida mis ana augona jah
 16 afþvoh jah saiwa. qeþun þan sumai þize fareisai. sa manna nist fram guþa. þande sabbate daga
 ni vitaiþ. sumaih qeþun. waiva mag manna fravaurhts svaleikos taiknins taujan. jah missaqiss
 17 varþ miþ im. qeþunuh du þamma saurþis blindin astra. þu wa qipis bi þana ei uslauk þus augona.
 18 ip is qafuh. þatei praufetus ist. ni galaubidedun þan iudais bi ina. þatei is blinds vesi jah
 19 ussewi. unte atvopidedun þans fadrein is þis ussaiwandans. jah frebun ins qibandans. sau ist
 20 sa sunus izvar. þanei jus qibiþ þatei blinds gabaurans vaurþi. waiva nu saiwiþ. andhofun þan
 21 im þai fadrein is jah qeþun. vitum þatei sa ist sunus unsar jah þatei blinds gabaurans varþ. ip
 waiva nu saiwiþ. ni vitum. afþiau was uslauk imma þo augona. veis ni vitum. silba usvahsans
 22 ist. ina fraihniþ. silba bi sik rodjai. þata qeþun þai fadrein is. unte ohtedun sis iudaiuns. juþan
 23 auk gaeþun sis iudais. ei jabai was ina andhaihaiti xristu. utana synagogais vairþai. dulibe
 24 þai berusjos is qeþun. þatei usvahsans ist. silban fraihniþ. atvopidedun þan anþamma sinþa
 þana mannan. saei vas blinds. jah qeþun du imma. gif hauhein guþa. veis vitum þatei sa manna
 25 fravaurhts is þanuh andhof jains. jabai fravaurhts i-t. ik ni vait. þat-ain vait ei blinds vas ip nu saiwa.

INTERPRETATIO.

mittentis me, dum dies est; venit nox, cum non homo potest operari. 5. Dum in hoc mundo sum, lux sum hujus mundi. 6. Hoc dicens sputit humum et fecit lutum ex hoc sputo et linivit ei in oculos hoc lutum huic caeco 7. et dixit ad eum: vade lavare in natatorium Siloamis, quod interpretatur: missus; ivit et abluit et venit videns. 8. Tunc vicini et hi videntes eum antea, quod is mendicus fuit, dixerunt: nonne hic est, qui sedit mendicans? 9. Quidam dixerunt, quod hic est; quidam quod similis huic est; verum is dixit, quod ego sum. 10. Tunc dixerunt ad eum: quomodo aperti sunt tibi hi oculos? 11. Respondit ille et dixit: homo, vocatus Iesus, lutum fecit et unxit mihi oculos et dixit mihi: vade abluere in hoc natatorium Siloamis; verum ego ivi et lavans vidi. 12. Dixerunt autem ad eum: ubi est hic? Verum is dixit: non scio. 13. Adducunt eum ad Farisaeos hunc, qui fuit caecus. 14. Fuit autem sabbatum, cum hoc lutum fecit Iesus et aperuit ei oculos. 15. Rursus autem interrogarunt eum etiam hi Farisaei, quomodo vidit. Verum is dixit etiam his: lutum posuit mihi ad oculos et abluvi et video. 16. Dixerunt autem quidam horum Farisaeorum: hic homo non est a Deo, quia sabbatorum diem non observat; quidam dixerunt: quomodo potest homo peccator talia signa facere? Et dissensio facta est inter eos. 17. Dixerunt ad hunc antea caecum rursus: tu, quid dicis de hoc, quod recluserit tibi oculos? Verum is dixit, quod profeta est. 18. Non crediderunt autem Iudaei de eo, quod is caecus esset et videret, donec advocarunt hos parentes ejus, hujus videntis. 19. Et interrogarunt eos dicentes: hicne est hic filius vester, quem vos dicitis, quod caecus natus fieret? quomodo nunc videt? 20. Responderunt autem iis hi parentes ejus et dixerunt: scimus, quod hic est filius noster et quod caecus natus fuit; 21. verum quomodo nunc videt, non scimus, aut quis aperuit ei hos oculos, nos non scimus; ipse adultus est, eum interrogate, ipse de se loquatur! 22. Hoc dixerunt hi parentes ejus; nam timebant sibi Iudaeos, jam enim dixerunt apud se Iudaei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagoga fiat. 23. Itaque hi parentes ejus dixerunt, quod adultus est, ipsum interrogate! 24. Advocarunt autem altera vice hunc hominem, qui fuit caecus, et dixerunt ad eum: da gloriam Deo! Nos scimus, quod hic homo peccator est. 25. Tunc respondit ille: si peccator est, ego non scio; hoc-

ANNOTATIONES.

ix, 6, imma] ei, ° gr. — ana augona] gr. omn., qui habent, post fani ponunt. — blindin] J. St. ✕ blindis.

ix, 7. þvahan] lavare, gr. omn. ῥίψαι, imperativum medii, sic Gothus alterum imperativum ἄσυνδέτως alteri adjunctum per infinitivum saepius reddidit, vid. M. v, 24 gagg gasibjon. Mc. i, 44. cf. L. xviii, 22; J. x, 21. — galaif] Ulf. c. codd. ° οὖν.

ix, 8. is] is, ° gr. omn.

ix, 9. sumaih] sec., J. St. ✕ sumai — ip] verum, ° gr.

ix, 10. þo] J. St. B. ° ✕, forsitan quia in cod. Arg. supra est scriptum, sed prima manus scripsit.

ix, 11. afþvahan] abluere, gr. ζαί ῥίψαι et post siloamis quidem; Ulf. cum iis codd., qui ῥίψαι post ὕπαγε legunt; caeterum vide ad vs. 7. — in þata svumsl siloamis] in hoc natatorium Siloamis, gr. εἰς τὸν Σιλωάμ. — ik] ego, ° gr. omn.

ix, 12. ip is] verum is, ° gr. omn.

ix, 13. galiuhand] St. ✕ ga'juhmd. — saei] Ulf. ° ποτί.

ix, 15. fareisais] sic cod. Arg.; J. St. Hz. ✕ fareisais. — jah] sec. etiam, ° gr. omn.

ix, 16. sumai] gr. omn. post fareisai.

ix, 17. saurþis] ante, Ulf. c. cod. H ap. Mi. ποτί legit.

ix, 18. is] pr. is, ° gr. omn.

ix, 19. nu] nunc, qua particula cum graecum ἄρτι redditum esse videatur, vid. M. ix, 18; J. ix, 25; xvi, 12 (cf. ix, 21), Ulf. οὖν omisit.

ix, 20. þan] autem, ° gr.; caeterum Ulf. c. codd. aliis δέ, an cum aliis οὖν legerit, cum þan utrique particulae respondeat, certo dici non potest.

ix, 22. utana synagogais] J. St. ✕ jct. — vair þai] sic cod. Arg.; J. B. ✕ var þai.

ix, 25. jains] Ulf. c. codd. ° ζαί εἶπεν — ik] ego, ° gr. omn. — þat-ain] hoc unum, gr. omn. ἐν. sic Rom. ix, 10; Cor. ii, viii, 19; Gal. iii, 2 (quo loco = τοῦτο μόνον), cf. Skeir. 58, 23. Caeterum de þat-ain pro þata ain scripto cf. ad x, 15; caveas autem cum þatainei confundas, quod verum adverbium

26, 27 þanuh qeþun astra. wa gatavida þus. waiva uslauk þus augona. andhof im. qaþ Izvis ju jah ni haus-
 28 deduþ. wa aftra vileiþ hausjan. ibai jah jus vileiþ þanuna siponjos vairþan. þanuh lailoun imma jah
 29 qeþun. þu is siponeis þamma. iþ veis moses siponjos sijum. veis vitum þatei du mose rodida guþ. iþ
 30 þana ni kunnun waþro ist. andhof sa manna jah qaþ du im. auk in þamma sildaleik ist þatei jus ni
 31 vituþ waþro ist. jah uslauk mis augona. vitumuh þan þatei guþ fravaurhtaim ni andhauseiþ. ak jabai
 32 was guþblostreis ist jah viljan is taujiþ. þamma hauseiþ. fram aiva ni galausiþ vas þatei usluþ was
 33, 34 augona blindamma gabauranamma. nih vesi sa fram guþa. ni mahtedi taujan ni vaiht. andhofun jah
 qeþun du imma. in fravaurhtim þu gabaurans varst alls jah þu laiseis unsis. jah usvaupun imma ut.
 35 hausida iesus þatei usvaupun imma ut jah bigat ina qaþuh du imma. þu gaulaubeis du sunau guþs.
 36, 37 andhof jains jah qaþ. an was ist. frauja. ei galaubjau du imma. qaþ þan imma iesus. jah gasawt ina
 38, 39 jah saei rodeiþ miþ þus. sa ist. iþ is qaþuh. galaubja. frauja. jah invait ina. jah qaþ iesus. du stauai
 40 ik in þamma fairwau qam. ei þai unsaiwandans saiwaina jah þai saiwandans blindai vairþaina. jah
 hausidedun þize fareisaie sumai þata þai visandans miþ imma jah qeþun du imma. ibai jah veis
 41 blindai sijum, qaþ im iesus. iþ blindai veseiþ. ni þau habaidedeiþ fravaurhtais. iþ nu qiþiþ. þatei
 x, 1 gasaiwam. eiþan fravaurhts izvara þairhvisiþ. amen amen qiþa izvis. saei inn ni atgaggiþ þairh daur
 2 in gardan lambe ak steigiþ aljaþro. sah hlistus ist jah vadedja. iþ sa inngaggands þairh daur bairdeis
 3 ist lambe. þammuh dauravards usluþ. jah þo lamba stibnai is hausjand. jah þo svesona lamba
 4 haitiþ bi namin. jah ustiuhþ þo. jah þin þo svenosa ustiuhþ. faura im gagg þ. jah þo lamba ina
 5 laistjand. unte kunnun stibna is. iþ framþjana ni laistjand ak þliuhand faura imma. unte ni kun-
 6 nun þize framþjane stibna. þo gajukon qaþ im iesus. iþ jainai ni froþun. wa vas. þatei rodida du
 7 8 im. þanuh qaþ aftra du im iesus. amen amen qiþa izvis. þatei ik im daur þize lambe. allai sva

INTERPRETATIO.

unum scio, quod cæcus fui, verum nunc video. 26. Tunc dixerunt rursus : quid fecit tibi, quomodo reclusit tibi oculos? 27. Respondit iis : dixi vobis jam et non audivistis, quid iterum vultis audire? num etiam vos vultis huic discipuli fieri? 28. Tunc deriserunt eum et dixerunt : tu es discipulus huic, verum nos Mosis discipuli sumus. 29. Nos scimus, quod ad Mosem locutus est Deus; verum hunc non noscimus, unde est. 30. Respondit hic homo et dixit ad eos : nam in hoc mirabile est, quod vos non scitis, unde est, et reclusit mihi oculos. 31. Scimus vero, quod Deus peccatores non exaudit, sed si quis probus est et voluntatem ejus facit, hunc audit. 32. Ab ævo non auditum fuit, quod recludit aliquis oculos cæco nato. 33. Nisi esset hic a Deo, non posset facere non quidquam. 34. Responderunt et dixerunt ad eum : in peccatis tu natus fuisti omnis et tu doces nos! Et ejecerunt eum foras. 35. Audivit Iesus, quod ejecerunt eum foras, et invenit eum dixitque ad eum : tu credisne ad filium Dei? 36. Respondit ille et dixit : an quis est, domine, ut credam ad eum? 37. Dixit autem ei Iesus : et vidisti eum et qui loquitur cum te, hic est. 38. Verum is dixit : credo, domine! Et adoravit eum. 39. Et dixit Iesus : ad iudicium ego in hunc mundum veni, ut hi non-videntes videant et hi videntes cæci fiant. 40. Et audiverunt horum Farisæorum quidam hoc hi existentes cum eo et dixerunt ad eum : num etiam nos cæci sumus? 41. Dixit iis Iesus : si cæci essetis, non utique haberetis peccatum; verum nunc dicitis, quod videmus; igitur peccatum vestrum permanet. x, 1. Amen, amen dico vobis, qui intro non adit per portam in stabulum ovium, sed scandit aliunde, hic fur est et maleficus; 2. verum hic iniens per portam pascor est ovium, 3. huic janitor recludit, et hæc oves vocem ejus audiunt, et has proprias oves vocat in nomine et educit has. 4. Et cum has proprias educit, ante eas vadit et hæc oves eum sequuntur, nam noscunt vocem ejus. 5. Verum alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo, nam non noscunt horum alienorum vocem. 6. Hanc parabolam dixit iis Iesus, verum illi non intellexerunt, quid fuit, quod locutus est ad eos. 7. Tunc dixit iterum ad eos Iesus : amen, amen dico vobis, quod ego sum porta harum ovium; 8. omnes tam multi quam vene-

ANNOTATIONES.

est, cum þat-ain substantivi vice fungatur. — vas iþ] sui verum, gr. ὄν; Goth. c. codd. ṛmun xai.

ix, 26. qeþun] Ulf. ° ᾠτῶ.

ix, 28. þanuh] tunc, ° gr. — moses] editores pro genitivi forma habent, quæ aliis locis mosezis est, vid. vii, 23; Mc. xii, 26; L. ii, 22; Cor. i, ix, 9; ii, iii, 7; sed cum Gothi discipulum esse alicui, non alicujus dicere soleant (vid. paulo ante siponeis þamma), aut Ulf. moses prodativo utitur aut librarius pro mose (v, 46; vii, 22; Mc. ix, 4; L. ix, 33 al.) per errorem moses scripsit. — siponjos sijum] ¶ gr. omu.

ix, 30. auk] notanda est particula insolita sede posita, cum enim post unum plurave verba enuntiatum locum suum habere soleat, nunc a principio ponitur, sic allis Marc. xii, 25; cf. de raihtis ad Rom. x, 18.

ix, 31. guþ fravaurhtaim] ¶ gr.

ix, 33. mahtedi] St. ✕ maþedi.

ix, 34. þu] S. ✕ tu.

ix, 35. gaulaubeis] sic cod. Arg.; editt. ✕ galau-
beis, vid. ad M. ix, 28.

ix, 36. an] particula interrogativa respondens græco xai in interrogatione ante pronomem collo-
cato, vid. ad L. iii, 10, pro quo Goth. aliis locis

jah quoque utitur, vid. Mc. x, 26; L. iii, 14; Cor. ii, ii, 2.

ix, 39. þamma] hunc, Sch. Ulfilam falso in iis numerat, qui τοῦτον emittunt.

ix, 40. sumai] quidam, ° gr. omu., additamen-
tum minus necessarium, cum genitivus fareisaie a
þai visandans pendeat.

ix, 41. qiþiþ] cod. Arg. ✕ qi|qiþiþ; sic librarius sæpius erravit, repetens easdem syllabas in diversis lineis, vid. ad M. v, 31 et L. i, 65; J. vii, 45 (ubi in Skeir. jai|jainai scribitur); sæpius id ei etiam in eadem linea accidit, vid. ad xii, 47; xiii, 13; Mc. x, 29; L. vi, 17; cf. ad Cor. ii, x, 12. — eiþan] sic recte jet. editt. e. Grim. III. 282, respondet enim simplici particule ὄν vel ὄστε; male igitur Cast. et Cor. i, ii, 27 et Mssm. Skeir. 41, 21; 43, 3; 46, 14; 47, 6 ei þan div. ediderunt.

x, 1. daur] St. ✕ dauk, sic vs. sq.

x, 2. daur] vid. ad vs. 1.

x, 3. stibnai] J. St. ✕ stibna.

x, 4. svesona] Ulf. ° πρόβατα.

x, 7. im] sec. J. ✕ am.

x, 8. sve] Ulf. c. codd. ° πρὸ ἐμοῦ.

9 managai sve qemun. þiubos sind jah vaidedjans. akei ni hausidedun im þo lamba. ik im þata dour.
 10 þairh mik jabai was inngaggiþ. ganisiþ jah inngaggiþ jah utgaggiþ jah vinja bigitiþ. þiubs ni qimiþ
 11 nibai ei stilai jah ufsneiþai jah fraqistjai. iþ ik qam ei libain aigeina jah managizo aigeina. ik im
 12 hairdeis gods. hairdeis sa goda saivala seina lagjiþ faur lamba. iþ asneis jah saei nist hairdeis.
 Þizei ni sind lamba svesa. gasaiwiþ vulf qimandan jah bileiþiþ þaim lambam jah þliuhiþ. jah sa
 13 vulfs fravilviþ þo jah distabjiþ þo lamba. iþ sa asneis afþliuhiþ. unte asneis ist jah ni kar-ist ina
 14, 15 þize lambe. ik im hairdeis sa goda jah kann meina jah kunnun mik þo meina. svasve kann mik
 16 atta jah ik kann attan jah saivala meina lagja faur þo lamba. jah anþara lamba aih. þoei ni sind
 þis avistris. jah þo skal briggan. jah stibnos meinaizos hausjand jah vairþand ain aveþi. aios
 17, 18 hairdeis. duþe-atta mik frijoþ. unte ik lagja saivala meina. ei aftra nimau þo. ni washun nimiþ
 þe af mis silbin. valdufni haba aflagjan þo jah valdufni haba aftra ninuan þo. þo anabusn nam at
 19, 20 attin meinamma. þanuh missaqiss aftra varþ miþ iudaium in þize vaurde. qeþunuh managai ize.
 21 unhuþon habaiþ jah dvalmoþ. wa þamma hauseiþ. sumaih qeþun. þo vaurda ni sind unhuþon
 22 habandins. ibai mag unhuþo blindaim augona uslukan. varþ þan inniujþa in iairusaulymai jah
 23, 24 vintrus vas. jah warboda iesus in alh in ubizvai saulaumonis. þanuh birunnun ina iudaieis jah
 25 qeþun du imma. und wasaivala unsara hahis. jabai þu sijais xristus. qiþ unsis andaugiba. andhof
 iesus. qaþ izvis. jah ni galaubeiþ. vaurstva þoei ik tauja in namin attins meinis. þo veitvodjand bi
 26, 27 mik. akei jus ni galaubeiþ. unte ni sijuþ lambe meinaize. svasve qaþ izvis. lamba meina stibnai meinai
 28 hausjand. jah ik kann þo. jalr laistjand mik. jah ik libain aiveimon giba im. jah ni fraqistnand aiv.
 29 jah ni fravilviþ washun þo us handau meinai. atta meins þatei fragaf mis. maizo allaim ist. jah ni aiv
 30, 31 ainshun mag fravilvan þo us handau attins meinis. ik jah atta meins ain siju. nemun aftra stainans þai

INTERPRETATIO.

runt, fures sunt et malefici; sed non audiverunt eos hæc oves. 9. Ego sum hæc porta, per me si quis init, valet et init et exit et pascuam invenit. 10. Fur non venit, nisi ut furetur et dissecet et perdat; verum ego veni, ut vitam habeant et plus habeant. 11. Ego sum pastor bonus, pastor hic bonus animam suam ponit pro ovibus; 12. verum mercenarius et qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem et relinquit has oves et fugit, et hic lupus arripit has et dissipat has oves. 13. Verum hic mercenarius aufugit, nam mercenarius est et non cura est ei harum ovium. 14. Ego sum pastor hic bonus et nosco meas et noscunt me hæc meæ, 15. sicut noscit me pater et ego nosco patrem et animam meam pono pro his ovibus. 16. Et alias oves habeo, quæ non sunt hujus ovilis, et has debeo ducere, et vocem meam audiunt et fiunt unum ovile; unus pastor. 17. Ideo pater me amat, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam hanc. 18. Non quisquam sumit hanc a me ipso, potestatem habeo deponere hanc et potestatem habeo iterum sumere hanc. Hoc præceptum accepi a patre meo. 19. Tunc dissensio iterum facta est inter ludæos ob hæc verba, 20. dixeruntque multi eorum: dæmonem habet et insanit; quid hunc auditis? 21. Quidam dixerunt: hæc verba non sunt dæmonem habentis, num potest dæmon cæcis oculos recludere? 22. Facta est autem innovatio in Ierusalyma et hiems fuit; 23. et ambulavit Iesus in templo in porticu Salomonis. 24. Tunc circumdederunt eum Iudæi et dixerunt ad eum: usque quid animam nostram tollis? si tu sis Christus, dic nobis palam. 25. Respondit Iesus: dixi vobis, et non creditis; opera, quæ ego facio in nomine patris mei, hæc testantur de me. 26. Sed vos non creditis, quia non estis ovium mearum, sicut dixi vobis. 27. Oves meæ vocem meam audiunt, et ego nosco has, et sequuntur me. 28. Et ego vitam æternam do iis, et non pereunt unquam, et non eripit quisquam has e manu mea. 29. Pater meus quod tradidit mihi, majus omnibus est, et non unquam ullus potest eripere has e manu patris mei. 30. Ego et pater meus unum sumus. 31. Sustulerunt iterum lapides hi

ANNOTATIONES.

x, 9. inngaggiþ] sec., St. ✕ ingaggiþ.
 x, 10. iþ] verum, ° gr. cf. ad vi, 58.
 x, 11. [saur] J. St. ✕ saura, sic etiam vs. 15.
 x, 12. þliuhiþ] St. ✕ tliuhiþ.
 x, 13. kar-ist] per elisionem pro kara ist (cf. xii, 6), sic þat - ist, þat-ain, nist pro þata ist, þata ain, ni ist; Ulf. omissio verbo substantivo sæpius kara solum ponit, vid. M. xxvii, 4; Mc. iv, 38; xii, 14.
 x, 14. kunnun—meina] noscunt—meæ, gr. γινώσκονται ὑπὸ τῶν ἐμῶν; cæterum J. St. ✕ kunnon.
 x, 15. [saur] vid. ad vs. 11.
 x, 16. þis avistris] sic cod. Arg.; J. ✕ þiza vistris, St. ✕ þisa vistris. — ain aveþi] J. St. B. probante Z. ✕ aina veþi; aveþi, quod jam lh. probavit rectum esse, nunc e Cor. I, ix, 7 cognoscitur; idemque locus Schulzium, qui Ulf. ἀλλή pro ποιμνῆ legisse adnotat, erroris arguit, ibi enim quoque aveþi = ποιμνῆ.
 x, 18. mis silbin] me ipso, pronum esset dicere, Ulf. c. codd. ἀλλ' — ἐμαυτοῦ omisisse, sed hoc non verum esse, mis silbin ostendit, quod græco ἐμαυτοῦ, non ἐμοῦ respondet; neque sic sensum probum mis silbin præberet. Potius librarius oculis suis a þo af mis ad þo af mis silbin lapsus af mis. akei ik lag ja þo (ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι ἀπ' ἐμῆν) omisisse dicendus

est, vid. ad Rom. ix, 15. Parum absuit quin Z. jam verum tetigisset. Lacunæ, cujus signum St. post þo habet, in cod. Arg. nullum est vestigium. — at] J. St. B ✕ bi.

x, 20. qeþunuh] dixeruntque, gr. ἔλεγον δέ; Ulf. quamquam cum verss. latt. καὶ, cui apte — uh respondet, legisse dici potest, tamen nobis c. codd. οὖν legisse videtur, vid. xvi, 18 qeþunuh = ἔλεγον οὖν, cf. ad xviii, 26.

x, 21. mag unhuþo] ¶ gr. omn. præter cod. 235.

x, 23. ubizvai] cod. Arg. a recentiore manu ✕ ubizali.

x, 25. andhof] Ulf. ° ἀντοῖς.

x, 27. meinai] B. ✕ meina.

x, 29. þatei — maizo] quod — majus, gr. ὁσσ — μαιζων, Goth. c. cod. L. Ev. 15 patribus latt. et Vulg. — ni aiv] J. St. B. ✕ jct.; cæterum aiv (unquam) ° gr. omn. — þo] has, ° gr.

x, 30. meins] meus, ° gr. — siju] sic cod. Arg.; editt. + sijum; est autem, quam sensus postulat, prima persona dualis numeri, sic infra xvii, 22r; cf. ad Mc. x, 39; vid. Grim. I. 840, 1.

x, 31. nemun] Ulf. c. codd. ° οὖν.

32 iudaeis. ei vaurpeina ana ina. andhof im iesus. managa goda vaurstva staugida izvis us attin mei-
 33 namma. in warjis þize vaurstve staineiþ mik. andhofun imma þai iudaeis. in godis vaurstvis ni
 34 stainjam þuk ak in vajamereins jah þatei þu manna visands tawjis þuk silban du gupa. andhof im
 35 iesus. niu ist gameliþ in vitoda izvaramna. ik qap. guda sijup. jabai jainans qap guda. du þaimei
 36 vaurd gups varþ. jah ni maht ist gatairan þata gamelido. þanei atta gaveihaida jah insandida in þana
 37 fairwu. jus qipiþ þatei vajamerjau. unte qap. sunus gups im. niba tawjau vaurstva attins meinis. ni
 38 galaubeiþ mis. iþ jabai tawjau. niba mis galaubjaiþ. þaim vaurstvam galaubjaiþ. ei ufkunnaiþ jah
 39 galaubjaiþ þatei in mis atta jah ik in imma. sokidedun ina astra gafahan jah usiddja us handum ize.
 40 jah galaiþ astra ufar iaurdanu in þana stad. þarei vas iohannes fremist daupjands. jah salida jainar.
 41 jah managai qemun at imma jah qepun þatei iohannes gatavida taikne ni ainohun. iþ allata þatei
 42. xi. 1 qap iohannes bi þana. sunja vas. jah galaubidedun managai du imma jainar. vasuh þan sums siuks
 2 lazarus af beþanias us haimai marjias jah marþins svistrs izos. vasuh þan marja. soei salboda
 3 frauja balsana jah bisvarb fotuns is skufta seinamma. þizezei broþar lazarus siuks vas. insandide-
 4 dun þan þos svistrjus is du imma qibandains. frauja sai. þanei frijos. siuks ist. iþ is gahausjands
 5 qap. so siukei nist du daupau ak in haubeinans gups. ei hauhjaidau sunus gups þairh þata. frijoduh
 6 þan iesus marþan jah svistar izos jah lazarus. isve hausida þatei siuks vas. þanuh þan salida in
 7 þammei vas stada tvans dagans. þaproh þan afar þata qap da siponjam. gaggam in iudaian astra.
 8 qepun du imma þai siponjos. rabbei. nu sokidedun þuk afvairpan stainam iudaeis. jah astra gaggis
 9 jaind. andhof iesus. niu tvalif sind weilos dagis. jabai was gaggiþ in dag. ni gastiggqiþ. unte
 10 liuhaþ þis fairwaus gasaiwiþ. apþan jabai was gaggiþ in naht. gastiggqiþ. unte liuhad nist in imma.
 11 þo qap jah afar þata qipiþ du im. lazarus frijonsd unsar gasaizlep. akei gaggam ei usvakjau ina.
 12, 13 þanuh qepun þai siponjos is. frauja. jabai slepiþ. hails vairþiþ. qapuh þan iesus bi daupu is. iþ

INTERPRETATIO.

Iudæi, ut facerent super eum. 32. Respondit iis Iesus: multa bona opera ostendi vobis a patre meo, ob quod horum operum lapidatis me? 33. Responderunt ei hi Iudæi: ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam et quod tu, homo existens, facis te ipsum ad Deum. 34. Respondit iis Iesus: nonne est scriptum in præcepto vestro: ego dixi, dii estis. 35. Si illos dixit deos, ad quos verbum Dei factum est, et non possibile est solvi hoc scriptum: 36. quem pater sanctificavit et misit in hunc mundum, vos dicitis, quod blasphemem, quia dixi: filius Dei sum. 37. Nisi faciam opera patris mei, ne credite mihi; 38. verum si faciam, nisi mihi credatis, his operibus credatis, ut cognoscatis et credatis quod in me pater et ego in eo. 39. Quæsiverunt eum iterum capere, et exiit e manibus eorum. 40. Et ivit iterum trans Jordanum in hunc locum, ubi fuit Iohannes primum baptizans; et mansit illic. 41. Et multi venerunt ad eum et dixerunt, quod Iohannes fecit signorum non ullum, verum omne, quod dixit Iohannes de hoc, veritas fuit. 42. Et crediderunt multi ad eum illic. xi, 1. Fuit autem quidam ægrotus Lazarus a Bethania, ex vico Marjæ et Marthæ, sororis ejus. 2. Fuit autem Marja, quæ unxit dominum balsamo et tersit pedes ejus capillo suo, cujus frater Lazarus ægrotus fuit. 3. Miserunt autem hæc sorores ejus ad eum dicentes: domine, ecce, quem amas, ægrotus est. 4. Verum is audiens dixit: hæc ægritudo non est ad mortem, sed ob gloriam Dei, ut exaltetur filius Dei per hoc. 5. Amavit autem Iesus Martham et sororem ejus et Lazarum. 6. Ubi audivit, quod ægrotus fuit, tunc autem mansit in quo fuit loco duos dies; 7. deinde autem post hoc dixit ad discipulos: imus in Iudæam iterum. 8. Dixerunt ad eum hi discipuli: rabbi, jam quæsiverunt te proferre lapidibus Iudæi, et iterum vadis illuc? 9. Respondit Iesus: nonne duodecim sunt horæ diei? si quis vadit in diem, non offendit, nam lucem hujus mundi videt. 10. At si quis vadit in nocte, offendit, nam lux non est in eo. 11. Hæc dixit et post hoc dicit ad eos: Lazarus, amicus noster, obdormivit, sed imus, ut excitem eum. 12. Tunc dixerunt hi discipuli ejus: domine, si dormit, sanus sit. 13. Dixit autem Iesus de

ANNOTATIONES.

x, 32. im] J. St. B. ✗ him.
 x, 33. iudaeis] Ulf. c. cod. ° λέγοντες.
 x, 35. þaimei] J. St. ✗ þammei.
 x, 36. vajamerjau] blasphemem, gr. βλασφημεῖς, Ulf. c. cod. ap. Mi.
 x, 37. niba] expectaveris jabai ni, sic enim Goth. aliis locis græcum εἰ οὐ recte reddere solet, vid. Mc. xi, 26; L. xvi, 11 sq. Cor. I, xv, 13; xvi, 32, aut þande ni J. v, 47; niba=εἰ μή.
 x, 38. niba mis] nisi mihi, gr. omn. ἢ μὴ μοι μὴ (οὐ).—þaim vaurstvam galaubjaiþ] Hz. ° ✗ —ufkunnaiþ] St. ✗ uskunnaiþ.
 x, 39. sokidedun] Ulf. c. cod. ° οὐδὲν. —ina astra] ¶ gr.—handum] manibus, gr. omn. χεῖρὸς præter cod. ¶ ap. Mi.
 x, 40. þarei] St. ✗ þatei.—jainar] St. ✗ jainak.
 x, 41. iohannes] pr., Ulf. c. codd. ° μὲν — gatavida taikne] ¶ gr.
 x, 42. galaubidedun] St. ✗ galaubitedun.—jainar] gr. ante du.
 xi, 1. beþanias] vid. ad M. xxvii, 57.—svistrs] St.

✗ svistrs.
 xi, 2. frauja] J. St. B. ✗ frauja.
 xi, 3. is] eius, ° gr.
 xi, 4. is] is, sic cod. Arg. et edit., gr. omn. Ἰησοῦς, vid. ad Mc. i, 42.—so] hæc, Sch. falso adnotat, Ulf. omittit αὐτῆν.—þairh þata] per hoc, gr. omn. δι' αὐτῆς (intell. ἀσθενείας); expectaveris þairh þo (intell. siukein), sed Goth. ad sensum totius enun- tiati refert.
 xi, 6. sve] Ulf. ° οὐδὲν.—þan] St. ✗ þans.
 xi, 8. þai] St. ° ✗.
 xi, 9. in dag] in diem, gr. omn. ἐν τῇ ἡμέρᾳ, quod gothice est in daga, vid. Rom. xiii, 43; cf. ad Eph. vi, 18.
 xi, 11. gaggam] imus, gr. omn. πορεύομαι, gaggam aliis locis græco ἀγόμεν fere respondet.
 xi, 12. slepiþ] vid. ad M. ix, 24.
 xi, 13. is] sec. is, ° gr. omn.—bi slep] de dormitione, gr. omn. περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου; cæterum recentior manus in cod. Arg. pro slep absurde mutavit saeun, vid. ad M. ix, 24.

14, 15 jainai hngidedun patei is bi slep qeþi. þanuh þan qap du im iesus svikunþaba. lazarus gasvalt. jah
 16 sagino in izvara ei galaubjaiþ. unte ni vas jainar. akei gaggam du imma. þanuh qap þomas. saei hai-
 17 tada didimus. þaim gahlaibam seinaim. gaggam jah veis ei gasviltaima miþ imma. qimands þan
 18 iesus bigat ina jupan sidvor dagans habandan in hlalva. vasuh þan beþania newa iairusaulyniam
 19 svasve ana spaurdim simstailunim. jah managal iudaie gagemun bi marþan jah marjan ei gabrafs-
 20 dedeina ijos bi þana broþar izo. ip marþa sunsei hausida patei iesus qimiþ. vifraiddja ina. ip marja
 21 in garda sat. þanuh qap marþa du iesua. frauja. ip veseis her. ni þau gadauþnodedi broþar meus.
 22, 23 akei jah nu vaiþ ei þiswah þei bidjis guþ. gipiþ þus guþ. qap izai iesus. usstandiþ broþar þeins,
 24, 25 qap du imma marþa. vaiþ þatei usstandiþ in usstassai in þamma spedistin daga. qap þan iesus. ik
 26 im so usstass jah libains. saei galaubeiþ du mis. þauhjaba dauþniþ. libaid. jah vasuh saei libaiþ jah
 27 galaubeiþ du mis. ni gadauþniþ aiv. galaubeis þata. qap imma. jai frauja. ik galaubida. þatei þu is
 28 xristus sunus guþs sa in þana fairwu qimanda. jah þata qifandeis galaiþ jah vopida marjan svistar
 29 seinu þiubjo qifandeis. laisareis qam jah haitiþ þuk. ip jaina sunsei hausida. urrais sprauto jah
 30 iddja du imma. niþ-þan nauhþanuh qam iesus in veihsa ak vas nauhþanuh in þamma stada. þarei
 31 gamotida imma marþa. iudaieis þan þai visandans miþ izai in garda þrafstjandans ija gasaiwandans
 32 marjan þatei sprauto usstoþ jah usiddja iddjedunuh afar izai qifandans. þatei gaggiþ du hlaiva ei
 33 greitai jainar. ip marja sunsei qam. þarei vas iesus. gasaiwandeis ina draus imma du fotum qifandeis
 34, 35, 36 jah qap. war lagidedun ina. qeþun du imma. frauja. hiri jah saiw. jah tagrida iesus. þaruh qeþun
 37 þai iudaieis. sai. waiva frioda ina. sumai þan ize qeþun. niu mahta sa izei uslauk augona þamma
 38 blindin gataujan ei jah sa ni gadauþnodedi. þanuh iesus aftra inrauhtips in sis silbin gaggiþ du

INTERPRETATIO.

morte ejus, verum illi putaverunt, quod is de dormitione diceret. 14. Tunc autem dixit ad eos Iesus ma-
 nifeste: Lazarus obiit, 15. et gaudeo ob vos, ut credatis, quia non fui illic, sed imus ad eum. 16. Tunc
 dixit Thomas, qui vocatur Didimus, his sociis suis: imus etiam nos, ut moriamur cum eo. 17. Veniens
 autem Iesus invenit eum jam quatuor dies habentem in sepulcro. 18. Fuit autem Bethania prope Ieruso-
 lymis circiter ad stadia quindecim. 19. Et multi Iudaeorum convenerunt circum Martham et Marjam, ut
 consolarentur eas ob hunc fratrem earum. 20. Verum Martha cum-primum audivit quod Iesus venit,
 obviam-ivit ei; verum Marja in domo sedit. 21. Tunc dixit Martha ad Iesum: domine, si esses hic, non
 utique obiret frater meus; 22. sed etiam nunc scio, ut quodcumque quod oras Deum, det tibi Deus.
 23. Dixit ei Iesus: resurgit frater tuus. 24. Dixit ad eum Martha: scio quod resurgit in resurrectione in
 hoc ultimo die. 25. Dixit autem Iesus: ego sum hæc resurrectio et vita: qui credit ad me, etiam si moritur,
 vivit. 26. Et quisque qui vivit et credit ad me, non moritur unquam. Credis hoc? 27. Dixit ei: utique
 domine, ego credidi, quod tu es Christus, filius Dei, hic in mundum veniens. 28. Et hoc dicens ivit et
 vocavit Marjam, sororem suam, clam dicens: magister venit et vocat te. 29. Verum illa cum-primum
 audivit, surrexit subito et ivit ad eum. 30. Non enim adhuc venit Iesus in vicum, sed fuit adhuc in hoc loco,
 ubi occurrit ei Martha. 31. Iudæi autem hi existentes cum ea in domo consolantes eam videntes Marjam,
 quod subito surrexit et exiit, iverunt post eam dicentes, quod it ad sepulcrum, ut fleat illic. 32. Verum
 Marja cum-primum venit, ubi fuit Iesus, videns eum, cecidit ei ad pedes, dicens ad eum: domine, si esses
 hic, non utique obiret frater meus. 33. Tunc Iesus cum-primum vidit eam flentem et Iudæos, qui venerunt
 cum ea flentes, infremuit spiritu et commovit se ipsum 34. et dixit: ubi posuerunt eum? Dixerunt ad eum:
 domine, huc-veni et vide. 35. Et lacrymatus-est Iesus. 36. Tunc dixerunt hi Iudæi: ecce, quomodo
 amavit eum. 37. Quidam autem eorum dixerunt: nonne potuit hic, qui reclusit oculos huic cæco, facere,
 ut etiam hic non moreretur? 38. Tunc Iesus iterum infremens in se ipso vadit ad hoc sepulcrum. Fuit autem

ANNOTATIONES.

- xi, 16. seinaim] suis, ° gr.
 xi, 17. ju þan] gr. post dagans.
 xi, 18. iairusaulyniam] sic cod. Arg. B. Z. ✕ pro
 iairusaulyniam (Mc. iii, 8; vii, 1); J. St. ✕ iairusaul-
 miam.
 xi, 19. gagemun bi] convenerunt circum, gr. alii
 ἐληλυθεισαν πρὸς τὰς περὶ, alii ἐληλυθεισαν πρὸς, quarum
 lectionum Ulf. neutram secutus esse, sed συνεληλυ-
 θεισαν περὶ legisse videtur, aut sensum gr. non recte
 perspexit.
 xi, 21. iesua] St. ✕ iaisua. — gadauþnodedi] St.
 ✕ gadauþnodedei. — broþar meus] gr. ante ni.
 xi, 24. spedistin] cod. Arg. Hz. J. St. B. ✕ spe-
 distan.
 xi, 25. þan] autem, ° gr., contra Ulf. ° αὐτῆ. —
 jah] St. ✕ jak. — þauhjaba] cod. Arg. Hz. Z. ✕
 þauhgaba; usitatio forma est þauhjabai, vid. Cor.
 I, vii, 21; II, iv, 16. Skeir. 44, 15.
 xi, 28. qam] venit, gr. omn. πάρεστι.
 xi, 29. ip] verum, gr.
 xi, 30. nauh þanuh] sec. adhuc, ° gr.
 xi, 31. garda] Ulf. c. codd. ° καὶ — greitai] Hz. +
 greitai.
 xi, 32. veiseis] Z. + veseis, vid. Neh. v, 15, 17;
 vi, 17, 18 veisun. v, 14 veisjan.
 xi, 33. iudaiuns] gr. post izai, Goth. cum iis libris,
 quos Sch. citat, non consentit. — greitandans] J. St. B.
 + greitandans.
 xi, 34. lagidedun] posuerunt, gr. omn. τοθεικατε.
 xi, 35. jah] et, ° gr.
 xi, 36. waiva] St. ✕ waiwa.
 xi, 38. staina] interpretes falso pro forma nomi-
 nativi habent; maxime autem erravit Z., qui masculi-
 num ejus nominativi genus esse dicit, quia usarlagida
 forma concreta masculina esse non potest, sed femi-
 ninum est. Qui gothici sermonis gnarus est et græ-
 cum textum considerat, cujus ἐπ' αὐτῷ Ulf. adverbio
 usaro (superne) reddit, non dubitaturum eum existi-
 mamus, staina pro dativo, usarlagida autem pro forma
 feminini ad hulundi referendi sumendum esse: et saxo
 contexta (spelunca) fuit superne, cf. Lye ap. Benz.
 præf. p. LXVII; cf. M. vi, 6 galubands haurdai clau-
 dens porta) = κλεισας τὴν θύραν.

39 þamma hlaiva. vasuh þan hulundi jah staina ufarlagida vas ufaro. qap iesus. afnimip þana stain. qap
 40 du imma svistar þis dauþins marþa. frauja. ju fuls ist. sidurdogs auk ist. qap izai iesus. niu qap þus
 41 þatei jabai galaubeis. gasaiwis vulþu guþs. ushofun þan þana stain. þarei vas. ip iesus uzuhhof
 42 augona iup jah qap. atta. aviliudo þus. unte andhausides mis. jah þan ik vissa þatei sinteino mis
 andhauseis. akei in manageins þizos bistanðeins qap. ei galaubjaina þatei þu mik insandides.
 43, 44 jah þata qipands stibnai mikilai hropida. lazaru. hiri ut. jah urran sa dauþa gabundans handuns
 jah fotuns faskjam. jah vlits is auralja bibundans. qap du im iesus. andbindip ina jah letip gaggan.
 45 þanuh managai þize judaiei þai qimandans at marjin jah saiwandans. þatei gatavida. galaubidedun
 46, 47 imma. sumaiþ-þan ize galipun du fareisaium jah qeþun du im. þatei gatavida iesus. galesun þan
 xii. 1 þai auhumistans gudjans jah þai farei... — in beþanijin. þarei vas lazarus sa dauþa. þanei urrai-
 2 sida us dauþaim iesus. þaruh gavaurhtedun imma nahtamat jainar jah marþa andbahtida. ip lazarus
 3 vas sums þize anakumbjandane mip imma. ip marja nam pund balsanis nardaus pistikeinis filoga-
 laubis jah gasalboda fotuns iesua jah bisvarb fotuns is skusta seinamma. ip sa gards fulls varþ
 4 daunais þizos salbonais. qap þan ains þize siponje is. judas seimonis sa iskariotes. izei skaftida sik
 5, 6 du galevjan ina. duwe þata balsan ni frabauht vas in t skatte jah fradailip vesi þarbam. þatuh-þan
 qap ni þeei ina þize þarbane kara vesi. ak unte þiubs vas jah arka habaida jah þata innvaurþano
 7, 8 har. qap þan iesus. let ija. in dag gafilhis meinis fastaida þata. ip þans unledans sinteino habaiþ
 9 mip izvis ip mik ni sinteino habaiþ. fanþ þan manageins filu iudaje þatei iesus jainar ist jah qemun
 10 ni in iesuis ainis ak ei jah lazaru seweina. þanei urraisida us dauþaim. munaidedunuh-þan auk þai
 11 auhumistans gudjans ei jah lazarau usqemeina. unte managai in þis garunnun iudaei jah galaubi-
 12 dedun iesua. istumin daga manageins filu. sei qam at dulþai. gahausjandans þatei qimip iesus in
 13 iairausaulymai. nemun astans peikabagme jah urrunnun viþragamotjan imma jah hropidedun

INTERPRETATIO.

spelunca et saxo contacta fuit superne. 39. Dixit Iesus: tollite hoc saxum. Dixit ad eum soror hujus mortui Martha: domine, jam poter est, quatruiduanus enim est. 40. Dixit ei Iesus: nonne dixi tibi: quod si credis, vides gloriam Dei? 41. Sustulerunt autem hoc saxum, ubi fuit; verum Iesus elevavit oculos sursum et dixit: pater, gratias-ago tibi, quod audivisti me; 42. et vero ego scivi, quod semper me audis, sed ob turbam hanc circumstantem dixi, ut credant, quod tu me misisti. 43. Et hoc dicens voce magna clamavit: Lazare, huc-veni foras. 44. Et exiit hic mortuus ligatus manus et pedes fasciis et vultus ejus sudario alligatus. Dixit ad eos Iesus: solvite eum et sinite ire. 45. Tunc multi horum Iudæorum hi venientes ad Marjam et videntes quod fecit, crediderunt ei. 46. Quidam autem eorum iverunt ad Farisæos et dixerunt ad eos quod fecit Iesus. 47. Collegerunt autem hi summi sacerdotes et hi Fari... — xii, 1. — in Bethania, ubi fuit Lazarus, hic mortuus, quem suscitavit e mortuis Iesus. 2. Tunc fecerunt ei coenam illic et Martha ministravit, verum Lazarus fuit quidam horum accumbentium cum eo. 3. Verum Marja cepit libram balsami nardi pistici pretiosi et unxit pedes Iesu et tersit pedes ejus capillo suo, verum hæc domus plena facta est odore hujus unguenti. 4. Dixit autem unus horum discipulorum ejus, Iudas Simonis hic Iscariotes, qui paravit se ad tradendum eum: 5. cur hoc balsamum non venditum fuit in ccc denariorum et distributum esset egenis? 6. Hoc autem dixit, non quod ei horum egenorum cura esset, sed quia fur fuit, et loculum habuit et hoc injectum tulit. 7. Dixit autem Iesus: sine eam, in diem sepulture meæ servavit hoc. 8. Verum hos pauperes semper habetis cum vobis, verum me non semper habetis. 9. Comperit autem turbæ multum Iudæorum, quod Iesus illic est et venerunt non ob Iesum unum, sed ut etiam Lazarum viderent, quem suscitavit e mortuis. 10. Cogitarunt autem enim hi summi sacerdotes, ut etiam Lazarum occiderent; 11. nam multi ob hunc concurrerunt Iudæorum et crediderunt Iesu. 12. Postero die turbæ multum, quæ venit ad festum, audientes quod venit Iesus in Ierosolymam; 13. ceperunt ramos palmarum et excurrerunt

ANNOTATIONES.

xii, 41. þarei vas] ubi fuit, ° gr.—uzuhhof] vid. ad Mc. xiv, 44.—iup] L. ✕ jup.

xii, 42. jah þan] J. St. ✕ jct.

xii, 44. handuns jah fotuns] ° gr.; accusativi, Græcorum more positi (Matthiæ Griech. Gramm. p. 782, 4.) alia exempla vid. Mc. xii, 4 haubiþ vundan (capite saucium); Eph. vi, 14 usgaurdanai hupins (cincti lumbis). — bibundans] colligatus, gr. omn. περιδεδετο.

xii, 45. judaiei] sic cod. Arg. vid. ad L. iii, 5; St. + iudaie, J. B. Z. + judaie.

xii, 46. sumaiþ] J. St. + sumai, vid. ad M. v, 37.

xii, 47. farei...] hucusque legitur in cod. Arg.; J. St. e conjectura complentes fareisaieis ediderunt.

xii, 1. in] hoc verbo pergitur in cod. Arg.; J. St. e conjectura addunt qam.—iesus] ° gr.

xii, 2. vas sums] ° gr. omn.

xii, 3. nardaus] J. St. ✕ nardans, cui J. etiam pistikeinis ✕ adueclit. — filugalaubis] tuentur id St. B. Z.; lh. Ulfil. illustr. præf. p. 6 et Grim. II, 176 pro glossa habent, cujus auctor πιστικῆς male intellectum a πιστις (fides) duxerit et filugalaubs interpretatus sit. Id non verum esse alii docent loci, ubi galaubs

significationem pretiosi habet, vid. Rom. ix, 21 us þamma samin dauga taujan sum du galaubamma kasa (εις τιμὴν σκευῶς) sumuh-þan du ungalaubamma (εις ἀτιμίας) i. e. ex eadem materia facere alterum ad pretiosum vas, alterum autem ad non-pretiosum. Cor. I, vii, 23 vair þa galaubamma usbauhtai sijuþ i. e. pretio magno (τιμῇ) empti estis. Inde apparet filugalaubs græco πολυτίμος recte respondere.—skusta seinamma] gr. omn. ante fotuns.

xii, 4. sa] hic, ° gr. omn. — galevjan ina] ° gr. omn.

xii, 6. qap] gr. ante þatuh. — ina] gr. omn. post vesi.

xii, 8. ip] pr. J. ° ✕.

xii, 9. iesus] ° gr. omn. — urraisida] J. St. ✕ urraisida.

xii, 10. þan auk] autem enim = δέ, cf. Rom. viii, 10; Cor. I, x, 20.—lazarau] Hz. ✕ lazaru.

xii, 11. iudaei] B. + iudaie, vid. ad L. iii, 5.

xii, 12. istumin daga] J. ✕ jct., cæterum gr. omn. daga (die).

xii, 13. qimanda] J. St. ✕ qimanda.

14 osanna. þiupida sa qimanda in namin frauins þiudans Israelis. bigat þan iesus asilu. gasat ana Ina.
 15 svasve ist gameliþ. ni ogs þus dauhtar sion. sai. þiudans þeins qimiþ sitanda ana fuliu asilaus.
 16 þatup-þan ni kunþedun sponjos is frumist. ak bipe gasveraiþs vas iesus. þanuh gamundedun þatei
 17 þata vas du þamma gameliþ. jah þata gatavidedun imma. veitvodida þan so managei. sei vas miþ
 18 imma. þan lazaru vopida us hlaiva jah urraisida ina us dauþaim. duþþe iddjedun gamotjan imma
 19 managei. unte hausidedun ei gatavidedi þo taikn. þanuh þai fareisaieis qeþun du sis misso. saiwiþ
 20 þatei ni boteiþ vaiht. sai. so manaseds afar imma galaiþ. vesunup-þan sumai þiudo þize urrinnan-
 21 dane ei inviteina in þizai dulþai. þai atiddjedun du filippau þamma fram beþsaeida galeilaie jah
 22 bedun ina qipandans. frauja. vileima iesu gasaiwan. gaggiþ filippus jah qipþ du andraiin jah aftra
 23 andraias jah filippus qeþun du iesua. ip iesus andhof im qipands. qam weila ei sveraidau sunus
 24 mans. amen amen qiþa izvis. nibai kurno waiteis gadriusando in airþa gasviltiþ. silbo ainata
 25 aflifniþ. ip jabai gasviltiþ. manag akran bairiþ. saei frijoþ saivala seina. fraqisteiþ izai. jah saei
 26 flaiþ saivala seina in þamma fairwau. in libainai aiveinon bairgiþ izai. jabai mis was andbahtjai.
 mik laistjai. jah þarei im ik. þaruh sa andbahts meins visan habaiþ. jah jabai was mis andbahtiþ.
 27 sveraiþ ina atta. nu saivala meina gadrobnoda. jah wa qiþau atta. nasei mik us þizai weilai. akei
 28 duþþe qam in þizai weilai. atta. hauhei namo þeinata. qam þan stibna us himina. jah hauhida jah
 29 aftra hauhja. managei þan. sei stop gahausjandei. qeþun þeiwon vairþan. sumai qeþun. aggilus da
 30, 31 imma rodida. andhof iesus jah qap. ni in meina so stibna varþ ak in izvara. nu staua ist þizai ma-
 32 nasedai. nu sa reiks þis fairwaus usvairpado ut. jah ik jabai ushauhjada af airþai. alla atþinsa
 33, 34 du mis. þatup-þan qap bandvjands. wileikamma dauþau skulda gadauþnan. andhof imma so mana-
 gei. veis hausidedum ana vitoda. þatei xristus sijai du aiva. jah waiva þu qiþis þatei skulds ist
 35 ushauhjan sa sunus mans. was ist sa sunus mans. qap þan du im iesus. nauh letil mel liuhaþ in
 izvis ist. gaggiþ þande liuhaþ habaiþ. ei riqiz izvis ni gafahai. jah saei gaggiþ in riqiza. ni vaiht.
 36 waþ gaggiþ. þande liuhaþ habaiþ. galaubeiþ du liuhada ei sunjus liuhadis vairþaiþ. þata rodida
 37 iesus jah galaiþ jah gafalh sik faura im. sva filu imma taikne gatauandin in andvairþja ize ni galau-
 38 bidedun imma. ei þata vaurd esaeiins praufetaus usfullnodedi. þatei qap. frauja. was galaubida hau-
 39 seinai unsarai. jah arms frauins wamma andhuliþs varþ. duþþe ni mahtedun galaubjan. unte aftra

INTERPRETATIO.

occurrere ei et clamaverunt: osanna, benedictus hic veniens in nomine domini, rex Israelis! 14. Invenit autem Iesus asinum, insedit in eum, sicut est scriptum: 15. ne time tibi, filia Sion, ecce, rex tuus venit sedens in pullo asinae. 16. Hoc autem non cognoverunt discipuli eius primum, sed cum glorificatus fuit Iesus, tunc recordati sunt, quod hoc fuit de eo scriptum, et hoc fecerunt ei. 17. Testata est autem haec turba, quae fuit cum eo, cum Lazarum vocavit e sepulcro et suscitavit eum e mortuis. 18. Propterea iverunt, occurrere ei turba, nam audiverunt quod faceret hoc signum. 19. Tunc hi Farisaei dixerunt ad se invicem: videtis, quod non proficitis quidquam; ecce, hic mundus post eum ivit. 20. Fuerunt autem quidam gentilium horum excurrentium, ut adorarent in hoc festo. 21. Hi adierunt ad Filippum hunc a Bethsaida Galilaeorum et orarunt eum dicentes: domine, volumus Iesum videre. 22. Vadit Philippus et dicit ad Andream, et iterum Andreas et Philippus dixerunt ad Iesum; 23. verum Iesus respondit iis dicens: venit hora, ut glorificetur filius hominis. 24. Amen, amen dico vobis, nisi granum tritici cadens in terram, moritur, ipsum solum delinquitur; verum si moritur, multum fructum fert. 25. Qui amat animam suam, perdit eam, et qui odit animam suam in hoc mundo, in vita aeterna custodit eam. 26. Si mihi quis ministret, me sequatur, et ubi sum ego, ibi hic minister meus esse habet, et si quis mihi ministrat, glorificat eum pater. 27. Nunc anima mea turbata est et quid dicam: pater, salva me ex hac hora? Sed ideo veni in hanc horam. 28. Pater, alta nomen tuum. Venit autem vox e caelo: et altavi et iterum alto. 29. Turba autem, quae stetit audiens, dixerunt tonitru fieri, quidam dixerunt: angelus ad eum locutus est. 30. Respondit Iesus et dixit: non ob me haec vox facta est, sed ob vos. 31. Nunc iudicium est huic mundo, nunc hic princeps hujus mundi ejicitur foras, 32. et ego si exaltor a terra, omnia attraho ad me. 33. Hoc autem dixit significans quali morte debuit mori. 34. Respondit ei haec turba: nos audivimus in lege, quod Christus sit in aeternum, et quomodo tu dicis, quod debitus est exaltari hic filius hominis? Quis est hic filius hominis? 35. Dixit autem ad eos Iesus: adhuc paucum tempus lux in vobis est; ite dum lucem habetis, ut tenebrae vos non capiant, et qui vadit in tenebris non scit quo vadit. 36. Dum lucem habetis, credite ad lucem, ut filii lucis fiatis. Hoc locutus est Iesus, et ivit et, abscondidit se ab iis. 37. Tam multum eo signorum faciente in facie eorum, non crediderunt ei. 38. Ut hoc verbum Esaiæ profetae impleretur, quod dixit: domine, quis credidit auditui nostro, et brachium domini, cui detectum fuit. 39. Itaque non potuerunt cre-

ANNOTATIONES.

xii, 17. þan] sec. quum, gr. οτι.
 xii, 18. duþþe] Ulf. c. codd. * xai.—iddjedun gamotjan] vid. ad Cor. I, ix, 25.—þo] hoc, gr. omn. ante gatavida.
 xii, 20. þiudo þize urrinnandane] Grimm. Gr. IV, 586 male interpretatur, nam þize urrinnandane non ad þiudo pertinet, sed est genitivus quem vocant partitivum: erant autem inter excurrentes quidam gentilium.
 xii, 21. þai] Ulf. c. codd. * ον.
 xii, 24. waiteis] vid. ad L. I, 25.
 xii, 26. was andbahtjai] { gr.—þaruh] Ulf. * xai,

nisi fortasse pro sa legendum est jah.—visan habaiþ] esse habet, i. e. erit, vid. ad L. vi, 25.—jah] sec. et, ° gr.—mis] sec. J. St. * mik.
 xii, 28. namo þeinata] { gr. omn.
 xii, 29. stop] Ulf. c. cod. * xai.
 xii, 31. fairwaus] St. * saurwaus; caeterum quod Sch. adnotat, Ulf. τουτου omittit, errat.
 xii, 32. alla] omnia, gr. παντας.
 xii, 34. was] J. St. * wa.
 xii, 36. galaiþ] B. * galiþ.
 xii, 37. filu] Ulf. * δι.
 xii, 38. esaeiins] St. Hz. * esaejins.

40 qap esaeias. gablindida ize augona jah gadaubida ize hairtona. ei ni gaumidedeina augam jah
 41 fropaina hairtin jah gavandideina jah ganasidedjau ins. pata qap esaeias. pan saw vulpu is jah
 42 rodida bi ma. panuh pan svepauh jah us paim reikam managai galaubidedun du imma. akei faura
 43 fareisaium nrandhathaitun. ei ussynagogein ni usvaurpanai vaurpeina. frijodedun auk mais hauhein
 44 manniska pau hauhein gups. ip iesus hropida jah qap. saei galaubeip du mis. ni galaubeip du misak du
 45, 46 pamma sandjandin mik. jah saei saiwiip mik. saiwiip pana sandjandan mik. ik liuhad in pamma fairwau
 47 qam. ei wazuh saei galaubjai du mis. in riqiza ni visai. jah jabai was meinaim hausjai vaurdam jah
 48 galaubjai. ik ni stoja ina. nih pan qam ei stojau manased ak ei ganasjau manased. saei frakann mis
 49 jah ni andnimip vaurda meina. habaid pana stojandan sik. vaurd patei rodida. pata stojiip ina in
 49 spedistin daga. wote ik us mis sibin ni rodida. ak saei sandida mik atta. sah mis anabusn at... —
 xiii, 11, 12 — qap. ni allai hrainjai sijuip. bipeh pan uspvoh fotuns ize jah nam vastjos seinos. anakumbjands.
 13 astra qap du im. vitudu. wa gatavida izvis. jus vopeid mik. laisareis jah frauja. vaila qipip. im auk
 14 jabai nu uspvoh izvis fotuns frauja jah laisareis. jah jus skutup izvis misso pvahan fotuns.
 15, 16 du frisahtai auk atgaf izvis ei svasve ik gatavida izvis. sva jus taujaiip. amen amen qiipa izvis. nist
 17 skalks maiza frauin seinamma nih apaustaulus maiza pamma sandjandin sik. pade pata vitup.
 18 audagai sijuip. jabai taujip pata. ni bi allans izvis qiipa. ik vai. warjans gavalida. ak ei usfullip vaurpi
 19 pata gamelido. saei matida mip mis hlaib. ushof ana mik fairzna seina. fram himma qiipa izvis
 20 faurpizei vaurpi. ei bipe vairpai. galaubjaiip patei ik im. amen amen qiipa izvis. saei andnimip pana
 21 panei ik insandja. mik andnimip. ip saei mik andnimip. andnimip pana sandjandan mik. pata qipands
 iesus indrobnoda ahmin jah veitvodida jah qap. amen amen qiipa izvis. patei ains izvara galeveip
 22, 23 mik. panuh sewun du sis misso pai siponjos pagkjandans. bi warjana qepi. vasuh pan anakumbjands
 24 ains pize siponje is in barma iesuis. panei frijoda iesus. bandviduh pan pamma seimon paitrus du
 25 fraihnan. was vesi. bi panei qap. anakumbida pan jains sva ana barma iesuis qapuh imma. frauja.
 26 was ist. andhof iesus. sa ist. pammei ik ufdaupjands pana hlaif giba. jah ufdaupjands pana hlaif gal

INTERPRETATIO.

dere, nam iterum dixit Esaias: 40. obæcavit eorum oculos et induravit eorum corda, ut non viderent oculis et intelligerent corde et converterent et sanarem eos. 41. Hoc dixit Esaias, cum vidit gloriam ejus et locutus est de eo. 42. Tunc autem tamen etiam ex his principibus multi crediderunt ad eum, sed propter Fariseos non confessi sunt, ut e synagoga non ejeti fierent. 43. Amaverunt enim magis gloriam humanam, quam gloriam Dei. 44. Verum Iesus clamavit et dixit: qui credit ad me, non credit ad me, sed ad hunc mittentem me; 45. et qui videt me, videt hunc mittentem me. 46. Ego lumen in hunc mundum veni, ut quisque qui credat ad me, in tenebris non maneat; 47. et si quis mea audiat verba et credat, ego non judico eum, non enim veni, ut judicem mundum, sed ut salvem mundum; 48. qui rejicit me et non accipit verba mea, habet hunc judicantem se: verbum quod locutus sum, hoc judicat eum in ultimo die. 49. Nam ego ex me ipso non locutus sum, sed qui misit me pater, hic mihi præceptum de (dit) — xiii, 11. — dixit: non omnes mundi estis. 12. Cum autem lavit pedes eorum et cepit vestes suas, accumbens iterum dixit ad eos: scitisne quid feci vobis? 13. Vos vocatis me, magister et dominus? Bene dicitis, sum enim; 14. si igitur lavi vobis pedes, dominus et magister, etiam vos debetis vobis invicem lavare pedes. 15. Ad exemplum enim dedi vobis, ut sicut ego feci vobis, sic vos faciatis. 16. Amen, amen dico vobis, non est servus major domino suo, nec apostolus major hoc mittente se. 17. Si hoc scitis, beati estis, si facitis hoc. 18. Non de omnibus vobis dico; ego scio, quos elegi, sed ut impletum fieret hoc scriptum: qui edit cum me panem, sustulit contra me calcaneum suum. 19. Ab hodierno dico vobis, antequam fieret, ut cum fiat, credatis, quod ego sum. 20. Amen, amen dico vobis, qui suscipit hunc, quem ego mitto, me suscipit; verum qui me suscipit, suscipit hunc mittentem me. 21. Hoc dicens Iesus turbatus est spiritu et testatus est et dixit: amen, amen dico vobis, quod unus vestrum tradit me. 22. Tunc adspexerunt ad se invicem hi discipuli cogitantes, de quo diceret. 23. Fuit autem accumbens unus horum discipulorum ejus in sinu Iesu, quem amavit Iesus: 24. innuit autem huic Simon Petrus ad interrogandum quis esset de quo dixit. 25. Accubuit autem ille sic in sinu Iesu dixitque ei: domine, quis est? 26. Respondit Iesus: hic est, cui ego im-

ANNOTATIONES.

- xii, 40. *hairtona*] corda, gr. omn. καρδιαν.
 xii, 42. *synagogein*] editt. ✕ *synagogei*; cod. Arg.
synagogein usvaurpanai: apparet librarium ni omisisse, cognito errore addidisse, sed ita ut cum litteram n jam scriptam videret, eam ad ni pertinere et i modo se omisisse putans, alterum n non repe- teret. Dativus utique in n desinit: *synagogein* L. iv, 16, 20, 28; *synagogen* Mc. i, 23, 29.
 xii, 43. *mais*] gr. omn. post *manniska*. — *manniska*] humanam, gr. omn. ἀνθρώπων.
 xii, 45. *sandjandan*] J. St. ✕ *sandjandin*.
 xii, 46. *visai*] J. ✕ *vizai*.
 xii, 47. *jah*] sec., editt. addunt *ni*, cujus voculae in cod. Arg. nullum vestigium invenitur, neque a librario, sed ab ipso interprete omissum esse, codi- ces ii, quibuscum sæpissime consentit, probant. — *manased*] pr., cod. Arg. ✕ *mananased*; cf. adix, 41.
 xii, 48. *pana*] St. ✕ *para*.
 xii, 49. *at..*] J. e conjectura complet *atgaf*.
 xiii, 12. *vitudu*] cod. Arg. Hz. J. St. B. ✕ *vi- tadu*.
 xiii, 13. *laisareis*] cod. Arg. ✕ *laisareisareis*, non uti lh. Z. dicunt *laisareissareis*, cf. ad ix, 41. — *frauja*] Ulf. ° xai.
 xiii, 14. *nu*] Ulf. ° ἐγώ.
 xiii, 15. *sva*] sic, gr. omn. xai, vid. ad xv, 9.
 xiii, 16. *qiipa*] J. ✕ *viipa*.
 xiii, 18. *warjans*] quos (pronomen interrogativum), gr. οἷς. — *pata gamelido*] gr. ante *usfullip*.
 xiii, 20. *pana panei*] hunc quem, gr. ἐάν τινα.
 xiii, 25. *sva*] sic, ° gr.
 xiii, 26. *seimonis skariotau*] sic cod. Arg.; J. St. ✕ *seimon iskariota*; B. *seimonis iskariotau* recte, vid. xii. 4. nam nostro loco nullus gr. Σκαριώτη legit, quam mutilam formam supra quidam habent.

- 27 iudin seimonis skariotau. jah afar þamma hlaiba þan galaip in jainana satana. qap þan du imma
 28 iesus. þatei taujis. tavei sprauto. þatuh þan ainsbun ni vissa þize anakumbjandane. duwe qap imma.
 29 sumai mundedum ei unte arka habaida iudas. þatei qepi imma iesus. bugei þize þaurbeima du dulþai
 30 aipþau þaim unledam ei wa gibau. biþe andnam þana hlaib jains. suns galaip ut. vasuh þan nahts.
 31, 32 þan galaip ut. qap þan iesus. nu gasverais varþ sunus mans jah guþ hauhiþs ist in imma. jabai nu
 33 guþ hauhiþs ist in imma. jah guþ hauheip ina in sis jah suns haubida ina. barnilona. nauh leitil
 mel miþ izvis im. sokeip mik. jah svasve qap du iudaium. ei þadei ik gagga. jus ni maguþ qiman.
 34 jah izvis qipa nu. anabusn niuja giba izvis ei frijoþ. izvis misso sve ik frijoda izvis. þei jah jus frijoþ
 35 misso izvis. bi þamma uf kunnanda allai. þei meinai sponjos sijuþ. jabai friapva habaid miþ izvis
 36 misso. þanuh qap du imma seimon paitrus. frauja. wad gaggis. andhafjands iesus qap. þadei ik
 37 gagga. ni magt mik nu laistjan. ip biþe laisteis. þaruh paitrus qap du imma. frauja. duwe ni mag þuk
 38 laistjan nu. saivala meina saur þuk lagja. andhof iesus. saivala þeina saur mik lagjis. amen amen
 xiv. 1 qipa þus. þei hana ni hrukeip. unte þu mik asaikis kunnan þrim siþþam. ni indrobnai izvar hairto.
 2 galaubeip du guþa jah du mis galaubeip. in garda attins meinis salipvos managos sind. aþþan niba
 3 veseina. aipþau qepjau du izvis. gagga manvjan stad izvis. jah þan jabai gagga. manvja izvis stad.
 4 aftra qima jah franima izvis du mis silbin. ei þarei im ik. þaruh sijuþ jah jus. jah þadei ik gagga.
 5 kunnuþ jah þana vig kunnuþ. þaruh qap imma þomas. frauja. ni vitum waþ gaggis jah waiva
 6 magum þana vig kunnan. qap imma iesus. ik im sa vigs jah sunja jah libains. ainsbun ni qimaiþ at
 7 atin niba þairh mik. ip kunþedeip mik aipþau kunþedeip jah attan meinana. jah þan fram himma
 8 kunnuþ ina jah gasaiwiþ ina. ip filippus qapuh du imma. frauja. augei unsis þana attan. þatuh ganah

INTERPRETATIO.

mergens hunc panem de. Et immergens hunc panem dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. 27. Et post hunc panem tum ivit in illum satanas; dixit autem ad eum iesus: quod facis, fac subito. 28. Hoc autem ullus non scivit horum accumbentium, cur dixit ei. 29. Quidam putarunt, quod, quia loculum habuit Iudas, quod diceret ei iesus: eme quo egemus ad festum, aut his pauperibus ut quid dem. 30. Ubi accepit hunc panem ille, statim ivit foras. Fuit autem nox. 31. Cum ivit foras, dixit tum iesus: nunc glorificatus factus est filius hominis et Deus altatus est in eo. 32. Si igitur Deus altatus est in eo, etiam Deus altat eum in se et statim altavit eum. 33. Filioli, adhuc paucum tempus cum vobis sum; queritis me, et sicut dixi ad Iudæos, quod quo ego eo, vos non potestis venire, etiam vobis dico nunc. 34. Præceptum novum do vobis, ut ametis vos invicem, uti ego amavi vos, ut etiam vos ametis invicem vos. 35. In hoc cognoscunt omnes, quod mei discipuli estis, si amorem habetis cum vobis invicem. 36. Tunc dixit ad eum Simon Petrus. domine, quo is? Respondens iesus dixit: quo ego eo, non potes me nunc sequi; verum postea sequeris. 37. Tunc Petrus dixit ad eum: domine, cur non possum te sequi nunc? animam meam pro te pono. 38. Respondit iesus: animam tuam pro me ponis? Amen, amen dico tibi, quod gallus non cantat, donec tu me abnegas novisse tribus vicibus. xiv, 1. Ne turbetur vestrum cor, credite ad Deum et ad me credite. 2. In domo patris mei mansiones multæ sunt; at nisi essent, utique dicerem ad vos: eo parare locum vobis. 3. Et enim si eo, paro vobis locum; iterum venio et accipio vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, ibi sitis etiam vos. 4. Et quo ego eo, scitis et hanc viam scitis. 5. Tunc dixit ei Thomas: domine, non scimus, quo is; et quomodo possumus hanc viam scire? 6. Dixit ei iesus: ego sum hæc via et veritas et vita, ullus non venit ad patrem, nisi per me. 7. Si nosceretis me, utique nosceretis etiam patrem meum, et enim ab hodierno noscitis eum et videtis eum. 8. Verum Filippus dixit ad eum: domine, ostende nobis hunc patrem!

ANNOTATIONES.

xiii, 29. sumai] Ulf. c. codd. ° γάρ. — ei unte] quod quia, gr. ἐπει (cod. D ὅτι); aut alterutrum est glossa in textum illata (cf. ad L. v, 35), aut Ulf. ὅτι particulam ab ἐδόξουν pendentem bis et ante et post sententiam interjectam posuit, sic Cor. II, v, 1 vitum þatei, jabai air þeina unsara gards qatairada. ei gaimrjon us guþa habam; cf. Mc. xii, 19. — þaurbeima] J. St. ✕ þaurbeimai. — gibau] dem, gr. omn. δῶ.

xiii, 30. biþe] Ulf. c. cod. r. ap. Mi. ° οὕν.

xiii, 31. þan] sec. tum, ° gr. omn. nec in gothica versione recte se habere existimamus, nam correlationem particularum, quæ in tam minutis sermonis membris adhibita satis inepta videtur, etiamsi ferremus, tamen ferri non potest, quod alterum þan (tum) non primum, quem sic debet (Cor. II, xii, 10), locum in enuntiato obtinet. Quod post prius þan gr. οὕν legunt, id fortasse a quodam in margine per þan redditum, deinde autem a librario codicis Arg., quia post illud þan poni non posset, alieno loco in textum illatum est.

xiii, 32. nu] igitur, ° gr. omn., Ulf. c. Brix.

xiii, 33. mel] tempus, ° gr. — ik gagga] ¶ gr.

xiii, 34. ik] ego, ° gr.

xiii, 35. uf kunnanda] est forma non passivi, sed medii, vid. Grm. I. 855, 2 uti atsteigadau M. xxvii, 42; Mc. xv, 32. lausjadau M. xxvii, 43; saienda

Rom. ix, 19; liugandau Cor. I, vii, 9; gavasjada xv, 54; vaurkjada II, iv, 17; ustihada vii, 10.

xiii, 36. þanuh] tunc, ° gr. omn. — andhafjanda — qap] respondens — dixit, gr. ἀπεκριθὴν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, cum Goth. nullus liber consentit; cf. xviii, 5. — ik] ego, ° gr. — laisteis] Ulf. c. codd. ° μοί.

xiii, 37. þaruh] tunc, ° gr. omn. — paitrus] gr. omn. post imma. — nu] St. ° ✕.

xiii, 38. andhof] Ulf. c. codd. ° αὐτῷ. — þei] quod, ° gr. — þu] tu, ° gr. omn. — mik] gr. omn. post kunnau. — asaikis kunnan] abnegas novisse = ἀρνῆσαι, vid. ad Cor. I, ix, 25. — þrim siuþam] J. St. ✕ jct.

xiv, 1. guþa] St. ✕ gtoha.

xiv, 2. veseina] essent, ° gr. omn.

xiv, 3. jah þan] et enim, gr. omn. καί, sic vs. 7. — gagga] Ulf. c. codd. ° καί. — þaruh] ibi, ° gr. Cæterum Hz. ✕ þarei. — sijuþ] gr. omn. post jus.

xiv, 5. þaruh] tunc, ° gr. omn.

xiv, 7. aipþau kunþedeip] gr. omn. post meinana, cæterum Z. ✕ kundedeip. — ina] pr. St. ✕ innu. — gasaiwiþ] videtis, gr. omn. ἐσπίασθε, Ulf. c. Brix.

xiv, 8. ip] verum, ° gr. omn. — filippus] gr. omn. post imma; cæterum St. ✕ philippus. — þatuh] hoc, gr. omn. καί.

9 unsis. þaruh qap imma iesus. svalaud melis miþ izvis vas. jah ni ufkunþes mik. filippu. saei gasaw
 10 mik. gasaw attan. jah waiva þu qipis. augei unsis þana attan. niu galaubeis þatei ik in attin jah
 11 atta in mis ist. þo vaurda. þoei ik rodja izvis. af mis silbin ni rodja. ak atta. saei in mis ist. sa
 12 galaubeiþ mis. amen amen qipa izvis. saei galaubeid mis. þo vaurstva. þoei ik tauja. jah is taujiþ
 13 jah maizona þaim taujiþ. unte ik du attin gagga. jah þatei wa bidjiþ in namin meinamma. þata
 14, 15 tauja ei hauljaidau atta in sunau. jabai wis bidjiþ mik in namin meinamma. ik tauja. jabai mik frijoþ.
 16 anabusnins meinos fastaid. jah ik bidja attan. jah anþarana parakletu gibiþ izvis. ei sijai miþ izvis
 17 du aiva. ahma sunjos. þanei so manaseiþs ni mag niman. unte ni saiwiþ ina. nih kann ina. ip jus
 18 kunnuþ ina. unte is miþ izvis visiþ jah in izvis ist. ni leta izvis viduvairnans. qima at izvis.
 19 nauh leitil. jah so manaseiþs mik ni þanaseiþs saiwiþ. ip jus saiwiþ mik. þatei ik liba. jah jus
 20 libaiþ. in jainamma daga ufkunnaip jus þatei ik in attin meinamma jah jus in mis jah ik in izvis.
 21 saei habaid anabusnins meinos jah fastaiþ þos. sa ist saei frijoþ mik. jah þan saei frijoþ mik.
 22 frijoda fram attin meinamma. jah ik frijo ina jah gabairhtja imma mik silban. þaruh qap imma
 14 iudas. ni sa iskarjotes. frauja. wa varþ ei unsis munais gabairhtjan þuk silban ip þizai manasedai ni.
 23 andhof iesus jah qap du imma. jabai was mik frijoþ jah vaurd mein fastaiþ. jah atta meins frijoþ
 24 ina. jah du imma galeiþos jah salivvos at imma gataujos. ip saei ni frijoþ mik. þo vaurda meina ni
 25 fastaiþ. jah þata vaurd. þatei hauseiþ. nist mein ak þis sandjandins mik attins. þata rodida izvis at
 26 izvis visands. aþþan sa parakletus. ahma sa veiba. þanei sandeiþ atta in namin meinamma. sa izvis
 27 laiseiþ allata jah gamaudeiþ izvis allis. þatei qap du izvis. gavairþi bileiþa izvis. gavairþi mein giba
 28 hausideduþ ei ik qap izvis. galeiþa jah qima at izvis. jabai frijodedeiþ mik. aipþau jus faginodedeiþ
 29 ei ik gagga du attin. unte atta meins maiza mis ist. jah nu qap izvis. faurþizei vaurþi. ei biþe vairþai.

INTERPRETATIO.

hoc sufficit nobis. 9. Tunc dixit ei Iesus: tantum temporis cum vobis fui, et non cognovisti me, Philippe? Qui vidit me, vidit patrem; et quomodo tu dicis, ostende nobis hunc patrem. 10. Nonne credis, quod ego in patre et pater in me est? Hæc verba, quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor, sed pater, qui in me est, hic facit hæc opera. 11. Credite mihi, quod ego in patre et pater in me; verum si ob hæc opera non creditis mihi. 12. Amen, amen dico vobis, qui credit mihi, hæc opera, quæ ego facio, etiam is facit et majora his facit, quia ego ad patrem eo. 13. Et quod quid oratis in nomine meo, hoc facio, ut altetur pater in filio. 14. Si quid oratis me in nomine meo, ego facio. 15. Si me amatis, præcepta mea servate, 16. et ego oro patrem, et alium paracletum dat vobis, ut sit cum vobis in æternum. 17. Spiritus veritatis, quem hic mundus non potest capere; nam non videt eum, neque noscit eum; verum vos noscitis eum, nam is cum vobis manet et in vobis est. 18. Non relinquo vos orbos: venio ad vos. 19. Adhuc paucum, et hic mundus me non amplius videt, verum vos videtis me, quod ego vivo, et vos vivitis. 20. In illo die cognoscitis vos, quod ego in patre meo et vos in me et ego in vobis. 21. Qui habet præcepta mea et servat hæc, hic est qui amat me; et autem, qui amat me amatur a patre meo, et ego amo eum, et ostendo ei me ipsum. 22. Tunc dixit ei Iudas, non hic Iscariotes: domine, quid factum est, ut nobis cogites ostendere te ipsum, verum huic mundo non? 23. Respondit Iesus et dixit ad eum: si quis me amat et verbum meum servat, et pater meus amat eum, et ad eum imus et mansiones apud eum facimus. 24. Verum qui non amat me, hæc verba mea non servat, et hoc verbum, quod auditis, non est meum, sed hujus mittentis me patris. 25. Hoc locutus sum vobis apud vos existens. 26. At hic paracletus, spiritus hic sanctus, quem mittit pater in nomine meo, hic vos docet omne et admonet vos omnis, quod dixi ad vos. 27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non sicut hic mundus dat, ego do vobis. Ne turbentur vestra corda, neque timeant. 28. Audivistis, quod ego dixi vobis: eo et venio ad vos. Si amaretis me, utique vos gauderetis, quod ego eo ad patrem, nam pater meus major me est. 29. Et jam dixi vobis, antequam fieret, ut

ANNOTATIONES.

xiv, 9. þaruh] tunc, ° gr. omni. — vas] fui, gr. omni. εἶμι.

xiv, 11. ip jabai — mis] verum si — mihi, sine sensu et cave cum B. Ulf. in libro suo *si de dia ta ipra mu pistevete* legisse credas. Zahnii mirabilis interpretandi ratio, ni quod post jabai ponendum fuisset, ab interprete propter euphonicum ordinem verborum (?) ante galaubeiþ collocatum esse, si quibus non probatur, ii non sunt vituperandi, modo ne locum corruptum esse opinentur (vid. Ribbeck, *Neues Jahrb. der Berlin. Gesellschaft*, etc. I. p. 41); potius sic statuendum est, Ulf. verborum græcorum sensum non probe curantem, negationem eo loco posuisse, ubi ponere solet, h. l. autem non debebat. Per similem errorem lapsus est L. VIII. 12. Junius sensui consulere cupiens edidit ip jabai ni (L. x, 6), in þize vaurstve galaubeiþ mis

xiv, 12. galaubeid] sic cod. Arg.; J. St. + galau-
 beiþ. — attin] Ulf. c. codd. ° μού.

xiv, 14. mik] me, ° gr.

xiv, 15. mik frijoþ] ° gr. omni., sic vs. 23.

xiv, 17. ahma] in cod. Arg. signi, quo n indicatur, vestigium nullum vidimus; fortasse ipse Ulf. erravit, πνεῦμα neutriusforma deceptus. — is] is, ° gr. omni.

xiv, 19. saiwiþ] sec., J. ✗ saijiþ.

xiv, 20. uf kunnaiþ] St. ✗ uf kannaiþ.

xiv, 21. habaid] J. St. + habaiþ. — gabairhtja] B. ✗ gabairhta.

xiv, 22. þaruh] tunc, ° gr. omni. — frauja] Ulf. c. codd. ° xai.

xiv, 23. mik frijoþ] vid. ad vs. 15. — jah] sec. et, ° gr. omni.

xiv, 24. ip] verum, ° gr. omni. — frijoþ] J. + fri-
 joþ, St. ✗ frjioþ.

xiv, 26. gamaudeiþ] pro eo lh. Z. gamauneiþ vel gamaneiþ emendare voluerunt; sed maudjan et gamaudjan etiam leguntur Skeir. p. 47, 6; 50, 12. cf. maudeins 47, 5.

xiv, 27. nih] Z. ✗ ni;

xiv, 28. jus] vos, ° gr. omni. vid. ad L. XVII, 6. —
 ik] sec. ego, ° gr.

xiv, 29. izvis] St. ✗ izis.

30 galaubjaiþ. þanaseiþs filu ni maþlja miþ izvis. qimiþ saei þizai manasedai reiķinoþ jah in mis ni
 31 bigitiþ vaiht. ak ei uskunnai so manaseþs þatei ik frijoda attan meinana jah svasve anabaud mis atta
 xv. 1 sva tauja. urreisip. gaggam þaþro. ik im veinatriu þata sunjeino. jah atta meins vaurstvja ist.
 2 all taine in mis unbairandane akran goþ usnimip ita. jah all akran bairandane gahraineiþ ita. ci
 3, 4 managizo akran bairaina. ju jus hrainjai sijuþ in þis vaurdis. þatei rodida du izvis. visaiþ in mis jah
 ik in izvis. sve sa veinatains ni mag akran bairan af sis silbin. niba ist ana veinatriva. svah nih jus.
 5 niba in mis sijuþ. ik im þata veinatriu. ip jus veinatainos. saei visip in mis jah ik in imma. sva
 6 bairip akran manag. þatei ionuh mik ni maguþ taujan ni vaiht. niba saei visip in mis. usvairpada
 7 ut sve veinatains jah gabaursniþ jah galisada jah in fon galagjand jah inbranjada. aþþan jabai sijuþ
 8 in mis. jah vaurda meina in izvis sind. þatawah þei vileip. bidjip. jah vairþip izvis. in þamma
 9 hauhiþs ist atta meins. ei akran manag bairaiþ. jah vairþaiþ meinai sponjos. svasve frijoda mik atta.
 10 svah ik frijoda izvis. visaiþ in friapvai meinai. jabai anabusnins meinos fastaid. sijuþ in friapvai
 11 meinai. svasve ik anabusnins attins meinis fastaida jah visa in friapvai is. þata rodida izvis ei faheþs
 12 meina in izvis sijai jah faheds izvara usfulljaidau. þata ist anabusns meina ei frijoþ izvis misso
 13 svasve ik frijoda izvis. maizein þizai friapvai manna ni habaiþ. ei was saivala seina lagjip saur fri-
 14, 15 jonds seinans. jus frijonds meinai sijuþ. jabai taujip. þatei ik anabiuda izvis. þanaseiþs izvis ni qipa
 skalkans. unte skalks ni vaiht wa taujip is frauja. ip ik izvis qaþ frijonds. unte all þatei hausida at attin mei-
 16 namma. gakannida izvis. ni jus mik gavalideduþ. ak ik gavalida izvis ei jus snvaiþ jah akran bairaiþ
 17 jah akran izvar du aiva sijai. ei þatawah þei bidjaiþ attan in namin meinamma. gibip izvis. þata
 18 anabiuda izvis ei frijoþ izvis misso. jabai so manaseds izvis sijai. kunneiþ ei mik fruman izvis
 19 sijaida. jabai þis fairwaus veseip. aipþau so manaseds svesans frijodedi. aþþan unte us þamma
 20 fairwau ni sijuþ. ak ik gavalida izvis us þamma fairwau. duþþe sijaid izvis so manaseþs. gamneiþ þis
 vaurdis þatei ik qaþ du izvis. nist skalks maiza frauin seinamma. jabai mik vrekun. jah izvis vrikand.

INTERPRETATIO.

eum fiat, credatis. 30. Amplius multum non loquor cum vobis; venit qui huic mundo imperat, et in me non invenit quidquam. 31. Sed ut cognoscat hic mundus, quod ego amavi patrem meum et sicut præcepit mihi pater, sic facio. Surgite! imus inde. xv, 1. Ego sum vitis hæc vera, et pater meus operarius est. 2. Omnem ramorum in me non-ferentium fructum bonum desumit eum, et omnem fructum ferentium purgat eum, ut plurem fructum ferant. 3. Jam vos mundi estis ob hoc verbum, quod locutus-sum ad vos. 4. Maneatis in me et ego in vobis, uti hic palmes non potest fructum ferre a se ipso, nisi est in vite, sic neque vos, nisi in me estis. 5. Ego sum hæc vitis, verum vos palmites; qui manet in me et ego in eo, sic fert fructum multum, quod sine me non potestis facere non quidquam. 6. Nisi qui manet in me, ejicitur foras, uti palmes et exarescit et colligitur et in ignem ponunt et crematur. 7. At si estis in me, et verba mea in vobis sunt, quodcumque quod vultis, orate, et fit vobis. 8. In hoc altatus est pater meus, ut fructum multum feratis et flatis mei discipuli. 9. Sicut amavit me pater, sic ego amavi vos, maneatis in amore meo. 10. Si præcepta mea servatis, estis in amore meo, sicut ego præcepta patris mei servavi et maneo in amore ejus. 11. Hoc locutus-sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit et gaudium vestrum impleatur. 12. Hoc est præceptum meum, ut ametis vos invicem, sicut ego amavi vos. 13. Majorem hoc amore homo non habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis. 14. Vos amici mei estis, si facitis quod ego præcipio vobis. 15. Amplius vos non dico servos; nam servus non scit, quod facit ejus dominus; verum ego vos dixi amicos, nam omne, quod audivi a patre meo, notificavi vobis. 16. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut vos eatis et fructum feratis, et fructus vester in æternum sit, ut quodcumque quod oreis patrem in nomine meo, det vobis. 17. Hoc præcipio vobis, ut ametis vos invicem. 18. Si hic mundus vos oderit, scite quod me priorem vobis oderat. 19. Si hujus mundi essetis, utique hic mundus proprios amaret; at quia ex hoc mundo non estis, sed ego elegi vos ex hoc mundo, ideo odit vos hic mundus. 20. Recordamini hujus verbi, quod ego dixi ad vos, non-est servus major domino suo, si me persecuti-sunt, etiam vos persequuntur; si

ANNOTATIONES.

xiv, 30. qimiþ] Ulf. ° γάρ. — bigitiþ] invenit, gr. εἶχε.

xiv, 31. ik] ego, ° gr. omn. — meinana] meum, ° gr. omn. vid. ad Cor. I, vii, 16.

xv, 2. goþ] bonum, ° gr. omn., Ulf. e locis parallelis M. vii, 19 et L. iii, 9 addidisse videtur.

xv, 4. nih] J. St. ✕ ni.

xv, 5. ip] verum, ° gr. omn. — sva] sic, gr. οὕτως, quos J. St. B., sa edentes, secuti sunt.

xv, 6. gapaursniþ] Z. ✕ gataursniþ. — galisada] colligitur, gr. omn. συναρῶσαι, hanc lectionis diversitatem Sch. indicare voluisse videtur, adnotans, Ulf. c. gr. αὐτό pro αὐτά legere, sed Ulf. pronomen omnino omittit. — inbranjada] sic cod. Arg. et editt. ✕ pro inbrannjada, vid. Cor. I, xiii, 3 gabrannjaidau, Skeir. 42, 1 gabrannidaizos, Calend. p. 26 gabrannidai, cf. urranjan a rinnan profectum.

xv, 7. aþþan] at, ° gr. omn. præter cod. 11 ap. Mi. — þatawah þei] St. ✕ þata wapei, sic vs. 16.

xv, 9. frijoda] pr., J. B. ✕ frijode. — svah] sic,

gr. omn. καὶ (καὶ γάρ); sic xvii, 18 et sua xiii, 15. Cæterum J. St. + sva.

xv, 10. is] gr. omn. ante in.

xv, 11. faheþs] St. + faheds; sic xvi, 24

xv, 12. ik] ego, ° gr. omn. præter cod. g. ap. Mi.

xv, 13. friapvai] a gr. omn. (præter cod. x ap. Mi.) ad μείζονα relatum (majorem hoc amorem), cum Ulf. ad ταύτης referat (majorem hoc amore), ἀγάπης legisse videtur. — saur] J. St. ✕ saura.

xv, 15. ik] ego, ° gr. omn.

xv, 16. izvis] sec., Ulf. c. codd. ° καὶ εἶθηκα ὑμῶν. — du aiva] in æternum, ° gr. omn. — þatawah þei] vid. ad vs. 7. — bidjaiþ] St. ✕ bidjaþ.

xv, 18. fruman izvis] priorem vobis, gr. omn. πρῶτον ὑμῶν; cæterum notandum est fruman, quod comparativus non est forma, sed significatione, sic αυ-
 huma (= ὑπερέχων) Philipp. ii, 3.

xv, 19. svesans] proprios, gr. ὁμοῦ τὸ ἴδιον.

21 jabai mein vaurd fastaidedeina. jah izvar fastaina. ak þata allata taujand izvis in namias meinis. unte
 22 ni kunnun þana sandjandan mik. nih qemjau jah rodidedjau du im. fravaurht ni habaidedeina. ip
 23, 24 nu inilqas ni haband bi fravaurht seina. saei mik sijaiþ. jah attan meinana sijaiþ. ip þo vaurstva
 ni galavidedjau in im. þoei anþar ainshun ni gatavida. fravaurht ni habaidedeina. ip nu jah gasewun
 25 mik jak-sijaidedun jah mik jah attan meinana. ak ei usfulluodedi vaurd þata gamelido in vitoda ize. ei
 26 sijaidedun mik arvjo. abþan þan qimiþ parakletus. þanei ik insandja izvis fram attin. ahman sunjos. ize
 27; xvi, 1 fram attin urrinuip. sa veitvodeiþ bi mik. jah þan jus veitvodeiþ. unte fram fruma miþ mis sijup. þata
 2 rodida izvis ei ni asmarzjaindau: us gaqumþim dreiband izvis. akei qimiþ weila ei sawasuh ize usqimiþ
 3 izvis þuggkeiþ hunsla saljan gupa. jah þata taujand. unte ni uskunþedun attan nih mik. akei þata rodida
 4 izvis. ei biþe qimai so weila ize. gamuneip þize. þatei ik qap izvis. ip þata izvis fram fruma ni qap.
 5 unte miþ izvis vas. ip nu gagga du þamma sandjandin mik. jah ainshun us izvis ni fraihniþ mik. waþ
 6, 7 gaggis. akei unte þata rodida izvis. gauriþa gadaubida izvar hairto. akei ik sunja izvis qiþa. batizo
 ist izvis ei ik galeipau. unte jabai ik ni galeiþa. þarakletus ni qimiþ at izvis. abþan jabai gagga.
 8 sandja ina du izvis. jah qimands is gasakiþ þo manaseþ bi fravaurht jah bi garaihtipa jah bi staua.
 9, 10 bi fravaurht raihtis þata. þatei ni galaubjand du mis. ip bi garaihtipa. þatei du attin meinamma
 11, 12 gagga jah ni þanaseiþs saiwiþ mik. ip bi staua. þatei sa reiks þis fairwaus asdomiþs varþ. nauh
 13 ganoh skal qiþan izvis. akei ni maguþ frabairan nu. ip þan qimiþ jains. ahma sunjos. briggiþ izvis
 in allai sunjai. nih þan rodeiþ af sis silbin ak sva filu sve hauseiþ. rodeiþ jah þata anavairþo ga-
 14, 15 teihþ izvis. jains mik haubeiþ. unte us meinamma nimip jah gateihþ izvis. all þatei aih atta. mein
 16 ist. duþe qap þatei us meinamma nimip jah gateihþ izvis. leitil nauh jah ni saiwiþ mik. jah astra
 17 leitil jah gasaiwiþ mik. unte ik gagga du attin. þaruh qeþun us þaim siponjam du sis misso. wa ist
 þata þatei qiþiþ unsis. leitil ei ni saiwiþ mik jah astra leitil jah gasaiwiþ mik. jah þatei ik gagga du
 18, 19 attin. qeþunuh þata wa sijai þatei qiþiþ. leitil. ni vitum wa qiþiþ. ip iesus vissuh þatei vildedun ina
 fraihnan jah qap im. bi þata sokeiþ miþ izvis misso. þatei qap. leitil jah ni saiwiþ mik. jah astra

INTERPRETATIO.

meum verbum servarent, etiam vestrum servent. 21. Sed hoc omne faciunt vobis ob nomen meum; nam non noscunt hunc mittentem me. 22. Nisi venirem et loquerer ad eos, peccatum non haberent; verum nunc excusationem non habent ob peccatum suum. 23. Qui me odit, etiam patrem meum odit. 24. Si hæc opera non facerem in iis, quæ alius ullus non fecit, peccatum non haberent; verum nunc etiam viderunt me et oderunt et me et patrem meum. 25. Sed ut impleretur verbum hoc scriptum in lege eorum, quod oderunt me frustra. 26. At cum venit paracletus, quem ego mitto vobis a patre, spiritum veritatis, qui a patre exit, hic testatur de me. 27. Et autem vos testamini, nam a principio cum me estis. xvi, 1. Hoc locutus sum vobis, ut non sollicitemini. 2. E conciliis pellunt vos; sed venit hora, ut quisque qui occidit vos, putet sacrificia offerre Deo. 3. Et hoc faciunt, quia non cognoverunt patrem, nec me. 4. Sed hoc locutus sum vobis, ut cum veniat hæc hora eorum, recordemini horum, quod ego dixi vobis; verum hoc vobis a principio non dixi, nam cum vobis fui; 5. verum nunc eo ad hunc mittentem me, et ullus e vobis non interrogat me: quo vadis? 6. Sed quia hoc locutus sum vobis, tristitia obduravit vestrum cor. 7. Sed ego veritatem vobis dico; melius est vobis ut ego eam; nam si ego non eo, paracletus non venit ad vos; at si eo, mitto eum ad vos. 8. Et veniens is arguit hunc mundum de peccato et de justitia et de iudicio. 9. De peccato quidem hoc, quod non credunt ad me; 10. verum de justitia, quod ad patrem meum eo, et non amplius videtis me; 11. verum de iudicio, quod hic princeps hujus mundi damnatus fuit. 12. Adhuc satis debeo dicere vobis, sed non potestis ferre nunc; 13. verum cum venit ille, spiritus veritatis, ducit vos in omnem veritatem, neque enim loquitur a se ipso, sed tam multum quam audit, loquitur et hoc futurum nuntiat vobis. 14. Ille me aliat, nam e meo sumit et nuntiat vobis. 15. Omne quod habet pater, meum est; ideo dixi, quod e meo sumit et nuntiat vobis. 16. Paucum adhuc et non videtis me, et iterum paucum et videtis me; nam ego eo ad patrem. 17. Tunc dixerunt ex his discipulis ad se invicem: quid est hoc quod dicit nobis, paucum ut non videatis me, et iterum paucum et videtis me, et quod ego eo ad patrem? 18. Dixeruntque hoc, quid sit, quod dicit paucum; non scimus, quid dicit. 19. Verum Iesus scivit, quod voluerunt eum interrogare et dixit iis: ob hoc queritis cum vobis invicem, quod dixi, paucum et non

ANNOTATIONES.

xv, 21. sandjandan] J. St. ✕ sandjandin.
 xv, 22. nih] Hz. ✕ ni.
 xv, 24. anþar ainshun] ¶ gr. omn. — mik] pr. me, ° gr.
 xv, 25. þata] St. ✕ þaþa. — gamelido] J. ✕ melido. — arvjo] J. St. B. ✕ arujo.
 xv, 26. sa] St. ✕ sai.
 xv, 27. þan jus] ¶ gr. omn.
 xvi, 4. ize] eorum, ° gr. omn. præter cod. 11 ap. Mi., qui cum sequens αὐτῶν, a nostro per þize redditum, omittat, veremur ne alterutrum e margine in textum illatum sit, cf. ad xiii, 29; L. v, 35.
 xvi, 6. gadaubida] obduravit, Ulf. πεπάρωκεν (xii, 40) pro πεπλήρωκεν legit.
 xvi, 7. izvis qiþa] ¶ gr. — parakletus] St. ✕ paracletus. — jabai] sec. J. ✕ gabai.
 xvi, 9. þata] hoc, ° gr. omn. et apud Goth. maxi-

me offendit; nisi ad similitudinem locorum Mc. ix, 23; L. i, 62; ix, 46 dictum est, quod ut sit veremur; quia þata illis locis ubique habet, quo referatur, h. l. autem non habet, neque in gr. est ejus ullum vestigium: delendum est tanquam mendum librarii propter sequens þatei, cf. ad Cor. II, x, 12.
 xvi, 13. anavairþo] Z. ✕ anavairhto.
 xvi, 16. nauh] adhuc, ° gr. omn. — ik] ego, ° gr.
 xvi, 17. siponjam] Ulf. c. codd. 7 et x ap. Mi. ° αὐτοῦ. — ei] ut, gr. omn. καί, Ulf. autem ita loquitur, ut de more suo sermonem variet, cf. L. vi, 37, ubi nisi cum codd. ina pro xai oū legit, eandem ob causam, quam indicavimus, ei pro jah posuit.
 xvi, 18. qeþunuh] vid. ad x, 20.
 xvi, 19. ip] verum, ° gr. — iesus vissuh] ¶ gr. omni.

20 leitil jah gasaiwiþ mik. amen amen qiþa izvis þei greitiþ jah gaunob jus iþ manaseþs faginoþ. jus
 21 saurgandans vairþiþ. akei so saurga izvara du fahedai vairþiþ. qino þan bairiþ. saurga habaid.
 unte qam weila izos. Ɔþ biþe gabauran ist barn. ni panaseiþs ni gaman þizos aglons faura fahedai.
 22 unte gabaurans varþ manna in fairwau. jah pan jus auk nu saurga habaiþ. iþ astra saiwa izvis jah
 23 faginoþ izvar hairto. jah þo fahed izvara ni ainshun nimiþ af izvis. jah in jainamma daga mik ni
 fraihniþ vaihtais. amen amen qiþa izvis þatei þiswah þei bidjiþ attan in namin meinamma. gibip
 24 izvis. und hita ni beduþ ni vaihtais in namin meinamma. bidjaiþ jah nimiþ ei faheþs izvara sijai
 25 usfullida. þata in gajukom rodida izvis. akei qimiþ weila. þanuh izvis ni þanaseiþs in gajukom
 26 rodja. ak andaugiba bi attan gateiha izvis. in jainamma daga in namin meinamma bidjiþ. jah ni
 27 qiþa izvis. þei ik bidjau attan bi izvis. ak silba atta frijoþ izvis. unte jus mik frijodeduþ jah galau-
 28 bideduþ þatei ik fram guþa urran. uzuhiddja fram attin jah atiddja in pana fairwu. astra bileiþa
 29 þamma fairwau jah gagga du attin. þaruh qeþun þai sponjos is. sai. nu andaugiba rodeis jah gaju-
 30 kono ni ainohun qiþis. nu vitum ei þu kant alla jah ni þarst ei þuk was fraihnai. bi þanma galaub-
 31, 32 jam þatei þu fram guþa urrant. andhof im iesus. nu galaubeiþ. sai. qimiþ weila jah nu qam ei
 33 distahjada warjizuh du seinu jah mik ainona bileiþiþ. jah ni im ains. unte atta miþ mis ist. þata
 rodida izvis. þei in mis gavairþi aigeiþ. in þamma fairwau aglons habaid. akei þrafsteiþ izvis. Ɔk
 xvii. 1 gajukaida þana fairwu. þata rodida iesus uzuhhof augona seinu du himina jah qaþ. atta.
 2 qam weila. hauhei þeinana sunu. ei sunus þeins hauhjai þuk. svasve atgaft imma
 3 valdufni allaize leike ei all þatei atgaft imma. gibai im libain aiveinon. sol þan ist so aiveino
 4 libains. ei kunneina þuk ainana sunja guþ jah þanei insandides iesu xristu. ik þuk hauhida ana
 5 airþai. vaurstv ustauli. þatei atgaft mis du vaurkjan. jah nu hauhei mik. þu atta. at þus silbin
 6 þamma vulþau. þanei habaida at þus. faurþizei sa fairwus vesi. gabairhtida þeinata namo mannam.
 þanzei atgaft mis us þamma fairwau. þeinai vesun jah mis atgaft ins. jah þata vaurd þeinata gafa-

INTERPRETATIO.

videtis me, et iterum paucum et videtis me. 20. Amen, amen dico vobis, quod ploratis et lugetis vos, verum mundus gaudet; vos mœrentes sitis, sed hic mœror vester ad lætitiã sit. 21. Mulier cum parit, mœrorem habet, nam venit hora ejus; verum cum natus est puer, non amplius non recordatur hujus afflictionis præ lætitiã, quia natus fuit homo in mundo. 22. Et autem vos enim nunc mœrorem habetis; verum iterum video vos, et gaudet vestrum cor, et hanc lætitiã vestram non ullus sumit a vobis. 23. Et in illo die me non interrogatis quidquam; amen, amen dico vobis, quod, quœcunque quod oratis patrem in nomine meo, dat vobis. 24. Usque hodiernum non orastis non quidquam in nomine meo; oretis et sumitis, ut lætitiã vestra sit completa. 25. Hoc in parabolis locutus sum vobis; sed venit hora, tunc vobis non amplius in parabolis loquor, sed palam de patre nuntio vobis. 26. In illo die in nomine meo oratis, et non dico vobis, quod ego orem patrem pro vobis, 27. sed ipse pater amat vos, quia vos me amavistis et credidistis, quod ego a Deo exii. 28. Exii a patre et descendi in hunc mundum; iterum relinquo hunc mundum et eo ad patrem. 29. Tunc dixerunt hi discipuli ejus: ecce, nunc palam loqueris et parabolarum non ullam dicis. 30. Nunc scimus quod tu scis omnia et non indiges, ut te quis interroget; de hoc credimus, quod tu a Deo existi. 31. Respondit iis iesus: nunc creditis? 32. Ecce, venit hora et jam venit, ut dissipetur quisque ad sua, et me solum relinquitis, et non sum solus, nam pater cum me est. 33. Hoc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis; in hoc mundo afflictiones habetis, sed consolamini vos; ego subjugavi hunc mundum. xvii, 1. Hoc locutus est iesus elevavitque oculos suos ad cœlum et dixit: pater, venit hora, alta tuum filium, ut filius tuus altet te. 2. Sicut dedisti ei imperium omnium corporum, ut omne, quod dedisti ei, det iis vitam æternam. 3. Hæc autem est hæc æterna vita, ut noscant te unum vere Deum et quem misisti, iesum Christum. 4. Ego te altavi in terra; opus perfeci, quod dedisti mihi ad operandum. 5. Et nunc alta me, tu pater, apud te ipsum hoc splendore, quem habui apud te, antequam hic mundus esset. 6. Manifestavi tuum nomen hominibus, quos dedisti mihi ex hoc mundo; tui fuerunt, et mihi dedisti eos, et hoc ver-

ANNOTATIONES.

xvi, 20. jus] sec.; Ulf. c. codd. ° ðé.
 xvi, 21. gabauran ist] natus est (puer), gr. om̄n. γεννησθη (puerum mulier). — ni þanaseiþs ni] vid. ad vii, 42.
 xvi, 22. þan] gr. om̄n. post jus. — saurga] gr. ante auk; quod autem Sch. Goth. in eorum numerum refert, qui νυν μὲν pro μὲν νυν legant, erravit.
 xvi, 23. þiswah þei] sic cod. Arg.; St. Z. Ɔ þiwaþei.
 xvi, 24. faheþs] vid. ad xv, 11.
 xvi, 25. akei] sed, ° gr. — panuh] tunc, gr. om̄n. οτε. — izvis] sec., gr. om̄n. post rodja.
 xvi, 27. ak] sed, gr. om̄n. γαρ, quod tamen Goth. per ak reddit etiam Eph. ii, 10.
 xvi, 28. uzuhiddja] vid. ad Mc. xiv, 44. — atiddja] St. Ɔ attiddja.
 xvi, 29. þaruh] tunc, ° gr. om̄n. — qeþun] Ulf. c. codd. ° αρω. — gajukono] J. St. Ɔ gajukno.
 xvi, 30. þu] utr. tu, ° gr. om̄n. — þuk was] † gr.

om̄n. — fraihnai] Z. Ɔ frahnai.
 xvi, 31. im] J. B. Ɔ him.
 xvi, 32. distahjada] dissipetur, gr. om̄n. σκορπισθητε. — seinu] hæc forma, quam Z. in seinaim mutare malebat, nobis genitivus pronominis reciproci esse videtur, uti L. vii, 32; du seinu autem elliptice dictum est, uti L. xix, 7 du frau urhtis mans, vid. ad L. viii, 49.
 xvi, 33. fairwu] J. St. Ɔ fairwan.
 xvii, 1. uzuhhof] elevavitque, vid. ad xvii, 26 et ad Mc. xiv, 44. — ei] Ulf. c. codd. ° xai.
 xvii, 5. sunja] vere, jam Z. recte animadvertit, sunja esse adverbium, cf. alja, sic etiam L. ix, 27 sunja secundum gr. (αληθως) pro adverbio haberi potest.
 xvii, 5. at þus] gr. om̄n. post resi; Ulf. c. verss.
 xvii, 6. atgaft ins] † gr. om̄n.

7, 8 staidedun. nu uskunþa ei alla. þoei atgaft mis. at þus sind. unte po vaurda. þoei atgaft mis. atgaft
 9 im. jah eis nemun bi sunjai þatei fram þus urraun jah galaubidedun þatei þu mik insandides. ik bi
 10 ins bidja. ni bi þo manaseþ bidja ak bi þans þanzei atgaft mis. unte þeinai sind. jah meina alla
 11 þeina sind jah þeina meina jah haubiþs im in þaim. ni þanaseiþs im in þamma fairwau. iþ þai in
 þamma fairwau sind. jah ik du þus gagga. atta veiha. fastai ins in namin þeinamma. þanzei atgaft
 12 mis ei sijaina ain svasve vit. þan vas miþ im in þamma fairwau. ik fastaida ins in namin þei-
 namma. þanzei atgaft mis. gafastaida. jah ainshun us im ni fraqistnoda niba sa sunus fralustais. ei
 13 þata gamelido usfulliþ vaurþi. iþ nu du þus gagga jah þata rodja in manasedai. ei habaina sabed
 14 meina usfullida in sis. ik atgaft im vaurd þeinata. jah so manaseþs sijaida ins. unte ni sind us þamma
 15 fairwau. svasve ik us þamma fairwau ni im. ni bidja ei usnimais ins us þamma fairwau ak ei hair-
 16 gais im saura þamma unseljin. us þamma fairwau ni sind. svasve ik us þamma fairwau ni im.
 17, 18 veiþai ins in sunjai. vaurd þeinata sunja ist. svasve mik insandides in manaseþ. svah ik insandida
 19, 20 ins in þo manased. jah fram im ik veiþa mik silban. ei sijaina jah eis veiþai in sunjai. aþþan ni bi
 21 þans bidja ainans ak bi þans galaubjandans þairh vaurda ize du mis. ei allai ain sijaina svasve þu.
 atta. in mis jah ik in þus. ei jah þai in uggkis ain sijaina. ei so manaseþs galaubjai þatei þu mik
 22, 23 insandides. jah ik vulþu. þanei gaft mis. gaf im ei sijaina ain svasve vit ain siju. ik in im jah þu in
 mis. ei sijaina ustauhanai du ainamma jah kunnei so manaseþs þatei þu mik insandides jah frijodes
 24 ins svasve mik frijodes. atta. þatei atgaft mis. viljau ei þarei im ik jah þai sijaina miþ mis. ei
 25 saiwaina vulþu meinana. þanei gaft mis. unte frijodes mik saur gaskaft fairwaus. atta garaihta. jah
 26 so manaseþs þuk ni uskunþa. iþ ik þuk kunþa jah þai uskunþedun þatei þu mik insandides. jah
 XVIII. 1 gakannida im namo þeinata jah kannja ei friapva. þoei frijodes mik. in im sijai jah ik in im. þata
 qipands iesus usiddja miþ siponjam seinaim ufar rinnon þo kaidron. þarei vas aurtigards. in þanei
 2 galaiþ iesus jah siponjos is. vissuh þan jah iudas sa galevjands ina þana stad. þatei ufta gaiddja
 3 iesus jainar miþ siponjam seinaim. iþ iudas nam hansa jah þize gudjane jah fareisaie andbahtans
 4 iddjuh jaindvairþs miþ skeimam jah haizam jah veþnam. iþ iesus vitands alla þoei qemun ana ina
 5 usgaggands ut qap im. wana sokeiþ. andhafjandans imma qepun. iesu þana nazoralu. þaruh qap im

INTERPRETATIO.

bum tuum servaverunt. 7. Nunc cognovi, quod omnia, quæ dedisti mihi, apud te sunt; 8. quod hæc verba, quæ dedisti mihi, dedi iis et ii acceperunt in veritate, quod a te exii, et crediderunt, quod tu me misisti. 9. Ego pro iis oro, non pro hoc mundo oro, sed pro his, quos dedisti mihi; nam tui sunt. 10. Et mea omnia tua sunt, et tua mea, et altatus sum in his. 11. Non amplius sum in hoc mundo; verum hi in hoc mundo sunt, et ego ad te eo. Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut nos. 12. Cum fui cum iis in hoc mundo, ego servavi eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, conservavi, et ullus ex iis non periit, nisi hic filius perdi ionis, ut hoc scriptum impletum fieret. 13. Verum nunc ad te eo et hoc loquor in mundo, ut habeant lætitiā meam completam in se. 14. Ego dedi iis verbum tuum, et hic mundus odio habuit eos; nam non sunt ex hoc mundo, sicut ego ex hoc mundo non sum. 15. Non oro, ut auferas eos ex hoc mundo, sed ut tuearis eos ab hoc malo. 16. Ex hoc mundo non sunt, sicut ego ex hoc mundo non sum. 17. Sanctifica eos in veritate; verbum tuum veritas est. 18. Sicut me misisti in mundum, sic ego misi eos in hunc mundum, 19. et pro iis ego sanctifico me ipsum, ut sint etiam ii sancti in veritate. 20. At non pro iis oro solis, sed pro his credentibus per verba eorum ad me, 21. ut omnes unum sint, sicut tu, pater, in me et ego in te, ut etiam hi in nobis unum sint; ut hic mundus credat, quod tu me misisti. 22. Et ego splendorem, quem dedisti mihi, dedi iis, ut sint unum, sicut nos unum sumus. 23. Ego in iis et tu in me, ut sint perfecti ad unum et cognoscat hic mundus, quod tu me misisti et amasti eos, sicut me amasti. 24. Pater, quod dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, etiam hi sint cum me, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia amasti me ante creationem mundi. 25. Pater juste, et hic mundus te non cognovit; verum ego te cognovi et hi cognoverunt, quod tu me misisti. 26. Et notificavi iis nomen tuum et notifico, ut amor, quo amasti me, in iis sit et ego in iis. XVIII, 1. Hoc dicens Iesus exiit cum discipulis suis trans torrentem, hunc Cedron, ubi fuit hortus, in quem ivit Iesus et discipuli ejus. 2. Scivit autem etiam Iudas, hic prodens eum, hunc locum, quod sæpe convenit Iesus illic cum discipulis suis. 3. Verum Iudas cepit cohortem et horum sacerdotum et Farisæorum ministros ivitque illuc cum facibus et tædis et armis. 4. Verum Iesus sciens omnia, quæ venerunt super eum, exiens foras dixit iis: quem quæritis? 5. Respondentes ei dixerunt: Iesum, hunc Nazoræum. Tunc dixit iis Iesus: ego

ANNOTATIONES.

xvii, 8. *nemun*] Ulf. c. codd. ° *και ἔγνωσαν*.
 xvii, 11. *init.* Ulf. ° *και*. — *þanzei*] quos, gr. *ὧ*.
 xvii, 14. *so*] St. ✕ *sa*. — *ni im*] gr. ante *us*.
 xvii, 17. *sunjai*] Ulf. c. codd. ° *σου*.
 xvii, 18. *svah*] vid. ad xv, 9. — *manased*] J. St. + *manaseþ*.
 xvii, 19. *sijaina*] gr. post *eis*.
 xvii, 20. *ak*] Ulf. ° *και*. — *vaurda*] verba, gr. omn. *λογου*.
 xvii, 22. *siju*] editi. + *sijum*, vid. ad x, 30. Mc. x, 39.
 xvii, 23. *jah*] sec., Ulf. ° *iva*.
 xvii, 24. *þatei*] quod, gr. *ὅτι*. — *im ik*] sic cod.

Arg.; Z. + *ik im*.
 xviii, 1. *iesus*] sec., sic cod. Arg., vid. ad Mc. 1, 42.
 xviii, 2. *galevjands*] J. St. B. + *levjands*, in cod. Arg. *ga* supra lineam scriptum est.
 xviii, 3. *miþ*] Z. ✕ *mit*. — *skeimam*] sic cod. Arg. pro qua lectione Zahnii conjectura *skeinam* probabilis videtur, ut *skein* a *skeinam* verbo (L. ix, 29; xvii, 24; Cor. II, iv, 6) formatum sit.
 xviii, 5. *andafjandans* — *qepun*] respondentes — dixerunt, gr. *ἀπεκρίθησαν*. — *þaruh*] tunc, ° gr. omn.

6 iesus. ik im. stopuh þan jah iudas sa levjands ina miþ im. þaruh sve qap im. þatei ik im. galipun
 7 ibukai jah gadrusun dalap. þaproh þan ins astra frah. wana sokeip. ip eis qepun. iesu þana nazo-
 8, 9 raiu. andhof iesus. qap izvis þatei ik im. jabai nu mik sokeip. letip þane gaggan. ei usfullnodedi
 10 þata vaurd þatei qap. ei þanzei atgaf mis. ni fraqistida ize ainummehun. ip seimon þaitrus habands
 hairu uslauk ina jah sloh þis auhumistins gudjins skalk jah afmaimait imma auso. taihsvo. sah
 11 þan haitans vas namin malkus. þaruh qap iesus du þaitrau. lagei þana hairu in sodr. stikl
 12 þanei gaf mis atta. niu drigkau þana. þaruh hansa jah sa þusundifaþs jah andbahtos
 13 iudaie undgripun iesu jah gabundun ina jah gatauhun ina du annin frumist. sa vas auk svaihra
 14 kajafin. saei vas auhumists veiha þis atapnjis. vazuh þan kajafa. saei garaginoda iudaium.
 15 þatei batizo ist. ainana mannan fraqistjan saur managein. þaruh laistida iesu seimon þaitrus
 jah anþar siponeis. sah þan siponeis vas kunþs þamma gudjin. jah miþingalaiþ miþ iesua in
 16 rohsn þis gudjins. ip þaitrus stop at daurom uta. þaruh usiddja ut sa siponeis anþar. saei vas
 17 kunþs þamma gudjin. jah qap dauravardai jah attauh inn þaitru. þaruh qap jaina þivi so daura-
 18 vardo du þaitrau. ibai jah þu þize siponje is þis mans. ip is qap. ni im. þaruh stopun skalkos jah
 andbahtos haurja vaurkjandans. unte kald vas. jah varmidedun sik. jah þan vas miþ im þaitrus
 19, 20 standands jah varmjands sik. ip sa auhumista gudja frah iesu bi siponjans is jah bi laisein is. and-
 hof imma iesus. ik andaugjo rodida manasedai. ik sinteino laisida in gaqumþai jah in gudhusa. þa-
 21 rei sinteino iudaicis gaqimand. jah þiubjo ni rodida vaiht. wis mik fraibnis. fraibn þans hausjan-
 22 dans. wa rodidedjau du im. sai. þai vitun. þatei qap ik. ip þata qiþandin imma sums andbahte
 23 standands gaf slah lofin iesua qapuh. svau andhafjis þamma reikistin gudjin. andhof iesus. jabai
 24 ubilaba rodida. veitvodei bi þata ubil. aipþau jabai vaila. duwe mik slahis. þanuh insandida ina
 25 annas gabundanana du kajafin þamma maistin gudjin. ip seimon þaitrus vas standands jah varm-
 jands sik. þaruh qepun du imma. niu jah þu þize siponje þis is. ip is afaiak jah qap. ne. ni im.
 26 qap sums þise skalke þis maistins gudjins. sah niþjis vas. þammei afmaimait þaitrus auso. niu þuk

INTERPRETATIO.

sum. Stetit autem etiam Iudas, hic prodens eum, cum iis. 6. Tunc uti dixit iis, quod ego sum, iverunt retro-versi et ceciderunt deorsum. 7. Deinde autem eos iterum interrogavit: quem quæritis? Verum ii dixerunt: Iesum, hunc Nazoræum. 8. Respondit Iesus: dixi vobis, quod ego sum; si nunc me quæritis, sinite hos ire. 9. Ut impleretur hoc verbum, quod dixit, quod quos dedit mihi, non perdidit eorum unum. 10. Verum Simon Petrus, habens gladium, eduxit eum et percussit hujus summi sacerdotis servum et abscidit ei aurem dextram; hic autem vocatus fuit nomine Malcus. 11. Tunc dixit Iesus ad Petrum: pone hunc gladium in vaginam; calicem, quem dedit mihi pater, nonne bibam hunc? 12. Tunc cohors et hic centurio et ministri Iudæorum prehenderunt Iesum et vinxerunt eum. 13. et duxerunt eum ad Annam primum; hic fuit enim socer Cajafæ, qui fuit summus sacerdos hujus anni. 14. Fuit autem Cajafa, qui consuluit Iudæis, quod melius est, unum hominem perire pro populo. 15. Tunc secutus est Iesum Simon Petrus et alius discipulus; hic autem discipulus fuit notus huic sacerdoti, et simul-introivit cum Iesu in atrium hujus sacerdotis. 16. Verum Petrus stetit ad portas foras. Tunc exiit foras hic discipulus alter, qui fuit notus huic sacerdoti, et dixit janitrici. et adduxit intro Petrum. 17. Tunc dixit illa serva hæc janitrix ad Petrum: num etiam tu horum discipulorum es hujus hominis? Verum is dixit: non sum. 18. Tunc steterunt servi et ministri prunam facientes, nam frigidum fuit, et calefecerunt se et autem fuit cum iis Petrus, stans et calefaciens se. 19. Verum hic summus sacerdos interrogavit Iesum de discipulis ejus et de doctrina ejus. 20. Respondit ei Iesus: ego palam locutus-sum mundo; ego semper docui in concilio et in templo, ubi semper Iudæi conveniunt, et occulte non locutus-sum quidquam. 21. Quid me interrogas? Interroga hos audientes, quid locutus-sim ad eos. Ecce, hi sciunt, quod dixi ego. 22. Verum hoc dicente eo, quidam ministrorum stans dedit ictum vola Iesu dixitque: sicne respondes huic summo sacerdoti? 23. Respondit Iesus: si male locutus-sum, testare de hoc malo; aut si bene, cur me percutis? 24. Tunc misit eum Annas vinctum ad Cajafam, hunc summum sacerdotem. 25. Verum Simon Petrus fuit stans et calefaciens se; tunc dixerunt ad eum: nonne etiam tu horum discipulorum hujus es? Verum is negavit et dixit: minime, non sum. 26. Dixit quidam horum servorum hujus summi sacerdotis, hicque cognatus fuit,

ANNOTATIONES.

xviii, 7. *astra* | gr. omn. ante *þaproh*.
 xviii, 8. *gaggan* | St. ✗ *gaggam*.
 xviii, 9. *atgaf* | sic cod. Arg.; Hz. et editt. *atgast* (dedisti) c. gr. omn. (*δίδωκας*).
 xviii, 10. *sah* — *namin* | hic — nomine, gr. *ἦν δὲ ὄνομα τῶ δουλοῦ*: cæterum Z. + *sa*.
 xviii, 13. *sa* | hic, ° gr. — *kajafin* | (Massm. Skeir. p. 59 +) errore librarii pro *kajafins* scriptum esse suspicatur, sed errat ipse vir doctus, nam sic Gothi dativo pro genitivo uti solent. — *þis atapnjis* | J. St. ✗ *þiza tapnjis*; veram lectionem jam Maresch. p. 408 commendavit.
 xviii, 15. *þaitrus* | cod. Arg. ✗ *prus*, nunquam hoc nomen per compendium scribitur, nec si scribe-retur, signum notæ deesse deberet; cf. Cor. II, xi, 5. — *miþingalaiþ* | St. ✗ *miþiggalaiþ*.
 xviii, 16. *þaitru* | J. St. ✗ *þaitrus*.

xviii, 17. *ip* | verum, ° gr. omn. — *is qap* | ¶ gr. omn.
 xviii, 18. *standands* | St. ✗ *standans*, sic vs. 22.— *jah* | ult., Z. ° ✗.
 xviii, 20. *sinteino* | semper, gr. *πάντες*.
 xviii, 22. *þata* | J. St. ✗ *þana*. — *qiþandin im ina* | ¶ gr. — *standands* | vid. ad vs. 18. — *slah lofin* | J. St. ✗ *jet*. — *svau* | J. St. B. ✗ *svah*.
 xviii, 23. *andhof* | Ulf. ° *ἀντῆ*.
 xviii, 24. *þanuh* | tunc, ° gr. — *gabundanana* | J. St. ✗ *gabundana*.
 xviii, 25. *þaitrus* | J. St. B. ✗ *þaitraus*. — *vas* | gr. omn. ante *seimon*. — *ip* | sec. verum, ° gr. — *is afaiak* | ¶ gr. — *ne* | minime, ° gr. omn.
 xviii, 26. *sah* | hicque, pro *saei* (qui); a Grim. III. 23 sq. et a nobis (ad Mc. II, 11 et Cor. I, xvi, 13) observatum est, *uh* encliticam particulam idem quod

27, 28 sah ik in aurtigarda miþ imma. þaruh aftra afaiak þaitrus. jah suns bana brukida. ip eis tauhun
 iesu fram kajasin in praitoriaun. þaruh vas maurgins. ip eis ni idjedun in praitoria. ei ni hisaul-
 29 nodedeina ak matidedeina pasxa. þaruh atiddja ut peilatus du im jah qap. wo vrohe bairip ana
 30 þana mannan. andhofun jah qepun du imma. nih vesi sa ubiltojis. ni þau veis atgebeima pus ina.
 31 þaruh qap im peilatus. nimiþ ina jus jah bi vitoda izvaramma stojip ina. ip eis qepunuh du imma
 32 iudaeis. unsis ni skuld ist usqiman manne ainummehun. ei vaurd frauins usfullnodedi. þatei qap
 33 bandvjands wileikamma daupau skulda gasviltan. galaip in praitauria aftra peilatus jah vopida iesu
 34 qapuh imma. þu is þiudans iudae. andhof iesus. abu þus silbin þu þata qipis þau anparai þus qepun
 35 bi mik. andhof peilatus. vaitei ik iudaius im. so þiuda þeina jah gudjans anafulhun þuk mis. wa ga-
 36 tavides. andhof iesus. þiudangardi meina nist us þamma fairwau. ip us þamma fairwau vesi meina
 þiudangardi. aipþau andbahtos meinai usdaudedeina. ei ni galeviþs vesjau iudaium. ip nu þiudan-
 37 gardi meina nist þapro. þaruh qap imma peilatus. an nuh þiudans is þu. andhafjands iesus. þu qipis
 ei þiudans im ik. ik du þamma gabaurans im jah du þamma qam in þamma fairwau ei veitvodjau sun-
 38 jai. wazuh saei ist sunjos. hauseip stibnos meinaizos. þaruh qap imma peilatus. wa ist so sunja. jah
 39 þata qipands galaip ut du iudaium jah qap im. ik ainohun fairino ni bigita in þamma. ip ist biuhit izvis
 40 ei ainana izvis fraletau in pasxa. vileidu nu ei fraletau izvis þana þiudan iudae. ip eis hropidedun
 XIX. 1 aftra allai qipandans. ne þana ak barabban. sah þan vas sa barabba vaidedja. panuh þan nam pei-
 2 latus iesu jah usblaggy. jah þai gadraubteis usvundun vippja us þaurnum jah galagidedun imma
 3 ana haubid jah vastjai paupurodai gavasidedun in jah qepun. hails þiudans iudae. jah gebun imma
 4 slahins losin. atiddja aftra ut peilatus jah qap im. saj. attiuha izvis ina ut ei viteip þatei in imma
 5 ni ainohun fairino bigat. þaruh usiddja ut iesus bairands þana þaurneinan vaip jah þo paupuro-
 6 don vastja jah qap im. sa ist sa manna. þaruh biþe sewun ina þai maistans gudjans jah andbahtos.

INTERPRETATIO.

dui abscedit Petrus aurem : nonne te vidi ego in horto cum eo? 27. Tunc iterum negavit Petrus, et statim gallus cantavit. 28. Verum ii duxerunt Iesum a Cajasa in praetorium. Tunc fuit mane; verum ii non iverunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed ederent pascha. 29. Tunc ivit foras Pilatus ad eos et dixit : quam accusationum fertis contra hunc hominem? 30. Responderunt et dixerunt ad eum; nisi esset hic maleficus, non utique nos traderemus tibi eum. 31. Tunc dixit iis Pilatus : sumite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum! Verum ii dixerunt ad eum Iudaei : nobis non licitum est, occidere hominum unum. 32. Ut verbum domini impleretur, quod dixit significans, quali morte debuit mori. 33. Ivit in praetorium iterum Pilatus et vocavit Iesum dixitque ei : tu es rex Iudaeorum? 34. Respondit Iesus : abne te ipso tu hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? 35. Respondit Pilatus : num ego Iudaeus sum? Haec gens tua et sacerdotes tradiderunt te mihi; quid fecisti? 36. Respondit Iesus : regnum meum non est ex hoc mundo; si ex hoc mundo esset meum regnum, utique ministri mei decertarent, ut non traditus essem Iudaeis; verum nunc regnum meum non est hinc. 37. Tunc dixit ei Pilatus : an igitur rex es tu? Respondens Iesus : tu dicis, quod rex sum ego; ego ad hoc natus sum et ad hoc veni in hunc mundum, ut tester veritati; quisque qui est veritatis, audit vocem meam. 38. Tunc dixit ei Pilatus : quid est haec veritas? Et hoc dicens ivit foras ad Iudaeos et dixit iis : ego ullam culparum non invenio in hoc. 39. Verum est consuetudo vobis, ut unum vobis dimittam in pascha; vultisne igitur, ut dimittam vobis hunc regem Iudaeorum? 40. Verum ii clamaverunt iterum omnes dicentes : minime hunc, sed Barabham. Hic autem fuit hic Barabhas maleficus. XIX, 1. Tunc autem cepit Pilatus Iesum et flagellavit. 2. Et hi milites flexerunt coronam et spinis ei posuerunt ei in capite et veste purpurata induerunt eum. 3. et dixerunt : salve, rex Iudaeorum! et dederunt ei iocus vola. 4. Ivit iterum foras Pilatus et dixit iis : ecce, adduco vobis eum foras, ut scialis quod in eo non ullam culparum inveni. 5. Tunc exiit foras Iesus portans hanc spineam coronam et hanc purpuratam vestem et dixit iis : hic est hic homo. 6. Tunc cum viderunt eum hi summi sacerdotes et ministri,

ANNOTATIONES.

jah significantem notiones singulas et nuntiata copulare; nunc discimus, eam ad pronomen demonstrativum additam relativum efficere, sic L. II, 37; XVI, 20; XVII, 12; Cor. I, XV, 1; Philem. II. cf. M. XXVII, 57. Praeterea sah etiam pro xai autós vel xai oúros (L. II, 37, sq. VIII, 41; XVII, 16; XIX, 2) aliisque particulis copulativis ponitur, cf. M. XXVII, 44 (ðá), J. X, 20; XVI, 18 (oúv). xai ubi etiam significat, per ubi reddi natura particulae ipsa vetitum esse videtur, si exceperis svah = oúros xai Cor. I, XV, 22; II, VIII, 6. Eph. V, 24 pro quo etiam svah jah dicitur Cor. II, I, 5; VIII, 11; X, 7; Col. III, 15; Thess. I, IV, 14. — ik] gr. omn. ante þuk; St. ° ✕ XVIII, 28. eis] pr. II, ° gr. omn. — ak] Ulf. c. codd. ° Iva. XVIII, 30. veis] nos, ° gr. omn. — atgebeima þus] ° gr. omn. XVIII, 31. jah] Z. ° ✕. — eis] II, ° gr. omn. postulate sensu, ut videtur; fortasse illatum est e codice, ubi pro Ἰουδαίου legebatur ἐκείνου; alterutrum igitur abundat, cf. ad L. V, 35; J. XIII, 29; XVI, 4; Cor. I, XV, 19; cf. tamen Mc. I, 16 ubi Ulf. c. codd. broþar is þis scimonis legit.

XVIII, 32. frauins] domini, gr. Ἰησοῦ.
 XVIII, 33. galaþ] Ulf. ° oúv.
 XVIII, 34. andhof] Ulf. c. codd. ἀντὸς. — abu] i. e. cf-u, abne.
 XVIII, 35. vaitei] St. ✕ vaite.
 XVIII, 36. meina þiudangardi] ° gr. — usdaudedeina] cod. Arg. edit. ✕ usdaudedeina, syllabis de et di errore librarii transpositis, sic Gal. IV, 11. arbaididedjau pro arbaididedjau, cf. L. XIV, 29.
 XVIII, 37. an nuh] J. St. ✕ jct. — andhafjands] respondens. gr. omn. ἀπεκρίθη. — veitvodjau] Z. ✕ reidvodjau. — stibnos meinaizos] ° gr. omn.
 XVIII, 38. þaruh] tunc, ° gr. omn. — so] hæc, ° gr. — qipands] Ulf. ° πάλιν. — im] J. St. + du im.
 XVIII, 39. ei] ut, ° gr. omn. praeter cod. ° ap. Mi. — fraletau izvis] ° gr.
 XVIII, 40. eis] II, ° gr. omn. — sah] hic, ° gr. omn. caeterum J. St. + sa.
 XIX, 3. slahins losin] St. ✕ jot.
 XIX, 4. bigat] inveni, gr. omn. εὕρισκω.
 XIX, 5. ut iesus] ° gr. — sa ist] hic est, gr. omn. ἴδε.
 XIX, 6. fairina — bigita] ° gr. omn., caeterum J. St. B. + fairino.

hropidedun qibandans. ushramei ushramei ina. qap im peilatus. nimip ina jus jah framjip. ip ik
7 fairina in imma ni bigita. andhofun imma iudaieis. veis vitop aihum. jah bi pamma vitoda unsa-
8 ramma skal gasviltan. unte sik silban gups sunu gatavida. bipe gahausida peilatus pata vaurd. mais
9 ohta sis jah galaip in praitauria astra jah qap du iesua. wapro is pu. ip iesus andavaurdi ni gaf
10 imma. paruh qap imma peilatus. du mis ni rodeis. niu vaist patei valdusni aih ushramjan puk jah
11 valdusni aih fraletan puk. andhof iesus. ni ahtedeis valdusnje ainhun ana mik. nih vesi pus atgiban
12 iupapro. dupe sa galevjands mik pus maizein fravaurht habaid. framuh pamma sokida peilatus
fraletan ina. ip iudaieis hropidedun qibandans. jabai pana fraletis. ni is frijonds kaisara. sawasuh
13 Izei piudan sik silban taujip. andstandip kaisara. panuh peilatus hausjands pize — —

INTERPRETATIO.

clamaverunt dicentes: crucifige, crucifige eum! Dixit his Pilatus: accipite eum vos et crucifigite; verum ego culpam in eo non invenio. 7. Responderunt ei Iudaei: nos legem habemus, et secundam hanc legem nostram debet mori, nam se ipsum Dei filium fecit. 8. Cum audivit Pilatus hoc verbum, magis timuit sibi
9. et ivit in praetorium iterum et dixit ad Iesum: unde es tu? Verum Iesus responsum non dedit ei.
10. Tunc dixit ei Pilatus: ad me non loqueris? nome scis, quod potestatem habeo crucifigere te et potestatem habeo, dimittere te? 11. Respondit Iesus: non haberes potestatem ullam in me, nisi esset tibi tradita desuper; ideo hic prodens me te majus peccatum habet. 12. Ex hoc quaesivit Pilatus, dimittere eum; verum Iudaei clamaverunt dicentes: si hunc dimittis, non es amicus Caesari; quisque qui regem se ipsum facit, resistit Caesari. 13. Tunc Pilatus audiens haec — —

ANNOTATIONES.

xix, 7. vitop] St. ✕ viþop. — guþs sunu] ¶ ✕ þu.
gr. xix, 11. iupapro] Z. ✕ jupapro. — habaid] J. St.
xix, 8. biþe] Ulf. ° oþv. B. ✕ habaiþ.
xix, 9. andavaurdi] cur in hac forma F. et Z. of-
fensi sint, nescimus, vid. L. II, 47 et gavaurdi Cor.
I, xv, 33. xix, 12. sawazuh] sic cod. Arg.; St. Z. ✕ sah-
wazuh.
xix, 13. pize] haec (verba), gr. τοῦτον (τὸν λό-
γον).

E P I S T O L A E.

DU RUMONIM.

VI, 23 — þo auk launa fravaurhtais dauþus. ip ansts guþs libains aiveino in kristau iesu frauin unsa
VII, 1 ramma. þau niu vitop. broþrjes. kunnandam auk vitop rodja. patei vitop frauinop mann sva lagga
2 weilla sve-libaiþ. jah auk uf vaira qens at libandin abin gabundana ist vitoda. apþan jabai gasviltip
3 aba. galausjada af pamma vitoda abins. þannu þan at libandin abin haitada horinondei. jabai vairþip
vaira anþaramma. jabai gasviltip vair. vija ist þis vitodis ei ni sijai horinondei vaurþana abin anþa-
4 ramma. svaci nu jah jus. broþrjus meinai. afdauþidai vaurþuþ vitoda þairh leuk kristaus. ei vair-

INTERPRETATIO. — AD ROMANOS.

VI, 23. — haec enim stipendia peccati mors, verum gratia Dei vita aeterna in Christo Iesu, domino nostro.
VII, 1. Aut nonne scitis, fratres, scientibus enim legem loquor, quod lex regit hominem tam longum tempus quam vivit? 2. Et enim sub viro mulier in vivente marito ligata est lege, at si moritur maritus, liberatur ab hac lege mariti. 3. Utique igitur in vivente marito vocatur adultera, si sit viro alii; si moritur vir, libera est hac lege, ut non sit adultera, facta marito alii. 4. Igitur nunc etiam vos, fratres mei, mortificati fuistis legi per corpus Christi, ut fiat is alii, huic e mortuis resurgenti, ut fructum feramus Deo.

ANNOTATIONES.

VI, 23 — XI, 33 leguntur in cod. Ambros. A.
VI, 23. auk launa] hanc nostram conjecturam Cast., qui ipse mikiluna ediderat, auctoritate codicis A de-
novo inspecti probari confitetur. Articuli autem insolitus usus nunc non offendit, vid. XIII, 3 þai auk reiks. x, 1 sa raihtis vilja.
VII, 1. mann sva] cod. A et Cast. ✕ manns: primum mann dativum constructio frauinon verbi requirit; deinde sva, cujus nullum vestigium in cod. A cognosci Cast. dicit, ex parte tantum a librario omissum est, nam s legitur, cf. vs. 25, ubi pro ak librarius omissio k solummodo i scripsit; aut va litterae fortasse in margine scriptae litura interierunt.
VII, 2. jah auk] etenim, gr. omn. γάρ, sic Cor. I, xv, 16 jah jabai auk = et γάρ. — uf va ra] ægre desi-
deramus articulum so, quem hac verborum structura Gothi addere solent, vid. x, 6 so us galaubcintai garahtei. xi, 21 þans us gabaurþai astans; vide tamen x, 14, ubi articulo eundem in modum omissio bi gavaleinai muns scribitur, cf. ad Cor. II, vii, 10. — at libandin abin] Ulf. ζῶντος τοῦ ἀνδρός; legisse videtur, vid. vs. 3.
VII, 3. þannu] sic cod. A; Cast. ✕ þanuh; pro edito þanuh etiam Cor. I, 15, 18 þannu legendum esse censemus, nam þannu = ἄρα (vid. alom. x, 17; XIV, 12, 19; Cor. II, v, 15, all.), quod gr. omn. ibi habent. — haitada horinondei] ¶ gr. omn. — jabai] sec. Goth. ° δέ.
VII, 4. nu] nunc, ° gr. omn. — jah jus] gr. post meinai.